

בסייעתא דשמיא

תבורך מנשים יעל

קוים לדמותה של אמנו היקרה

הרבנית יעל נקי ע"ה

נלב"ע ה' בכסלו ה'תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

שנת: "אודך אדני אלהי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם" (תהלים פו יב)

כסלו ה'תשפ"א לפ"ק

👉 תרומה באשראי בקהילות - 073-2757000 שלוחה 16563. 👉 חשבון בבנק הדואר 8413671 סניף 01 - עמותת אפיקי מים.

דברי פתיחה - חֲכָמוֹת נָשִׁים פִּנְתָּה בֵּיתָה 5

דברי חיזוק שנאמרו באזכרה ♦ ההסתכלות בעין האמונה ♦ הורדת הראש מפני הנהגת הבורא
יתברך ♦ עוצמות התפילה בלי גבולות ♦ המר נהפך למתוק **13**

הקדמה 39

פרק א - ימי הילדות 43

♦ אשא עיני אל ההורים ♦ גדול שימושה ♦ אושר אינו תלוי בעושר ♦ בת בבית - ברכה בבית ♦ בצילו של
הרב שרעבי ♦ בחצרות בית ה' ♦ יעל - יש עליה לסמוך... ♦ נשיאה בעול ♦ כאב את בן ירצה ♦ מילוי
מצברים ♦ נִכְבְּדוֹת קִדְבָר בָּךְ ♦ דרך צלחה!

פרק ב - תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקניי 52

♦ ענבי הגפן בענבי הגפן ♦ מחוברים לתורה ♦ לשכת עבודה או בית מדרש ♦ מים רבים לא יוכלו לכבות
את האהבה ♦ לזכות את ישראל ♦ מיהו עבד נאמן ♦ תורת חסד על לשונה ♦ "אשת חבר הקניי"

פרק ג - אשת חיל עטרת בעלה 60

♦ שהשמחה במעונו ♦ אֵשֶׁת חַן תִּתְמַךְ כְּבֹד ♦ מה טיבה של יעל? ♦ נשיאה בעול הפרנסה ♦ הוי מתחמם
כנגד אורן של חכמים ♦ וְחִסְדִּי מֵאֲתָף לֹא יִמוּשׁ ♦ עזר כנגדו ♦ במעלת רישום ילדים לתלמודי תורה ♦
מעלת המשדך ♦ באשר תלך ♦ אשפה שהיא זכות ♦ מצדיקי הרבים ככוכבים ♦ הקמת עולה של תורה
בלונדון ♦ מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו ♦ "אין כמו התורה!"

פרק ד - חינוך הילדים 74

♦ ראשית עריסותיכם... ♦ יבואו טהורים ♦ בטוב תלינו וברחמים תקיצו ♦ מלבושי כבוד ♦ חינוך במחשבה
תחילה ♦ ליבר אל הרובד הגבוה ♦ חיבוב מצוה ♦ אהבת תורה ♦ שתי אהבות תורה ♦ מתוך שלא לשמה
♦ חינוך הבנות ♦ חברות - עברות... ♦ עיקר וטפל ♦ זכות בלימודם של האבא והאחים ♦ "החופש הגדול"
♦ החדרת האמונה מקטנות ♦ הנהגות בחינוך ♦ אחריה!...

פרק ה - צופיה הליכות ביתה 88

♦ המהנדסת ♦ מלאכות הבית ♦ לכרוך אֶלְיָךְ את בני משפחתך ♦ אמא - עד 120! ♦ כבוד והכרת הטוב
לבני הבית ♦ יחס לילדים ♦ קול חתן וקול כלה ♦ אמירות מעצימות ♦ כבוד המחוננים ♦ אומנות
השתיקה ♦ אירוח בלב שמח ♦ סבתא! ♦ שמחות משפחתיות ♦ למי שייכת המדליה?

פרק ו - מועדים וזמנים 101

♦ שבת קודש ♦ תנו לב לזכור תמיד את יום השבת! ♦ כבוד השבת ♦ ההכנות לשבת ♦ הדלקת נרות
וקבלת שבת ♦ שולחן שבת ♦ וביום השבת ♦ מוצאי שבת ♦ מועדי השנה ♦ פסח ♦ ערב פסח
♦ העצלות והפזיזות אחיות הן - ולעומתן הזריזות והמתינות ♦ גולת הכותרת - ליל הסדר ♦ שביעי של
פסח ♦ חג השבועות ♦ הארה חוזרת ♦ הימים הנוראים ♦ אמירת הסליחות ♦ ראש השנה ♦ יום כיפור
♦ "שבתי בבית ה'" של האשה ♦ חג הסוכות ♦ ימי החנוכה ♦ ראש חודש

פרק ז - השמיעני את קולך 121

• ואני תפילתי • כוחה של... תולעת • אהבת ישראל • תודה לה' • תפילת אם על ילדיה ונכדיה • בְּכַל דְּרָכֶיךָ - דָּעוּהוּ • אוכל מרופד בברכות • ביגוד עטוף בברכות • בגד במתנה מה' • מציאת דירה • סדרי לימוד

פרק ח - אהבת התורה ולומדיה 133

• באהלי צדיקים • הולך את חכמים • הקירבה ל"בבא מאיר" • הקירבה לחכם בן ציון אבא שאול • כל היום היא שיחתי • אבות ובנים • לפאר ולרומם את בית אלוקינו • החזקת תורה • תוכנית החיסכון של מונבז

פרק ט - עוז והדר לבושה 142

• מי שצוחק אחרון... • יופי של צניעות • "עוז והדר לבושה" • מחיל אל חיל • הנה באוהל • שמחה בחלקה • הפרדה כהלכה • תקנה גדולה וטובה • ושכנתי בתוכם • דבריה נשמעים • לגזור קופון של ישועות • בבקשה קח את שלי...! • תפילה לביעור בגדים שאינם צנועים • עמך אלוקיך!

פרק י - בין אדם לחברו 156

• אהבת חסד • כיבוד אב ואם • תורת חסד על לשונה • הַתְּחִינֹת רֹחַ שְׁפָלִים וְהַתְּחִינֹת לֵב נִדְפָּאִים • טוב עין הוא יְבָרֶךְ • פתחון פה לטובה • לשמוח עם הזולת • מהר תספר לחברך! • הבאת שלום ויתור ושתיקה • נברשת במתנה

פרק יא - זיכוי הרבים 168

• אל תאמר: שלום עליך נפשי! • אוהב את הבריות ומקרבן לתורה • מפעלים של זיכוי הרבים • המניות שעושות הון • הנסיעות לקברות צדיקים • קבר שמואל הנביא • אילו היו יודעים... • לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל ה' • זמן איכות • תמידין כסדרן • טיפול שר"ש • מעלת ההשתטחות על קברי צדיקים • "יום שכולו קודש לה'" • נסיעה טובה טובה! • "ברכה בזמן" • והיה מחניך קדוש • סבלנות, כבוד והבלגה • הַתְּיַצְּבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' - הַיּוֹם! • טוב להודות לה' • איחוד לבבות • כמי שרודף אחר החיים שלו • וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה • נשים מספרות

פרק יב - קבלת יסורים באהבה 195

• להתאמן על אמונה • חיזוק שרירים • שבעת עמודי הבטחון • דְּרָךְ אֲמוּנָה בְּתַרְגִּי • במעלת היסורים • ה' בוחר לי את הטוב ביותר! • לקשר הכל לדברים של קדושה • להפוך את הסבל להתעלות רוחנית! • תפילה להמתקת הדינים • תשובה ופשפוש במעשים • משה'לה, התפלל עלי! • צדיק באמונתו יחיה • ובחרת בחיים • עשייה מבורכת • אנכי אשמח בה'! • צהלתה על פניה • השראה חיובית לצוות הרפואי • עוד שנתיים ימים במתנה

פרק יג - ותשחק ליום אחרון 218

• יעל הוקפה בטבעת אוהבת • כל זמן שהנשמה בקרבי • תפילת ראש חודש והלל • עולם שכולו שבת • בן בא לנו - התרפאה המשפחה • לישועתך קיויתי ה' • וידוי • מילים אחרונות • ניצחו אראלים את המצוקים

פרק יד - גדולים צדיקים במיתתם 228

• מה יפה ירושתנו • קבלות • חלום ושְׁבָרוֹ • גדולים צדיקים במיתתן • אלייך, אמא האהובה! • סוף דבר הכל נשמע

דברי פתיחה

"חכמות נשים בנתה ביתה"

שלמה המלך כותב בספר משלי (יד א): "חכמות נשים בנתה ביתה, ואולת בידיה תהרסנו". ויש להתבונן, מה היא כוונתו של החכם מכל האדם שהאשה בונה את ביתה בחכמה, על איזו חכמה הוא מדבר? איזו רמת איי-קו נצרכת לאשה כדי לבנות בית? על איזו מנת משכל או על איזו תעודה הוא מתכוון, שאם היא זכתה לה, היא בונה את ביתה, ואם לא, לא? אולי הוא מדבר על 'תואר ראשון', אולי על 'תואר שני' דוקא?! אולי רק אשה שיש לה משרה מיוחדת, עובדת 'הייטק', רק היא יכולה לבנות בית, אבל אשה שאין לה את כל ה'חכמה' הזאת, היא לא יכולה לבנות בית?...

חכמת לב

והנה, מצאנו שהדגישה התורה כמה וכמה פעמים בפרשיות של בניית המשכן את הצורך ב"חכמת לב". למשל: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה" (שמות כח ג), "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (שם לא ו), "וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו" (שם לה י), "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו" (שם כה), "מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש" (שם לה). "וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ויתבונה בהמה" (שם לו א) ועוד. ויש להבין, מה הדגש של התורה כל כך שחוזרת שוב ושוב שהעוסקים במלאכת המשכן היו "חכמי לב"?

מאיפה באה לעם ישראל כל החכמה הזו!!

אם נתבונן, הלא עם ישראל, מה היו במצרים? פרעה הרשע העביד אותם עבודות פרך בבניית הערים פיתום ורעמסס, כולם היו עובדי בנין, פלחים. מעולם לא שמענו שהיו מהם נגרים, צורפים, מהנדסים, או בעלי אומנויות שונות. והנה לא עברה חצי שנה, והקב"ה מצווה אותם לבנות משכן מורכב כל כך, כלים מכלים שונים שאין כדוגמתם, אפילו בעלי אומנויות מקצועיים ביותר היום, עם כל הכלים והמכשור החדשים ביותר, לא יצליחו לבנות ביופי והדר שכזה. ואילו עם ישראל בנו כלים, לא יאומן כי יסופר, בלי מקדחה, בלי משור חשמלי, ואולי בקושי ידני. וצריך להבין, מהיכן בא להם כל הידע הזה? באיזה מכון הכשרה הם למדו איך לייצר "שלחן לחם הפנים"? איך לייצר "ארון הברית", מזהב, מעץ, עם ציורים וכיורים? היכן הם למדו לבנות "כרובים", הרי התורה מצווה (שמות כה יח): "ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אתם", ופירש רש"י, שלא תעשה את הכרובים בפני עצמם, ותחברם בראשי הכפורת לאחר עשייתם כמעשה הצורפים שמלחמים חלק לחלק, אלא הטל זהב הרבה בתחילת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס באמצע, והראשים בולטים למעלה, וצייר הכרובים בבליטת קצותיו. נמצא שלמלאכת המשכן היו צריכים חכמה אדירה ביותר, וכמו שהגמרא (שבת צט ע"א) אומרת על הפסוק (שמות לה כו): "וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים", וכי טוו את העיזים עצמן? אלא את היריעות העליונות של המשכן טוו על גבן של העיזים בעודם חיים. וכולנו תמהים ושואלים, חכמה כזו אדירה, אומנות כזו נפלאה, ידע כזה נרחב, מאיפה קבלו עם ישראל?!

גדול כח הרצון

כדי להבין את הדברים, עלינו לדעת דבר יסודי וחשוב מאוד, ההצלחה של האדם, תלויה הרבה בכח הרצון. כאשר האדם רוצה משהו, אבל "באמת הוא רוצה מכל הלב", הקב"ה נותן לו סייעתא דשמיא וממלא את רצונו. ונתבונן, מאיפה מגיע הרצון לאדם? מהלב. אף אחד אינו אומר: "אני רוצה מכל המוח, מכל הידים, מכל הרגלים", כולם אומרים: "אני רוצה מכל הלב", ואם אדם רוצה, אבל באמת באמת מכל הלב, הקב"ה נותן לו. ובעצם זה פסוק מפורש בתורה (דברים ד כט): "וּבְקִשְׁתֶּם מִשֶּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצָּאתָ, כִּי תִדְרֹשְׁנוּ בָּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". אם תדרוש מכל הלב, אין ספק שאתה תמצא.

"חכם לב" = רצון!

זהו שמדגישה התורה: "וּבְלֵב כָּל חָכֵם לֵב נִתְּנִי חֲכָמָה", מי שירצה באמת מכל הלב, אומר הקב"ה אני אתן לו את החכמה לבנות את המשכן, את השולחן, את הכרובים, אני אתן לו את החכמה לבנות את המזבח ולסתת את האבנים גם בלי ברזל, כציווי התורה (דברים כז ה): "לֹא תִנִּיף גְּלִיהֶם בְּרָזָל". אני אתן לו את החכמה לבנות את המשכן במקצועיות הגדולה ביותר.

וכך כותב האלשיך הקדוש (שמות לה כה): "וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹב", אמר כל אשה "חכמת לב" ולא "חכמת ידים", כי לא נוסו, כלומר: לא היה להם ניסיון בטווייה בידים. ועם כל זה בידיה טוו. ולהיות קבלת שפע כל אחד לפי הכנתו, כל אחד זוכה לקבל שפע לפי הבית קיבול שהכין, על כן אשר נשא לבן אותה בחכמה, שהלב היה נושא אותן קלות כנשר לעשות רצון אביהם שבשמים, כלומר, אדם שהיה לו כזה רצון עז להיות זריז וקל כנשר לעשות רצון אבינו שבשמים, עם הרצון הזה טוו את העזים שהיא חכמה יתירה, כי העזים נטוות על עצמן בחיי חיותם והיא חכמה רבה. ע"ש. הוי אומר, שלפי בית הקיבול שכל איש ואשה הכינו בעצמם, כך קיבלו שפע של חכמה לעשות למשכן.

מכאן למדנו שעיקר החכמה לא תלוי דוקא בכישרון ובידע שהאדם רכש לעצמו, אלא ברצון העז שיש בליבו של כל אחד ואחד. ומי שיש בליבו רצון עז באמת לעשות את רצון השם יתברך, ממילא הקב"ה משפיע עליו חכמה יתירה כרצונו ואוות נפשו.

מאיפה מגיע כח הרצון?

רק שעלינו להתבונן, מהיכן מגיע כח הרצון הזה? מאיפה קונים אותו? התשובה היא: "כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד, בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ", הכל תלוי ביראת השמים של האדם, וכפי גודל יראת השמים שלו, ככה יהיה לו רצון בנפשו ודחף פנימי לעשות את רצון השם. ולכן התורה הדגישה וחזרה כמה פעמים: "וְאִתָּה תִּדְבֹּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאִתּוֹ רוּחַ חֲכָמָה", "וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה", ללמדנו, שכל מי שהוא חכם לב, דהיינו שיש לו רצון עז פנימי ואמיתי מכל הלב, הקב"ה ממלא אותו ונותן לו רוח חכמה ותבונה לעשות גם את כל המלאכות הקשות והמורכבות ביותר.

חכמה זו יראת שמים

ומעתה מובנים דברי שלמה שאמר: "חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה", דהיינו אשה שרוצה לבנות בית אמיתי, בית של תורה, בית שהקב"ה ישמח ויתפאר בו, היא צריכה להיות חכמה. ומה היא החכמה שעליה מדובר? כפי שאומר הפסוק (ואיוב כח כח): "הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה", וככל שהחכמה - היראת שמים, באה לה מכל הלב, שיש לה את החשק והרצון הפנימי העז לעשות את רצון השם, כך היא תזכה יותר ויותר.

בלי יראת שמים, לא שווה כלום

אך גם הפסוק ממשיך ואומר: "וְאִוֶּלֶת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסֶנּוּ" - איווילת זו ההיפך מאשה חכמה, כלומר, אשה יכולה להיות עם רמת משכל גבוהה מאוד, עם איי-קיו גבוה, עובדת הייטק, מכניסה בכל חודש 10,000 שקלים ויותר, אבל אם חלילה אין לה יראת שמים, זה לא שווה כלום! אם אתה רוצה להקים בית עם 'טיפשה', לך תתחתן... אבל אם אתה רוצה להקים בית עם אשה חכמה, שהחכם מכל העולם מעיד עליה שהיא חכמה, הדבר הראשון שצריך לעניין אותך, זה מה היא רמת היראת שמים שלה.

תעודה משלמה המלך

זו היתה דמותה של מרת אמי הריני כפרת משכבה. היא לא למדה בסמינר, היא למדה בבית ספר יסודי עד כיתה ח', ולא יותר מזה. לא היו לה תעודות, לא תואר ראשון, ולא תואר שני, אבל היתה לה תעודה של שלמה המלך: "יראת שמים". היא ידעה מה זה יראת שמים, וזכתה להקים בית של תורה, דור ישרים מבורך. עליה אמר שלמה: "חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה".

דאגתה בלבה וצהלתה על פניה

דבר נוסף, שחשוב מאוד לציין בשבחה של מרת אמי הריני כפרת משכבה, שלמרות המחלה הארורה שפקדה אותה, השם יציל את כל עמו ישראל, השתדלה להתנהג כלפי חוץ בשמחה ובמאור פנים, כאילו היא לא חולה רצינית. ואבאר את דברי, לפעמים יש אדם שאפילו אם יש לו איזו בעיה לא רצינית כל כך, כבר אין לו מצב רוח, הוא מיד רץ לקיים את דברי הגמרא (וימא עה ע"א) על הפסוק (משלי יב כח): "דֹּאגָה בִּלְבָב אִישׁ יִשְׁחָנָה", שישחנה לאחרים. ועם כל מי שהוא פוגש, הוא מיד מביע את צערו ומספר לו, ובכך פעמים שגם מוריד להם את מצב הרוח. וכבר הזהיר על זה רבנו החיד"א בספרו עבודת הקודש (וצפורן שמיר אות קעא): "הזהר מלבשר בשורה רעה. ואם ידעת שמועה רעה, לא ישמע על פיד, כי אתה גורם נזק גדול, שהשומע יתעצב וימנע בעבודת ה', והעוון תלוי בך". ע"כ.

כאילו היא לא חולה

אבל מרת אמי עליה השלום היתה בדיוק להיפך, היא קיימה את פשט הפסוק הנ"ל: "דֹּאגָה בִּלְבָב אִישׁ יִשְׁחָנָה, וְדָבָר טוֹב יִשְׁמָחָנָה", וכמו שפירש המצודת דוד: כשבא דאגה בלב איש, ימנע וישפיל אותה מכמות שהיא. כלומר יגמד אותה, ולא יעשה ממנה הרים וגבעות. ודבר טוב יעשה, אם יוכל להתאזר בכוחו ולשמוח את

הדאגה, ולחשוב שלטובה בא מה שבא. כך מרת אמי ע"ה, כמעט עשר שנים היתה לה את המחלה הארורה הזאת ב"מ, אבל כשהייתי מדבר אִתָּה בטלפון, או בא לבקר אותה, היתה מדברת כאילו היא לא חולה. גם כשהיתה מארחת אותנו בשבתות אפילו בתקופה האחרונה, היתה מתנהגת כאילו היא לא חולה. אמנם נחה יותר, אבל לא הראתה חלילה מצב רוח מדוכדך, או עצבות וכדומה.

מי יודע איזה שכר עצום!

אם חלילה וחס המצב רוח שלה היה מדוכדך, והיתה כל הזמן בצער, מי היה לו יישוב הדעת ללמוד תורה, מי היה יכול לזכות את הרבים כאשר יודע שהמצב של אמא שלו לא טוב?! אבל בזכות שהתגברה ולקחה את הכל באהבה, ובאמונה תמימה, ואמרה על כל דבר "תודה ה', תודה ה'", ונתנה הרגשה טובה כלפי הסובבים אותה שהכל בסדר, יכולנו בסייעתא דשמיא להמשיך הלאה בפעילות הענפה בזיכוי הרבים. ומי יודע כמה כח זה השפיע למעלה בשמים לטובתה, וכפי שאמר לי האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א מנהריה: "תרבה הרבה הרבה בזיכוי הרבים לרפואתה". ורק על ההרגשה הטובה שנתנה לכולם, והארת הפנים, מי יודע איזה עולם הבא יש לה, איזה שכר רב ועצום. אין ספק כי עליה אפשר לומר את הפסוק (מלכים ב ד ח): "וְנָשָׂא אִשָּׁה גְדוֹלָה", כי באמת היא היתה אשה גדולה, שזכתה למעלות גדולות, לא קל בכלל במצב כזה להאיר פנים ולתת הרגשה טובה לכולם, שיהיו רגועים ומיושבים ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

הכל בסדר, הכל טוב...

אני זוכר כשנתיים ימים לפני שהלכה לבית עולמה, הרופאים אמרו שהמצב קריטי וכבר היא גומרת, השם ירחם, וקראו לי לבוא לבקרה. באתי מדימונה לבית החולים, הגעתי בשעה 10:00 בלילה, חשבתי שאני אבוא, ואראה אותה בצער, מדוכדכת, סוף סוף המצב לא פשוט, הרופאים - מנבאים שחורות. אבל לא, כשבאתי היא היתה שוכבת עם עיניים בקושי פתוחות, אבל באיזה חיוך קיבלה אותי, באיזו שמחה, עשתה לי כפיים ואמרה: הכל בסדר, הכל טוב... לאחר מכן, יצאתי משם מעודד ומחוזק, כי ממש זכתה לקיים בעצמה: דאגתה בליבה וצהלתה על פניה.

העצבות היא בידי האדם

וכאן ראוי להביא את דברי רבנו יוסף חיים בספרו "אדרת אליהו" (פרשת ויקהל) שמבאר, שכל המאורעות שקורים לאדם, הם רק ניסיון משמים לראות אם יקבל את הקורות אותו בשמחה או לא, וזו לשונו: והנה דע לך ידידי, כי מידת העיצבון, מלבד שהיא צער הנפש, הנה היא גם צער הגוף מאוד ומזקת לגוף הרבה. וכמה חולאים רעים ימשכו ממנה, בר מינן. ומכה זו של מידת העיצבון, היא "מעשה ידי אדם", דהיינו שכל מכה שלא תבוא על האדם, ודאי היא גזירה מן השמים, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה, ואם כן הכל גזור מן השמים. אבל העיצבון, האדם הוא שמביאו על עצמו, ומן השמים לא גזרו עליו שתהיה לו מכה זו, יען כי העיצבון הוא דבר מגונה וְשָׁנוּי לפני הקב"ה. ואפילו על עוונותיו אין ראוי לו להיות נעצב הרבה. ואם מן השמים יגזרו על האדם יסורים חס ושלוש, הנה הקב"ה רוצה שהאדם יקבל את היסורים בשמחה, וזהו הניסיון שעושים לאדם תמיד, לראות אם מקבל את כל היסורים הבאים עליו בשמחה או לא.

ואם כן אי אפשר שבשמים יגזרו עליו עיצבון. ועוד, כי עיקר העיצבון שיהיה לאדם, על פי הרוב יבוא מחסרון אמונה, שאם היה לו אמונה והבטחה בהשם יתברך כראוי וכמצטרך, ודאי לא יבוא לידי עיצבון, ואם כן איך שייך שתהיה מידת העיצבון גזירה מן השמים!! ואם כן מוכרח לומר שזו המכה הקשה, היא "מעשה ידי אדם", כלומר הוא עצמו הפועל ומביא עליו מכה זו. ולכן ישנם מבטחו בהשם יתברך, ויעורר לבו בשמחה וגילה. ע"כ.

חבל להפסיד תורה של רבים

יום שני האחרון לחייה, קראו לי בבוקר לבוא מהר לבקרה בבית החולים, הגעתי לשם, היא היתה חלשה עד מאוד אבל עדיין בהכרה. סיפרתי לה שלפני כשבועיים פתחנו שיעור חדש בהלכה לרפואתה, וכותבים את השיעור בעלון "ותתענג בדשן" ומזכים בו את הרבים. היא שמחה והעלתה חיוך על פניה. לאחר כשעה, מר אבי שאל אותה, יש לו שיעור בערב, הוא ישאר כאן או ילך לדימונה? רמזה בידה שאלך לשיעור, חבל להפסיד תורה של רבים. חזרתי מיד לדימונה. ולמחרת בבוקר יום שלישי לאחר תפילת שחרית, באמצע שהייתי מגיה את העלון "ותתענג בדשן" גיליון 3, בעוונותינו הרבים הודיעו לי שניצחו אראלים את המצוקים, ועלתה נשמתה בסערה השמימה.

חייב אדם לברך על הרעה בטוב נפש

תהילות לאל יתברך, שזיכנו לכתוב את החוברת "האבלות בהלכה ובאגדה"¹, ובעוונונו כשבא זה לידינו, השתדלנו לעשות כמו שכתוב בהלכה ולא להיות כעיוור המגושש באפילה. והרי לכתחילה צריך האבל לברך "דיין האמת" ולקרוע את החולצה מיד בשעת יציאת הנשמה, ואם לא היה שם באותה שעה, אז מיד כששומע את השמועה הרעה, צריך לברך ולקרוע. ולכן מיד כשהודיעו לי בטלפון, פרצתי בבכי מר, ולאחר דקות מועטות, נזכרתי בדברי חז"ל בגמרא ברכות (נד ע"א): חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר: "ואהבת את ה' אלקיך... בכל מאדך", בכל מדה ומדה שהוא מודד לך, הוי מודה לו. ובארה הגמרא (ס ע"ב): דהיינו שיברך "דיין האמת" בשמחה. וכן פסק הרמב"ם (הלכות ברכות פ"י ה"ג): "חייב אדם לברך על הרעה בטוב נפש, כדרך שמברך על הטובה בשמחה, שנאמר ואהבת את ה' אלקיך... ובכלל אהבה היתירה שנצטוונו בה, שאפילו בעת שייצר לו יודה וישבח בשמחה". גם בפירוש המשניות (ברכות פ"ט מ"ה) ביאר הרמב"ם, שחייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, רוצה לומר, שיקבלם בשמחה ויכבדו רגשותיו ויישב דעתו כשמברך, עד שייראה כמו בזמן שהוא מברך הטוב והמטיב. עי"ש. לאור דברים אלו, התעשתי בעצמי, והתאמצתי לכבד רגשותיי וליישב דעתי, ולהתבונן במה שהשם יתברך ישתבח שמו ויתעלה כסא הדרו עשה לנו, וכשהרגשתי באותם רגעים שאני בנפש רגועה וטובה, עמדתי וברכתי בשם ומלכות בקול רם: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם, דיין האמת", וקרעתי את החולצה.

¹ ואני זוכר שקודם כתיבת החוברת "האבלות בהלכה ובאגדה", נועצתי עם מרת אמי ע"ה, האם כדאי לכתוב על נושא זה או לא, ובלבי קצת חששתי לשאול אותה, כי כבר אז היא היתה חולה מאוד. אבל באמונה התמימה שלה, היא ענתה לי בלי להתבלבל ובשיא הפשטות: "וכי יש אדם שנשאר פה לעולמי עד? בסוף כולם עולים למעלה". וכמו שאמר דוד מלך ישראל (תהלים פט מט): "מי גִּבֹר יִחְיֶה וְלֹא יָרָא מוֹת, יִמְלֹט נַפְשׁוֹ מִיֶּד שְׂאוֹל סֶלָה".

"תהיה לה ישועה גדולה"

והאמת שאת הכח הזה להתעשת ולכבוש רגשותיי ולברך "דיין האמת" בנפש רגועה וטובה, שאבתי ממה שאמר לי האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א כשהייתי אצלו כמה ימים לפני כן, ובקשתי ברכה עבור מרת אמי, אמר לי הרב: "תהיה לה ישועה גדולה", ולא כפי שתמיד היה מברך "שיהיה לה רפואה שלימה" וכדומה. כמוכן, שאני פירשתי את הברכה של הרב שכוונתו שיהיה לה ישועה ורפואה שלימה. אבל כשראיתי מה שקרה, הבנתי שכוונת הרב היתה אחרת, שתהיה לה ישועה גדולה, וזו ישועתה הגדולה שרצה בורא עולם, שנושעה מהיסורים וזכתה לעלות לגנזי מרומים לחסות תחת כנפי השכינה עם הרבה הרבה זכויות, לקבל שכר טוב הצפון לצדיקים.²

קבלת היסורים בשמחה

הזכרנו שמרת אמי ע"ה קבלה את היסורים באהבה. ובאמת, לא יאומן כי יסופר, וכפי שיובא להלן בחוברת בהרחבה, ברגעים ומצבים קשים עד מאוד, של שמיעת בשורות קשות מרופאים ואחיות על מצבה, ושל טיפולים שהשם ירחם ויציל את כל עמו ישראל, קיבלה את הכל באהבה ובשמחה, ועד כדי כך שהיתה מוחאת כפיים בשעה ששומעת את הבשורות הקשות מהאחות, והאחות משתאה, היתכן כדבר הזה שהיא באמת עושה כפיים ומודה להשם!! וכפי שהיטיבה להגדיר האחות הראשית מבית החולים, שאת כל הטיפולים היא הפכה למשהו עליז ושמח. והעידה שאפילו על בשורות קשות ביותר שהיתה אומרת לה, מרת אמי היתה עונה: "הודו לה' פ' טוב, פ' לעולם חסדו". וכשהיתה חוזרת מבית החולים לבית, היתה מודה לה', וכשמספרת לבנותיה את הבשורות המרות שאמרו לה, היתה אומרת איתן יחד "מזמור לתודה".

"היום היה לי יום של ישועות"

גם בתקופה האחרונה, שהאחות ידעה בדיוק מה יש למרת אמי ע"ה בגוף, וכבר הבינה שזה הסוף, מידי פעם היתה מתקשרת אליה לשאול בשלומה [כי נוצרה ידידות עמוקה ביניהן], כפי שיסופר להלן שהאחות תח' חזרה בתשובה והתחזקה מאוד בזכות מרת אמי ע"ה בשמירת שבת, וצניעות ועוד. והיום היא עצמה מוסרת שיעורים לנשים בחוברת "השבת בהלכה ובאגדה", ומרת אמי היתה עונה לה בשמחה, והיתה מסוגלת לומר לה על דברים קשים ביותר: "היום היה לי יום של ישועות". איזו אמונה חזקה, לקבל את הדברים הקשים האלו, ולהוריד את הראש לפני בורא עולם, ולקרוא לזה "ישועות".

הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם

והנה כתב מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן רכב ס"ג): **חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם, נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו. ע"כ.** אם נתבונן, הרי ה"שלחן ערוך" הוא ספר הלכות

² ובמדרש הגדול (פרשת ויחי מט כט) אמרו: מת שהיו פניו צהובות, סימן יפה לו. וכך היו פניה צהובות מאוד כשלשה ימים לפני פטירתה ועד פטירתה.

ולא ספר אגדה ומוסר, זה לא חוברות "בהלכה ובאגדה". ואם מרן השלחן ערוך כותב דבר כזה בספרו, משמע שזו "הלכה" ולא רק רעיון מוסרי נחמד שאם אדם רוצה, יקבל, ואם לאו, לא יקבל. גם הוא לא כתב בלשון "טוב, או "נכון", או "ראוי", שמשמעותו המלצה טובה ותו לא; אלא בלשון "חובה" - **"חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה"**. והוא מבאר גם את הטעם: **"כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם, נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו"**. פירוש הדברים: מי שעובד את השם באמת, הוא מקבל את כל מה שהשם עושה עמו באהבה, וככל שהשם עושה עמו דבר שקשה לו יותר לקבלו, כך יש לו יותר עבודת השם בקבלתו. וככל שיש יותר עבודת השם, מן הראוי שהוא יהיה בשמחה יותר! ואמנם לא קל ליישם קו חשיבה כזה, אבל מאחר והדבר נפסק בשלחן ערוך, על כל יהודי לחזק את מחשבתו בכיוון זה.

אין טעויות

והנה פעם טעו הרופאים ועשו למרת אמי ע"ה טיפול שבכלל לא התאים למצב שלה, ונעשה יותר גרוע. כשנודע לה הדבר, היא הרגישה כאילו שזה לא עניינה, זה פשוט לא הם טעו, אלא כך רצה בורא עולם. ובורא עולם בוודאי לא טועה, ובוודאי שהוא לא רוצה שאני אבוא בטרוניה ויתלונן, הרופא עשה לי, הרופא גרם לי, הוא והוא והוא... כך היא עבדה עם עצמה עבודה פנימית, ושוב ושוב חיזקה את עצמה לעמוד בניסיונות, ולהסתכל תמיד בעין של אמונה.

משקפי האמונה

תמיד השתדלה להוציא את המשקפיים הגשמיות ולהרכיב את משקפי האמונה, והפנימה לליבה הטהור היטב, שהוא ורק הוא יתברך משגיח עלינו על כל צעד ושעל, והוא עשה, עושה ויעשה לכל העניינים, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם (עין נפש החיים שער ג פרק יב). וכמו שרגילה היתה בפיה לומר את דברי רבנו בחיי בחובות הלבבות (שער הבטחון, אחד משבעת עמודי הבטחון הוא): שאף אחד לא יכול להזיק לי ולא להיטיב לי, אם לא ברצון הבורא יתברך. וכשאדם לוקח את הדברים בהבנה כזו, ממילא יקל עליו יותר להתמודד ולקבל את הדברים באהבה.

"דברי חכמים בנחת נשמעים" (קהלת ט יז)

נקודה נוספת וחשובה: דרכה של מרת אמי הרניי כפרת משכבה, במשך כל השנים היה להשרות אוירה של שמחה בסביבתה, דיבורים בנחת ובאורך רוח, בבחינת "לא ברעש ה'", אלא "קול דממה דקה". גם בהיותי ילד ואפילו בחור, אם הייתי רוצה לישון עוד מעט ב"בין הזמנים" בבוקר, זה היה דבר מוזר בעיניה, ובמתק שפתיה, בכמה מילים קצרות שהיתה אומרת או בבדיחותא מעט, הייתי כבר קם, זה כבר לא היה מתאים להמשיך לישון. אינני זוכר מעודי שצעקה עלינו בבית, הגם שבילדותי פעמים שהייתי עושה מעשי 'קונדס' ככל הילדים, אבל בעדינות שהיתה בה, הכל על מקומו בא בשלום.

בטוב טעם ודעת

דיבוריה תמיד היו דיבורים של טעם, דיבורים המיישבים דעתו של אדם. במקרים שונים ומשונים שעברנו במשך השנים ובכל מיני סיטואציות שהן, היתה יודעת

לתת עצות טובות ומרגיעות, ולהסתכל על הכל בעין של אמונה. מה באמת רצון השם? איך הקב"ה רוצה שנתייחס לזה ולזה? וכשהדברים יצאו בפשטות מלב טהור וזך של אמונה תמימה בבורא עולם, ממילא היום גם נכנסים ללב, כי היא היתה גם בבחינת "נאה דורש ונאה מקיים".

מטרת החיבור

אחי ורעי היקרים, מטרת חיבור זה, לא בשביל לספר סיפורי היסטוריה שהיתה לנו אמא מיוחדת, חשובה, צנועה, בעלת אמונה וכו' וכו', לא ולא. זה לא עוד ספר זיכרון או ספר סיפורים על איזו אמא, או על איזו סבתא. זה לא עוד ספר זיכרונות על איזו אשה שהיתה פעם, ומתעדים את מעשיה שלא תשכח. חלילה. כל המטרה בחיבור זה, כדי לדלות ממעשיה הטובים והחשובים, האנשים בראוי להם, הנשים בראוי להן, והילדים בראוי להם, באופן שכל אחד ואחת יוכלו בסייעתא דשמיא למצוא ממה להתחזק, אם באמונה, בטחון, חינוך, שמחה ועוד ועוד. ובעיקר האימהות והבנות היקרות תפנמנה את המסרים לליבן היטב, ולא תטענה לחשוב חלילה, שפעם היו כאלו נשים מיוחדות וצדיקות, אבל היום בדור חדש עם עידן הטכנולוגיה, אז חלילה אפשר להתנהג אחרת, ולהקל בצניעות וביראת שמים, ולהשתמש במכשירים שהם, שלא רצויים כלל ועיקר לרוח תורתנו הקדושה.

ואני תפילה

כצאתי מן הקודש, אפרוש את כפי אל מלך מלא רחמים, שיחוס ויחמול וירחם על נפש רוח ונשמה של **מרת אמנו המדוכאת ביסורים יעל ז"ל בת קוצ'יק רבקה תחי'**, מלך מלכי המלכים יסתירה בצל כנפיו, ולקץ הימין יעמידה, ומנחל עדניו ישקה, ויצרור בצרור החיים נשמתה, וישים כבוד מנוחתה. וילווה אליה השלום, ועל משכבה יהיה שלום, כדכתיב, **יְבֹא שָׁלוֹם יְנוּחוּ עַל מְשַׁבּוֹתָם, הַלֵּךְ בְּכֹחוֹ.** ויהי רצון שנזכה במהרה בשמחה לנבואת הנביא ישעיה **(וכה ה, טו): "בְּלַע הַמּוֹת לְנֶצַח, וּמָחָה אֲדֹנֵי אֱלֹהִים דְּמָעָה מֵעַל כָּל פְּנִים, וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ, כִּי אֲדֹנֵי דָבָר. וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה, קִוִּינוּ לוֹ וַיּוֹשִׁיעֵנוּ, זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ, נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ."**

וכשם שבחיי חיותה היו תפילותיה עושות רושם בשמים, ורבים נושעו בישועות גדולות ונפלאות, כן תעמוד בתפילה לפני מלך מלכי המלכים על מר אבינו היקר הרב **ציון נקי** שליט"א, שהקב"ה יחזק אותנו בבריאות איתנה ונהורא מעליא, לאורך ימים ושנים טובים בטוב ובנעימים, וימלא כל משאלות לבו לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה. ותעמוד בתפילה על המשפחה כולה, ועל כל ישראל שנזכה לראות בקרוב בקרוב את פני משיח צדקנו, ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים, אמן ואמן.

הכותב וחותם בנה הקטן

ה' לחודש מרחשון – אחד עשר חודש לפטירתה, נשמתה עדן

שנת: "כ"ה ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֵלֶךְ עִמָּךְ, לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ" (דברים לא ו) תשפ"א לפ"ק

דוד שלום נקי

מתוך הדברים שנאמרו בסייעתא דשמיא באזכרה ליל ד' כסלו ה'תשפ"א

ההסתכלות בעין האמונה

כולן שווים לטובה

בפרשה קראנו "וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה". רש"י פירש שלכך כפל שנה, שנה [שהמילה "שנה" חוזרת על עצמה], לומר לך שכל 'שנה' נדרש לעצמו: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשים, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי. שני חיי שרה - כולן שווים לטובה. ע"כ. והנה יש להתבונן, איך באמת זכתה שרה אמנו להגיע לדרגה כזו, שכל השנים כולן לטובה, כלומר מאה עשרים ושבע שנים, כולן ללא חטא, וגם נשארה ביופיה כל הזמן, כמו שאומר רש"י "כולן שווים לטובה". הלוא כמה הרפתקאי [מאורעות לא נעימים] עברו עליה במשך כל חייה? גם מה הכפילות "שני חיי שרה", הרי כבר אמר בתחילת הפסוק "ויהיו חיי שרה"?

שני חיי שרה

התשובה היא, כי בנוהג שבעולם, למה אדם שערוותיו מלבינות וקופצת עליו זקנה? בדרך כלל מחמת טרדות הציבור והיחיד, דאגות שונות ומשונות, על דא ועל הא, לחצים שונים ומשונים, ממילא מצבי הרוח שלו משתנים, עולים ויורדים, אחת למעלה ושבעים למטה. אבל שרה אמנו ידעה איך להיות את החיים בצורה נעימה ויפה ללא דאגות וללא צער חלילה, או מצבי רוח מדוכאים, ממש "שני חיי שרה", היא כל הזמן היתה "חיה", עם כל הקשיים שעברו עליה במשך החיים, פעמיים רעב, פרעה חטף אותה, אבימלך חטף אותה, תשעים שנה אין לה ילדים, הגמרא בנדרים (סד ע"ב) אומרת, מי שאין לו בנים חשוב כמת, שנאמר (בראשית ל א): "וְאִם אֵין מִתָּה אֶנְכִּי". אבל עם כל הבעיות, היא חיה כל הזמן באמונה תמימה בבורא עולם שהנהיגה של בורא עולם איתה, היא הכי טובה עבורה, ולכן לא היתה לה שום סיבה להתבלבל או להיות בצער ודכדוך. היא פשוט היתה כל הזמן ברמת שמחה גבוהה מאוד מאוד, כי היא ראתה רק את השם יתברך בכל פינה וזווית, ממילא אין סיבה לדאגות, טרדות, לחצים, דכדוכים, מצבי רוח שונים ומשונים המייאשים את האדם. באופן שהיא חיה טוב מאוד, חיים מצוינים, אז אין סיבה ששערותיה ילבינו ותיראה כמו אחת שעברו עליה הרפתקאות.

לפני שנולד יצחק ואחרי שנולד - שווים לטובה

ואם נתבונן טוב, זה עצום רק לחשוב על זה, ניחא שהיא היתה בדרגת אמונה כל כך גבוהה ולקחה הכל בשמחה, כמו שאומרים "זורמת" עם השגחת השם יתברך עליה. אבל עדיין, וכי אפשר להשוות את השנים שלפני שנולד יצחק, לשנים לאחר שנולד יצחק? הרי היא כל כך קיוותה וציפתה לבן, היא כל כך התפללה, היא כל כך ביקשה, והנה זה הגיע בשלב שהוא, בגיל תשעים שנה! אם כן, בוודאי שיש

מקום לומר שלאחר גיל תשעים, זה כבר הרבה יותר טוב, היא כבר חיה בדרגה הרבה יותר גבוהה וטובה, כי עכשיו כבר יש לה בן, אז איך רש"י אומר "כולן שווים לטובה", איך אפשר לקרוא להם "שווים", וכי אין איזה שינוי שהוא לטובה יותר? היתכן, הכל אותו דבר!

"וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם, חַיִּים כְּלֶכֶם הַיּוֹם"

אבל אצל שרה אמנו, כן, ככה היא חיה. זו הגדלות של אדם שכל כולו אמונה ובטחון אמיתי בבורא עולם ללא כחל ושרק. שרה אמנו חשה בכל רגע ורגע את הקרבה אל השם יתברך, פשוט היא הרגישה שהשם עושה איתה את הכי טוב עבורה, ממילא היא היתה כל הזמן הכי מאושרת שבעולם, גם כשעדיין לא נולד יצחק. היא אמנם ביקשה מהשם, היא הפצירה בתפילה, אבל זה לא גרע כהוא זה מהמצב רוח שלה, היא תמיד היתה בשמחה, עבדה את השם בשמחה, כי אם השם עדיין לא נתן לה ילדים, סימן שזה הכי טוב, ואין סיבה ליפול חלילה ליאוש או למצבי רוח מדוכאים. זה שכפל הפסוק "שני חיי שרה", כלומר אם אתה רוצה לדעת, איך היא הגיעה לדרגה כזו שבגיל מאה עשרים ושבע היא ללא חטא ונשאת ביופיה - זו הסיבה: "שני חיי שרה"! כי היא חיה כל הזמן חיים של אמונה ודבקות בהשם, ממילא גם לא חטאה, כי השכינה תמיד היתה לנגד עיניה, כמו שנאמר (תהלים טז ח): "שְׁפִיטֵי ה' לִנְגְּדִי תָמִיד" (סנהדרין כב ע"א), וגם לא הזקינה, ממש בבחינת (דברים ד ד): "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם, [ממילא] חַיִּים כְּלֶכֶם הַיּוֹם".

מתי מי שאין לו בנים חשוב כמת:

ולפי זה צריך לומר שאף שאמרו חז"ל שמי שאין לו בנים חשוב כמת, זה כשמסתכלים בהסתכלות הסטנדרטית של העולם, אבל שרה אמנו שגדולה היתה באמונה ובטחון בהשם כל כך, והגיעה לדרגות אל על של: "וְאַנִּי קְרִבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב" (תהלים עג ח), היא היתה חשה ונושמת רגע רגע את הקב"ה, את השגחת השם יתברך עליה. לכן מה שלא היו לה ילדים, היא לא לקחה את זה בצורה קשה כואבת ומדכאת, אלא היא הבינה והפנימה לליבה עמוק עמוק, שמכיון שזה רצון השם, והלוא השם עושה רק טוב, ממילא אני לא מתה, אני לא חשובה כמת חלילה, אני חיה, ואין כמוני מאושרת ושמחה, ומי ידמה לי ומי ישווה לי.¹ (ועיין דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית כג א. ודו"ק)

¹ וכמו שראינו כמה וכמה גדולי ישראל שלא היו להם ילדים, אבל מי כמוהם חי באושר ובשמחה, כי מרוב שהעסיקו את מוחם בתורה ובדבקות בהשם, ממילא הרגישו וחשו על בשרם ממש מה זה: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מְשֻׁמְחֵי יָב" (תהלים יט ט), גם בכח ביטחונם הרגישו ממש מה זה: "וְאַנִּי בְּחֶסֶדְךָ בְּטַחֲתִי, יָגֵל לִבִּי בִישׁוּעָתְךָ" (שם יג ו), לכן הם היו כל הזמן בשמחה, ולא הזכירו לעצמם כל הזמן שחלילה הם חשובים כמת. ומי לנו גדול מהגאון החזון איש, והגאון המקובל האלהי רבנו מרדכי שרעבי, והאדמו"ר מלובוויטש ועוד, שלא היו להם בנים, ואדרבה זכו להעמיד תלמידים ותלמידי תלמידים הרבה - שהתלמידים הם בעצם הבנים הרוחניים שלהם, כמו שדרשו חז"ל בספרי: "ושננתם לבניך", אלו תלמידים, שהתלמידים קרויים בנים של האדם. וכן אמרו בגמרא סנהדרין (יט ע"ב): כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ממש כאילו זה הבן שלו, הוא ילד אותו. ועיין לגאון החיד"א בספר "פתח עיניים" (ברכות י ע"א). (ועיין עלון "תתענג בדשן" גיליון 30 הערה 3 בשם החיד"א בספרו פני דוד)

ההנהגה הטובה ביותר

עלינו לדעת: איך שהקב"ה מתנהג עם כל אחד ואחד, זה בעצם הרחמים הגדולים ביותר עבורו, ואין מצב בעולם ליותר טוב מזה, וכמו שאנחנו אומרים בתפילה: "הטוב כי לא כלו רחמך", כלומר הקב"ה הוא כל כך טוב שהוא לא כולא ולא סוגר את הרחמים שלו עלינו כלל ועיקר, אלא הוא נותן ומרעיף את כל הרחמים שלו על כל אחד ואחד לפי מה שהוא. במילים אחרות: בורא עולם יודע בדיוק מה המתאים כרגע לכל אחד ואחד, ולפי דרגתו ועניינו הוא נותן לו את המקסימום של הרחמים שמגיע לו לפי התיקון שלו והחשבונות של בורא עולם, באופן שאין יותר רחמים מזה. רק כמובן שאפשר להתפלל ולבקש מהשם יתברך עוד ועוד רחמים, ובכוח התפילה האדם מכשיר ומטהר את עצמו ליותר ויותר רחמים וקבלת שפע, טובה וברכה מהבורא. אבל לעת עתה, בדרגה שהוא נמצא כרגע, ההנהגה עימו היא ההנהגה הטובה ביותר, שאין יותר טוב ממנה כלל.

איך אתה מרגיש? "הכי טוב שבעולם!"

לאור הדברים האלו, אם שואלים את האדם, איך אתה מרגיש? לפי האמת הוא צריך לענות "הכי טוב שבעולם", "הכי מאושר", "הכי שמח", כי זו האמת לאמיתה, שאין יותר טוב מזה. ואם עדיין אנחנו לא מסוגלים לענות כן, הסיבה היא בגלל שלצערנו אנחנו קטני אמנה. כי אם אדם היה מאמין חזק חזק בבורא עולם, הוא היה יודע שהמצב העכשווי, הוא הכי טוב שבעולם. ואם תשאל, איך אפשר להרגיש שהמצב שלו הכי טוב בעולם, הרי במציאות יש לו בעיות, קשיים, חסרונות וכו' וכו'? התשובה היא, כי כל מה שנראה לנו כחיסרון, הוא רק כלפי חוץ, לעיניים שלנו הקטנות, אבל אם נסתכל בעיניים של האמונה התמימה, זה באמת לא חיסרון, כי מאחר ובורא עולם ישתבח שמו ויתעלה כסא הדרו, הוא עושה הכל, והרי הוא עושה את הכי טוב שיכול להיות בעולם עבורך, אז אם הוא החליט עכשיו שלא לתת לך את אותו דבר שאתה רוצה, ממילא מוכרח שהוא מבין שלעת עתה, הטוב ביותר בשבילך שלא יהיה לך את אותו הדבר. יכול להיות שלאחר זמן יחליט בורא עולם שזה כן טוב עבורך, ולא שחלילה הוא התחרט, הרי (ובמדבר כג יט): "לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזַּב וְבֶן אָדָם וַיִּתְּנָחֶם", אלא אולי התפללת יותר, התעלית יותר, או מכל סיבות שהן שקודם לכן זה לא היה טוב עבורך, עכשיו זה נהיה טוב עבורך, לכן בורא עולם עכשיו יתן לך ויפנק אותך. אבל נבין ונפנים עמוק עמוק, שכל עוד שהוא לא נתן לנו, זה הכי טוב בשבילנו. ולכן אומר דוד המלך (ותהלים לג כא): "כִּי בֹו יִשְׁמַח לְבָנִי, כִּי בִשְׁם קִדְשׁוֹ בְּטַחְנוּ", למה ישמח לבנו? כי בשם קדשו בטחנו! כי כשבוטחים בהשם, אין סיבה שלא להיות בשמחה. וכן אמר (שם יג ו): "וְאֲנִי בְּחֶסֶדְךָ בְּטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִישׁוּעָתְךָ", שכיון שאני בוטח בו יתברך, אז ממילא ברור שיגל לבי בישועה שתבוא. ומעתה מובן מה שאמר (שם קה ג): "יִשְׁמַח לֵב מִבְּקִשִּׁי ה'", והרי לכאורה למה הוא ישמח, הרי הוא רק ביקש ועדיין הוא לא קיבל? אלא כיון שהוא בוטח בהשם, אז גם כשהישועה עדיין לא הגיעה, הוא שמח ולא מתבלבל, כי כיון שזה רצון השם, ממילא זה הכי טוב.

"בן שמונה עשרה לחופה"

הנה יצחק אבינו התחתן בגיל ארבעים, שנאמר (בראשית כה כ): "וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים

שְׁנָה בְּקִחְתּוֹ אֶת רַבָּקָה". ולכאורה יש להבין, הרי הגמרא ביומא (כח ע"ב) אומרת, שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה ואפילו מצוות דרבנן כמו עירובי תבשילין, שנאמר (בראשית כו ה): "עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלֵּי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי מִצְוֹתֵי חֻקֹּתַי וְתוֹרָתִי" – תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ומן הסתם הוא היה אמור גם לקיים את המשנה באבות (פרק ה משנה כא): "בן שמונה עשרה לחופה", ומסתבר שבאמת הוא עשה את ההשתדלות והתעניין פה ושם, אולי גם פנה לשדכנים למצוא שידוך טוב ליצחק, אבל עם כל מה שעשה והתפלל והשתדל, שורה תחתונה יצחק אבינו כבר היה כמעט בן ארבעים ועדיין לא התחתן, היום היו קוראים לו "רווק זקן".

"לו יחיה גבר שנין אלפין, לא יעול גבורתך בחושבנא"

אלא מה לעשות שבורא עולם ישתבח שמו עדיין לא המציא לו את זיווגו, ובכוונה תחילה עיכב לו את זיווגו, כי הוא ידע שהזיווג שלו זו רבקה אמנו דוקא, והרי היא עדיין לא נולדה. ואם תשאל, אז למה היא לא נולדה עשרים שנה קודם? לא יודע, אינני יודע חשבונות של הקב"ה, אבל בורא עולם ידע שהיא צריכה להיוולד כשיצחק יהיה רק בגיל 37, למה? ככה, זו החלטה של בורא עולם, אנחנו לא מתיימרים לחשב חשבונות של בורא עולם, 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך?' (ברכות י ע"א). וכבר אמר רבי ישראל נג'ארה בפיוט "יֵה רְבוֹן עֲלֵם": "לו יחיה גבר שנין אלפין, לא יעול גבורתך בחושבנא".² אֵיךְ שיהיה ואיך שלא יהיה, נמצא שהעיכוב לזיווג של יצחק, היה לטובתו הגדולה שימתין בסבלנות ובאמונה עד שרבקה אמנו תיוולד, ותגדל לפחות שלש שנים, ואז הוא יזכה באשת חיל כזו מיוחדת, כמו אמא שלו שרה אמנו, שכל הניסים הקבועים שהיו לה: ברכה בעיסה, ענן קשור על האוהל, נר שבת דולק מערב שבת לערב שבת, היו גם אצל רבקה אמנו. (ענין בראשית רבה חיי שרה פרשה ס סימן טז)

יש תפילה שנענית לאחר ארבעים שנה

עכשיו בואו נתבונן, בכל אותן השנים הרבות של עיכוב הזיווג, היעלה על הדעת, שאברהם ויצחק חשבו שהעיכוב הזה הוא דבר שלילי, הוא דבר רע? היעלה על הדעת שהם חשדו בהקב"ה, למה הוא עושה להם ככה, והרי הם כל כך מתפללים ומייחלים, וכמו שאומר במדרש הגדול (פרשת וארא פרק ז פסוק ז): יש תפילה שהיא נענית לאחר ארבעים שנה, מנלן? מיצחק, שנאמר: "יֵהִי יִצְחָק בֶּן אֲרָבָעִים שָׁנָה בְּקִחְתּוֹ אֶת רַבָּקָה", זאת אומרת שכל אותן שנים הם התפללו והתפללו (וענין הערה 5), וגם הם לא ישבו בחיבוק ידים, אלא הם עשו את ההשתדלות שאדם מצווה לעשות, ובכל זאת הם לא נושעו, בכל זאת לא בא הזיווג, וכי חלילה יש לנו הוה אמינא שהיתה להם איזו תרעומת על הקב"ה? הס מלהזכיר. ובאמת בפסוק שנאמר מיד לאחר

² מספרים על הגאון הרב שך זצ"ל, שפעם בא אליו מישהו והתלונן על זה שאין לו ילדים, ומה הוא שונה מכולם שנולדים להם ילדים, ואילו לו הקב"ה לא נתן? הרב קם מכסאו, הלך לספרייה, הוציא לו ספר פזמונים של שבת, ופתח לו בפיוט "יֵה רְבוֹן עֲלֵם", והצביע לו על השורה: "לו יחיה גבר שנין אלפין, לא יעול גבורתך בחושבנא". אמר לו הרב, הרי אפילו נחיה אלפי שנים לא נוכל להיכנס בחשבונות של הקב"ה להבין למה ולמה, ואתה יש לך שאלות על בורא עולם, למה ולמה ולמה?

פרשת העקדה (בראשית כב כ): "וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיֵּגַד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר וכו'", אומר המדרש (פרשת וירא פרשה נז), מה הדגש של התורה "אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה"? אלא לאחר העקידה היו לו לאברהם הרהורי דברים, אמר: אילו נשחט יצחק בהר המוריה, נמצא שהיה מת בלי בנים? לכן אשיאנו עכשיו מבנות ענר אשכול וממרא שהן צדיקות. אמר לו הקב"ה, אין אתה צריך, כבר נולד זיווג בנך, שנאמר: "וַיֵּגַד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, הִנֵּה יֵלְדָה מִלְכָּה גַם הוּא בָּנִים לְנַחֲוֹר אָחִיד... וּבְתוּאֵל יֵלְדָה אֶת רַבֵּקָה", ופירש רש"י, כל היוחסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה לבשר לאברהם שנולדה רבקה. נמצא שכל העיכוב בזיווגו של יצחק אבינו, היה לטובה כדי לזכות בזכות הגדולה של רבקה. ובכל אותן השנים שבינתיים, הם חיו באמונה זכה וטהורה שאם בורא עולם עדיין מעכב את זה, הרי שזה הטוב ביותר ואין יותר טוב מזה בעולם, ולכן הם לא התבלבלו, אלא הם הודו וברכו על זה, והמשיכו לעבוד את השם בשמחה. (ועיין לגאון החיד"א בספרו חומת אנך דברי הימים א פרק א ד"ה וילד אברהם)

העיכוב וה"חיסרון" הוא הכי טוב

ומכאן נלמד, שכאשר אדם מתעכב לו הזיווג והוא חש בתסכול ובתרעומת, למה זה מתעכב, אבל מי יעמוד בסוד השם, הוא לא יודע שהעיכוב הוא באמת לטובתו, כי יכול להיות שהוא באמת ראוי ומוכן לזיווג, אבל הצד השני עדיין לא מוכן. ופעמים להיפך, הצד השני מוכן כראוי, עלה והתעלה והתחזק, ואילו זה עצמו שמתלונן ומתבכיין, ממתנינים לו בשמים בסבלנות שיתעלה, כדי שיהיה ראוי לקבל את זיווגו. ומכאן יכול כל אחד להקיש בעצמו לכל ענין וענין אם מתעכבים לו משאלותיו ורצונותיו, חלילה לו להתלונן ולהתבכיין, כי אם אנחנו מאמינים שבורא עולם יודע מה הכי טוב עבורנו, נמצא שהעיכוב וה"חיסרון" עצמם הם הכי טובים, אז למה להתלונן.

אם כרגע אין ילדים, זה הכי טוב

בהסתכלות כזו חיה שרה אמנו, היא כל כך שמה את מבטחה בהשם, שעד כדי כך אפשר לומר עליה שכל חייה מאה עשרים ושבע שנים, "כולן שווים לטובה". וכמו ששאלנו, שלכאורה זה פלא, הרי עם כל הכבוד לאמונה החזקה שלה, איך אפשר ש"כולן שווים לטובה", הכל אותו דבר, וכי שלושים ושבע השנים שהיו לאחר שנולד יצחק הם לא היו יותר טובות מהשנים הקודמות שהיתה ערירית?! התשובה היא: "לא ולא". כי היא חיה בתובנה כזו שבכל רגע ורגע נתון היא חיה את הבורא יתברך, היא נושמת את ההשגחה הפרטית שלו עליה, היא מרגישה לאורך כל הדרך איך הקב"ה צועד איתה בכל צעד ושעל, נמצא שכל הזמן היא מרגישה את ההרגשה שהכי טוב לה בעולם, הכי כיף לה בעולם, אין יותר מאושרת ממנה. אבל רגע, הרי לכולם יש ילדים ולה אין ילדים, ולכאורה היא חשובה כמת? לא ולא, אמרה שרה: אם כרגע אין לי ילדים, זאת אומרת שזה הכי טוב בשבילי, ממילא אני לא מרגישה כמו מתה. וכי המאושר הגדול, ירגיש את עצמו כמו מת?! תארו לעצמכם, יש אחד שהולך יחד כל הזמן עם מרן זצ"ל או עם בבא סאלי, לא זהו ידו מתוך ידו, וכי הוא לא מרגיש בעננים?! ואם הוא ילך עם הבן איש חי, אוהו איך הוא ירגיש?! ואם עם אור החיים הקדוש?! בכלל... ואם עם הרמב"ם?! מה יש לדבר... ואם עם משה רבנו?! רק שלא יתעלף... אדם כזה, וכי יזכור את הצרות והבעיות שלו? הלא הכל יתגמד בעיניו, והיה כלא היה, למה? כי הוא כל

הזמן מחובר לקדושה, למרו, לבבא סאלי, לבן איש חי, לאור החיים, לרמב"ם, למשה רבנו וכו'. וכאן, שרה אמנו מחוברת עם הקב"ה, מרגישה ונושמת אותו, מדברת אתו, גדולה בנביאות יותר מאברהם, לא כל שכן? אז איזו הרגשה היתה לה, אין ספק שהיא לא רק הרגישה כל החיים בעננים, אלא היא הרגישה מרחפת מעל העננים אז היא חלילה תהיה חשובה כמות! נמצא שההרגשה חשובה כמות או לא, תלוי בהסתכלות שהאדם מסגל ומרגיל את עצמו.

ההסתכלות שלך קובעת את התסכול

לאור זה יוצא, כי מי שמתייחס לכל בעיה בחיים שהיא באמת בעיה, אז באמת יש לו הרבה בעיות והוא מסכן, כי מי שרוצה למצוא בעיות, לא חסר על מה להתלונן ולבכות. וכל הזמן הוא חלילה יהיה מתוסכל ומבולבל, למה? כי ההסתכלות שלו היא הקובעת אם להיות מתוסכל או מיושב. אם אדם יסתכל על הכל בעין טובה של אמונה שהכל בהשגחתו הפרטית של הבורא יתברך, ממילא הוא יבין שהכל טוב, ואין לו על מה לבכות, ואדרבה כל הבעיות שלו הם תרגולים מהקב"ה כדי להתחזק יותר ויותר באמונה, ועל ידם להתקרב פנימה יותר. כי זה כל מטרתם לנסות את האדם, איך יקבל אותם, ואיך על ידם יחזק יותר ויותר את "השרירים הרוחניים" שלו באמונה. כמו שנאמר (והשע 2 טו): "וְאֶנִּי יִסְרֵתִי, חֲזָקֹתַי זָרַעְתָּם, וְאֶלִּי יִחְשְׁבוּ רָע!" כלומר, הבעיות הן כמו משקולות כבדים, שמי שנושא אותן מחזק את השרירים שלו. ובהסתכלות והבטה נכונות, הוא גייע על ידן לתועלת רוחנית עצומה, ואדרבה מהן רק יפרח ויתעלה, כמו שנאמר (ותהלים ס ו): "נִתְּתָה לִירְאִיךָ נֶס לְהִתְנוֹסֵס", שהניסיונות באים אל יראיך, שידוע הקב"ה שהם יכולים לעמוד בהם, וכשהם עומדים בהם, הם מתנוססים ומתקרבים להשם יתברך מעלה מעלה. אבל המסתכל על הניסיונות בהסתכלות שלילית, וחלילה יש לו כעס ותרעומת על השם יתברך, למה ככה ולמה ככה ולמה לא ככה? על זה נאמר: "וְאֶלִּי יִחְשְׁבוּ רָע!"³

³ וזו לשון מדרש רבה (פרשת וירא פרשה נה סימן א): "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם", כתיב (ותהלים ס) "נתתה ליראיך נס להתנוסס, מפני קושט סלה", ניסיון אחר ניסיון, וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותם בעולם, בשביל לגדלם בעולם כנס הזה של ספינה. וכל כך למה? מפני קושט, בשביל שתתקשט מדת הדין בעולם. שאם יאמר לך אדם למי שהוא רוצה [השם] להעשיר, מעשיר, למי שהוא רוצה, מעני, ולמי שהוא רוצה, הוא עושה מלך. אברהם כשרצה, עשאו מלך; כשרצה, עשאו עשיר. יכול אתה להשיבו ולומר לו, יכול אתה לעשות כמו שעשה אברהם? והוא אומר מה עשה? ואתה אומר לו, "ואברהם בן מאת שנה בהיולד לו את יצחק בנו", ואחר כל הצער הזה, "קח נא את בנך את יחידך..." ולא עיכב, הרי נתת ליראיך נס להתנוסס.

ואמרו במדרש הגדול (פרשת וירא 2 ז): זה הוא שאמר הכתוב (משלי כז כא): "מִצָּרָף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב, וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ", אמר רב לא ניתנו מצוות אלא לצרופ בהן את הבריות. מה הצורף הזה מכניס את הזהב לכור ומסננו פעם ראשונה שניה ושלישית עד שהוא מעמידו על בוריו, כך הקב"ה מייסר את הצדיקים כל אחד ואחד כפי כוחו. יש תפילה שהיא נענית למאה שנה, מאברהם, דכתיב "ואברהם בן מאת שנה בהיולד לו את יצחק בנו", יש תפילה שהיא נענית לתשעים שנה, משרה, דכתיב "ואם שרה הבת תשעים שנה תלד..." יש תפילה שהיא נענית לארבעים שנה, מיצחק, שנאמר "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה..." אבל חנה לא שמענו לכמה נענית תפילתה וניתן לה שמואל? אמר רבי שמואל בשם רבי יונתן: בת מאה ושלושים שנה נפקדה חנה, כשם שנפקדה יוכבד. עיין שם פלאי

מי מעכב בעדו להושיע את האדם?

אם נתבונן באמת, הרי הקב"ה ישתבח שמו אוהב כל אחד ברמות גבוהות אל על, ומרחם על כל אחד, ומוכן למלא את כל משאלותיו. ולא רק זה, הלוא כשיהודי בצער גם הקב"ה בצער, כמו שאמר רבי מאיר במשנה (סנהדרין מו ע"א): בשעה שאדם מצטער, שכינה מה אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי! כלומר קל איני, אני לא קל, כבד עלי ראשי וזרועי מהצער שלו. וכמו שנאמר (תהלים צא טו): "עֲמֹ אֲנֹכִי בְצָרָה", וכן נאמר (ישעיה סג ט): "בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר". אלא שכאן השאלה עומדת, אם כל כך הקב"ה מצטער בצערו של האדם, ומרחם עליו, ורוצה למלא את כל משאלותיו, אז מי מעכב בעדו? אז בכבוד שימלא את כל משאלותיו, וגם הוא לא יהיה בצער וגם האדם לא יהיה בצער! אלא כמו שאמרנו, אדרבה היא הנונת, שאם עם כל הרצון הטוב, עדיין הקב"ה לא מושיע אותו, הרי אומר שלעת עתה זה הטוב ביותר עבורו שעדיין לא תבוא הישועה.

וכי הקב"ה חשוד לעשות לבנים שלו משהו רע?

זאת ועוד, הלוא בורא עולם הוא אבא שלנו, האם ראית פעם שאבא יצער את הבן שלו? יכאיב לו? יעשה לו משהו רע? הרי לא יתכן בעולם דבר כזה, ואם אבא בשר ודם לא יעשה כן, וכי הקדוש ברוך הוא חשוד לעשות לבנים שלו רע? הרי מי שחלילה יעז לומר שהשם יתברך עשה לו רע, כולם יגערו בו ויהתלו בו, וללעג וקלס יחשב. כי מדרך הטוב להיטיב לאחרים, והקב"ה ישתבח שמו "הוא היטיב לנו, הוא מיטיב לנו, הוא ייטיב לנו", "ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו", תמיד הוא נותן את טובו ובגדול, ולא חוסך מאיתנו כלום. ואם בכל זאת, האדם לא קיבל את מבוקשו, סימן שעתה זה הטוב הגדול עבורו.

"גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע, כי אתה עמדי"

וזה שאמר דוד מלך ישראל (תהלים כג ד): "גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע, כי אתה עמדי. שְׁבִטָךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הָמָּה יִנְחָמֵנִי". השבט זה המקל שמכים בו, ואילו המשענת זה המקל הטוב שנשענים ונחים עליו, ועל זה אומר דוד, גם אם חלילה אלך בגיא צלמות, בחושך, בגיהנם, לא אירא רע, כלומר אינני מרגיש את זה רע כלל, ולמה? "כי אתה עמדי", כי אתה רבוננו של עולם נמצא איתי בכל מקום, משגיח עלי, חופף עלי כל היום, אז אין לי מה לפחד. ולכן גם השבט שהוא המקל המכה, שבעצם הן הצרות, הבעיות, החסרונות, התלונות, עיכוב הזיווגים, הילודה וכו' וכו', אינני חושש ממנו כלל, כי כשאני רואה מי אוחז במקל, הלוא הוא רבוננו של עולם, ממילא המקל נהפך לי למשענת, כי אני יודע שבורא עולם אוהב אותי ומכין אותי לישועה הגדולה, ולכן אני לא מתבלבל, "שְׁבִטָךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הָמָּה יִנְחָמֵנִי", כי גם השבט הוא חלק מהנחמה, שעל ידו אני מרגיש שהבורא אוהב אותי ומטהר אותי ומכשיר אותי לישועה.⁴

פלאות, ישתבח שמו ויתעלה כסא הדרו. והיינו "לפום גמלא שיחנא", שלפי כח הגמל, כך מטעינים אותו משא. כך לפי גודל האדם, מטעינים אותו בניסיון.

⁴ סיפר לי אברך יקר שחנן אותו השם יתברך בקול נעים, הוא חזן מידי שנה בימים הנוראים בבית הכנסת מסוימת, וברוך השם משלמים לו בעין יפה: 16,000 שקלים, כמובן

אני רוצה בדיוק מה שהשם רוצה

סיכומו של ענין, בורא עולם בודאי צר לו כשיהודי צר לו, ובודאי הוא רוצה להושיע אותו, ואם עדיין לא הגיעה הישועה, בודאי שזה לטובה. כי אין ספק ששמחה גדולה להשם להושיע ולשמח אותו ולמלא את כל משאלות ליבו לטובה ולברכה בששון ושמחה. ואם בכל זאת זה מתעכב והקב"ה מוכן עדיין לוותר על השמחה שלו, הוי אומר שיש כאן שיקול של בורא עולם שהוא אך ורק לטובה, כי הוא יודע מה שאנחנו לא יודעים. ואם הבנו היטב שהוא עושה את הטוב והמושלם ביותר עבורנו, ממילא מה שקורה עכשיו שאדם צר לו, זו באמת לא צרה ולא בעיה, כי זה הטוב והמושלם ביותר והרחמים הגדולים עבורו. ולכן האמונה החזקה יותר שאדם יהיה מסוגל לומר: "השם, אני רוצה בדיוק את מה שאתה רוצה, אני רוצה בדיוק את הבעיה הזאת, כי כל מה שאתה עושה אתי, זה הכי טוב ואני מרוצה מזה". ולחילופין אם חסר לו משהו, יאמר: "השם, אני רוצה שתתן לי רק אם אתה רוצה. ואם אתה לא רוצה, גם אני לא רוצה, כי אם אתה לא רוצה, אז בוודאי זה לא טוב עבורי".

המבחן האמיתי בשעת הניסיון

מילה אחת לסיום, כידוע שבענייני אמונה ובטחון הדיבורים הם יפים מאוד, אבל בשעת הניסיון, איך האדם מקבל את רצון השם, שם המדד אם באמת הוא בוטח או רק מדבר דיבורים באוויר. וכמו שכותב הגאון החזון איש בספרו "אמונה

שזה עוזר לו בפרנסה מאוד מאוד, כל השנה הוא בונה על זה. והנה השנה הודיעו לו יומיים לפני ראש השנה שמחמת המצב של הנגיף הם בסוף לא מקיימים את המנין כמידי שנה. בתחילה כאב לו, הרי היו צריכים להודיע לו לפחות שבועיים שלוש מראש כדי שיתארגן במקום אחר, הרי ביקשו ממנו אחרים והוא אמר שהוא תפוס. אבל מיד התעשת, תפס את עצמו ואמר זה רצון השם, הכל טוב, ממקום אחר ישלח שלומי. עכשיו חיפש מקום להתפלל, אבל בכל מקום שהוא מנסה, הכל תפוס, הכל ממוספר, מסודרים בקפסולות. התקשר לחבר שלו שהוא בעצמו חזן, שאל אותו אם יש אצלו מקום פנוי. הוא נתן לו את המספר של הגבאי, הגבאי אמר לו שיש לו מקום אחד בדיוק, הוא יכול לבוא. הוא הגיע בערב החג לפני מנחה, הגבאי אומר לו תשמע, החלטנו לעשות עוד מנין קטן למטה באולם, של עשרים אנשים, ואין לנו חזן, נשמח אם תוכל לחזן שם. בלי כסף בלי כלום, מקסימום יעשו לו 'מי שברך' אחרי החג. האברך אמר בליבו, 'מה זאת עשה אלוקים לנו', אני חשבתי השנה לפחות לנו לשמוע חזן אחר, עכשיו מציעים לי לחזן, אין בעיה אבל הוא גם לא מציע תשלום. אבל שוב התחזק באמונה, אמר: הכל לטובה, הקב"ה מכוון את העולם, אני מוריד את הראש, מה שאומרים לי אני עושה. אמר לגבאי, אין בעיה אני אהיה חזן. הוא ירד לאולם, התחיל מנחה וכו', לפני ערבית שאל אותם, אם הם מעוניינים לשמוע דברי תורה, אמרו: בשמחה. אמר להם דברי חיזוק ומשלים מהחבורת "ראש השנה בהלכה ובאגדה", נהנו מאוד. למחרת שאל אותם שוב אם הם מעוניינים שהוא ימסור שיעור בהלכה בין התשליך לערבית, שמחו מאוד. בקיצור, הם מאוד נהנו ממנו, וגם הוא מאוד נהנה מהם, ענו יפה וכו', הכל עבר לחיים טובים ולשלום, בא הגבאי עשה לו 'מי שברך' וחזק וברוך. והנה יומיים לאחר מכן מתקשר אליו אחד המתפללים, ומבקש להיפגש עמו, הוא בא אליו לבית, אמר לו, מאחר והוא לא זכה ללמוד תורה, הוא רוצה להיות שותף בתורה שלו, ולכן הוא רוצה לתת לו בכל חודש 1,500 שקלים למשך שנה, בסך הכל: 18,000 שקלים. הוא הוציא מכיסו מעטפה רק של מזומנים, כחולים, חדשים. ואמר לו, בעזרת השם אחר כך נדבר על שנה הבאה.

ובטחון⁵ (פ"ב אות ב): נקל להיות בוטח בשעה שאין עיקר התפקיד של הבטחון, אד מה קשה להיות בוטח בשעת תפקידו באמת. נקל לשגר בפיו ובשפתיו את הבטחון שהוא להלכה ולא למעשה, רק כמתענג על דמיונות מזהירים ומשמחים, ומרוב הימים הוא מטעה את עצמו ומטעה את אחרים, כי אמנם עלה על בני גילו במידת הבטחון, ולאמיתת הדבר משמש במידה זו להטבת חלומות נעימים על העתיד הכמוס. ואמנם בזאת יבחן אם פיו וליבו שווים, האם בוטח הוא באמת או רך לימד לשונו לצפצף בטחון בטחון, ובליבו לא קוננה כאשר נפגש במקרה הדורש בטחון, ואשר בשעה זו תפקידו של הבטחון לנהלהו להחלימו ולרפאותו, האם בשעה הקשה הלזו פנה אל הבטחון ויבטח בו או דוקא בשעה זו לא פנה אליו ופנה אל רהבים ושטי כזב או אמצעים מגונים ותחבולות שוא. ע"ש.

מרת אמנו ע"ה

מרת אמנו ע"ה זכתה ברוך השם לחיות את חייה באמונה בבורא עולם, וגם על מקרים קשים ביותר, ידעה להודות להשם יתברך, כי הבינה והפנימה לעצמה שכיון שבורא עולם ישתבח שמו הוא עשה, עושה ויעשה לכל המעשים, ממילא זה טוב, "כי אתה טוב ומיטיב לכל", ולכן "ונודה לך ה' אלוקינו", כי חלילה מעשות לנו בניו משהו רע, על כן תמיד השתדלה להיות במצב של: "טוב להדות לה' וְלִזְמֹר לְשִׁמְךָ עָלֵינוּ". פרק ק' בתהלים "מְזַמֵּר לְתוֹדָה" תמיד היה שגור בפיה לומר אותו בכל מיני מציאויות שהן, אפילו קשות מאוד:

מְזַמֵּר לְתוֹדָה, הֲרִיעוּ לֵה' כָּל הָאָרֶץ. עֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, בְּאוֹ לִפְנֵי בְרִנָּה. דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים, הוּא עֲשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ, עִמּוֹ וְצֵאן מִרְעִיתוֹ. בְּאוֹ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה, חֲצֵרָתָיו בְּתִהְלָה, הוֹדוּ לוֹ בְּרִכּוֹ שְׁמוֹ. כִּי טוֹב ה' לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ, וְעַד דָּר וָדָר אֱמוּנָתוֹ.

אמא היקרה! דמותך הטהורה והאצילה לא תשכח מאיתנו לעולם.

אנו מאמינים באמונה שלימה בתחיית המתים - "מתים יחיה אל ברוב חסדו, ברוך עדי עד שם תהילתו", ובעזרת השם יתברך נזכה בקרוב לראות עין בעין בקיום נבואת הנביא ישעיה (כו יט): "הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שִׁכְנֵי עֶפְרָיִם, כִּי טַל אֹרֶת טַלְדָּ וְאֶרֶץ רְפָאִים תִּפְּלִי", ונזכה לחזות בפניה המאירות והטהורות, המרגיעות והמחזקות, המחזירות יראת שמים ואמונה בבורא יתברך.

יהי רצון שתהא נשמתה הטהורה צרורה בצרור החיים, ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים, יראו עינינו וישמח ליבנו, בקרוב ממש בגאולה השלימה, בביאת משיח צדקנו, ובבנין בית מקדשנו ותפארתנו, אמן ואמן.

⁵ ספר נפלא ואדיר, לשון יפה ומושכת, כל מילה מדודה ושקולה, כל מילה שווה לא 'זהב' אלא 'יהלום' והרבה יותר, מומלץ לכל אחד ללמוד בו.

מתוך הדברים שנאמרו בסייעתא דשמיא בליל שבת קודש ה' כסלו ה'תשפ"א שנים עשר חודש לפטירתה

ההתבטלות מפני הנהגת הבורא יתברך עוצמות התפילה בלי גבולות

"אֵתָהּ ה' לֹא תִכְלָא רַחֲמֵיךָ מִמֶּנִּי"

כדאי שנחדד יחד עוד את הדברים שאמרנו, ונחזק אותם היטב היטב בלבנו. דברנו למעלה במעלת אמירת התודה לבורא עולם, לא רק על הדברים שנוחים לאדם, אלא גם על הדברים שלא נוחים לו ולא מתאימים לו כפי רצונותיו, ומכח האמונה והבטחון בבורא עולם, הוא מוריד את הראש ומשלים עם זה. אך לא רק שהוא משלים עם זה כי אין לו ברירה, אלא אט אט הוא מפנים לעצמו, שאם זו הנהגתו של בורא עולם עימו, אז בודאי שזה הכי טוב, כי בורא עולם 'הוא היטיב לנו, הוא מיטיב לנו, הוא ייטיב לנו', 'ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו', ואם ככה הוא החליט אז זה הכי טוב, ואין יותר טוב מזה בעולם, 'כי אתה טוב ומיטיב לכל', והרי אין כמוהו אבא שאוהב את בניו ועושה להם רק טוב, ולא יתכן שהוא יעשה לנו משהו רע או יצער אותנו חלילה, וכמו שאמר דוד מלך ישראל (ותהלים מ יב): "אֵתָהּ ה' לֹא תִכְלָא רַחֲמֵיךָ מִמֶּנִּי", הוי אומר שהקב"ה לא כולא ולא מונע את הרחמים מאיתנו כלל וכלל, וכיון שהוא אבא שלנו ועושה את הכי טוב והכי מושלם עבורנו, ממילא מה שעכשיו צר לו לאדם, לפי האמת לאמיתה⁶, לפי האמת השורשית, זו באמת לא צרה ולא בעיה, אלא זה הטוב והמושלם ביותר והרחמים הגדולים עבורו. ולכן האמונה היותר חזקה, שלא רק נאמר 'תודה' להשם על הנהגתו עימנו, אלא **שנרצה** את הנהגת השם עימנו, כי כל מה שהשם עושה, זה

⁶ עיין תוספות במסכת שבת (י"ע א) על הגמרא שם, כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. ופירשו התוספות, **אמת לאמיתו** – לאפוקי דין מרומה. כלומר שפעמים באים תובע ונתבע אצל הדיינים, ולפי החוק היבש נראה שיש ראיות או עדויות שהן לטובת אחד הצדדים, אבל הדיינים מריחים שיש פה איזה שקר, מריחים שהעדים עובדים פה על הדיינים, גם בזה מוזהר הדיין שלא יאמר הנה יש לי כאן עדות, אני אחתוך את הדין, חלילה וחס לא יחתוך עד שיהיה ברור לו **אמת לאמתו**. כך גם כאן, הצרה כלפי חוץ היא נראית צרה, נראה שיש כאן בעיה או חיסרון שהוא, אבל כשאדם מחדד בעצמו את האמונה והביטחון בבורא עולם, והוא משתדל להודות לבורא עולם על המצב שהוא נמצא כרגע, עד שהוא זוכה כבר להאמין שהמצב הזה הוא טוב, כי בורא עולם עושה רק טוב, וכל שכן אם הוא זוכה לומר להשם יתברך שהוא רוצה את המצב כמות שהוא, כי זה כרגע הכי טוב עבורו, ופתאום הוא מרגיש את השגחתו של הקב"ה שעוטפת אותו, הוא מרגיש את הסייעתא דשמיא שמלווה אותו, עד שמה שהיה נראה לו קודם לכן בעייתו, פתאום הוא רואה שבאמת אין שום צרה ואין שום בעיה.

הכי טוב. וכמו כן, אם אדם מרגיש שחסר לו משהו, אז אשריו ואשרי חלקו אם יהיה מסוגל לומר להשם יתברך, שהוא רוצה דבר זה רק אם השם רוצה. אבל אם השם לא רוצה, גם הוא לא רוצה, כי אם השם לא רוצה, אז ברור שזה לא טוב עבורו.

"והחרש יעקב עד באם"

והנה אומר המדרש (פרשת וישלח פרשה פ אות ה) על הפסוק: "ויעקב שמע פי טמא את דינה בתו... והחרש יעקב עד באם", הדא הוא דכתיב (משלי יא יב): "ואיש תבונות יחריש". וצריך להתבונן מה כוונת המדרש, הרי בפסוק שם כתוב: "בז לרעהו חסר לב, ואיש תבונות יחריש", כלומר, אדם שמבזה את חברו הוא חסר לב, ומאידך אם זה שמבזים אותו הוא איש תבונות, חכם שמבין ענין, אז יחריש וישתוק ולא יענה. אבל מה זה שייך למה שהיה אצל יעקב אבינו, שלא יבוא ולא יהיה לאף אחד, יושב יעקב אבינו בבית שלו, פתאום מגיע חמור ומספר לו סיפור, שבנו שכם טימא את דינה בתו, והוא רוצה גם לשאת אותה לאשה. רבנו של עולם, יעקב אבינו שומע שגוי ערל טימא את בתו, מה הגדולה בזה להחריש, הרי זה דבר מקומם שאין כדוגמתו, וכי זה לא מזיז לו כלום, לא מפריע לו כלום! ועוד איזו חוצפה, הוא גם מבקש לשאת אותה לאשה, הרצחת וגם ירשת! היעלה על הדעת שזה הרשע הטמא הערל, הוא יהיה חתן לבת יעקב! ובכלל מה יש להחריש על זה, הרי בואו ונגיד שעל עצם הבושה, שקרה ביזיון ודופי כזה במשפחה של יעקב - שבטי יה, על זה הוא מבליג, הוא עניו, הוא לא מחשיב את עצמו למאומה, הוא כלום, אבל איך אפשר להחריש על עצם העבירה והפגם שנעשה בבתו, איך הוא לא ערף את הראש של חמור באותו רגע? ולפחות תצעק עליו, תראה שזה כואב לך! לא, 'והחרש יעקב' כתוב בלי ו' מלשון 'חרש', עכשיו יעקב כמו חרש, הוא לא שומע כלום. היתכן לשתוק על זה, וכי חלילה לא היה אכפת לו? אז איך אפשר להישאר אדיש כל כך כאילו לא מזיז לו כלום?

עד כדי כך!

ועוד יותר, כשבאים אחר כך האחים שבטי יה, אומרת התורה: "ובני יעקב באו מן השדה כשומעים, ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה", ולכן הם עונים לשכם וחמור במרמה, חרפה היא לנו להתחתן אתכם, אבל אם תעשו ברית מילה, אין בעיה נתחתן יחד וכו'. ואז, "ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרב ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו...". ובמקום שיעקב ישמח בנקמה שעשו לערלים האלו על בתו, אנחנו רואים להיפך: "ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני בישוב הארץ...". והם עונים לו: "הכזונה יעשה את אחותנו". ועדיין זה לא נגמר, לפני פטירתו, במקום לברך אותם כמו כל האחים, הוא גומר איתם חשבון: "שמעון ולוי אחים פלי חמס מכרתיכם. בסדם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבדי, כי באפם הרגו איש וברצנם עקרו שור. ארור אפם פי עז וכו'. עד כדי כך, על מה ולמה? למה לא תגיד להם תודה שנקמו את נקמת בתך!

הביטחון של יעקב אבינו עובר כל גבול

כאן אנחנו רואים את גדלותו המיוחדת של יעקב אבינו עליו השלום, איך הוא מסוגל לקבל את גזירת השם יתברך, גם בדבר כזה קשה שלא עולה על הדעת כלל וכלל, אבל כיון שהוא כל כך חי את האמונה, הוא מבין שהכל רק מהבורא, ואם הבורא שם בראש של שכם בן חמור לעשות כן, אז הוא מוריד את הראש, ומשלים עם הנהגת הבורא, כי אם הבורא עשה וסיבב שככה יהיה, אז אין יותר טוב מזה בעולם. ובעצם זה הרבה יותר מזה, יעקב בכלל לא רואה מול העיניים את שכם, הוא רואה רק את בורא עולם, שכם סך הכל רובוט של בורא עולם, ואם ככה הם פני הדברים, אז אין שום סיבה להרוג את כל עיר שכם. לכן לא מוצאת חן בעיניו ההנהגה של שמעון ולוי כלל, היה לכם להתייעץ קודם, והייתי מבהיר לכם היאך צריכה להיות ההנהגה הנכונה של מי שמאמין ובוטח בהשם באמת, כי מאחר ו"אין דבר רע יורד מן השמים" (מדרש שכל טוב וירא יט כד), אז אם הקב"ה גלגל ככה, בוודאי שזה טוב. (עיין עלון "ותענג בדשן" גיליון 39 הערה 4 בביאור הגישה של שמעון ולוי)⁷

"הטוב כי לא כלו רחמיד, המרחם כי לא תמו חסדיך"

עכשיו בואו נראה מה חז"ל גילו לנו, מה הטוב שהיה בדבר זה ששכם לקח את דינה? תשמעו טוב מה אומר רבנו החיד"א בספרו חומת אנך (פרשת וישלח אות ז), רבנו האר"י ז"ל גילה שאמתלאי בת כרנבו אמא של אברהם אבינו, כשהגיעה לעולם האמת, דנו אותה בשמים. מצד אחד היא זכתה לבן כזה גדול אברהם אבינו, ברא מזכה אבא' ואמא (סנהדרין קד ע"א), אבל מאידך היא התעברה בו כשהיתה בנידתה, הרי אפילו הגויים שאין להם תורה ומצוות, לא טהרה ולא כלום, מכל מקום לפחות בימי הראיה נזהרים. ולכן היתה צריכה אמתלאי לעבור תיקון לתקן את עוון הנידה. מה עשה בורא עולם ישתבח שמו? הביא את דינה בת יעקב שהיא תהיה גלגול של אמתלאי. וכשנולדה דינה היתה רובצת עליה טומאה הנידה, 'דינה' אותיות 'נידה', והיה צריך להוציא ממנה טומאה זו, לכן סיבב בורא עולם את כל הענין של שכם בן חמור שהוא יהיה התיקון שלה, הוא יקח אותה וישאב ממנה את כל הזוהמה, כמו שנאמר (ויקרא טו כד): "וְתָהִי נִדְתָּהּ עָלָיו", והיא נהפכה לזכה טהורה ונקיה. לכן מה שכתוב "וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת דִּינָה בְתוֹ", רק השמועה היתה שטימא אותה, אבל לאמיתו של דבר אדרבה שכם עצמו נטמא ששאב את כל הזוהמה והטומאה ממנה, והיא נטהרה. ורמז לזה: "וַיִּתְּצָא דִּינָה בֵּת לָאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לַיַּעֲקֹב לְרֵאוּת בְּבָנוֹת הָאֶרֶץ", 'לראות' גימטריא 'זו גלגול אמתלאי נידה' [637].⁸ ע"ש. הנה לנו בעליל, איך הקב"ה ישתבח שמו מנהיג את העולם ברוב

⁷ כמובן, שהקב"ה לא מנסה את האדם אלא כפי כוחותיו ויכולותיו. ניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו, הוא לא יקבל. אבל יעקב אבינו זה משהו אחר, זה דרגות אחרות, זה נשגב מבינתנו, אין לנו שיג ושיח והבנה בזה. ורק הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות, יודע שאותו אפשר לנסות גם בדבר כזה קשה נורא ואיום, כי הוא מסוגל לקבל באהבה ולשתוק ולהאמין שזה טוב, וכמו שבאמת הוא עמד בניסיון: "וַיַּחֲרֹשׁ יַעֲקֹב".

⁸ ובזה גם פירש החיד"א (חומת אנך פרשת לך לך אות ד) מה שכתוב: "וַיַּעֲבֹר אֲבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם", ופירש רש"י שאברהם התפלל על בני יעקב להצילם כשילחמו בשכם. ואפשר גם לומר שהתפלל שבשכם יהיה תיקון לאמו אמתלאי על ידי שכם ודינה. ורמז לזה, תיבות

טובו ברחמיו וחסדיו שאדם לא יכול לשער ולתאר. מי חלם עד כדי כך, שגם דבר כזה קשה ונבזה הוא לטובתה של דינה ולתיקון נפשה, למה? ככה, כי "אין דבר רע יורד מן השמים", והקב"ה שכולו טוב, ומרעיף אהבה עד בלי די, ומשפיע על בני האדם רק טוב וטוב וטוב, גלגל את הדברים בצורה הטובה ביותר.

אני עסוק להמליך את בנו, והוא אומר "למה הרעתם לי"!!

עכשיו נבין מה שכתוב בפרשת מקץ, כשרצו השבטים לרדת בפעם השניה למצרים כדי להביא אוכל בשנות הרעב, אומר יהודה ליעקב אביו: "הָעַד הָעַד בָּנוּ הָאִישׁ לְאִמֹּר, לֹא תֵרְאוּ פָנֵי בְלָתִי אֲחִיכֶם אֲתָכֶם...", ויעקב עונה: "לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי לְהִגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אָח?" אומר המדרש (פרשה צא) דבר פלא פלאות: "מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא כאן. אמר הקב"ה אני עסוק להמליך את בנו במצרים, והוא אומר "למה הרעתם לי"!! אתם שומעים! יעקב אבינו כואב לו על זה שהזכירו לשליט של מצרים שיש לו עוד בן, והוא מביע את כאבו בחצי מילה "למה הרעתם לי", אבל לפי דרגת האמונה והבטחון שלו בהקב"ה, יש עליו טענה שהוא לא היה צריך לדבר ככה. הוא נתפס למה הוא קרא לזה 'רע', בשבילו זה חוסר אמונה, כי אם אתה מאמין ויודע שכל הנעשה בעולם הוא רק בהשגחתו של הבורא יתברך, אז היה לך להתבונן גם כאן, הלוא מי שם פה לאדם? מי שם בפה של הבנים שלך שיגידו לשליט של מצרים שיש להם אח, וכי לא בורא עולם? אז למה אתה קורה לזה 'רע'! היה לך לחשוב שיתגלגל מזה דבר טוב.

כמה מנגנאות עשה הקב"ה כדי שירד יעקב בכבוד

ובאמת זה היה טוב, כי בורא עולם עסוק כרגע להמליך את בנו, וזה חלק מהתהליך הנפלא שגם יעקב עם בניו הקדושים ירדו למצרים בכבוד גדול, כמו שאמרו בגמרא שבת (פט ע"ב): ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו וירד בכבוד גדול, שנאמר (הושע יא ד): "בְּחִבְלֵי אֲדָם אֲמָשְׁכֶם בְּעִבְתוֹת אֶהְבֶּה, וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמִרְיָמִי עַל עַל לְחִיָּהֶם, וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל", פירוש: אומר בורא עולם, ההנהגה שלי היא רק בדרך חמלה ואהבה, ולכן אני מושך את עם ישראל ללכת אחרי 'בְּעִבְתוֹת אֶהְבֶּה' שהם חבלים עבים, נעימים ונוחים, וכמו החורשים הרחמנים שמרימים את העול מעל הלחיים של הבהמה כדי להקל ממנה את כובד המשא, וגם מטים את האוכל לפיה כשהיא חורשת, כך גם אני בורא העולם מיקל על עמי ישראל ומספק להם את כל צורכם עד הפה. לכן אם אני רואה לנכון שחלק מתיקון העולם שצריך שיעקב ובניו ירדו למצרים, אז אני אעשה את זה, אבל באהבה וחמלה, בכבוד גדול, שירדו בשמחה ובשירים בתוף ובכינור, ולא חלילה בצער ובשלשלאות של ברזל. וזו לשון מדרש שוחר טוב (פרק קה): ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, וכמה מנגנאות [מנגנונים, סיבובים וגלגולים] עשה הקב"ה כדי שירד יעקב בכבוד. גלגל הקב"ה שיעשו אחי יוסף את כל אותם הדברים, כדי שירד יוסף למצרים, ואחרי כן "וַיִּקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ", וכל כך למה? "וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרָיִם", כדי להורידו בכבוד גדול. נמצא שטוב היה שהשבטים אמרו שיש להם עוד אח, ולכן התמיהה עליו גדולה שאמר: "לָמָּה

הרעתם לי להגיד לאיש העוד לָכֶם אָח? איך לא צפית מראש שבהשגחת השם יתברך יצא מזה רק טוב.

"אֶעֱבֹדךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֶךְ הַקְטָנָה"

נמשך להתבונן עוד בהנהגה של הקב"ה עם יעקב, זה מפליא לעשות, יעקב מסכם עם לבן: "אֶעֱבֹדךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֶךְ הַקְטָנָה", הוא מדגיש לו "בְּתֶךְ" שלא יביא לו רחל מן השוק. גם שלא יחליף את שמותיהם ללאה יקרא רחל ולרחל יקרא לאה, ויתן לו את לאה שעשה לה שינוי השם, לכן הוא מדגיש לו "הַקְטָנָה" (בראשית רבה פרשה ע סימן יז), ועם כל זה לבן 'הארמי' אותיות 'רמאי' מרמה אותו, כמו שאומר המדרש: "וַיֵּאָסֶף לָבֶן אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ", אמר להם: לפני שבא יעקב בקושי היה לנו מים, ולכן היתה אבן גדולה על פי הבאר שצריכים כל הרועים לגלול אותה, כדי שכל אחד יקח מים במידה במשקל ובמשורה, אבל מיום שבא יעקב יש שפע של מים. הוא עבד שבע שנים ברחל, לכן אני ארמה אותו ואתן לו את לאה, ואז הוא לא יוותר על רחל, ויעבוד עוד שבע שנים בשבילה, וככה נרדף שישאר במקומו: כולם הסכימו עמו, וככה עשה. בליל החופה סיכם עם חברת חשמל לעשות האפלה, ושלח את לאה לחופה, ורק בבוקר נודע ליעקב שהיא לאה, כמו שנאמר: "וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה".

דברי פיוסים שיעקב פייס את חמיו

עכשיו נשאל אתכם, תגידו לי, אם היה קורה דבר כזה היום, ונגיד שהיו מצליחים לעבוד כל כך על החתן, ורק בבוקר הוא היה מגלה שעבדו עליו, מה החתן הזה היה עושה? מי יודע אם לא היה הורג את חמיו, על השקר הנבזה והנמאס ששיקר עליו וככה רימה אותו. וגם אם 'לא ראינו דם', היה מרכל עליו בכל פינה וזוית ובכל אפשרות שהיא על הרשעות שעשה, צריך להוקיע אותו וכו'. ואילו אצל יעקב לא כתוב שהוא כעס על לבן או רב אתו על זה, - הרי אפילו כשברח יעקב ללבן ומפורש בתורה שהוא רב אתו, כמו שנאמר: "וַיֵּחָר לַיעֲקֹב וַיִּרֶב בְּלָבֹן, וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֹן, מַה פָּשַׁעִי מֵהַ חֲטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי. כִּי מִשְׁתָּה אֶת כָּל כְּלִי, מֵהַ מִּצְאָתְךָ מִכָּל כְּלִי בֵּיתְךָ וכו'", אומר המדרש (פרשה עד סימן יז): **שמא אתה סבור שמא מכות או פצעים היו שם? לא, אלא דברי פיוסים שיעקב פייס את חמיו, כי מששת את כל כלי, מה מצאת מפל כלי ביתך, אמר רבי סימון, בנוהג שבעולם חתן שהוא דר אצל חמיו, אי אפשר לו שלא ליהנות אפילו כלי אחד, אפילו סכין אחד, אבל כאן מששת את כל כלי, אפילו מחט אפילו סדקית לא מצא. ע"ש. רבנו של עולם, אחרי כל מה שעשה לו לבן עשרים שנה, שיגע אותו, רימה אותו, "וַיִּתְחַלֵּף אֶת מִשְׁפָּרְתִּי עֶשְׂרֵת מָנִים" וכו', מה המריבה שלו אתו? הוא מפיס אותו דברי פיוסים, לא מכות ולא פצעים, ולא דם. - וכאן אחרי העוול הגדול הזה, שנתן לו את לאה במקום רחל, לא כתוב אפילו שיעקב רב אתו, הוא אפילו לא התווכח אתו, סך הכל התנהל ביניהם דו שיח פשוט ועדין, כאילו לבן רק קצת התבלבל או טעה במשהו לא רציני, בלי כוונה, ולכן יעקב רק שואל ומתעניין: "מה זאת עשית לי, הלא ברחל עבדתי עֶמֶד וְלָמָּה רָמִיתִנִּי?" ולבן הפוליטיקאי הנוכל עונה לו בלי להתבלבל: "לא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמוֹ לְתֵת הַצֵּעִירָה לְפָנֶי הַבְּכִירָה. מֵלֵא שֶׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם אֶת זֹאת בְּעֶבְדָּה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אַחֲרֹת". במילים**

אחרות, אומר לבן, פשוט קרתה כאן טעות טכנית בהסכם, כי הרי לא יתכן לתת הצעירה לפני הבכירה. ולכן מה שעבדת ברור שזה היה עבור לאה, ועכשיו תעבוד עוד שבע שנים בשביל רחל. ומה התגובה של יעקב? אין שום בעיה: "וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ אֱלֹהִים" (ברא' 31:13).

יעקב מוריד את הראש וזורם עם הנהגת הקב"ה

נתבונן, הלוא כל חתן אחר בעולם היה כועס עליו מאוד, אדוני זה מקח טעות, קידושי טעות, אינני מעוניין, קח בחזרה את לאה, ומתעקש לקחת את רחל דוקא ובורח משם, מה יש לו לחפש אצל רמאי ונוכל שכזה. ואילו יעקב לא מתנהג ככה, מקבל את הכל ב'איזו', כאילו הכל בסדר, אין שום בעיה, מוכן ששבע השנים שעבד יהיו עבור לאה, אף על פי שהיא בכלל לא היתה בתכנון, ועכשיו הוא יעבוד עוד שבע שנים אחרות עבור רחל. איך אפשר לקבל את הדברים בצורה כזו, עד כדי כך?! אלא זו האמונה התמימה של יעקב אבינו, ביטחון מלא בבורא עולם ללא כחל ושרק, ללא בלבולים וחישובים שונים שהם. הוא פשוט התבונן, מי שם בראש של לבן לעבוד עליו עד כדי כך, ולהחליף לו את רחל בלאה, הרי כמה בן אדם יכול להיות רמאי, נוכל ושקרן, עד כדי כך?! אז בעצם יעקב בכלל לא רואה את לבן מול העיניים, הוא רואה את בורא עולם, לבן סך הכל היה רובוט של בורא עולם, ואם בורא עולם עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, סיבב את הדברים ככה, הוא יודע מה הוא עשה, וממילא זה הכי טוב, ואין יותר טוב מזה בעולם, גם אם כרגע אני לא רואה שזה טוב. זה יעקב אבינו שידע להוריד את הראש ולזרום עם הנהגת השם יתברך ישתבח שמו בתמימות.

מפני שהוריד את הראש הרוויח עוד עשרה שבטים

ובאמת שהכל נעשה לטובה. נתאר לעצמנו שיעקב היה מתנהג כמו החתן הנ"ל, כועס על לבן, מתווכח אותו ומתעקש לקחת את רחל דוקא ובורח משם, חוזר לגור בבאר שבע על יד אבא ואמא שלו [מה שטבעי שכל אחד אחר במקומו, ככה היה עושה]. ראשית, הרי רחל היתה עקרה, ואולי היתה גם נשאת עקרה ולא היו נולדים להם ילדים בכלל. וגם אם הקב"ה היה שומע את תפילתם, הרי היא היתה ראויה להביא רק שני שבטים, ואיך היינו זוכים לעוד עשרה שבטים. אבל מכיון שיעקב היה בעל אמונה שלימה, והוריד את הראש ולא התלונן על הנהגת השם, השאיר את לאה, והרוויח רק ממנה עוד ששה שבטים, ואחר כך גלגל הקב"ה עוד ארבעה שבטים מזלפה ובלחה.

בזכות מסירות הנפש של מסירת הסימנים

ויותר מזה, נתאר לעצמנו שיעקב היה הולך ללבן עם כל הגמלים והמתנות והנדוניא שלקח מבית אביו, ואליפז לא היה שודד אותו בדרך. הוא היה מגיע ללבן, וכשלבן היה רואה אותו עם כל הכסף והזהב, היה חומד את הממון, וכשיעקב היה אומר לו, אני רוצה את רחל, בודאי שהיה נותן לו אותה בלי שום בעיה. ויעקב היה נושא את רחל, אבל היא עקרה, כי הרי כל מה שזכתה לבנים כתוב בתורה: "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶלְקִים וַיִּפְתָּח אֶת רִחְמָהּ", ופירש רש"י, זכר לה שמסרה את הסימנים לאחותה. נמצא שכל מה שנפקדה בזכות מסירות הנפש של

מסירת הסימנים לאחותה שלא תתבייש, ולכן נהג איתה הקב"ה מידה כנגד מידה, כמו שהיא דאגה לאחותה שלא תצא בחרפה ובושה מיעקב, כך השם דאג לה שלא תצא בחרפה ובושה מיעקב בגלל שלא ילדה, ולכן נפקדה. אבל אם אבא שלה לבן הרשע והרמאי, לא היה מחליף אותה עם לאה, לא היה לה למי למסור סימנים, ואולי לא היתה יולדת בכלל. אבל השם שעושה רק טוב נתן במוח של אבא שלה שירמה את יעקב, ובעקבות זה בא לה הניסיון, והיא עמדה בו וויתרה לאחותה בגדול, וזכתה לשני שבטים.

לכל אורך חייו של יעקב הוא במבחני אמונה

בעצם לכל אורך חייו של יעקב, רואים אנו הנהגה מפליאה של בורא עולם אתו. הרי כל חייו הוא עסק בתורה "יעקב איש תם יושב אהלים", מי כמוהו, בחיר שבאבות, והנה יצחק אביו רוצה לתת ברכות, ולמי הוא קורא? לעשיו. בדרך הטבע, מה היה צריך יעקב באותו רגע לעשות? להתקומם ולומר, אבא, על מה ולמה אתה רוצה לברך את עשו, הרי הוא רשע מרושע, רוצח, נואף, שודד, כופר וכו' וכו', למה אתה לא רוצה לברך אותי, הרי כל חיי תורה, קדושה, אמונה... אבל יעקב שהיה באותו זמן כבר בן 63 שנה, ושינן היטב היטב לעצמו במשך הזמן את שער הבטחון, הוא לא התבלבל בכלל, הוא פשוט אמר, אם זה מה שהשם רוצה, אני מוריד את הראש, אין לי בעיה עם זה, אני זורם עם הנהגת השם, ואם השם רוצה שעשיו יקבל את הברכות, סימן שזה טוב, ומה אכפת לי, מה זה מפריע לי, אני העיקר רוצה להוריד את הראש לפני רצון השם, כי אין יותר טוב מהנהגת השם בעולם!!! אבל כיון שהקב"ה ישתבח שמו רצה שהברכות יגיעו ליעקב, אז מה הוא עושה? הוא מגלגל שרביקה תשמע את הדו שיח שבין יצחק לעשיו, ואז היא מעבירה את הדברים ליעקב בסוד, ויעקב זוכה לקבל את הברכות. למה? כי ככה בורא עולם רצה שהוא יקבל ולא עשיו.

רבונו של עולם, למה מגיע ככה ליעקב?!

ולכאורה עכשיו הכל בסדר, הוא קיבל את הברכות, מה יותר טוב מזה? אבל לא, דוקא בגלל הברכות עשיו שונא אותו, רוצה להרוג אותו. אין לו ברירה, הוא בורח, הוא הולך בשליחות אבא שלו לקחת לו אשה מבנות לבן, הוא יוצא עם גמלים טעונים כסף וזהב, מתנות ונדוניא לכלה. אבל עשיו לא נרגע, הוא שולח את אליפז שירדוף אחריו להרוג אותו, עד שיעקב אומר לו, כיון שעני חשוב כמת (נדרים סד ע"ב), שיקח לו את כל רכושו ויחשב לו כאילו הוא הרג אותו. אליפז הרשע לוקח לו הכל, אפילו את הבגדים שעליו (עין רש"י בראשית כט יא). אבל רגע, רבונו של עולם, למה מגיע ככה ליעקב, הלוא הוא קיבל את הברכות בצדק, הוא עשה מה שאמא שלו "רביקה אמנו" אמרה לו על פי רוח הקודש? וגם יצחק הסכים אחר כך על הברכות שבאמת היו ראויות ליעקב דוקא, ולא לעשיו. אז למה הוא צריך ככה לסבול?!

אין זה תפקידנו לתת רעיונות להקב"ה איך להושיע

הלאה, אין לו בגדים ליעקב, בלית ברירה הולך ונכנס לנהר, ואז הוא מתפלל: "שיר למעלות אֶשָּׂא עֵינֵי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יְבֹא עֲזָרִי?" מיד הוא חוזר בו, מה זה

מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי, וכי אני מאבד את בטחוני מהבורא חלילה? מיד הוא מתקן: "עֲזָרִי מֵעַם ה' עוֹשֶׂה שְׁמִים וְאָרֶץ" (בראשית רבה פרשה סח סימן ב). שואל הגאון רבי יוסף דב בר סולוביצ'יק בספרו בית הלוי, מה היתה ההוא אמינא של יעקב שהוא שואל בתחילה 'מֵאֵין יבוא עזרי? הרי פשיטא שעזרי מעם ה', וכי מאיפה יבוא לו העזר אם לא מהבורא יתברך! אלא אומר הרב, בטבע האדם שצריך למשל עזרה בפרנסה, הגם שהוא מאמין וליבו סמוך ובטוח שהקב"ה יעזור לו, אבל הוא עדיין חושב באיזה אופן ישלח לו הקב"ה את הפרנסה, אם הוא אשכנזי אולי יזמין לו איזה פִּיס טוב וירוויח 10 מיליון, ואם הוא ספרדי שאסור לו לעשות פִּיס,⁹ אולי יקדמו אותו בעבודה ויעלו לו את המשכורת, הוא מנסה במחשבותיו כביכול להציע דרכים להקב"ה איך להושיע אותו. כך גם יעקב אבינו חשב בתחילה, בודאי שהקב"ה יעזור לי בלי ספק, אבל הוא חשב באיזו דרך, אני נמצא עכשיו בנהר מאיפה תבוא הישועה? אבל מיד חזר בו: "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", כלומר, אני אין לי מה לחפש באיזו דרך יושיע אותי הקב"ה, אין זה מהתפקיד שלי כלל וכלל. בורא עולם לא חסר לו דרכים להושיע את האדם, בדרכים שלא חלם ולא חשב עליהם.

על ידי התפילה באות ישועות רחוקות מהשכל

ובאמת רואים מה היא כוחה של תפילה, אפילו בדברים שנראים רחוקים לגמרי ולא יודעים מאיפה תבוא הישועה, האדם מצווה להתפלל, והקב"ה כבר לא חסר לו דרכים להושיע. יש סיפור מפורסם למעלה משלושים שנה, אבל מצוה לחזור עליו כי הוא מפליא לעשות, מראה לאדם, מהי כוחה של תפילה, מה זה שאסור להתייאש חלילה אפילו בדברים שהישועה נראית רחוקה לגמרי לגמרי, ומעשה שהיה כך היה: אדון כהן נשא אשה וחיו כחמש עשרה שנה יחד, אבל כמה שקיוו וציפו לא זכו לזרע של קיימא, בלית ברירה הם החליטו שעם כל הקושי הם יפרדו, וכל אחד יפנה לדרכו. כשבועיים לאחר נתינת הגט, התברר שהאשה בהריון, ונעשה להם צער גדול, שהרי כהן אסור בגרושה ואיך הוא ישא אותה שוב. קשה לתאר את הצער ועוגמת הנפש, אחרי כל כך הרבה שנים, דוקא עכשיו לאחר שהתגרשו פתאום מגלים שהיא בהריון. אבל יהודי ירא שמים שכואב לו, הולך להתברך ולקבל דעת תורה. הוא הלך לגאון הרב אלישיב זצ"ל, אמר לו הרב, שהוא לא רואה דרך של היתר לחזור לאשה, אבל 'אין לה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוּ בְּמִעוֹט' (שמואל א יד ו), לך לכותל המערבי ותשפוך שיח לפני השם יתברך, ותשועת השם כהרף עין. הלך האיש ושפך את שיחו ובכה והתחנן מקירות לבו. לאחר זמן של בכי ואנחות, הוא מרגיש שאיזה אברך דופק לו על הגב. הוא שואל אותו, מה הבעיה שלך, למה אתה כל כך בוכה? הוא שח לפניו את צערו. האברך שואל אותו, יש לך אבא? השיב כן, האבא בבית אבות באמריקה. אמר לו, תשמע לעצתי,

⁹ כמבואר בשו"ת יביע אומר (חלק ז חושן משפט סימן ו, וחלק י יורה דעה סימן נח על שו"ת רב פעלים חלק ב אות כג), שלבני ספרד אסור להשתתף בקניית כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס, שיש בזה איסור גזל, משום שאסמכתא לא קניא. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בכרטיסי ספורט כמו 'טוטו' וכיוצא בהם, שמשחקים בשבת ומחללים שבת בפרהסיא, שהקונה מהם נוספה לו עוד עבירה שהוא מסייע בידי עוברי עבירה. וכרטיסים אלו, גם לבני אשכנז אסור לקנות.

כדאי לך לטוס אליו ולהשיח לו את צערך. אמר לו, אבל הוא לא מתפקד ולא מדבר, האברך לא ענה והלך לדרכו. חשב האיש, אמר אם הרב אלישיב שלח אותי לכותל, וזה שולח אותי לאבא שלי, יש דברים בגו. מיהר לקנות כרטיס טיסה וטס לחו"ל. הוא הגיע לבית האבות, הוא רואה את אביו שוכב, הצוות הרפואי אמרו לו שחבל לו לדבר עם אבא שלו, כבר חודשים ארוכים שהוא לא הוציא הגה מהפה, ושלא יחשוב שעכשיו הוא יענה לו. אבל הבן פתח את פיו בבכיות וסיפר לאביו את כל מה שקרה אתו בחודש האחרון. והנה פלא פלאות, פתאום האבא פתח את פיו ודיבר עם הבן: דע לך, כי אינך הבן שלי ממש אלא אתה בן מאומץ שגידלנו אותך לאחר השואה, ואם כן אתה לא כהן, ואין לך שום חשש להתחתן עם גרושתך. אי אפשר לתאר את גודל השמחה העצומה שהיתה שם, פלאי פלאות.

אנחנו מצווים רק להתפלל, אנחנו לא אחראים לתוצאות

עכשיו נתבונן בעצמנו, האיש הזה שהלך להתפלל, וכי הוא חלם שהקב"ה יושיע אותו בצורה כזו שהוא יחזור לגרושתו, בוודאי שלא, מאה אחוז שלא, הרי התורה אומרת (ויקרא כא ז): "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁה לֹא יִקְחוּ, כִּי קֹדֶשׁ הוּא לַאֲלֹהִים", בודאי שהוא לא העלה על הדעת שהקב"ה ישנה את התורה בשבילו! אם כן מה אתה מתפלל, מה כבר יצא לך מזה? אלא זהו כוחה של תפילה. אנחנו מצווים להתפלל ותו לא, אנחנו לא אחראים לתוצאות, אנחנו לא אמורים לתת גם רעיונות לבורא עולם, איך לעשות ומה לעשות? אבל אנחנו כן מצווים להתפלל ולבקש ממנו ורק ממנו, "כִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו כֹּה" אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרִיאָנוּ אֵלָיו" (דברים ד ז), והוא כבר יראה לנכון מה לעשות, ואיך לעשות, כדי שיתיישבו הדברים על לבו של האדם, והוא יהיה רגוע ושמח, והכל על מקומו יבוא בשלום.

היא לא חלמה בחלום הוורוד שלה שהקב"ה יתן לה את יעקב

נתבונן עוד, ידועים דברי הגמרא בבבא בתרא (קכג ע"א) שהיו כולם מדברים, שתי בנות תאומות ללבן, ושני בנים תאומים לאחותו רבקה, הגדולה לגדול והקטנה לקטן. לאחר בירור קצר של לאה מי זה עשיו, היא הבינה שהחתן המדובר עבורה, הוא רשע גדול ואינו אלא "בקי" בסדר "נשים ונזיקין", אז למה שהיא תיפול בגורלו של הרשע הזה. אבל חלילה לה מלהתיימש, היא פשוט אחזה בפלך התפילה, והתפללה ובכתה והתחננה להשם שהיא לא תיפול ביד עשיו. ולכן אומרת הגמרא (שם) שמה שנאמר "וְעֵינַי לָאָה רַפּוֹת", חלילה לתורה לגנות צדקת שכזו, אלא שבח הוא לה, שמרוב שבכתה מקירות ליבה שלא תיפול ביד עשיו, נשרו ריסי עיניה. ועכשיו אשאל אתכם שאלה, כשלאה התפללה, מה היא ביקשה מהשם? העיקר שהיא לא תיפול בידי עשיו. מקסימום היא חשבה שהיא תקבל איזה חתן טוב בחור ירא שמים נחמד, אבל היא לא חלמה בחלום הוורוד שלה שהקב"ה יתן לה את יעקב בכבודו ובעצמו, לא היה לה אפילו הוה אמינא לחשוב על זה, הרי יעקב עובד עכשיו שבע שנים בשביל רחל.

לא יאומן כי יסופר, כמה כוחה של תפילה, עד כדי כך!!!

והנה מגיע ערב החופה, במקום שיקחו את רחל וילבישו אותה שמלת כלה, פתאום אבא שלה קורא לה, ומלבישים אותה שמלת כלה, היא לא מאמינה, אומרים לה

שוב את שומעת: "את הכלה של יעקב, את עכשיו הולכת להיות לא פחות ולא יותר הכלה של יעקב גדול הדור, בחר שבאבות, את עכשיו נהיית אחת האימהות ברשימה עם שרה ורבקה". מפליא לעשות, עד כדי כך, כמה כוחה של תפילה!!! אפילו על דבר רחוק מהשכל, מההיגיון. כי כמו שאמרנו, זה לא התפקיד שלנו לנהל את העולם, לנהל להקב"ה את היומן איך לעשות? מה לעשות? ומתי לעשות? אנחנו מצווים רק להתפלל ולהתפלל ולהתפלל, והטוב בעיניו יעשה, הוא כבר יפתיע אותנו בהפתעות שלא חלמנו עליהם. וזה שאומרים חז"ל (ושכל טוב פרשת ויצא כט יז): **"גדולה היא התפילה שמבטלת את הגזירה, ולא עוד אלא שקדמה לאחותה"**. ולא רק שהיא זכתה ביעקב, אלא היא זכתה גם להביא ששה שבטים לעולם, רוב עם ישראל לדורותיו, הם הצאצאים של לאה. ומי יצא מלאה? משה רבנו, אהרן הכהן, דוד המלך, מלך המשיח, מנהיגי עם ישראל הם צאצאים של לאה. זכתה בשבט יששכר שהעמיד מאתים ראשי סנהדראות, וכל השאלות בהלכה היו באים אליהם, והם משיבים להם כהלכה למשה מסיני (מדרש פרשה עב סימן ה), וכדברי הגמרא ביומא (כו ע"א) שמורי הוראות לישראל הם מלוי או מיששכר, כל אלו של לאה. ובזכות מה? **תפילה**. לא יאומן כי יסופר, עד כדי כך???? כן, עד כדי כך!!! כי "קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו בְּאֵמֶת" (תהלים קמה יח).

להוריד את הראש לפני רצון השם

בסיכום הדברים: עלינו להודות להשם יתברך על המציאות העכשווית שהיא באמת הטובה ביותר והכי טובה עבורנו. ולרצות את המציאות הזאת, כי כיון שבורא עולם עשה אותה, הוי אומר שאלו הם הרחמים הגדולים ביותר עבורנו, ואין למעלה מהם. ולכן האמונה היותר חזקה, שלא רק שנאמר 'תודה' להשם על הנהגתו עימנו, אלא **שנרצה** את הנהגת השם עימנו, כי אם כל מה שהשם עושה, זה הכי טוב, ממילא בוודאי שמן הראוי שנרצה את הכי טוב. ואם נעבוד על עצמנו יותר ויותר להתחזק באמונה השלימה והאמיתית, בוודאי שנרגיש שאנחנו רוצים באמת את הנהגת השם עימנו. והמעלה שהיא עוד הרבה יותר גדולה מזה, שנרצה את רצון השם והנהגת השם אתנו **בשמחה**, כי אם אנחנו מבינים שזה טוב עבורנו, והקב"ה שמח בזה, כי 'שמח ה' במעשיו', ממילא מעלה גדולה מאוד שגם האדם ישמח במעשיו של השם.

אין הגבלות

ואחר כך נאחז בפלא הגדול והענק הזה שקוראים לו **"תפילה"**, ונבקש מהשם בלי שום הגבלות, כי הוא הכל יכול והוא לא מוגבל. אבל נדגיש בבקשותינו שרק אם השם רוצה, אז גם אני רוצה, אבל אם השם לא רוצה, כנראה שזה לא טוב, אז גם אני לא רוצה. **וכשאדם מוריד את הראש באמת לפני רצון השם**, הקב"ה כבר לא נשאר חייב, שכשרואה שהאדם מתבטל להנהגתו עימו, הוא משפיע עליו עוד טובה ועוד טובה, כי על ידי הביטול, האדם יוצר בית קיבול לקבלת שפע טובה וברכה עד בלי די, עד שיבולו שפתותיכם מלומר די. יזכנו השם להגיע לדרגות אלו, ולהתגבר על היצר הרע המחליש בכל זה, ובכך יתקיים בנו דברי דוד המלך (תהלים לג כא): **"כי בו ישמח לפני, כי בשם קדשו בטחנו"**, שכיון שאנחנו בוטחים ונשענים רק עליו, ממילא אין ספק שהשמחה תמלא את ליבנו, אמן ואמן.

👉 תגובה בעקבות הדברים הנ"ל

המר נהפך למתוק

האם מותר לומר להקב"ה ש'מר' לו

שאל אותי מישהו ששמע את הדברים הנ"ל, ואמר שהדברים השפיעו עליו והוא באמת התחיל להודות להשם כל יום על הנהגתו עימו, אבל מחמת שהמצב שלו 'מר' כפי שהוא הגדיר את זה, ויש לו בעיות נוראיות בשלום בית, הוא שואל האם מותר לו לומר להקב"ה ש'מר' לו. כלומר הוא מודה להשם, הוא יודע שזה טוב, אבל המציאות היא ש'מר' לו, אז האם מותר לומר להקב"ה ש'מר' לו או שחלילה זה נוגד את האמונה, כי כיון שהשם עושה את הכי טוב, אז למה אתה קורא לזה 'מר'? ואמרתי לו, שלעניות דעתי נראה, שאין ספק שהמציאות היא מציאות, ואי אפשר להתווכח עם המציאות שבה הוא נמצא שהוא מרגיש באמת 'מר', ומן המעט מן המעט ששמעתי ממנו, הבנתי אותו היטב, אבל אמרתי לו אם נתבונן בכל המהלך של לאה אמנו, כפי שהזכרנו בשיעור הקודם את הגמרא בבבא בתרא (קכג ע"א) שהיו כולם אומרים, שתי בנות ללבן, ושני בנים לרבקה, הגדולה לגדול והקטנה לקטן. ולאה אמנו כשגילתה מי החתן שלה המדובר, התפללה והתחננה ובכתה להשם עד שנשרו ריסי עיניה. אבל דוקא בגלל הצער הגדול הזה, דוקא בגלל הנבואה הלא נעימה שניבאו לה כולם, היא התחזקה והתאמצה בתפילה יותר ויותר, ודוקא בגלל זה היא זכתה לדברים גבוהים שאפילו לא חלמה עליהם, עד שאומרים חז"ל (שכ"ל טוב פרשת ויצא כ"ז): **"גדולה היא התפילה שמבטלת את הגזירה, ולא עוד אלא שקדמה לאחותה"**. היא זכתה גם ביעקב, גם לששה שבטים, משה רבנו, אהרן הכהן, דוד המלך, מלך המשיח, וכו' וכו', והכל בזכות שהיה לה 'מר'.

הזוג המושלם והמאושר

הנה רחל אמנו לא היה לה מר, כולם ניבאו לה טובות, כולם היו בטוחים שחיה יהיו הוורודים והמיוחדים ביותר, הרי בוודאי, כבר מקטנותה ייעדו לה את יעקב, בחיר שבאבות, תואר פניו מעין תואר פניו של אדם הראשון שלא היה יפה תואר כמוהו שהיה יציר כפיו של הקב"ה (בבא מציעא פד ע"א), ומי כמוהו שהתורה מעידה עליו, "ויעקב איש תם יושב אהלים", שוקד באוהלה של תורה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, אפילו בשינה היה עוסק בתורה, כמו שכתב בעל הטורים על הפסוק "וַיִּקְצֹץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ", קרי ביה ממשנתו, שמתוך שהיה הוגה בתורה ביום, גם בלילה לא שכב ליבו מלהגות בה בחלומו¹⁰. "איש תם" אומר התרגום "שלים", מושלם מכל הבחינות, איש האשכולות, כל המעלות, ישרות, אמיתות, יראת שמים, קדושה, טהרה, מה יש יותר מזה? וגם רחל עצמה, התורה מעידה עליה "וַיִּרְחַל הָיְתָה

¹⁰ כי הרי מה אדם חולם בלילה? מה שהוא חושב ביום, כמבואר בגמרא ברכות (נה ע"ב) שאין מראים לאדם בחלום אלא מהרהורי לבו, ולכן אף פעם לא חולמים על דקל שעשוי מזהב, או על פיל שנכנס בחור המחס. וכיון שיעקב אבינו היה כל כך עוסק בתורה ביום ביתר שאת ויתר עוז, ממילא גם כשישן בלילה, היה חושב על התורה כי התורה היתה הרהורי לבו כל הזמן.

יפת תאר ויפת מראה", ומי מדבר על כל הצדקות והמעלות והמידות הטובות שהיו בה. אז מה כבר כולם דיברו על זוג שכזה, כולם ניבאו את הטוב ביותר, מי כמו הזוג המושלם והמאושר. והנה מה אנחנו רואים, שדוקא לאה זכתה במעלות הגדולות כל כך ורוב שושלת עם ישראל ממנה, ואילו רחל היתה עקרה, ונפטרה בקיצור ימים. ללמדך, מה כוחה של תפילה.

"ומעז יצא מתוק" (שופטים יד יד)

נמצא שדוקא בגלל המצב המר שלאה עברה, זה מה שגרם לה לקבל את הישועות הגדולות, כי זה מה שעורר אותה ולחץ אותה להתפלל ולבקש ולהתחנן להשם מקירות ליבה, ולכן היא זכתה בגדול הרבה יותר מרחל. ומהמר נעשה לה מתוק. לעומת זאת, רחל שכביכול הכל הגיע אליה כמובן מאליו במגש של זהב, דוקא אצלה פתאום מתגלים כל מיני קשיים ובעיות, פתאום היא עקרה, מה שאף אחד לא חלם על זה לפני כן, ועד שכבר היא הגיעה למצב שהיא לא יכולה לסבול, כמו שנאמר: "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתי ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתי אלקי", וכמובן שלא מדובר פה על קנאה אסורה שמוציאה את האדם מן העולם, אלא כמו שפירש רש"י שקנאה במעשיה הטובים, אמרה אילולי שהיתה צדיקה ממני לא זכתה לבנים. אבל עם כל זה, בל נשכח שמכאן למדו חז"ל (נדרים סד ס"ב) שמי שאין לו בנים חשוב כמת. אם כן, אותה רחל שניבאו עליה כל כך דברים גדולים ויפים, פתאום היא חשובה כמת! איפה כל הקריירה? איפה כל הנבואות היפות? איפה כל הדיבורים של כולם?

תמיד הדשא של השני נראה יותר ירוק

ללמדנו שאף אחד לא יכול לדעת ולצפות מה מסלול החיים וההנהגה הטובה ביותר עבורו, ולכן חלילה לנו לפזול על פלוני ופלוני שאצלם הכל נראה ורוד, ואצלם הכל נראה שדופק כמו שצריך, כי אי אפשר לדעת באמת מה היעוד שהקב"ה ישתבח שמו ייעד לכל אחד בעולם? מה התיקון שלו? איך הקב"ה מכוון אותו כדי שלאחר אריכות ימים ושנים הוא יהיה מסודר ולא חלילה יעלה למעלה עם בעיות שהן, כי אחר כך לטפל שם בבעיות זה קשה הרבה יותר. לכן בלי ספק, לא כדאי לפזול על מסלול חיים של אחרים כלל ועיקר. [ובאמת שגם בלי זה, לא כדאי לפזול על אחרים, כי מה שטבע העולם לחשוב תמיד שכאילו הדשא של השני ירוק יותר, ולכן הוא היה מעדיף שהקב"ה יחשב לו מסלול חיים מחדש, זו טעות חמורה מאוד, כי את האמת פנימה, מה שהשני עובר, מה קורה אתו בעיניינים שונים ומשונים, אם בבריאות, אם בפרנסה, אם במשפחה וכו' וכו', זה בחוץ אף אחד לא יודע, ולכן לא כדאי לך להתבלבל ולהתחלף עם המסלול החיים שלו.] לכן, אשרי הגבר ששם מבטחו בה' ועובד על עצמו לקבל כל מה שה' עושה עמו, ומפנים שלטובה הוא עושה, והכל מכוון למעלה על הצד הטוב ביותר ליעוד שלו האמיתי בעולם הבא, עולם הנצח. ואין ספק כי במחשבה טהורה שכזו, גם המר יהפך לו למתוק.

עשה את המר מתוק

והנה לשון המדרש פלא פלאות (שמות רבה פרשת כי תשא פרשה מג סימן ג): "ויחל משה את

פְּנֵי ה' אֶלְקִי, מהו ויחל? עשה את המר מתוק, ויחל לשון חילוי [חילו בערבית זה מתוק]¹¹, שכיון שבאו ישראל למרה מה כתיב שם (שמות טו כג): "וַיִּבְאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִיָּם מִמֶּרָה כִּי מָרִים הֵם", התחיל משה מהרהר בליבו: המים הללו למה נבראו, מה הנאה יש לעולם בהם, מוטב היה אילו לא נבראו. ידע הקב"ה מה היה משה מחשב בליבו, אמר לו הקב"ה: לא תאמר כן, ולא מעשי ידי הם? יש דבר בעולם שלא נברא לצורך? אלא אני מלמדך היאך תהא אומר, אמור כך: **"עשה את המר מתוק"**. ומנין שלימדו הקב"ה להיות אומר כך? ראה מה כתיב שם: **"וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ"**, **וַיִּרְאֶהוּ** אין כתיב כאן אלא **וַיֹּרְהוּ**, אין **וַיִּרְאֶהוּ** אלא לשון לימוד, שנאמר (משלי ד ד): **"וַיִּרְנֵי וַיֵּאמֶר לִי"**, וכתיב (שמות לה לד): **"וַלְהוֹרֹת יִתֵּן בְּלִבּוֹ"**. היה הדבר מסורת ביד משה, וכיון שבאו ישראל למדבר ועשו את העגל, ביקש האלוקים לכלותם, אמר לו משה: רבונו של עולם, ביקשת לאבד את ישראל? מכלה אתה אותם מן העולם? לא כך אמרת לי במרה, הוי מתפלל ואומר **"עשה את המר מתוק"**? ואף עכשיו חלי [תמתק] מרירותם של ישראל ורפא אותם, לכן נאמר: **"וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֶלְקִי, וַיֵּאמֶר לָמָּה ה' יַחְרֶה אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ..."** ע"כ.

דוקא המר הפך את המר למתוק

הוי אומר שלימדו הקב"ה את משה סדר תפילה: אל תתפלל שאני אמציא לכם באמצע המדבר, מעיין חדש עם מים מתוקים, אלא תתפלל שהמים המרים האלו יהפכו למתוקים. וכך באמת עשה הקב"ה והמתיק את אותם מים המרים, כמו שנאמר: **"וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמִּים וַיִּמְתְּקוּ הַמִּים"**, אומר המדרש (פרשת בשלח פרשה כג סימן ג), שהראה הקב"ה למשה עץ מר והשליך למים ונמתקו המים, שנאמר: **"וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ"**, איזה עץ היה? רבי נתן אומר ירדינו. רבי יהושע אומר של ערבה. רבי אליעזר המודעי אומר של זית היה. ומכל מקום עץ מר היה והמתיק את המים המרים. ע"ש. כאן אנחנו רואים שאדרבה ואדרבה דוקא על ידי המר, נהפך הכל למתוק, וזה הרעיון שבארנו לעיל על לאה אמנו, שדוקא בגלל המצב המר והקשה שהיה לה, מזה צמחה לה הישועה, כי המר הזה חיזק אותה ועורר אותה וקירב אותה יותר ויותר להקב"ה, ובגלל זה היא התפללה יותר ויותר מקירות ליבה, ובעקבות כך, זכתה בגדול מאוד מאוד.

¹¹ ואם תשאלו, ומנין לי לדעת שחילו בערבית זה מתוק? אספר לכם, מעשה שהיה כך היה: לפני כשלושים שנה שלמדנו בישיבת "חזון עובדיה", לקראת חנוכה תשנ"ד, הודיע מורנו ראש הישיבה שהוא עורך מבחן על עשרה דפים במסכת גיטין שלמדנו בישיבה, גפ"ת בעיון, ויחלק מלגות לנבחנים לפי הציון של כל אחד ואחד. לאחר שראש הישיבה בדק את המבחנים, הגיע מרן זצ"ל באחד מימי החנוכה, לתפילת מנחה, הדלקת נר חנוכה, ונתן שיעור וחילק את המלגות [צ'קים] בתוך מעטפות. כשהקריא ראש הישיבה את שמות הבחורים שעל המעטפה שיבואו לקבל את המלגה מידו הקדושה והטהורה של מרן, הוא היה קורא בשם הבחור, 'פלוגי' בלבד, אבל מרן אמר לו תקרא 'רבי פלוגי', ואז הוא הוסיף לכולם תואר 'רבי'. ועל כל בחור שבא לקבל את המלגה, היה למרן איזה רמז או גימטריא, ממש פלא. והנה היה בחור שמשפחתו היתה 'חלו', אז אמר לו מרן: 'חילו' בערבית, זה מתוק, כמו 'ויחל משה'. מזה למדתי שחילו בערבית זה מתוק, וכמבואר במדרש הנ"ל. גם כשהגיע תורי לקבל את המלגה, שמע מרן 'דוד נקי', אמר: 'נקי גימטריא כסף', אז נמתי למרן: 'גם דוד גימטריא זהב', ומרן צחק ושמוח מאוד, ומצאו הדברים חן בעיניי. וועיין שו"ת יביע אומר חלק א יורה דעה סימן יח אות יא, וכן בחוברת "מרן הרב עובדיה" מזוית אישית עמוד 45

המאמין יש לו גן בעולם הזה

נמצא שאדם שמאמין בהשם באמת ובתמים, ומודה לו על כל מה שעושה עמו, ומשתדל לרצות את רצון השם, הוא פשוט חי בגן עדן בעולם הזה, כי הוא יודע שגם אם חלילה קרה לו דבר מר, דבר שמעיק עליו וקשה לו, המר הזה הקב"ה יכול להפוך אותו למתוק, ולכן כל כולו מקווה ומייחל לבורא עולם שיהפוך את המר למתוק. וגם אם הוא עדיין לא ראה את הישועה, אבל הוא מרגיש את הקב"ה שמלטף אותו, הוא מרגיש את המתקנות המיוחדות ואת החיבוק והאהבה של הקב"ה אליו, מעין מה שנאמר (דברים לב י): "יִסְבְּבֵנָהּ יְבוֹנְנֶהּ יִצְרְנֶהּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו", כלומר הוא מרגיש את השגחת השם עליו בהשגחה גלויה וקרובה, ולכן הוא ברגיעות ושמחה, כי הוא מרגיש את הקב"ה עימו. וכמו שראינו אצל יעקב אבינו שכמה שרימה אותו לבן הארמי, וגנב וגזל אותו, ואם כן לכאורה יעקב היה צריך להראות עצוב, בלי מצב רוח, ואילו לבן ש"הרוויח" עליו, היה צריך להראות שש ושמת, אבל אנחנו רואים בדיוק להיפך, יעקב היה רגוע ושלם בתמימות שלו, ואילו לבן לא היה רגוע, כמו שכתוב: "וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לָבָן לֵאמֹר: לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ, וַיִּמְאַשֶּׁר לְאֲבִינוֹ עֲשֵׂה אֶת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה. אומרת הגמרא במסכת סוכה (נו ע"ב): "שותא דינוקא או דאבוה או דאימיה", כלומר הדיבור של הילד זה לא ממנו אלא ממה ששומע דיבורים בבית מאביו או מאמו, ואם הוא לא היה שומע, הוא לא היה מדבר. כך בני לבן, אם ככה הם מדברים על יעקב, אין ספק שככה הם שמעו את אבא שלהם מדבר, ואם ככה, כמה מסכן לבן שזו היתה ההסתכלות שלו, שיעקב לקח לו, הרי זה אבסורד, זה הגנב, הרמאי, הנוכל, שהחליף את משכורתו של יעקב מאה פעמים, הוא אומר שיעקב לקח לו! גם לא היה לו מצב רוח, הוא היה נראה לא טוב, כמו שנאמר: "וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לָבָן וַהֲנִיחָה אֵינָנו עִמּוֹ כְּתָמוּל שְׁלֹשׁ", פנים חמוצות, למה, הרי אתה לקחת, אתה גנבת ממני, אז יש לך הרבה מאוד, אז למה אתה לא רגוע, כי ככה זה, מי שאין לו אמונה בהקב"ה, כל הזמן הוא מרגיש מסכן, גם כשיש לו, כאילו אין לו כלום.

מי שלא מאמין, יש לו גיהנום בעולם הזה

ולכן גם אחרי שיעקב מוכיח את לבן בלשון עדינה ופיוסים על כל ההתנהגות שלו אתו במשך עשרים שנה, ואומר לו: מה פשעי מה חטאתי פי דלקת אחרי. פי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך... זה עשרים שנה אנכי עמך רחלך ועיףך לא שפלו ואילי צאנך לא אכלתי... הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנותי מעיני. זה לי עשרים שנה בביתך... ותחלף את משפחתי עשרת מנים. לולי אלקי אבי... היה לי, פי עתה ריקם שלחתי... אחר כל דברי התוכחה היוצאים מן הלב הזך והטהור והאמיתי של יעקב אבינו, אולי לפחות עכשיו נצפה מלבן שיוריד את הראש ויגיד 'טעיתי', יבקש סליחה, חטאתי עויתי פשעתי, או לפחות איזו מילה של התנצלות, או אפילו לא עד כדי כך, הוא לא מסוגל, אבל לפחות שישתוק בתוכחה של יעקב לפני שהוא נפרד ממנו לצמיתות. גם זה לא קורה, לבן ברוב חוצפתו עונה ליעקב, ומה הוא עונה? "וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב: הַבְּנוֹת בְּנֹתֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֶּאֱן צִאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר אֵתָה רָאָה לִי הוּא!!! זה רשע, זה עז פנים לגהינם, אחרי הכל הוא עדיין ממשיך ברשעו, הוא לא חוזר בו כלל ועיקר, הוא לא מסוגל להוריד את הראש, הוא לא נכנע ולא כלום, עקשן פרד, לדעתו הוא צודק, הדרך שלו היא הנכונה, הוא מסוגל לחזור ולומר: "הַבְּנוֹת בְּנֹתֵי, וְהַבְּנִים בְּנֵי, וְהַצֶּאֱן צִאֲנִי,

וְכָל אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לִי הוּא, בקיצור כדברי המשנה באבות (פ"ה מ"י): "שלי שלי ושליך שלי, רשע". זה לבן הרשע שכל הזמן הרגיש מסכן, שגונבים אותו וחומסים אותו, לכן גם אין לו מצב רוח. נמצא שאין לו כלום, לא עולם הזה ולא עולם הבא. אבל להיפך מי שבעל אמונה, גם אם חלילה מישהו גנב אותו, הוא עדיין רגוע, הוא עדיין יודע שהכל ממנו יתברך, הוא פשוט מכיר את הגמרא ביומא (לח סע"א): "בשמך יקראוך, ובמקומך יושבוך, ומשלך יתנו לך. **אין אדם נוגע במוכן לחברו,** ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימה". אז למה שפניו יהיו חמוצות, הרי הוא חי את האמונה, הוא חי את הקב"ה, הוא יודע שמה שמגיע לו הוא יקבל, וגם אם ההוא גנב אותו, הקב"ה יתן לו ברכה וישפיע עליו שפע עד בלי די.¹²

¹² ואמנם יש לדעת שזה לא סותר שאדם יכול לתבוע את חברו לדין תורה, הרי בשביל זה יש שלחן ערוך "חושן משפט", שלא כל אחד ואחד יאמר "כל דאלים גבר", ויאכל את השני ויפסוק לעצמו כראות עיניו. בשביל זה התורה ציותה "ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם", דיני שומרים, גניבה וגזילה, טוען ונטען, ענייני נזיקין, מקח וממכר, אונאה, ירושה, וכו' וכו', בשביל זה יש מצות "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך". אבל גם אם תבעת את חברך כדין, והוא יצא חייב, וחלילה יצר הרע התגבר עליו והוא לא שילם לך, רימה אותך, שיקר עליך ועל הדיינים, היתל בדך שוב ושוב בהבטחות שונות ומשונות שישלם וישלם, אבל בפועל בכל פעם דחה אותך בדיבורי שוא ותפל, ושורה תחתונה לא שילם לך. ולפחות, ניחא אם היה בא ומתנצל שכרגע אין לו לשלם [באופן שבאמת אין לו], ותחנונים ידבר רש', ולפחות היה מבקש לפרוס את החוב לתשלומים נוחים וכיוצא בזה, אז טוב, קורה שאדם אין באפשרותו, אז מה יעשה, באים לקראתו, הרי התורה ציותה: "ואהבת לרעך כמוך", מה ששניו עליך אל תעשה לחברך (ושבת לא ע"א), זה מצות התורה להתחשב בחבר, ותתאמץ כמיטב יכולתך לעזור לו, כמו שנאמר (ישעיה מא ו): "אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹר וּלְאָחִיו יֹאמַר חֲזֹק", ותגיע אותו להסדר נחמד של תשלומים נוחים. אבל ברגע שהוא בורח ומתחמק שוב ושוב, ומחליט לך עובדה בשטח שהוא לא משלם, וגם לא מעוניין לשלם, אז מה תעשה? האם עכשיו תאכל את עצמך? האם עכשיו תאכל את הלב שלך? האם עכשיו תתמרמר כל היום ותכעס בשביל שהוא גונב אותך ומתנהג איתך שלא כהוגן? חלילה וחס. אין ספק שזה ניסיון גדול מאוד, שהקב"ה לא ינסה אף אחד, אבל מי שכבר הגיע אליו ניסיון שכזה, שידע שאם הוא עומד בו, ומתחזק חזק חזק באמונה ובטחון בהקב"ה, והוא משנן שוב ושוב את הגמרא ביומא הנ"ל: **משלך יתנו לך, ואין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלא נימה,** ובכך הוא מרגיע את היצר, הרי מי ידמה לו ומי ישווה לו, שהרי זה כל מטרת הניסיון להעלות את האדם בדרגות אל על ולקרבו להקב"ה, להיות יותר ויותר זך וטהור ובעל אמונה מוחשית, להרגיש את הקב"ה בכל צעד ושעל.

וגם אם חלילה, פתאום יצר הרע בלבל אותו והוא קצת התבלבל, אבל מיד הוא משתדל לשנן את הדברים, ומתחזק באמונה ומשנן לעצמו שהכל ממנו יתברך, ורק הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וממילא הוא לא רואה אף אחד מול העיניים, הוא לא רואה מולו את אותו אדם שמתנהג אתו שלא כהוגן, אלא הוא רואה מולו רק את בורא העולם, ואילו אותו הוא בסך הכל שליח שלו, [כמובן שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב, כי למה בורא עולם שלח דוקא אותו לצער אותך, כנראה שהוא חייב ובעיית. גם ברור שזה לא סותר שאותו אדם ישנה עליו תביעה בשמים, וידונו אותו על כך, כי יש לו זכות בחירה, אלא אם כן יחזור בתשובה ויפייס את חברו וכו' וכו']. וכיון שאותו אדם לא פחות ולא יותר רובוט של בורא עולם, ואדרבה על ידי הניסיונות הללו שאדם עומד בהם, הוא זוכה להתקרב יותר ויותר להקב"ה, פתאום הוא מרגיש איך הקב"ה עוטף אותו ומחבק אותו ונותן לו סייעתא דשמיא והצלחות יותר ויותר, למה? כי הוא לומד להוריד את הראש

העצבות היא בידי אדם ואינה מן השמים

על זה נביא את דברי גאון ותפארתנו רבנו יוסף חיים בספרו אדרת אליהו (פרשת ויקהל): והנה דע לך ידידי, כי מידת העיצבון, מלבד שהיא צער הנפש, הנה היא גם צער הגוף מאוד ומזקת לגוף הרבה. וכמה חולאים רעים ימשכו ממנה, בר מינן. **ומכה זו של מידת העיצבון, היא "מעשה ידי אדם"**, דהיינו שכל מכה שלא תבוא על האדם, ודאי היא גזירה מן השמים, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה, ואם כן הכל גזור מן השמים. **אבל העיצבון, האדם הוא שמביאו על עצמו, ומן השמים לא גזרו עליו שתהיה לו מכה זו, יען כי העיצבון הוא דבר מגונה ופגני לפני הקב"ה. ואפילו על עוונותיו אין ראוי לו להיות נעצב הרבה.** ואם מן השמים גזרו על האדם יסורים חס ושלוש, הנה הקב"ה רוצה שהאדם יקבל את היסורים בשמחה, וזהו הניסיון שעושים לאדם תמיד, לראות אם מקבל את כל היסורים הבאים עליו בשמחה או לא. ואם כן אי אפשר שבשמים יגזרו עליו עיצבון. ועוד, **כי עיקר העיצבון שיהיה לאדם, על פי הרוב יבוא מחסרון אמונה, שאם היה לו אמונה והבטחה בה' יתברך כראוי וכמצטרך, ודאי לא יבוא לידי עיצבון, ואם כן איך שייך שתהיה מידת העיצבון גזירה מן השמים!! ואם כן מוכרח לומר שזו המכה הקשה, היא "מעשה ידי אדם"**, כלומר הוא עצמו הפועל ומביא עליו מכה זו. ולכן ישים מבטחו בה' יתברך, ויעורר לבו בשמחה וגילה. עי"ש.

לכן אין ספק שאותו אדם שהזכרנו לעיל שאמר ש'מר' לו, זה נכון שעכשיו הוא מרגיש ככה, אבל יכול להיות שבורא עולם רוצה לתת לו הטבות גדולות וענקיות בעתיד הקרוב והרחוק, אך כדי לקבל הטבות אלו כנראה שהוא צריך לעבור תהליך מסוים ולהתעלות ולהתקרב יותר בתפילה והודיה להשם, להראות להקב"ה שהוא מוריד את הראש ומודה לו גם על הדברים הקשים שהוא עובר, והוא רוצה וחפץ בהנהגת השם עימו, ואז למפרע הוא יבין כמה היה כדאי לו המצב הזה כדי להגיע להטבות אלו. נמצא שהכל תלוי בהסתכלות שלו, וכשיסתכל על המצב בעין האמונה, הוא יראה שבאמת זה לא מר, ויעורר לבו בשמחה וגילה.¹³

משה רבנו נענש למה קרה לזה 'רע'

גם אצל משה רבנו ראינו דבר מעניין, שכאשר שלח אותו הקב"ה לפרעה שישחרר את ישראל ממצרים, ופרעה לא רק שלא שחרר אותם, אלא אמר: **"תִּכְבְּד הָעֶבְרִי עַל הָאֲנָשִׁים..."**. מרוב שכאב לו למשה שהוקשה לישראל השעבוד, הוא אמר

בפני הנהגת השם, וכשהקב"ה רואה ככה, הוא מפנק אותו. נמצא שהרע נהפך לו למתוק, ויותר מזה, רק בגלל הרע נהיה לו מתוק.

¹³ ניתן דוגמא, שהקב"ה לא ינסה אף אחד, אבל אדם שחלילה וחס היה חולה במחלה הארורה, והנה מצאו תרופת פלא, שכל גדולי הרופאים חתמו עליה שהיא 100%, אין מצב שהיא לא מרפאת, אפילו בבא סאלי חתם עליה שמי ששותה אותה מובטח לו שיתרפא. אבל מה לעשות שהתרופה הזו מרה כלענה וקשה מאוד לשתותה. והנה זה החולה שאומרים לו, תיקח את התרופה פעמיים ביום, ותוך שבוע אתה בריא, האם הוא ירגיש את המרירות של התרופה? בודאי שלא, הרי הוא בטוח ב-100% שבעוד שבוע, זהו זה נגמר, הוא נגמל מכל היסורים, אז מרוב שמחתו, הוא כבר לא ירגיש את המרירות שבה.

להקב"ה: למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך". נמצא שמושה רבנו הסתכל על המצב העכשווי שמהדיבור שלו עם פרעה יצא רק רע. אבל הקב"ה לא מצא חן בעיניו הסתכלות זו, ולכן מיד העניש אותו ואמר לו: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", אומר רש"י: הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו "כי ביצחק יקרא לך זרע", ואחר כך אמרתי לו "העלהו לעולה", ולא הרהר אחרי, לפיכך עתה תראה מה שאעשה לפרעה, אבל לא תראה מה שאעשה לשבעה אומות, כשאכניסם לארץ. הוי אומר שמושה רבנו לפי גודל דרגתו נענש על ההסתכלות המצומצמת העכשווית.

"ותן בנו אמונה שלימה להאמין שהכל לטובה ולומר לך תודה"

אין ספק שאנחנו לא בדרגות הגבוהות האלו, את הדורות האלו לא נראה שיתבעו מישהו אם הוא אמר ש'מר' לו. אבל אנחנו שואפים ורוצים להגיע גבוה גבוה, והעיקר למדנו שגם דבר שנראה מר, הכל מידו של הקב"ה ולא תמיד האדם מבין את הטוב שיוצא מזה, אך בוודאי שזה לטובתו הנצחית, ואם יסתכל בעין של אמונה הכל יראה טוב. וכמו שפירש הבעל שם טוב בספר כתר שם טוב את הפסוק בתהלים (צב ט): "כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יֹאבְדוּ", שאם האדם יבין שהאויבים שלו הם מה', הם שלוחים של ה', ממילא הם יאבדו ויפסקו, כי זו המטרה לעורר את האדם שידע שיש מנהיג לבירה, והכל נעשה בהשגחה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה (חולין ז ע"ב). לכן מאוד חשוב לשנן את הדברים הנ"ל ואת שני השיעורים הקודמים, ומידי פעם נשתדל כולנו לשיר ולהפנים בליבנו את המילים דלהלן: "ותן בנו, אמונה שלימה, להאמין שהכל לטובה, ולומר לך תודה". וכן: "איזה טוב השם, איזה טוב השם, כמה טוב כמה טוב השם, תודה רבה לך השם יתברך על כל מה שנתת לי, תודה רבה לך השם יתברך על כל מה שלא נתת לי". וכן: "הטוב הטוב הטוב כי לא כלו רחמך, והמרחם כי לא תמו חסדיך, כי מעולם קיוונו לך". וכן "טוב להודות לה", ולומר לשמך עליון...". ובעזרת השם יתקיים בנו הפסוק (תהלים לג כא): "כִּי בּוֹ יִשְׁמַח לִבִּנוּ, כִּי בְשֵׁם קִדְשׁוֹ בְּתַחֲנוּנוֹ", וכיון שאנחנו בוטחים ומייחלים רק אליו, ממילא השמחה תמלא את ליבנו תמיד, שנאמר (ישעיה כה ט): "זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ", אמון.

הקדמה

"תְּבָרַךְ מְנָשִׁים יַעֲלֵ, אִשְׁתְּ חֵבֶר הַקִּינִי, מְנָשִׁים בְּאֶהֱל תְּבָרַךְ" (שופטים ה כד).

אמנו היקרה, מרת יעל נקי ע"ה, היתה דמות מופת, מגדלור של אמונה ואהבת ה', לסביבתה הקרובה והרחוקה.

עבורנו, משפחתה הקרובה - זוהי אמא. אמא היקרה כל כך! אמא שצרכה עמוק וחזק בתוך הלב והנשמה. אמא שגידלה, שחינכה, במסירות ובאהבה, והחדירה בנו מקטנות אהבת תורה, אהבת ה', אמונת חכמים והנהגות טובות. אמא דואגת ואכפתית, שהרעיפה עלינו רוב טובה ברוחניות ובגשמיות, שריפדה אותנו בהמון המון תפילותיה, והיא המלאך הטוב שעמד תמיד לצדו של אבינו היקר עטרת ראשנו שליט"א, לסלול לנו יחדיו את דרכנו בדרך העולה בית אל.

עבור הנכדים, זוהי "סבתא יעל", הטובה והמיוחדת. סבתא קורנת ושופעת, חום, שמחה, אמונה. סבתא שמזרימה לתוך הנשמה כל כך הרבה ערכים טובים ומושגים נעלים. סבתא, שכמה טוב להעלות על השפתיים את אמרותיה החכמות והנעימות, כמה טוב לשבת עימה בצוותא, ליד שולחן שבת או בסתם יום של חול, וליהנות משיחות מתוקות ומלאות עניין, כשגם שיחות החולין, מוסיפות כל כך הרבה למטען האישי של יראת השמים ואהבת התורה והמצוות. כמה טוב להרגיש את המעורבות והאכפתיות שלה, לבקש ממנה ברכה לפני מבחן או קנייה חשובה וכדומה, וכמה כמה טוב להרגיש עטופים היטב בתפילותיה ובברכותיה. סבתא שהטביעה חותם עמוק בלב ובנשמה.

עבור המשפחה המורחבת - זו "דודה יעל" החביבה והאהובה, שדמותה מאצילה על המשפחה כולה. שנמצאת חזק עם כל אחד בשמחות שלו, בהתעניינות כנה, בתפילה ובעצה טובה. שיש לה אוצר של מילים טובות ומחזקות לכל מאורע, לכל מצב. שנושאת בעול, שמחלקת תהילים, שטוב לקבל ממנה עצות מלאות פרקטיקה, תבונה וחכמת חיים.

עבור הנשים היקרות שהשתתפו עימה בנסיעות לקברי צדיקים - זו "הרבנית יעל", או

בפשטות בשמה "יעל". דמות קורנת ועוצמתית, מקור בלתי נדלה לשאוב ממנו עוד ועוד אמונה, עידוד וחיוזוק. שה"אין עוד מלבדו" שלה מהדהד חזק בנשמה; מעמדי "קבלת עול מלכות שמים", אמירת "נשמת כל חי", והתפילות המרגשות, ממלאים את המצברים הרוחניים; ודברי האמונה והחיוזוק היוצאים מן הלב, נכנסים ללבבות, ומחזקים את המערכת החיסונית, לעמוד טוב יותר מול משברי החיים.

ועוד רבים הם המעגלים, הקרובים והרחוקים, ידידות, מכרות, שכנות, קרובי משפחה, הצוות הרפואי ועוד, שדמותה של אמא נגעה בחייהם. שראו באמא סמל ומופת, שקיבלו ממנה השראה וחיוזוק בעבודת ה'.

היא היתה אישיות גדולה, וב-9.5 שנות מחלתה הקשות, הגיעה לפסגות גבוהות ובלתי נתפסות, כשקיבלה את ייסוריה באהבה ובאמונה שלימה, ואף המשיכה ביתר שאת וביתר עוז להטעין את עצמה ואת הסובבים אותה באהבת ה', באחיזה איתנה בפלך התפילה, בשמחת המצוות, בחדוות החגים... "עבדו את ה' בשמחה" - גם במצבים הקשים. ובעצם היוותה עבור כולם ספר מוסר חי ועצום!

אין זה פלא, כי בפטירתה, ביום שלישי ה' בכסלו ה'תש"פ, והיא בת 66, כמו נפער חלל עצום בלב רבים כל כך. קרובים ורחוקים הרגישו אבידה של ממש, חסר גדול ומוחשי, "מי יתן לנו תמורתה"!!!

ומפי גדולים שמענו, כי ההלוויה הגדולה שהיתה לה, שהגיעו אליה בהתראה קצרה המונים רבים ואף גדולי ישראל שליט"א, היתה כמין בבואה לפמליא של מעלה, שבאו בהמון רב לקבל את פניה, להובילה אל מקום מנוחתה העליון.

"אל תקראו את הסיפור מהסוף - קראו אותו מהתחלה!"

אומר מוהר"ן דבר נפלא, שיש בו חיוזוק גדול מאוד בעבודת ה' של כל אדם. כך הוא אמר לתלמידיו: "מה לכם לחשוב מחשבות, אין אתם צריכים כי אם לתת אבנים וסיד, ואבנה מהם בניינים נפלאים ונוראים!"

אדם לפעמים חושב מחשבות ומרגיש: מה אני? איך אני יכול לבנות בתוכי יראת שמים, אהבת תורה, להיות עם פנימיות אמיתית וטובה, ולב נכון אל ה'?

אכן את הבנין הזה איננו יכולים לבנות. אנחנו רק עושים "לבנים", מצוה ועוד מצוה, התגברות ועוד אחת, עוד התאמצות, עוד מחשבה איך לעשות את רצון ה', ומה ה' רוצה ממני עכשיו. רק לבנים אנחנו עושים - והקב"ה ברחמיו ובחסדיו בונה את הבנין!

רואים אנו כעת לנגד עינינו את בניין חייה המפואר של אמא. את האישיות המיוחדת שלה, את מפעלי חייה.

אבל אל לנו להסתכל רק על הבנין המפואר, אלא על הלבנים שמהם הוא בנוי. לבנים שנבנו אחת אל אחת בעמל וביזע.

אחד המאפיינים הבולטים בדמותה של אמא הוא העבודה העצמית התמידית, שבה התעלתה מחיל אל חיל. מי שהכיר אותה מקרוב, נוכח וראה שהיא תמיד שאפה והשתדלה מאוד לשפר, להתקדם, לתקן. נענתה לאתגרים שהציב לה הבורא בחייה, והתאמצה לצמוח מהם יותר ויותר. היא היתה בבחינת: "איזהו חכם? הלומד מכל אדם", היא היתה שומעת ומקבלת גם מהקטנות ממנה, כשידעה שזו האמת. היא לא הססה לשנות, גם כשמדובר היה ב"ויתורים" ובשינויי הרגלים. בעבודת המידות, בהנהגות הצניעות, בדקדוק המצוות, הלב שלה היה פתוח לקבל, לשנות, לשפר, וכך עלתה והתעלתה.

החי יתן אל ליבו

בימי השבעה הגיעו מאות מנחמים ומנחמות, ומה שמפעים הוא, שהיתה התחזקות מאוד גדולה. הרבה אנשים ונשים קיבלו קבלות והתחזקו בחיזוקים שונים, ובעצם נוכחנו לראות שהדמות שלה מְלֵאָה מסר של חיזוק.

גם מערב החיזוק לנשים שהתקיים לעילוי נשמתה, נשים יצאו מחוזקות, שמענו על קבלות טובות וחיזוקים שונים, ולכן זו חובה וזכות עבורינו להעלות על הכתב מאשר תשיג ידינו, ממעשיה, דיבוריה והנהגותיה הטובים.

ותפילתנו שיהיו הדברים בבחינת "כזה ראה - וחדש!"

שכל אחד יוכל לקבל מהדברים השראה לדרכו שלו, ולקבל התחדשות, רענונות והתחזקות בעבודת ה' הפרטית שלו. שיקח לו מכאן לבנים ואבני דרך בבנין חייו ואישיותו.

נחתום בפסוקי התהלים, שיש בהם רמז נאה ביותר לענייננו:

"אֶזְאָמְרָתִי הִנֵּה בָאתִי בְּמִגְלַת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי. לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי חֲפָצָתִי
וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מִעֵי. בְּשִׁרְתִּי צֶדֶק בְּקִהְל רֶב, הִנֵּה שְׁפָתִי לֹא אֶכְלָא ה' אֲתָה
יִדְעָתָ. צִדְקָתְךָ לֹא כְסִיתִי בְּתוֹךְ לִבִּי, אֲמוּנָתְךָ וַתְּשׁוּעָתְךָ אֲמָרְתִּי, לֹא כִחְדָּתִי
חֲסִידְךָ וְאֲמָתְךָ לְקִהְל רֶב". (תהלים פרק מ פסוקים ח-יא)

בְּמִגְלַת סֵפֶר כְּתוּב "עָלַי" - אוֹתִיּוֹת "יעל". אשר ראוי ונאה הדבר להעלות את פרקי חייה
במגילת ספר! שהלוא כל ישותה אמרה: "לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי חֲפָצָתִי!"

"בְּשִׁרְתִּי צֶדֶק בְּקִהְל רֶב, הִנֵּה שְׁפָתִי לֹא אֶכְלָא". הנה שפתנו לא נכלא, מלבשר בקהל רב,
מפְעִלִיה ודרכיה הטובים, הספוגים וכרוכים באמונה איתנה בה' יתברך, ביראת שמים
ובמידות טובות. ומי יתן שיהיו הדברים לתועלת רבה, "והחי יתן אל ליבו", לקבל מהם
חיזוק והשראה, לעבוד את ה' יתברך, ליראה ולאהבה אותו, ולשמור את כל מצוותיו כל
הימים בשמחה ובטוב לבב, אמן ואמן.

פרק א

ימי הילדות

אשא עיני אל ההורים

רבי שמואל בר נחמן פתח ואמר:
 "שיר למעלות אשא עיני אל תהרים" –
 אשא עיני אל תהרים! (עראשית רעה סח ב)

תפקיד גדול הועיד ה' להורים בישראל, להעביר ולמסור את שלשלת האמונה מדור לדור, להנחיל לבניהם תורת אלוקים חיים. עם תמצית אהבתם לבניהם, ימסכו את תמצית החיים של היהודי. עם חלב האם, עם פרוסות הלחם ועם נשיקת הלילה טוב, יספגו הילדים - חיים שיש בהם אהבת תורה, מידות טובות ויראת שמים טהורה. עד כי תהיה התורה מהולה בדמם וחדורה בעמקי לבבם.

הוריה של יעל, רבי שלום רפאלי ז"ל ורעייתו מרת רבקה תחי', מילאו תפקיד קדוש זה בנאמנות. הם גידלו את ילדיהם בתקופה מלאת נסיונות ומהמורות, אבל השכילו להחזיק בעיקר, להסתכל על הקורות אותם במבט רחב ולהתגבר על קשיים עכשויים. לגדל את ילדיהם לתורה ולקדושה, להביאם לחסות בטוב ה' ותורתו, ולהנחיל להם את היקרה שבאוצרות והגדולה שבירושות.

גדול שימושה

נר לרגליהם ואור לנתיבתם היתה דמותו של הצדיק המקובל האלהי הגאון רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל.

הרב זצ"ל, אשר זכו הם לגור בסמיכות אליו ממש, קירבם אליו באהבה ובחמלה, ורבי שלום נמשך אליו כפרפר אל האור, התקשר אליו בעבותות אהבה, וכך זכו להסתופף ולחסות בצל כנפיו. בנאמנות ובמסירות צעדו אחריו, ויחד עימו עברו את משברי החיים ונסיונותיהם.

עד מהרה התהדק ביותר הקשר של רבי שלום אל הרב שרעבי, והוא ראה זכות לעצמו להיות משמשו בקודש.

לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס, אלא בשביל לזכות לדבוק בתלמיד חכם, בבחינת "עץ חיים היא למחזיקים בה". בענווה ובהכנעה היה מגיש, מסדר, מנקה... אוזניו וליבו קשובים לעשות כל הנצרך, באהבה ובחיבת קודש.

אוסר אינו תלוי בעושר

העניות והדוחק בהם חיו, לא מנעו מהם לגדל משפחה ברוכת ילדים, מתוך אווירה של אהבה ושמחה. רבי שלום היה אדם שמח וקורן, ומרת רבקה השכילה להכין תבשילים ערבים ממעט המצרכים שהיו. הילדים למדו להסתדר במה שיש ולשמוח על מה שקיבלו.

בת בבית - ברכה בבית

חסידים ואנשי מעשה היו אומרים:

"אשרי ילדותו שלא ביישח את זקנתו".

(סו"א נ"א)

יעל, בת ראשונה במשפחה, נולדה בשעה טובה ומוצלחת, ביום שישי כ"ח בחשון תשי"ד [כשבוניים לאחר פטירת הגאון החזון איש זצ"ל].

הבריות אומרים "בת בבית, ברכה בבית", ואכן יעל, בפרט בהיותה הבת הגדולה, היתה מקור של שמחה וברכה לכל המשפחה. היא ניחונה בחוש אחריות מפותח, וזריזות מעוררת התפעלות, עמדה לימינה של אמה שתחי' ונשאה בעול הבית.

מה שנתן לה את הכח לעמוד בנסיונות השונים - היה הקירבה לצדיק הרב מרדכי שרעבי זצ"ל. אביה רבי שלום הכניסה לבית הרב שרעבי, ושם מצאה לעצמה חממה רוחנית. יעל, ילדה קטנה כבת שמונה בלבד, התמסרה מאד לעזור, לסייע ולהיות קשורה ומחוברת. הרב שרעבי ורעייתו לאה ע"ה הרעיפו עליה חום ואהבה, נהגו כלפיה בחסד וברחמים, דאגו לשלומה וראו אותה כבת¹.

¹ כידוע, לרב ולרבנית שרעבי לא היו להם ילדים. סיפר רבי שלום, שהרבנית לאה שרעבי ביקרה במעונו של החזון איש, וביקשה את ברכתו לזכות בפרי בטן. בהיכנסה קם החזון איש לכבודה בהסבירו - "אשת חבר כחבר"! לאחר מכן אמר לה: הרבנית שרעבי, את ובעלך הרב מרדכי שרעבי לא באתם לעולם כדי להוליד ילדים, אלא לזכות את הרבים.

אחר שנפטר הרב שרעבי, ביום השנה שלו, אמרו עליו גדולי ישראל, שאת כל ילדיו חילק ברחמי הרבים לעם ישראל. כשהיו באות אליו נשים שלא זכו לפרי בטן, כדי שיתפלל עליהן, היה שופך ליבו בתפילה על אותן הנשים, והיו נושעות וזוכות לילדים. היו אלו נשמות שהיו בחלקו, והוא זיכה בהן

בצילו של הרב שרעבי

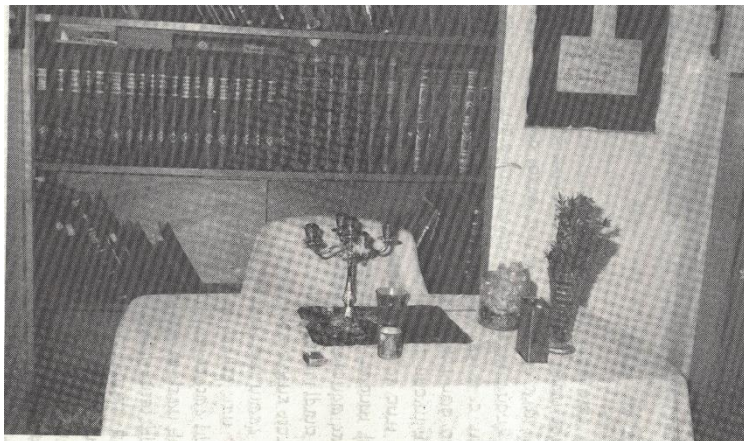
בהיותה ילדה קטנה כבת 8, התעניינה יעל, היכן נמצא אבא בשעות הערב? מדוע אינו שב הביתה לאחר יום עבודה מעייף, ולאחר שהתפלל מנחה וערבית והשתתף בשיעורי התורה הקבועים?

כשנודע לה כי אביה נשאר לנקות ולארגן את בית הכנסת, ביקשה להצטרף אליו. ואכן מאז שהצטרפה לאביה במלאכתו הקדושה, המשיכה והתמידה בכך, ואף התקשרה יותר ויותר לביתו של הרב שרעבי.

מידי ערב היתה עוזרת לאביה, בשטיפת כוסות התה הרבים, בהחזרת הספרים שלמדו בהם בשיעור בלילה, ובארגון ונקיון כללי של בית הכנסת.

כאשר סיימו את מלאכתם, והיה אביה ניגש לארון הקודש לשפוך שיחו לפני ה', הצטרפה לכך אף היא, נשקה ביראת כבוד את הפרוכת, והתפללה לה' במילים פשוטות ונזופות של ילדה קטנה.

לאחר מכן התלוותה לאביה אף לביתו של הרב. אביה היה מכין לרב את הנטלה לנטילת ידים, מנשק את ידו ומקבל ממנו ברכה. או אז פנה הרב אף ליעל הקטנה, והרעיף עליה

שולחנו של הרב שרעבי זצ"ל בביתו

את עם ישראל. כמו שנאמר על משה רבינו ע"ה: "טוב עין יבורך" שהוא נטל את התורה שה' זיכהו, ובטובת עין שהיתה בו, זיכה בה את ישראל.

מברכותיו. באחת הפעמים פנה אליה ואמר: התפללי לה' שיהיו לך בנים צדיקים! יעל נבוכה וחייכה בביישנות, בגיל כזה עדיין לא עלה בדעתה להתפלל על בעל צדיק, וכבר תתפלל על ילדים צדיקים?! אך הרב שרעבי הוסיף ואמר: בעל טוב יהיה לך, אבל ילדים טובים מי מבטיח לך?! צריך הרבה להתפלל על זה! ומאז הוסיפה יעל, בתפילתה הקבועה ליד ארון הקודש, שתזכה לילדים צדיקים.

בחצרות בית ה'

שבט תשכ"ד, יעל בת עשר. הרבנית לאה שרעבי יסדה בשיבת "נהר שלום" את השיעור השבועי לנשים, שיעור שהיה חידוש באותם ימים! שכן לא היו מצויים אז כלל וכלל שיעורים לנשים, והיה זה צורך השעה נחוץ ביותר, כדי שגם הנשים תקבלנה חינוך ותמיכה לעמוד מול רוחות הזמן. יעל היתה יד ימינה של הרבנית, הלכה איתה לשיעור, אמרה איתה פסוק בפסוק את כל מזמורי התהילים של שבת, והאזינה בקשב רב לדברי המוסר והחינוך.

מסיבה במלאת שנה לשיעורה של הרבנית לאה שרעבי ע"ה.
במרכז: המקובל האלהי רבי מרדכי שרעבי זצ"ל,
ולימינו מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל

² יעל סיפרה זאת בהזדמנויות רבות לבנותיה ולנכדותיה, והחדירה בהן היטב עניין זה, שיש להתפלל כבר מילדות על בעל וילדים צדיקים!

לפני השיעור עזרה יעל לאביה לסדר את המקום. עקב ריבוי המשתתפות, היה צורך לפנות את השולחנות הצידה, לסדר את הספסלים ולהוסיף כסאות. שעה ארוכה עמלו יחד לגרור את הספסלים הכבדים ואת כסאות העץ [לא כסאות פלסטיק קלים כמו שיש היום, שניתן לגרור ערימה שלמה יחד], ואחרי השיעור סייעה לו בהשבת הסדר לקדמותו, לקראת השיעור של הרב בקבלה בספר "עץ חיים".

מידי שבוע ביום שלישי, השתתפה יעל עם אביה בשיטפה יסודית ונקיין מושלם של ישיבת "נהר שלום". היא ביצעה באהבה את עבודות הנקיין, ראתה זכות לעצמה להיות מהמנקים ומפארים את בית ה'. את אהבתה וכבודה לחצרות בית ה' הנחילה גם לבניה ולנכדיה.

יעל - יש עליה לסמוך...

הרבנית לאה הרבתה לעסוק במעשי חסד מרובים ובחיזוק נשות ישראל. יעל נלוותה אליה, והיתה לה לעזר רב. הזריזות המיוחדת שלה, יחד עם אהבתה הגדולה והתמסרותה לדברים שבקדושה, הביאו אותה לקחת חלק גדול ומשמעותי בעבודות השונות בבית הרב. היא ערכה את הקניות בשוק "מחנה יהודה", הדיחה את כלים, שטפה את הרצפות, ארגנה וסידרה הכל על הצד הטוב ביותר.

כחלק מהעזרה שהגישה, ישבה שעות ארוכות ובררה אורז לכבוד חג הפסח. לפני כחמישים שנה האורז הגיע בשקי יוטה, רובו לא היה נקי, התערבבו גרגרי חיטה, ונדרשה סבלנות רבה כדי לבררו היטב לכבוד פסח. יעל, ילדה צעירה בעלת סבלנות, ישבה ובררה את האורז פעמיים, ובערב פסח הרב שרעבי פסק מעבודת קודשו, והוא בעצמו ברר את הפעם השלישית, כי לא סמך על אף אחד. בניסן תשכ"ו, אמר הרב לרבנית: יעל שלנו גדלה והיא כבר בת מצוה, מעכשיו ניתן לסמוך עליה לחלוטין בכל שלושת הפעמים של ברירת האורז לפסח, ואין צורך לבדוק אחריה! ואכן הרב סמך מאד על בדיקתה, ואף התבטא ואמר שהוא לא אוכל בפסח אלא רק מהאורז שיעל בררה! [לימים אמרו על כך: יעל - יש עליה לסמוך!...]³.

נשיאה בעול

בהיות יעל נערה צעירה, נפטר אחיה של הרבנית לאה, ובני המשפחה האבלים ישבו שבעה

³ מאהבתה וחיבתה לחג הפסח, היתה יעל מוציאה גם את האורז השבור, באומרה: זה לא לכבוד של החג להשאיר גרגרים שבורים. כך נהגה עשרות בשנים. ואף על פי שאין בזה שום ענין הלכתי, היא עשתה כן בתמימות מאהבתה לחג, ואין ספק שנחת רוח גדולה היא עשתה להקב"ה במעשים אלו.

בבית הרב שרעבי. הבית המה מבקרים ומנחמים רבים, ורבים מגדולי ישראל הגיעו להביע תנחומים.

אף כאן היתה יעל "האדם הנכון במקום הנכון", היא נרתמה לעזרה, שרתה בנאמנות את הבאים, הגישה מיני ברכות, סידרה מקומות ישיבה, שטפה והדיחה שוב ושוב כוסות וצלחות [כמובן שלא היה חד פעמי!], דאגה שכל דבר יהיה במקומו, והרב יוכל לעסוק בתורה למרות נוכחותם של האבלים. בסוף כל יום שכזה "הרצפה היתה שחורה", ויעל לא עזבה את המקום עד ששטפה את הרצפות וסידרה את הבית לקראת המנחמים שיבואו למחרת.

הרב שרעבי העריך מאוד את מסירותה, ובתום השבעה קרא לה הצידה, והעניק לה מתת יד, שתרכוש לעצמה שמלה חדשה לקראת החג הממשמש ובא. יעל סירבה, ואמרה שהיא רוצה שכר לעולם הבא, אך הרב פקד עליה לקחת, והבטיחה שלא יגרע משכרה לעולם הבא. הפניה האישית והנימה האכפתית של הרב שרעבי נגעו עמוק אל ליבה, היא הרגישה שהרב דואג לה כאב הדואג לבתו יחידתו, ואכפת לו שתהיה מרוצה ותתחדש בבגד חדש לחג, במיוחד לאור העובדה שבבית הוריה הפרוטה לא היתה מצויה.

ביתו של הרב שרעבי זצ"ל מבחוץ

כאב את בן ירצה

הרב שרעבי קרא ליעל "בתי"! הוא התייחס אליה כאב רחמן אל בתו, הורה לרבנית לצרף את יעל לשבת עימם בסעודה שלישית. יעל ידעה להעריך את הזכות, לשבת בשולחן הטהור של הרב שרעבי, אוזניה היו כרויות לשמוע כל הגה מפיו, תוך שהיא בכוננות מתמדת לקום ולהגיש עזרה. היו פעמים שהרב בטרדת לימודו הפסיק לאכול את מנתו, ובגודל זהירותו לא לצער את אשתו, המתין ליציאתה מהחדר, בזריזות העביר את התבשיל מצלחתו לצלחתה של יעל, כשהוא לוחש לה שאם תאכל את השיירים, תזכה להצלחה. יעל לא סירבה, היא ראתה לעצמה זכות לאכול משייריו של הצדיק.

כשהגישו לפני הרב שרעבי פרי או ירק, הוא נטלם בידו הקדושה, בירך את הברכה הראויה על פי כוונות הרש"ש הקדוש, ולאחר שאכל ממנה מעט, הגביה את קולו ואמר: **"עגבניה זו יעל בחרה!"** **"זה המלפפון שיעל קנתה!"** וניכר היה שרצה להכיר לה טובה על השתדלותה בעזרתה לרבנית.

פעם אחת, חדר גנב אלמוני אל בית הוריה. יעל, שהיתה ערה, הבחינה בו וצעקה בקול רם שיסתלק. האלמוני ברח ונעלם, אבל יעל נתקפה בפחד בלתי נשלט. אביה עודדה לספר על כך לרב שרעבי, והוא הניף את ידו הקדושה על ראשה, בירכה מעומק ליבו הטהור, והפחד נעלם והיה כלא היה.

מילוי מצברים

בהיותה בת שלוש עשרה נודע לה שבכל ליל שבת מתקיים בישיבת "פורת יוסף" שיעורו של "חכם עובדיה", הוא מרן פאר הדור והדרו הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל.

מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל
בצעירותו

כאשר הלכה פעם פעמיים ושלוש, חשקה נפשה להתמיד בכך. הוריה נתנו את הסכמתם, בתנאי שתלך עם אחותה, שכן הדרך מביתם לישיבת "פורת יוסף" לא היתה קצרה, הליכה של כ-20 דקות, כשיש צורך לחצות את שוק מחנה יהודה, ששרצו בו שיכורים. יעל שידלה את אחותה להצטרף אליה, וכך הלכו השתיים מידי שבוע בשבוע, בהתמדה רבה. בלילות הארוכים של החורף, כמו בלילות הקצרים והמאוחרים של

הקיץ, בקור ובחום, מיד לאחר סעודת ליל שבת, הן התארגנו בסידור הבית ובשטיפת הכלים, ואצו רצו לשיעור "שלהן". כך היה במשך שלוש שנים, עד שנת תשכ"ט, שאז עבר מרן זצ"ל לכהן כרב ראשי לתל אביב.

שיעורים אלו הטעינו אותה בהרבה ידע, לצד השקפות ישרות ויראת שמים. היתה בהם גם כמין הכנה משמים לקראת העתיד, "הכשרת קרקע" לעת שתזכה להינשא לבן תורה הדבק בדרכו של מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל.

בנין ישיבת "פורת יוסף" גאולה תכב"ץ

נִכְבְּדוֹת מְדַבֵּר פֶּן

גדלה יעל והיתה לבחורה - טובה, זריזה, פקחית וחכמה. עם כל העניות ששררה בביתה, דאגה כיאה אף למראה החיצוני שלה. מהפרוטות הדלות שהשתכרה, קנתה ביגוד נאה והקפידה על מראה מטופח ונעים.

בהגיעה לפרקה, הגיעו הצעות רבות של שידוכים. היא נשאה חן וחסד, ורבים רצו בה ככלה לבנם.

היו הצעות של בחורים עם הרבה כסף, עם "עתיד כלכלי" מבטיח. מכרים וידידים ניסו להשפיע על הוריה שיבחרו חתן מבוסס כלכלית, מלומד וכו'. ברוח התקופה, והסגידה לכסף ולחומריות, "בחור ישיבה" לא היה מבוקש בשידוכים כלל, הוא נתפס בעיני הציבור לפראיזט ובטלן, שרק בחורה "מסכנה" מסכימה להינשא לו.⁴

אבל יעל זכתה להבין מה זה ערך של תורה, כל מה שראתה וספגה בבית הוריה, בבית הרב

⁴ פעם נשאל מרן הרב עובדיה זצ"ל, מדוע הוא התחתן בגיל מאוחר [24], בעוד שהוא מורה לבחורים להתחתן בגיל צעיר [עד 20]?! והשיב: אני רציתי להתחתן מוקדם, אבל אף אחת לא רצתה אותי... זו היתה המציאות העגומה, שבחורות "פחדו" להתחתן עם בחור ישיבה. לכן מרן אמר שהוא וחבריו היו מתגלחים, כדי להיראות טוב כדי שישכימו להנשא להם.

שרעבי, ובשיעורי התורה ששמעה, חלחל בה ונטע בה שאיפות להקים בית של תורה.

והיא אכן זכתה, אחיה הרב יונה רפאלי שליט"א, שלמד בישיבת "פורת יוסף", שידך לה את הבחור המצויין, מבחירי הלומדים בישיבת "פורת יוסף", הוא הרב ציון נקי שליט"א.

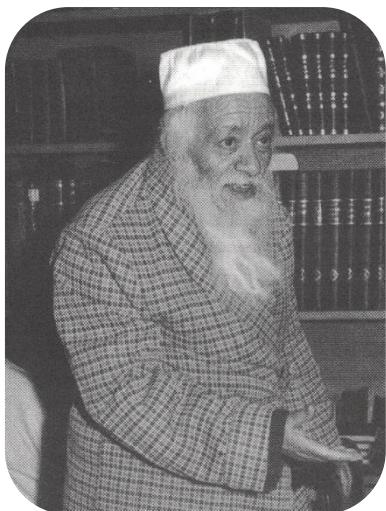
דרך צלחה!

הרב שרעבי היה מעורב באופן אישי בשידוכיה של יעל. הצעות שונות של בחורים הובאו להכרעתו, והוא פסל אותם. אך כאשר הגיע הבחור הרב ציון למעונו של הרב שרעבי, נענה ואמר הרב בקורת רוח מרובה: או, הפעם זה בחור רציני, תלמיד חכם! ונתן את ברכתו להצלחת השידוך.

ומעניין לציין, כי אף הרב ציון, כאשר הגיע בבחרותו אל הבבא סאלי זיע"א להתברך מפיו, שאלו הרב: האם אתה נשוי? וכשרבי ציון השיב בשלילה, אמר לו הרב: "תהיה לך אשה טובה, אשה צדיקה!" כך אמר לו בשלש פעמים שונות שהגיע אליו.

אומנם, היו קרובים ומכרים אשר הצעת השידוך הזו לא הוטבה בעיניהם. הם ניסו להניא את יעל, ואמרו לה: איך תקחי בחור ישיבה? מה הוא יתן לך לאכול, לחם ובצל?!

אבל יעל, לא נתנה לדברים לחדור ללבה. משוכנעת בצדקת דרכה, ומצויידת בברכת הדרך של הרב שרעבי, יצאה לדרך, כשהיא שמחה ומאושרת שזכתה בבן תורה.

הרב שרעבי זיע"א

ה"בבא סאלי" זיע"א

פרק ב

תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקיני

ענבי הגפן בענבי הגפן

"ענבי הגפן בענבי הגפן, דבר נאה ומתקבל" - זכתה יעל להיכנס למשפחה בעלת תום ויושר של אהבת תורה ויראת שמים טהורה.

אב החתן, רבי הלל נקי ע"ה, היה בעל אהבת תורה גדולה מאד, ואהבה מיוחדת ללומדיה. נפשו דבקה בתלמידי חכמים, ובמיוחד היה כרוך בכל נימי נפשו למרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל.

והאמא, מרת פנינה גוהר ע"ה, היתה אשה צנועה ויראת שמים, שם שמים שגור על פיה, אוהבת תורה ובעלת חסד.

מחוברים לתורה

רבי הלל זכה להיות מהראשונים שהשתתפו בשיעוריו של "חכם עובדיה" בבית הכנסת "שאול צדקה". מעטים היו באותם ימים המשתתפים בשיעור. הרב עובדיה היה אז אברך צעיר לימים, ורבים עדיין לא הכירו בגדלותו. רבי הלל זכה להיות מראשוני ראשוני תלמידיו. הוא שתה בצמא את דבריו, עד כי נקשר לדמותו בעבותות של אהבה.

הקדשה לרבי הלל מכתב ידו של
מרן לספרו "יביע אומר" ח"ב

הוא היה אף מהראשונים שקנו את ספרי "יביע אומר". באותם ימים כאשר התחיל מרן להוציא את ספריו לאור, היה קושי רב במכירתם והפצתם. לא רבים הכירו בטיב הספרים, שהינם אוצר בלום של חידושים עיוניים בכל חלקי התורה. אבל רבי הלל, למרות שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו, היה ממהר לרכוש כל חלק חדש שיצא לאור. בכך רצה להביע את אהבתו והערכתו למרן ולחזקו בהוצאת ספריו. וכך אף זכה להקדשה וברכה בכתב יד מרן זצ"ל בראש הספר.

הרב עובדיה החדיר בשומעי לקחו הרבה אהבת תורה, וערך רב ללומדיה, ונטע בהם

שאיפות לבנים תלמידי חכמים, ואכן רבים מהם זכו ללכת "נגד הזרם" של הרחוב והשיח הציבורי, ולשלוח את ילדיהם למוסדות תורה ולישיבות קדושות. גם רבי הלל נמנה על אותם הזוכים, שהבינו בערכה של תורה, והוא שלח את בנו לתלמוד תורה "בני ציון", ולאחר מכן לישיבת "פורת יוסף".

לשכת עבודה או בית מדרש?

בהגדה של פסח אנו אומרים: חכם, מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה'..." , רשע, מה הוא אומר? "מה העבודה הזאת לכם".

בדרך רמזו מבארים, כי הרשע, אדם שאין לו יראת שמים, בבואו למקום חדש, מהי השאלה שלו? "מה העבודה הזאת!" איפה יש מקום עבודה? איפה לשכת העבודה? זה העיקר בעיניו. "העבודה היא חיינו".

אבל החכם, החכם האמיתי, הרואה את הנולד, החושב לטווח רחוק, מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה'..." - היכן יש מוסדות תורה? היכן יש בתי כנסת? מוסדות חינוך טובים לילדים? זה הדבר החשוב ביותר בשבילו! מבין הוא מה עיקר ומה טפל, מחפש לגור במקום של תורה ויראת שמים, ובוחר בחיי עולם על פני חיי שעה!

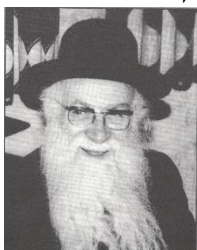
מרבני ישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל

הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל

הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל

הגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

מתוך הסכמת מרן הראשון לציון והרב הראשי לישראל רבנו יצחק יוסף שליט"א על חוברת "מרן הרב עובדיה" – מזווית אישית

זכורני ימים מקדם לפני למעלה מחמישים וחמש שנה, בהיותי ילד צעיר לימים, היה מרן מלכא אאמו"ר זצוק"ל לוקח את אחי הגדולים ואותי עמו לשיעורים שהיה מוסר מידי ערב, ומידי שבת בשבתו בבית הכנסת "שאוול צדקה". והבאים בעיקר היו אנשים קשי יום שלאחר עבודתם המפרכת של הימים ההם נכספה וכלתה נפשם לשמוע דברי אלוקים חיים בהלכה ובאגדה, ובתוך הבאים היו שלשה האחים היקרים למשפחת נקי, רבי מנשה, רבי אבא, ורבי הלל שהוא סבו של המחבר היקר, והיה עובד קשה כל יום בגן סנהדריה, ולאחר יום של עמל וטורח רץ היה לשמוע את שיעורו של מרן, והם היו מראשוני תלמידיו כאשר הגיע מרן אאמו"ר ממצרים, והיו שותים בצמא את דבריו, ובמתק שפתיו קרבם, והעריץ עליהם חוס ואהבה גדולה, ומילא את ליבם בחשקת ואהבת התורה.

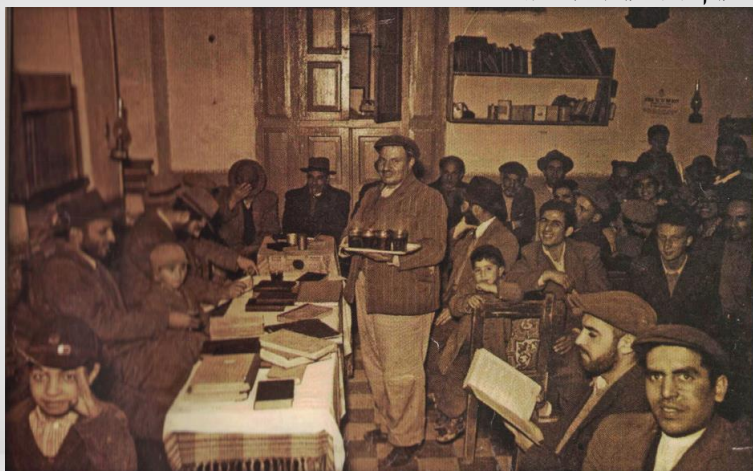
ויש לציון, כי משיעורים אלו התפתחה היהדות הספרדית בירושלים, כאשר כמעט כל הבעלי בתים שהשתתפו בשיעוריו הרבים של מרן אאמו"ר, שלחו את בניהם ללמוד בתלמודי תורה ובישיבות קדושות, ומהם יצאו תלמידי חכמים רבים. ולמרות התמדתו ואהבתו ללימוד התורה, הקדיש מרן אאמו"ר זמן רב לשיעורים לבעלי בתים, שיעורים ברמה לימודית גבוהה, כאשר הוא שוטח בפניהם סוגיות הלכתיות רבות, אשר לימים התפרסמו בסדרת ספריו הגדולים "ביע אומר", תוך כדי שזירת מליצות ומשלים, וסיפורי מעשיות למשוך את לבם. ובשבתות היה רגיל למסור שבעה שיעורים בכל מהלך השבת, בשכונות ירושלים, בהם השתתפו מאות בעלי בתים, ומכאן צמח הגרעין הראשון של בני התורה הספרדים בארץ הקודש.

ובהיותי בזה ראיתי לנכון להביא את לשון מרן אאמו"ר זצוק"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ב סוף סימן יח): "ועל תלמידי החכמים שבדור מוטל לשמור משמרת הקודש, לפקוח עיניים עיוורות, ולהבין ולהורות, להלכה ולדורות, את החוקים והמשפטים והתורות. ואם אמור יאמרו תלמידי החכמים לקיים 'וקראת לשבת עונג' באכילה ושתיה ושינה, מי אפוא ידריך את העם להנחותם הדרך אשר חפץ בה ה'. ואם לא עכשיו אימתי."

ועל זה הוסיף ביביע אומר הנדפס מחדש (הערה 5) וזו לשונו: "ועיקר התועלת היוצאת מן הדרוש, להדריך את העם במידות ישרות, ומעשים טובים וכיוצא בזה. וכן הורגלתי אני בעניי מנעורי, אף שאיני כדאי מכל מקום החלש יאמר גיבור אני, והוי עז כנמר וקל כנשר... לעשות רצון אביך שבשמים. ואף על פי שזה גורם עייפות גדולה לדבר שלוש וארבע שעות רצופות ביום שבת קודש, מחיל אל חיל, מבית הכנסת לבית המדרש, אין מקום פיטור לומר הלוא מנוחה בשבת תענוג, כי אם לא עכשיו אימתי. הלוא זה היום עשה ה' כדי שבעלי בתים יעסקו בתורה, כמו שאמרו לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה.

[ועל זה אמר הכתוב (ישעיה מג כב): "ולא אתי קראת יעקב, כי יגעת בי ישראל", וכתבו המפרשים, כי מה טעם 'לא אותי קראת יעקב' - אלו המוני העם שמכונים בשם יעקב, (שאינם קוראים בשם ה', ולא עוסקים בתורה)? מפני 'כי יגעת בי ישראל', דהיינו שתלמידי החכמים ראו יגיעה ועייפות ולא רצו לייגע עצמם ללמוד תורה לאחרים, באמרו "שינה בשבת תענוג", והניחו את ההמון הפשוט בלי מנהיג והצאן בלי רועה, ומטעם זה בכמה בתי כנסת שאין תלמידי חכמים הולכים שם ללמוד תורה, יש קצת אנשים הלומדים תהילים וזוהר הקדוש מבלי הבנה, והולכים ומתמעטים כפרי החג].

והואיל ועמי הארץ הולכים ומדלדלים, ואינם יודעים ללמוד לבדם מבלי שיעוררו אותם תלמידי חכמים שבדור, להבין ולהורות הלכה לדורות, לפקוח עיניים עיוורות, וללקט אורות בחוקים והמשפטים והתורות. הלוא יסמרו שערות אנוש בראותו את דברי המדרש שמוכיח את הזקנים והשופטים על שלא קשרו חבלים במתניהם לדלג כאיל מעיר לעיר לעורר את העם לעבודת ה'. ומי יוכל לומר זיכיתי לבבי ויצאתי ידי חובתי. ומי יאמר לנו שמה שאמרו (ילקוט ראובני פרשת ואתחנן) שינה בשבת תענוג לתלמידי חכמים, כגון אנחנו שהרבה מתרשלים בעסק התורה, ולא עושים כמו שצריך לעשות. ואינני מדבר חס ושלוש על הגדולים ממני, אלא רק לאנשים אשר כגילי. וה' יתברך יזכנו להכיר מיעוט ערכנו, ולזכות בדבר הגדול הזה של זיכוי הרבים שמפליג הזוהר הקדוש בשבח המגיע לזה. והקב"ה ברחמיו יחזקנו ויאמצנו לעשות רצונו כרצונו תמיד כל הימים, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות, אמן ואמן. עד כאן מדברי מרן אאמו"ר זצ"ל.

מרן במסירת שיעור בבית הכנסת "שאל צדקה"
ומולא אבא נקי ע"ה מחלק תה לבאי השיעור

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה

פעם אחת, בערב סוכות, היה רבי הלל עוסק בעבודה לפרנסתו בגן סנהדריה. הוא היה ממונה אז על גזימת העצים וחלוקת הענפים לסכך. והנה הגיעה לשם קבוצת אנשים, כדי לקחת עצים שישמשו כסכך לסוכתו של הרב. אמר להם רבי הלל, שזוהי המצוה שלו! שהרי הוא רגיל לעשות זאת בעצמו מידי שנה, ולכן הוא יקח את העצים לבית הרב. ואכן, בסיום עבודתו, אחר יום עבודה מעייף, בכוחות מחודשים של חדוות המצוה, נשא את העצים על כתפיו, הביאם לביתו של הרב בשכונת בית ישראל, ולא נחה דעתו עד אשר סיכך בהם היטב את הסוכה.

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה האדירה שהיתה לרבי הלל ללומדי התורה וחובקי ספסלי בתי מדרשות, וגם כי הזקין לא סר ממנה.

לעת זקנה, כאשר מצבו הבריאותי היה ירוד במיוחד, והוא היה בלי מצב רוח כל כך, ניסה אחד הבנים להעלות מעט את המורל ולהכניס חדווה בליבו. כיצד עושים זאת כשסבא כה חלש? זו אינה שאלה! בזמנים מעין אלו היה צורך להזכיר רק את השם של מרן "חכם עובדיה", שם זה היה מחיה את סבא ומעלה חיוך ושמחה על פניו!

רבי הלל בהקבלת פני רבו - חול המועד פסח ה'תשמ"ט

פעם ביקש אחד הבנים לומר לו חידוש תורה בשם הרב עובדיה, רבי הלל ביקש ממנו להמתין רגע, וניסה בכל כוחו להזדקף על המיטה, באומרו: "איך אוכל לשמוע חידוש מחכם עובדיה כשאני שוכב במיטה?!"

בשנותיו האחרונות תש כוחו, הוא בקושי זיהה את בניו, וכמעט לא הגיע לשמחות של המשפחה, אבל בחתונה של אחד הנכדים, התאמצו ילדיו להביאו כדי לשמחו שיראה את מרן עורך את החופה. כשהגיע לאולם, היה מרן עסוק במילוי הכתובה. הבנים קרבוהו אט אט אל מול מרן, תוך שהם קוראים לאוזנו בחוזקה: "הנה חכם עובדיה!" והנה רבי הלל למוול מרן, פקח את העיניים בחוזקה, שהה כמה שניות והתבונן היטב, לפתע קישר בין הדמות לשם, הוא הבין שזהו חכם עובדיה. פניו אורו, ונפשו התמלאה שמחה, ממש בבחינת "ותחי רוח יעקב אביהם". הוא ניסה להתרומם מכסא הגלגלים ולהדר לכבודו של הרב. הרב הכירו וזכר אותו, שאל לשלומו ובירכו בבריאות איתנה, ורבי הלל היה מאושר, חש שראה עתה פני אלוקים חיים.

לאחר זמן בא אחד הנכדים להזמין את מרן לערוך לו חופה וקידושין, אך מאחר ובאותם זמנים כבר מיעט מאוד מרן ביציאה לחופות, עדיין לא נתן מרן את הסכמתו שיגיע. הוא ביקש שוב, והפעם השתמש ב-"זכות אבות", הוא אמר לרב שהוא הנכד של רבי הלל נקי. זהות זו עשתה את שלה, הרב שמע והחליט לעשות מאמץ נוסף ולהגיע, הוא לקח את יומנו ורשם בידי הקדושות את מועד החתונה תוך שהוא מברך את החתן. בהזדמנות אחרת אמר לאחד הנכדים בחיבה גלויה: **"משפחת נקי הם הבנים הרוחניים שלי"**. (עיין חוברת

"מרן הרב עובדיה - מזוית אישית" עמוד 99)

מרן בסידור חופה וקידושין

לזכות את ישראל

בהיותו בבית אבות, היתה מחשבתו כיצד לזכות במצוות את ידידיו הקשישים. בשעות הבוקר אחר התפילה נהג לסובב בין חברים מוגבלים, ולזכות אותם במצות הנחת תפילין. בסבלנות רבה ובמאור פנים היה מפשיל שרווליהם, מניח את בתי התפילין הקדושים וקושר את הרצועות, ממתין עד שיסיימו לקרוא קריאת שמע. חולץ מזה ופונה לזה.

מרן מעיין בספר "בית הלל"
שהוציאו בני המשפחה לזכרו של רבי הלל

בחג הסוכות, נמנע רבי הלל מלהתארח בבית בניו ובנותיו. ומדוע? מפני שהיתה לו עבודת קודש בבית האבות. הוא היה נוהג ללכת מאחד לאחד, ולזכותם במצות עשה של החג ליטול ארבעת המינים. גם כאשר הללו עיכבוהו יתר על המידה הוא נענה ברצון. פעם ביקש אחד הקשישים מרבי הלל לקרוא את כל ההלל כשארבעת המינים בידיו. הוא נענה ברצון והמתין לו עד שסיים.

מיהו עבד נאמן?

כתב רבנו יונה (שערי תשובה שער ג אות יט): "דע כי נתחייב הנברא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אדוניו. והפועל הנאמן יהיה מהיר במלאכתו וישגיח על מלאכת הפועלים חבריו. ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים, ויזהירם ויודיעם את המעשה אשר יעשו. כי חפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה".

וכתב על זה המשגיח הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל: הרי שלא מספיק אם אמר יאמר האדם, די לי להציל את עצמי, ולא ישגיח לזכות גם אחרים בקיום רצון השם יתברך, כי רק בכך יקרא 'עבד משכיל ופועל נאמן', ולא זולת זה. כי אם יש בכוחך להרבות פעלים לתורה ולמצוה, ואין אתה עושה כן, הרי זאת עדות ברורה כי אין עבודתך לשמים, ולא לכבוד שמים אתה עוסק בתורה ובמצוות, כי אם להרבות שכרך ותו לא. ע"כ.

תורת חסד על לשונה

אף אם המשפחה, מרת פנינה גוהר ע"ה, היתה בעלת חמימות ותום של אהבת תורה. בימות החול היתה מקפידה לשמוע את קריאת התורה. בבוקר מוקדם בימי שני וחמישי, היתה ממלאת את תפקידה בבית, שמה לב שלא יחסר דבר, ומיד היתה יוצאת לעבר בית הכנסת "חאגי" יחזקאל" כדי לשמוע את הקריאה. אם היה קורה שהיתה מאחרת לבית הכנסת, הרי שהיא לא היתה חוזרת לביתה ריקם, אלא היתה פונה לבית הכנסת "מוסיוף" או בית כנסת אחר, ושומעת שם את הקריאה. כאשר היתה רואה את ספר התורה היתה נרגשת, שולחת את ידה לכיוון ספר התורה ומשיבה לשפתייה, ונושקת ביראת כבוד. בעת זו היתה מבקשת ומשיחה את משאלות ליבה.

כשבניה הקטנים היו חוזרים מן התלמוד תורה, היתה מריחה אותם בראשם, ואומרת: "יש בכם ריח של תורה, ריח של גן עדן", והחדירה בהם אהבת התורה.

ליבה הרחום היה ער לקלוט משפחות עם מצוקה ולגמול חסדים טובים. כשהיתה מבשלת את סיר החמין לכבוד שבת קודש, היתה מגדילה את הכמויות, ובעת שחוזרים הגברים מתפילת שחרית של שבת, מיהרה למלא קערה בחמין מהביל שריחו נודף, והיתה מבקשת מבניה הקטנים, עוד קודם שהם עצמם אכלו, שימהרו להגיש את המאכלים לפני שיתקרו, ויביאום לפלוגת העיוורת, אם לילדים רכים הגרה במורד המדרגות, או לאלמונית, אשה אלמנה ובודדה. וכך היתה מאיצה בהם ואומרת: "מותק, רוץ מהר עד שזה חם!" הילדים נשמו אל קרבם את אהבת החסד, ומיהרו לקיים את מצות אימם.

"אשת חבר הקני"

למשפחה זו, שבה נושמים חום של אהבת תורה ולומדיה, אהבת חסד ויראת שמים, זכתה יעל כעת להיכנס.

או אז נתנו דורשי רשומות רמז נאה:

"תְּבֹרַךְ מְנָשִׁים יַעֲלֵ, אִשְׁתְּ חֵבֶר הַקִּינִי, מְנָשִׁים בְּאֶהֱל תְּבֹרַךְ" (שופטים ה כד) - רמז ליעל, הזוכה כעת להיות "אשת חבר", ולשאת את שם המשפחה "נקי"⁵. וברכת ה' מלווה אותה בבואה להקים את ביתה החדש: מנשים באהל תבורך!

⁵ אף הרב שרעבי התבטא ואמר: אל תקרי "קיני" אלא "נקי"...

פרק ג

אשת חיל עטרת בעלה

שהשמחה במעונו

בכ"ד בתשרי תשל"ב, התקיימה שמחת הנישואין של יעל עם הרב ציון באולם חדר האוכל של ישיבת "פורת יוסף".

הזוג הצעיר התגורר בדירת גג קטנטנה ברחוב דון יוסף הנשיא. הם חיו בצמצום רב, אבל יעל שמחה שזכתה בבן תורה.

הכשרון של האשה

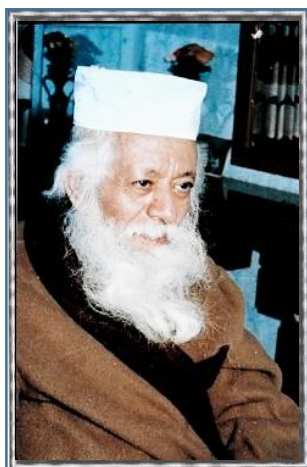
איש מאושר וְשָׁבַע נחת יכול לוותר על מותרות... האישה העברייא ניחנה בכישרון מיוחד בבחינה זו, וסיפוק בידה להפך גם חדר קטן וצר, לבית מלא תענוגי אושר ונחת.

(הרב יחיאל יעקב וינברג / לפרקים עמוד צ)

אִשְׁתַּת חַן תִּתְמַךְ כְּבֹד

יעל נהגה בהתבטלות ובכבוד רב כלפי בעלה. עם זאת שהתברכה בכושר של הנהגה וניהול יוצאים מן הכלל [שאותם רתמה לפעילות ועשייה ברוכה, כפי שבעזרת ה' נספר], כלפי בעלה ידעה לנהוג בבחינת "אִשְׁתַּת חַן תִּתְמַךְ כְּבֹד" (משלי יא טז). כמובן שאף אימצה לעצמה בשמחה את

דרכו בהלכה ובהנהגה, לאורו של מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, על אף שבבית הוריה נהגו אחרת [ובדברים רבים נהגו כהנהגות המקובלים שקיבלו ב"נהר שלום"]. וכפי שאומר דוד המלך (תהילים מה יא): "שִׁמְעֵי בַת וְרָאִי וְהִטֵּי אָזְנְךָ וְשִׁכְחִי עֲמֶךָ וּבֵית אָבִיךָ, וְיִתְּאוּ הַמֶּלֶךְ יִפְתָּה כִּי הִנֵּה אֲדִנְיָה וְהִשְׁתַּחֲוִי לָזֶה".

הגאון המקובל
רבנו מרדכי שרעבי זצ"ל

מרן הראשון לציון
רבנו עובדיה יוסף זצ"ל

מה טיבה של יעל:

כמה מתאים ותואם להזכיר כאן את שבחה של יעל "אשת חבר הקיני", המוזכרת בספר שופטים (פרק ד). יעל הביאה תשועה גדולה לעם ישראל, בכך שהרגה באומץ רב ובתחבולה את המצביא העריץ סיסרא. וחז"ל שואלים: "וכי מה טיבה של יעל שבאה תשועה גדולה על ידה?" ועונים: "אשה כשרה היתה, ועושה רצון בעלה".

יעל לא היתה אשה חלשת אופי, אלא אדרבה היא נחונה באומץ ובכושר עמידה ויצאים מן הכלל שהיו דרושים כדי להרוג לבדה את סיסרא הלוחם האדיר. נתאר לעצמנו איזה אומץ צריך רק לעמוד מול דמותו הבריונית ולא להיתקף לחלה ולאבד שיווי משקל!

אבל כל זה לא הפריע לעובדה - שדווקא היא הצטיינה במיוחד בכך שהיא "עושה רצון בעלה"! כי התבטלות האשה אל בעלה, אינה מגלה חלישות אופי, אלא להיפך היא מגלה אופי חזק ושלם, אישיות בריאה ומאוזנת, שאינה מחפשת דרכים מאולצות להוכיח לעצמה שהיא חזקה.

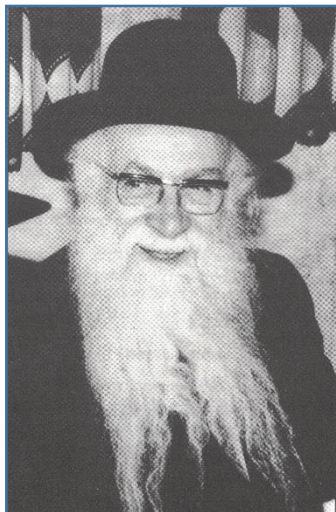
יש להתבונן כי חז"ל לא אמרו "אשה צדיקה עושה רצון בעלה", אלא "אשה כשרה", שהיא מוכשרת וכשירה בתפקידה כאשה, מתפקדת מבחינה רגשית ומעשית - כאשה. יודעת את האומנות הנשית המיוחדת הזאת, כפי שרק אשה יודעת, להיות מלאה בדעת ובחכמה ובכל זאת להתבטל לבעלה, ולמשוך את ליבו, אהבתו וכבודו כלפיה בכפלי כפליים.

נשיאה בעול הפרנסה

יעל נטלה על שכמה לעזור בפרנסת הבית, ועבדה בבקרים בגן ילדים. אולם אחר שנולדה ב"ה הבת השניה, והרב ציון נוכח לראות שהעבודה היא למעמסה כבדה על רעייתו, פנה לשאול את רבו הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל האם תעזוב רעייתו את העבודה. ענה ואמר לו הרב: "מה שעובר דרך שני צינורות, יעבור דרך צינור אחד! ואדרבה בצינור אחד יהיה יותר לחץ של מים ותהיה ברכה..."

הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים

הרב ציון ויעל ייסדו את ביתם על אמונת חכמים, ודבקות בתלמידי חכמים.

הרה"ג יוסף עדס זצ"ל

נר לרגליהם ואור לנתיבתם היה מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. על ברכי תורתו גדל הרב ציון משחר ילדותו. כבר בהיותו ילד רך, היה אביו לוקח אותו איתו לשיעוריו בשיבת "פורת יוסף" תכב"ץ. בכל ליל שבת, אחר הסעודה, היה עובר דרך ביתם רבי בנימין גרג' ע"ה [אשר היה מוסר את השיעור המקדים לפני מרן], וקורא בקולו: "רבי הלל, רבי הלל". תיכף ומיד היו יוצאים האבא רבי הלל עם ילדיו, ושמים פעמיהם לשיבת "פורת יוסף". לא פעם היו הילדים הרכים נרדמים בשיעור, חלקים רבים מן השיעור כלל לא הבינו, אך ספגו בשיעורים אלו הרבה אהבת התורה, ודמותו המאירה של הרב עובדיה נחקקה בהערכה בליבם.

כשגדל, המשיך הרב ציון לדבוק במרן רבנו עובדיה ובשיעוריו, הגה בספריו ובפסקי הלכותיו. עם נישואיו, הצטרפה אליו יעל והלכה עימו באופן קבוע לשיעורו השבועי של מרן במוצאי שבת בבית הכנסת "היזדים".

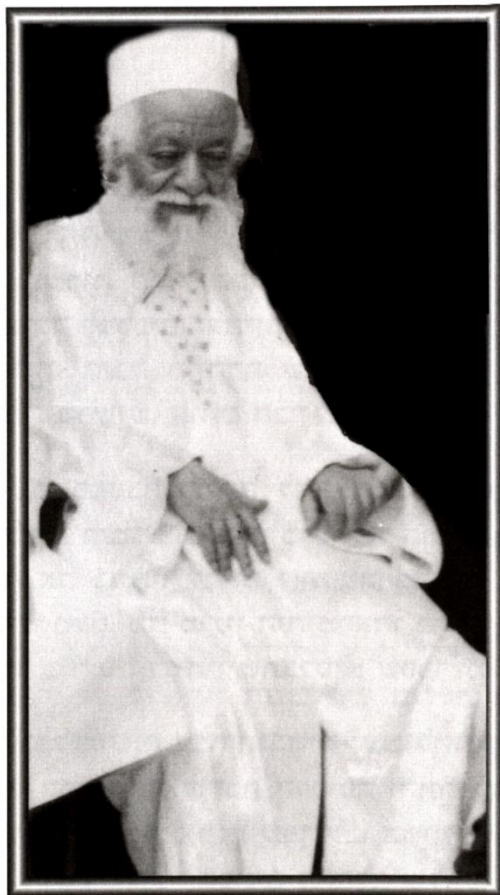
אף משפחתה של יעל, זכו כעת על ידי חתנם, להתוודע יותר לגדלותו של מרן, ולספוג מאשר הנחיל בשיעוריו, אודות חשיבות לימוד ההלכה, הקפדה על פרטי הלכות שפחות ידועים בציבור [כגון מלאכות שבת השונות, הקפדה על בשר חלק ועוד], חשיבות החינוך הטהור במוסדות תורניים טובים כבר מגיל רך, ועוד ועוד מאשר היה מרן מרבה לדבר בשיעוריו.

בהמשך הדרך, השפיע הרב ציון שליט"א על חמיו רבי שלום, שיבוא אף הוא לשיעורו הקבוע של מרן, ואכן רבי שלום "הציץ ונפגע", הגיע פעם ופעמיים, ומאז דבקה נפשו והגיע לשיעורים בקביעות עד ימי זקנותו ממש. בחצר ביתו גדל עץ שושנים אותו טיפח ושמר היטב. במוצאי שבת קודש, טרם לכתו לשיעורו של מרן, נהג לקטוף את השושנה הריחנית והמובחרת ביותר, ואותה הגיש לרב לברכה...

רבי שלום מנשק את ידי מרן זצ"ל

וְחֶסֶדִי מֵאֲתָךְ לֹא יָמוּשׁ

בד בבד, התוודע הרב ציון יותר ויותר לגדולתו של הרב שרעבי, וזכו הוא ויעל לקירבה מיוחדת ממנו. הרב שרעבי ראה בהם כילדיו והרעיף עליהם את אהבתו. ברוב חיבתו, הזמין את הזוג הצעיר שיבואו לסעוד בביתו בשבת.

כאשר נפקדה יעל, הלכה לבשר זאת לראשונה - לרב שרעבי ורעייתו!

בפורים הראשון לנישואיהם, טרחה והכינה יעל משלוח מנות מיוחד במינו, מזון מבושל משובח ערוך בטוב טעם, והלכו להגישו ברגשי כבוד ושמחה לרב ולרבנית.

לקראת ראש השנה, חבקה יעל בת שתחיה. בבואה עם התינוקת בפעם הראשונה לבית הרב שרעבי, שמחו הרב והרבנית לקבלם כמו הורים שרואים את נכדתם. הם העניקו לה סכום כסף במתנה [היה זה מהפעמים

הבודדות שיעל הסכימה לקבל מהרב מתנה, כל מה שעשתה היה שלא על מנת לקבל פרס, אלא בשביל לזכות להיות בקרבת הרב והרבנית]. הרבנית שרעבי פנתה לרב וביקשה שיברך את התינוקת שלא תסבול מכאבי שיניים. [הרבנית עצמה סבלה רבות מכאבים בשיניה, ובגודל אהבתה ליעל ביקשה שהרב יעניק ברכה לתינוקת בעניין השיניים].

הרב שרעבי שמח שיעל זכתה בבן תורה, ורחש חיבה וכבוד לבעלה הרב ציון.

⁶ סיפר הרב ציון, כי הפעם הראשונה שבה הכיר את הרב שרעבי היתה כשנתיים לפני נישואיו, כאשר בעקבות מאורע קשה שקרה, סבל מחרדות ופחדים במשך תקופה. ידידו רבי יוסף ועקנין שליט"א אמר לו: ישנו רב צדיק בשם הרב שרעבי, בא אקח אותך אליו שיברך אותך! ואכן הם הלכו לביתו של הרב, הרב הניח את ידו הקדושה על ראשו וברך אותו, ומאז סרו החרדות!

פעם אחת, צלצל הטלפון בביתם שברחוב "קמזוס". הרים הרב ציון את הטלפון, שהיה אז מוצר חדש בביתם, והנה - מעבר לקו... הרב שרעבי בכבודו ובעצמו! הרב ציון נבהל והתרגש עד מאד, על מה ולמה הוא זוכה שהרב יתקשר לביתו?! אמר לו הרב, כי לפני זמן קצר הגיע אליו מושבניק תימני, והביא עימו שני תרנגולי הודו, והוא רוצה שהרב ציון יבוא לביתו לשחוט אותם. הרב ציון אכן היה בקי היטב במלאכת השחיטה, אולם אמר לרב כי מעולם עדיין לא שחט תרנגולי הודו. אמר לו הרב: אל תדאג, אני סומך עליך! בדחילו ורחימו לקח הרב ציון את סכין השחיטה, השחיז ובדק אותה היטב, הלך לביתו של הרב שרעבי, והגיש להרב את הסכין לבדיקה. אך הרב אמר: "לא צריך שאבדוק, אני סומך עליך". ניגש הרב ציון למלאכה, המושבניק עזר לו לאחוז היטב את התרנגול, וכך שחט תרנגול אחד, בדק שוב היטב את הסכין, ושחט את השני. אחר השחיטה רצה שוב להראות את הסכין לרב שרעבי, אך הרב אמר כי אין צורך, והושיט לו ברוב חיבתו סכום של 50 לירות. היה זה סכום גדול מעל ומעבר, והרב ציון בשום אופן לא רצה לקחתו. הרב הפציר בו מאד, ובאין ברירה לקח הרב ציון את הכסף, אך הוא הרגיש כי איננו מסוגל לקבל

תשלום מהרב, כי זכות היתה זו בעבורו, ולכן נתן את הכסף לעוזרת של הרבנית שתחזירו לרב זצ"ל.

יחס חיבה זה של הרב שרעבי, המשיך ללוות את הרב ציון ויעל הלאה, בתחנות הבאות של החיים. כמה שנים לאחר מכן, כשנולד הבן, ערכו את הברית בישיבת המקובלים. בתקופה זו הרב היה חולה וחלש, וכבר לא היה עולה לישיבת המקובלים, בגלל המדרגות הרבות. לפני הברית, באה יעל עם התינוק לבית הרב, כדי שיברכו. הרב יצא מגדרו, ואמר, שהוא עולה להשתתף בברית של הבן של הרב ציון ויעל, כי הם כמו הילדים שלו!

הרב שרעבי זצ"ל נישא על ידי תלמידיו לעת זקנותו

דמותם של הרב והרבנית נצרכו היטב בנשמתה של יעל ובנשמת משפחתה וצאצאיה. הרב ציון ויעל העניקו לבנם הגדול את השם "מרדכי" כשם הרב [בצירוף "הלל" על שם הסבא], ובתם "מרים לאה" תחי' זכתה לשאת את שמה של הרבנית שרעבי.

עזר כנגדו

כבר מהיותם זוג צעיר, השפיעו הרב ציון ויעל את השפעתם הטובה למשפחה כולה. הרב ציון בתור דמות של "בן תורה" נתן הרבה תנופה רוחנית במשפחה, ורעייתו יעל סייעה לו בכך.

הם ניחנו בעיניים פקוחות להביט סביב ולחזק מה שאפשר. כך למשל השפיע הרב ציון על רבים במשפחה שיעבירו את ילדיהם למוסדות חינוך של תורה ולא יסתפקו ב"ממלכתי דתי". הוא היה משקיע בכך מאמצים רבים, היה מפנה הרבה מזמנו ומכוחו, לקרב ילדים מן המשפחה, ולהשפיע עליהם לטובה. לא פעם דאג להכניס נערים לישיבות קדושות, ולא חסך מאמץ להשפיע על ההורים לתת הסכמתם לכך, ואף "לבכות" ולהתחנן, כפשוטו, בפני צוות הישיבה שיסכימו לקבלם.⁷

היו מצבים שהיה צורך ממש "לקחת חסות" על הילד, להזמין לבית בתדירות גבוהה, לשוחח עימו ארוכות, להרעיף עליו חיבה, לתת לו צ'ופרים, והוא עשה זאת בהתמסרות גדולה, לא פעם אף כיתת את רגליו למרחקים לבקר את הילדים במוסדות החינוך שלהם. זוכרה ה' לו זאת לטובה, וכה יתן לו ה' וכה יוסיף להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה ולהרבות

⁷ היו שני ילדים במשפחה המורחבת שלמדו בבית ספר של "המזרחי". הרב ציון ניסה להשפיע על אביהם שוב ושוב שיעביר אותם לתלמוד תורה. יום אחד שמע את הילדים מדברים כל מיני פטפוטי הבל ופשטויות מאשר שמעו בבית הספר. פנה אל האמא ואמר לה: לא חבל עליהם?! איך הם ילמדו תורה כשהראש מתמלא בפשטויות?! היתה זו שעת רצון, והאם אמרה לו: אתה יודע מה? תרשום אותם איפה שאתה רוצה! הרב ציון לא החמיץ את שעת הכושר, היתה זו שעת צהריים, ומיד נתן את ידו בידם של שני הילדים, והלכו שלושתם יחדיו אל רבי שמואל קלירס, מנהל תלמוד תורה "בני ציון". פנה אליו הרב ציון ואמר: הבאתי לך שני תלמידים חדשים! ואף הפציר בו שיתן להם כרטיסיות נסיעה לאוטובוס, כדי שהוצאות הנסיעה לא תהיינה להם לרועץ. וברוך ה' שניהם היום תלמידי חכמים.

פעם אחרת, בת במשפחה סיימה את לימודיה בבית ספר יסודי ממלכתי דתי, והלך הוא עצמו לרשום אותה לסמינר "בית יעקב". כדי שיקבלוה, הלך לרבי משה פורוש [אביו של רבי מנחם פורוש ז"ל], שהיה אז סגן ראש עיריית ירושלים, והתמסר מאוד למוסדות החינוך החרדיים. הוא גם לקח חסות על תלמוד תורה "בני ציון", היה מגיע רבות לבקר ומתעניין בתלמידים, משם הכיר את משפחת נקי שילדיהם היו לומדים שם. כעת ניגש אליו הרב ציון וביקש ממנו המלצה בכתב כדי שיסכימו להכניס אותה לסמינר, ואכן כך היה.

פעלים לתורה, ביתר שאת וביתר עוז! בבריאות איתנה, לאורך ימים ושנים טובים, אמן.

כל זה דרש מיעל, לפתוח בפני בני המשפחה את הבית ואת הלב, לארח שוב ושוב, לא פעם לוותר על זמן פרטי משותף, והיא אכן עשתה הרבה מאמץ כדי לסייע בכך, בהרבה סבלנות ואורך רוח.

במעלת רישום ילדים לתלמודי תורה

כתב מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל (בדברי פתיחה לשו"ת יביע אומר חלק י): אין לך מעלה גדולה כמו מי שמזכה את הרבים, וכמו שנאמר (דניאל יב ג): "וְהַמְשָׁפִילִים יִזְהִירוּ בְּזֹהַר הַקִּיקֵּי, וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכֹכְבִּים לְעֹלָם וָעֶד". כשם ששבעת כוכבי לכת נראים לנו כניצוצות קטנים, והאמת שהם פי כמה מליונים מכל כדור הארץ, כך המזכים את הרבים ערכם גדול אצל השם יתברך, וזאת על ידי רישום תלמידים לתלמודי תורה, שמושכים אותם בעבודות אהבה מתוך בתי הספר החילוניים, לתוך קדושת תלמודי התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה. צא ולמד מה שכתב רבינו בחיי בספר חובת הלבבות (שער אהבת ה' פרק י): ודע, שאפילו החסיד הגדול ביותר, וגדול בתורה, עד שיגיע לתכלית השלמות בתיקון נפשו אצל ה' יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגת מלאכי השרת במידותיהם הטובות, ובמנהגיהם הנחמדים, ובהשתדלותם העצומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזכה בה' יתברך, עדיין לא יגיע ליכולת מי שמורה ומדריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישרה בעבודת ה' יתברך, ומיישר אורחותיהם, להטותם לעבודת ה' יתברך, ולקרבתם לצור מחצבתם, ולהחזירם בתשובה שלימה, שזכויותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבור זכויותיהם של אלו שבמשך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרעם וזרע זרעם. ועליו אמרו חז"ל (אבות פ"ה משנה יח): "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג כא), צִדְקַת ה' עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל". וכן אמרו (ב"מ פה ע"א): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו אם הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה, מבטלה בשבילו, שנאמר (ירמיהו טו יט), וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מְזוּלָל כְּפִי תִהְיֶה. וזוכה ויושב בישיבה של מעלה". ובזה הקדוש אמרו, אילו ידעו בני אדם כמה גדולה מעלת המזכה את הרבים, ומחזירם בתשובה, היו רצים אחר זה כאדם הרץ אל חייו. והנה בדורינו זה בנקל יכולים להשיב אנשים תמימים אל דרכי ה', ולחנך בניהם בתלמודי תורה, מה טוב ומה נעים גורלם, ומלאה הארץ דעה את ה'. ויש עוד להאריך בכל זה. עי"ש.

גם בעניין חיפוש שידוכים טובים עבור ידידים וקרובים מבני המשפחה, השתדלו הרב ציון ויעל לפקוח את עיניהם וליבם. גם כאן היתה יעל "עוזר כנגדו", ופתחה את הבית ברוחב לב עבור זוגות רבים, לבוא להיפגש בביתם, ואף ללוות ולסייע בעצות טובות, בתמיכה,

בפישור וגישור בין הצדדים וכו'. כידוע לכל העוסקים במלאכת קודש זו, אין הדברים הללו קלים כלל, ולפעמים גם קורה שצריך לספוג האשמות ותלונות... אך יעל עשתה זאת בהתמסרות ובסבלנות רבה, לשם שמים, ושלא על מנת לקבל פרס, וברוך ה' זכו לסייע בהקמת בתים רבים בישראל.

מעלת המשדך

שאלו חז"ל (מסכת סוטה יד ע"א): מהו באור הפסוק: "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֶיכֶם תֵּלְכוּ", וכי אפשר לו לאדם להלך אחרי ה', והלא כבר נאמר: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא"? אלא הִיא מהלך אחר מידותיו של הקב"ה, מה הוא ביקר חולים, אף אתה בקר חולים. מה הוא ניחם אבלים, אף אתה נחם אבלים. וכתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"א ה"ה): ומצויים אנו ללכת בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר (דברים כח ט): "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו", כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא רחום אף אתה היה רחום... וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהידמות אליו כפי כוחו. ע"כ.

והמשדך, הרי יש בו ממידת קונו, כמו ששאלה אותה מטרוניתא את רבי יוסי בן חלפתא: מיום שברא הקב"ה את עולמו, מה עושה בכל יום? אמר לה: מזווג זיווגים. (תנחומא כי תשא ה). (על שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה ס"ס נו)

וכתב החוזה מלובלין: שדכן המכוון לשם שמים, סגולה שיהיו לו בנים תלמידי חכמים. ואף אם נוטל שכר שדכנות, יזכה לבנים תלמידי חכמים, שאין זה אלא שכר כדי שיוכל להתקיים ולהמשיך בקיום המצוות.

באשר תלך

יעל המשיכה לאורך כל הדרך לעמוד לימינו של בעלה בפעליו הטובים, כאילו אמרה: "באשר תלך - אלך".

בשנת תשל"ט, כאשר עברו דירה מירושלים לאשדוד, והגיעו ימי הרחמים והסליחות, ראה הרב ציון שאין מניין של סליחות בנוסח ירושלמי. כידוע, שמי שרגיל לנוסח הירושלמי, יודע שאין לזה תחליף, והרב ציון ראה שהוא איננו היחיד שמרגיש כך, אלא ישנם עוד מכרים וידידים רבים שהדבר חסר להם מאד, ויש מהם שנמנעים בשל כך מלהגיע לסליחות. הוא "הרים את הכפפה", והחליט לערוך מנין לסליחות בביתו בשעת חצות לילה.

יעל עשתה את המאמץ הגדול הזה בשמחה רבה. היא ובעלה יצאו לבקש מהשכנים לתת את הסכמתם, ומשניתנה ההסכמה, לילה לילה, היתה מכינה ומארגנת את הבית לקראת בואם של המתפללים בחצות הלילה. דאגה למקומות ישיבה, ואף לשתייה חמה, וכן פינתה חדר לטובת כמה נשים שהצטרפו אף הן. לאחר הסליחות, בשעה 12:30 בלילה, שוב ארגנה, ניקתה וסידרה.

כאשר הוצרכו להיות בירושלים, השאירה יעל מפתח, והעמידה את הבית לרשותם של המתפללים. וזאת יש לציין שיעל היתה אשה מאד מסודרת ופדנטית, והתנהלות זו לא היתה תואמת כל כך לאישיותה, אבל למען דברים שבקדושה היו לה כללים אחרים.

כאשר נפטרה הסבתא פנינה ע"ה - י"א אב תשל"ט, התחיל הרב ציון לערוך בבית תהילים לבנים מידי שבת בצהריים, וגם כאן נרתמה יעל להעמיד את הבית לרשותם של הבאים, למרות הרעש והבלאגן בשעת מנוחה זו של צהרי יום השבת.

אחת השכנות רצתה לארגן "קבלת שבת" לילדות מידי ערב שבת, והוחלט בין השכנות לערוך סבב, כשבכל שבת תתכנס הקבוצה בבית אחר. יעל היתה הראשונה לנדב את ביתה, ואף במשך הזמן, כששכנה זו או אחרת לא יכלה לארח את הקבוצה בביתה, ביתה של יעל היה הכתובת. זה היה כמו כלל בלתי כתוב, שכאשר אין איפה לערוך, עורכים בבית של "נקי". וכך זכתה יעל לארח בביתה את "קבלת השבת" לילדות בתדירות גבוהה, כשהסלון מתמלא כולו בכסאות רבים, אשר גויסו אף מן השכנים, ויעל מקבלת את ההמולה המתוקה לביתה בלב רחב.

אשפה שהיא זכות

כתב המהרש"א (קידושין ל ע"ב) על הפסוק בתהלים (קכז ד): "כְּחֻצִים בְּיַד גְּבוּר, כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, אֲשֶׁרִי הַגֹּבֵר אֲשֶׁר מֵלֵא אֶת אֲשָׁפְתּוֹ מֵהֶם", כי עיקר החידוד והשינון הם בימי הנערות, ויש בעלי בתים המונעים את הנערים מללמוד בביתם, שאומרים שהם ממלאים ביתם באשפה, על כן אמר, **אשרי הגבר אשר מילא על ידי הנערים הללו את ביתו באשפה, ואינו מונע את ביתו מהם.** ע"כ.

מצדיקי הרבים ככוכבים

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" -
אלו מלמדי תינוקות (בבא בתרא ח"ב)

הרב ציון, במשך רבות בשנים, עסק בחינוך ילדי ישראל, ומאז שהתחיל לעסוק בכך, ידעה יעל שזו שליחות חיים גדולה שלו, ועודדה ודירבנה אותו לכך. הוא התברך בגישה מיוחדת לילדים, לדעת לדבר אל ליבם, "לקנות" את ליבם בדרכים שונות, להקנות להם ידע בדרכים מגוונות ומעניינות, ולהטעין אותם במצבורי ידע מקיפים המפליאים את שומעיהם. אף את כשרונו בנגינה בכינור רתם לכך, להנעים לילדי ישראל את התורה בבחינת "זמירות היו לי חוקיך". יעל לאורך כל הדרך דירבנה ושמחה בכך, ושגור היה על פיה: "מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"! כשהיא מפארת ומרוממת את הזכות, שכל התורה שילמדו הילדים אף בעתיד, הרי זה עומד על אותם יסודות איתנים, טובים וטהורים, שהונחו להם בקטנותם.

"אשה כשרה עושה רצון בעלה" - מעבר לפשט האומר שהאשה הכשרה הולכת אחר רצונותיו של בעלה ומשתדלת למלאם, ישנו עומק נוסף במילים אלו: האשה הכשרה עושה ומייצרת "רצון" אצל בעלה! שאיפותיה ממנו, במה היא שמחה, מה גורם לה לאושר ולנחת רוח, כל זה מייצר "רצון" אצל בעלה, מייצר בו את מערכת הרצונות והשאיפות שלו.

הגאון רבי אליהו לאפיאן התבטא ואמר: "נשמתו של הבעל מונחת בתוך כף ידה של אשתו". (אשת לפידות עמוד קט)

הקמת עולה של תורה בלונדון

בהיותו מלמד בתלמוד תורה "בפי ישרים" בשכונת בית וגן, היה הרב ציון, כדרכו בקודש, מנעים לילדי ישראל את לימודם ותפילתם, בשירה ובנגינה בכינור, ובפרט בימי שישי, עת שהיה עורך קבלת שבת עם התלמידים. סמוך ונראה לבנין התלמוד תורה היה גר הראשון לציון הגאון הרב אליהו בקשי דורון זצ"ל, ופעמים רבות היתה רעייתו הרבנית ז"ל יוצאת למרפסת ומתמוגגת מקול שירתם ותורתם של הילדים, ופעמים שאף הרב בעצמו היה מטה אוזנו לשמוע.

והנה באחד מימי השישי, שנת תש"ס, הבחין הרב ציון בהמולה מסויימת והרבה אורחים במרפסת ביתו של הרב. כעבור מספר דקות, נקש אלמוני על דלת כיתתו, וביקש ממנו אם יוכל לאפשר לו להיכנס לכיתה למספר דקות, כדי להקשיב לשיעור. לא מהר הסכים

הרב ציון להכניסו, כי חשב שזה יכול להפריע לריכוז של התלמידים, אך אחר מעט הפצרות, הסכים והכניסו לכיתה.

לא חלף זמן רב, ואותו אדם, אשר התברר שהוא בעצם אחד הגבירים המיוחדים שתמך בקהילות הספרדים בלונדון, באזורים גולדרסגרין, הינדון ועוד, מר יוסף מכבה נ"י, ממייסדי ת"ת "בית יוסף", פנה אל הרב ציון בבקשה ובהפצרה שיבוא ללונדון, להקים עולה של תורה, ללמד בתלמוד תורה שהוקם לא מכבר, ולנהל אותו על טהרת הקודש.

הרב ציון שלל את ההצעה על אתר מכל וכל. מה להם, משפחה ירושלמית שורשית, לעזוב את ירושלים ואת ארץ ישראל, וללכת לארץ נכר?!

אולם אז הצטרף אל ההפצרות אף הראשון לציון הגאון הרב אליהו בקשי דורון זצ"ל שהיה בקשר מתמיד עם הקהילה הלונדונית והכיר את צורכיהם, והוא ידע כי הרב ציון הוא האדם הנכון במקום שכה זקוקים לו, ודיבר על ליבו בחשיבות ונחיצות העניין.

הראשון לציון הגאון
רבנו אליהו בקשי דורון זצ"ל

רב קהילת בית הכנסת "היכל לאה" באזור הינדון, שהיה אף הוא ממייסדי התלמוד תורה "בית יוסף", הרה"ג משה

כהן שליט"א, הגיע אף הוא בטיסה במיוחד, ביום שלישי באותו שבוע. הוא ביקר בביתם של הרב ציון ויעל, והסביר להם את מצב הקהילה, ועד כמה הם זקוקים לאיש חינוך אשר יטע בלבבות הרכים יסודות טובים, ישרים בהם אהבת תורה, ואף ילמדם את נוסחי התפילה והקריאה בתורה על פי המסורת הספרדית.

גם רבה של קהילת הספרדים בגולדרסגרין, הגאון הרב אהרן בסוס שליט"א, התקשר, ואמר בין היתר: "דע לך, רבי ציון, שאין בכל לונדון קורא בתורה נוסח ספרדי, חוץ מזקן אחד שקורא נוסח בגדד!" ושטח את בקשתו שיגיע ויקרא בתורה אצלם בקהילה, וכן כשיר את הנערים ללימוד וקריאת התורה בטעמי המקרא.

לא במהרה הגיעו הרב ציון ויעל לכלל החלטה. שני צדדים כבדי משקל היטו את המאזניים לכאן ולכאן. מהצד האחד, הקושי לעזוב את הסביבה המוכרת, את המשפחה, את ירושלים עיר הקודש, וללכת למקום בלתי מוכר, כשאפילו את השפה אינם יודעים. ומהצד השני - זיכוי הרבים הגדול. בסופו של דבר, מרן רבנו עובדיה זצ"ל נתן את ברכתו והוראתו להיענות לבקשה, והם יצאו לדרך.

יעל הלכה ללונדון מתוך מסירות גדולה, מתוך הבנה במעלת זיכוי הרבים, והחשיבות לאפשר לבעלה להוציא לפועל את כוחותיו לטובה ולברכה.

לא קל היה לה לעזוב את המגורים ליד המשפחה כולה וליד הילדים. היא גם לא היתה מאלה שאוהבים לטייל ולהסתובב בעולם, וכאילו ניתנה לה כעת הזדמנות "לראות עולם", בכלל לא, היא למעשה לא ביקרה כלל בכל מיני אתרים מעניינים כמו הביג בן ומשמר המלכה, ואף לא עשתה "שופינג" בחנויות הראווה הענקיות של לונדון. ליבה שכה מחובר היה לירושלים עיר הקודש ולארץ ישראל, לאתריה הקדושים ולצדיקים הטמונים בעפרה, לא נתן לה לגיל ולשוש יתר על המידה על אדמת נכר. היא ראתה בכל התקופה הזו שליחות, ואת צער הנדידה הגדירה כ"גלות". תדיר היתה אומרת "גלות מכפרת עוון".

מספרת בתה: כשאבא ואמא סלו לאו"ל, רציתי להצטרף אליהם, ליהנות מהטיסות וביטוחים וכו'. אמא אמרה לי: "לא כדאי לך לצאת לעולמות לארץ נכר, אבל לך לאמא את העניינים ואת הנפש בין כל הגויים". כשאמא חזרה בפעם הראשונה מלונדון לישראל, כשירדה מהמטוס נשקה את האדמה. זוהי אדמת ארץ ישראל, אדמת הקודש.

בשעות הארוכות שהיתה יעל יושבת לבדה בארץ נכר, ללא חברות ומשפחה, שכנים שחלקם גויים, מבלי להכיר כמעט את שפת המקום, ללא קבר שמואל הנביא וקבר רחל שכה קרובים היו ללבה - באותן שעות ארוכות, היתה מרבה בתפילה, ולא אחת היתה אומרת: אם מפה יצא שיהיו עוד ילדים שלומדים תורה, ואוהבים תורה, ומקיימים מצוות, ועוד איזה יהודי אחד יימנע מלהתבולל חלילה בין הגויים - והיה זה שכרי!

ואכן זכו להקים עולה של תורה. הרב ציון ניהל את התלמוד תורה מבחינה חינוכית ולימודי קודש, כשהוא מחדיר בתלמידים הרכים אהבת תורה ויראת שמים. בנוסף לכך, בכל שבת כינס את ילדי הקהילה לאמירת תהילים, וללימוד קריאת התורה וההפטרה על פי טעמי המקרא. בכל יום ראשון, שבחו"ל אף הוא יום של חופש, התכנסו ילדי התלמוד תורה, עם

תלמידים נוספים מן התלמוד תורה האשכנזי, והרב ציון לימד טעמי המקרא ושירת הבקשות, כשהוא מנעים בכינור את השירה והלימוד. וזכו להעמיד דורות מבורכים של תלמידים אוהבי ולומדי תורה.

מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו

יעל היתה מסורה מאד לבעלה, ודאגה לצרכיו במסירות ובהתמדה יוצאים מן הכלל. ארוחות בזמן, בגדים נקיים ומגוונים, פריטים נחוצים, הכל הוכן מוקדם, בזריזות, מתוך שימת לב לכל הנצרך כראוי. במוחש כמאמר חז"ל: "מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו!"

שאל רבי יוסי את אליהו הנביא: כתוב: "אעשה לו עזר כנגדו" - במה האשה עוזרת לאדם? אמר לו: אדם מביא פשתן מן השוק - וכי פשתן הוא לובש?! מביא חיטים - וכי חיטים הוא כוסס?! לא נמצאת האשה מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו?! (יבמות סג ע"א)

מפי בתה תמי: אנה דאפה לאבא מאד. כל השנים, אריות בצמן, בגדים נקיים ומגוונים, ושימת לב לכל פרט. כאשר היה מוצר מהתלמוד תורה, פנתה מכל עיסוקיה וקיבלה אותו במאור פנים ובשלומן ערוך. תמיד היתה לעזר בשביל אבא, לראות מה הוא צריך. כשאבא היה מתקן או מסדר משהו בבית, עולה על הסולם וכדומה, אנה היתה "בשטח", עוזרת ומביאה מה שצריך. בנסיעות משה לב לקחת כל מה שאבא צריך, מבלי לשכח פריטים קטנים. אבא אחר שכאשר היה קורה לו שאינו מוצא איזה חפץ נחוץ, כמו משקפי קריאה, מטען וכדומה, הוא היה יכול למפש הרבה זמן, אבל אנה תוך שניות היתה מוצאת לו. היתה ממש "יד ימינו" במלוא מובן המילה.

הגשמיות של הבעל - זו הרוחניות של האשה. (מאמר החכם)

"אין כמו התורה!"

יעל תמכה מאד בלימודו של בעלה, שמחה והרגישה בכך זכות גדולה ועצומה, וגם נזהרה עד מאד שלא לבטלו מהתורה. בלכתו ללמוד, היו מלוות אותו ברכותיה הטובות: ה' יברך אותך, תצליח, שתהיה לך סיעתא דשמיא, חן וחסד. סיפר הרב ציון, כי בכל יום אחר שסיים את הכולל, מיד בתחנת האוטובוס, באופן קבוע, היה משוחח עם רעייתו בטלפון, והיא היתה מתעניינת, איך היה בכולל, איך היה הלימוד, מה היה וכו', בהתעניינות רבה

וכנה, כמו שמתעניינים בנער שהולך פעם ראשונה לשיבה. והדבר נתן לו הרבה חיזוק. תדיר היתה מוסיפה אז את המשפט ששגור היה על לשונה וחדור בעצמותיה: **"אין כמו התורה!"**

זמני הלימוד בכולל היו קודש קודשים, ונזהרה מאד שלא להפריעו מהם. עד ימיה האחרונים ממש, במצבים קשים מאד, ביקשה מבעלה שלא יוותר על לימודו בשביל להישאר עמה בבית. ולא פעם התבטאה ואמרה: **בזכות התורה שלך אני חיה!**

אמר לו רב לרבי חייא: "נשים במאי זכיין?" - כיצד זוכות הנשים ל"טל של תורה" המחיה את האדם בתחיית המתים? "באקרוי בנייהו לבי כנישתא" - בכך שדואגות הן ללימוד התורה של בניהן, ומביאות אותם למקום הלימוד בבית הכנסת. "ובאתנוי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן" - שמאפשרות לבעליהן ללכת לבית המדרש, וממתינות להם עד שיחזרו מבית המדרש. (ברכות יז ע"א ומפרשים)

אֵשֶׁת חַיִּל מִי מֵצֵא וְיַחֲזֹק מִפְּנִינִים מִכְרָה:

בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעֵלָה וְשָׁלָל לֹא יִחָסֵר:

גְּמֻלָּתָהּ טוֹב וְלֹא רָע כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ:

....

קָמוּ בְנֶיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ בְּעֵלָה וַיְהַלְלֶהָ:

רַבּוֹת בְּנוֹת עָשׂוּ חַיִּל וְאֵת עֲלִית עַל בָּלָנָה:

שָׁקַר הָחוּ וְהַבֵּל הִיפִי אִשָּׁה יָדָאת יְהוָה הִיא תִתְּהַלֵּל:

הָתָנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וַיְהַלְלוּהָ בְּשִׁעְרִים מְעֻשִׂיָּה:

רבנו בחיי מסביר, מדוע פסוקי המזמור "אשת חיל" מסודרים מאל"ף ועד תי"ו: "ורצה להזכיר בפרשה מידותיה החשובות עם זכרון כל אותיות האלפ"א בית"א הרשומות בהם, כדי לבאר, כי האשה הטובה, הכוללת מידות טובות, כוללת כל התורה, כי היא הכנה אל האדם להגיע אל הצלחת התורה והמצוות... ועל זה אמר שלמה ע"ה (משלי יח כב): **"מָצָא אִשָּׁה - מָצָא טוֹב, וַיִּפֶּק רָצוֹן מֶה"**. (רבנו בחיי פרשת וזאת הברכה)

פרק ד

חינוך הילדים

חינוך הילדים עמד בראש מעייניהם של הרב ציון ויעל, והשקיעו בכך כוחות מרובים, בבחינת "ואת עמלנו - אלו הבנים".

יחד יצרו עבור המשפחה כולה "חממה" רוחנית, עם חום של אהבת תורה, ערך לתלמידי חכמים, אהבה למצוות, וחוויות רוחניות מלאות הווי ועוצמה.

גם בתחום זה עמדה יעל לצדו של בעלה שליט"א במלאכת הקודש, ותרמה את חלקה המיוחד.

אומר שלמה המלך (משלי א ח): "שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אָבִיךָ, וְאַל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ" - ישנה כאן פניית חיבה אל הבן, שידבק בדרך הטובה שהנחילו לו אביו ואמו. אולם נתבונן ונראה, כי ישנו בפסוק הבדל בין הנחלת התורה של האבא לזו של האמא: כלפי המוסר של האבא, נאמר "שמע בני" - יש צורך לנקוט בפעולה, לבוא ולשמוע. אולם כלפי החינוך של האמא, אין צורך לנקוט בשום פעולה, אלא רק "אל תיטוש", תיזהר לא לעזוב אותו. כי החינוך של האמא טבוע באדם באופן טבעי, כחלק ממנו. האמא משפיעה על האדם בעצם האווירה שהיא יוצרת, בעצם האוויר שנושמים הילדים בסביבתה, ואין צורך לנקוט בפעולה ממשית, אלא די לא לעזוב.

כזו היתה יעל, שהאוויר והאווירה בסביבתה היו מחנכים. האישיות שלה, המלאה באהבת התורה והמצוות, הקרינה והשפיעה באופן טבעי על כל סביבתה, וכמובן על ילדיה ונכדיה.

היתה לה הרבה חכמה לחנך את הילדים בצורה נעימה, בכיף ובשמחה. ואף בתור סבתא, לא "יצאה לפנסיה", אלא המשיכה להרעיף על המשפחה כולה את השפעתה הטובה. לפעמים אף לא נמנעה מלהאיר בעדינות ובחכמה על דברים הדורשים תיקון, כאשר הנסיבות היו מתאימות לכך, בבחינת "מצוה לומר דבר הנשמע".

לאמא היו הנפשות ואמרות מיוחדות, ובכך גידלה ואינכה את ילדיה. גם הנכדים קיבלו ממנה מושגים רוחניים מיוחדים באינם שלם כולם מכירים אותם. אפשר לומר שהרבה מחינוך הילדים שלי נקלף לזכותה ולזכות אבא, שייבדל אליים טובים, שמאוד מאוד ייקרו והעריכו

כל דבר שבקדושה, וידעו לדרבן ולעודד... (בתה תמי')

ראשית עריסותיכם...

אומר החתם סופר (על התורה פרשת שלח): "ראשית עריסותיכם... תרימו תרומה" - בעוד ילדכם נמצא בעריסה, בראשית חייו, דאגו נא לנטוע בלבו אהבת תורה ויראת שמים. ואל תחכו לכשיגדל, כי יפה שעה אחת קודם. וככל שמקדימים לפעול ולהשפיע על הילד הרך, רב הסיכוי שהחינוך יניב פרי הילולים לשם ולתפארת. כמו שראינו בתנא רבי יהושע בן חנניה, שאמר עליו רבן יוחנן בן זכאי: "אשרי יולדתו!" - אשרי אמו, שמיום שנולד היתה מוליכה את עריסתו לבית המדרש, כדי שידבקו אוזניו בדברי תורה!

היצור הקטנטן הזה מתחיל כבר מעכשיו לקלוט ולספוג רשמים, ולכן יש להקדים ולהחדיר בתוכו, יחד עם החלב ממשי, ערכים של קדושה:

במתיקות מיוחדת היתה יעל מספיגה בילדים ובתינוקות הרכים רשמים של קדושה. ביחד עם אהבתה כלפיהם נמזגה ונמסכה אהבת ה', אהבת התורה והמצוות, ובהם ריפדה ועטפה את תהליך גידולם.

מיד אחר הלידה, נטלה את ידיהם. ופעמים במשך הזמן היתה נותנת אל תוך הידיים הרכות מטבע, והולכה אותן לקופת הצדקה, שיתעסקו בדבר מצוה.

ה"דיבור" שלה עם התינוקות היה עטוף בפיוס וריצוי, בדיבורים נאים ונעימים: תאכל לחיים טובים, שיהיה לך כח לגדול וללמוד הרבה תורה, שיהיה לבריאות ורפואה לעבודת ה'... בטוב תלין וברחמים תקיץ לעבודת ה' יתברך... וכמובן ברכת "שהכל נהיה בדברו" לפני האכילה, וקריאת שמע לפני השינה, ופסוקים שונים במהלך היום.

באיל שבת הקפידה אלא לשים לתינוקות כיפה בקידוש, ולתת להם מהיין בפה. כשהאכלנו את התינוק באיל שבת, אלא היתה אומרת: עכשיו אתה אוכל סעודת שבת! ומתפללת ומבקשת מה' שיהיה לו בזה ברכה ורפואה. כשנמאר האוכל לא היתה אומרת "נמאר", אלא "ברכה". כששכב לישון, היתה מצבירה לקרוא לו "שמע ישראל", "שהילד יאמין אלמוות נצחיים"... היא היתה מברכת ו"אומרת" לתינוק: תאכל בצמן, תישן בצמן, תקום בצמן, וגם תבכה בצמן... כי זה בריא גם לבכות, זה מפתח את השכל... בבוקר היתה שואלת: נטלת לו ידיים? והיתה אומרת עם התינוק במתיקות "מודה אני". (בתה תמי')

יבואו טהורים

יעל היתה אומרת, שילד זו נשמה קדושה וטהורה, ולכן יש לדבר עמו במושגים טהורים. היא היתה נמנעת מלספר סיפורים על כלב, על חתול וכדומה, במקומם בחרה לספר על יונה, על כבשה... וכמו כן הקפידה שלא לשים תמונות או מצעים עם חיות טמאות, ובטח חלילה לא לקרוא לילד: קופיקו שלי, או לומר שהתינוקות כמו גורים חמודים להבדיל.

לכינויי חיבה השתמשה פעמים רבות בשמותיהם של הילדים בתוספת המשמעות שלהם בתורה, כמו: הנה משה רבנו שלנו! הנה שלמה המלך! איפה ישראל אשר בכך אתפאר? איפה אברהם אבינו? עם ההטעמה המיוחדת שלה, היו אלה כינויי החיבה היפים ביותר.

בטוב תלינו וברחמים תקיצו

"בטוב תלינו וברחמים תקיצו לעבודת ה' יתברך!" אלו מילים שנשמעו על פיה רבות בשעה שהילדים הולכים לישון. אולם זו לא היתה רק ברכה, אלא היא השתדלה מאד שזמני השינה והקימה יהיו באמת נעימים ונינוחים, לא בלחץ, לא במתח, אלא בנחת, בשמחה, בהרגשה נעימה.

כאשר היו גרים ברחוב עמוס, והמקלחת היתה בחצר חוץ לבית, פעמים רבות היתה עושה לילדים הקטנים "אבוייו" עד המיטה... שעת ההשכבה של הילדים, היתה כוללת קריאת שמע, "מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל..." ולאחר מכן סיפור: על חוני המעגל, על רבי חנינא בן דוסא, על רחל אשת רבי עקיבא, על הלל הזקן, על נחום איש גמזו וכדומה. סיפורים אלו היו חוזרים שוב ושוב, וגם ללא קלטות וספרונים, הם היו מתוקים מדבש, והותירו בלבבות רושם מתוק ויקר.

בבוקר היתה מעירה את הילדים בשמחה ובחיוך. בימות החורף הקרים דאגה להדליק את החימום כחצי שעה לפני שיקומו הילדים, שיהיה להם נעים לקום. היא היתה מאד מקפידה שילד לא יסתובב בבית לפני נטילת ידיים - דבר ראשון להסיר את רוח הטומאה.

היתה מקפידה שהילדים ישתו משקה חם, ויאכלו משהו מזין לפני שיוצאים. סיפר בנה, כי פעמים רבות, כאשר הזמן בבוקר היה מצומצם, היתה ממתנה לבנים למטה בשובם מן התפילה, עם ספל לנטילת ידיים וסנדוויץ', כדי שלא ילכו לתלמוד תורה מבלי לאכול, וכך היו עולים להסעה עם הסנדוויץ' ביד.

היתה גם נוהגת להביא לילדים כל יום בבוקר מטבע לשים לצדקה, שיהיה להצלחה. וכך היתה שולחת אותם מצוידים כראוי, רוחנית וגשמית...

✍ מספרות נכדותיה: כאשר היינו ילדים, כשאמא ילדה, היינו ישנים אצל סבתא. היתה אותה לאתר קריאת שמע: "בטוב תלינו ובראמים תקיזו לעבודת השם יתברך", ולאחר מכן היתה מוסיפה: אם תאלמו על איתונה תקראו לי, נרקוד ביחד... וככה היינו הולכים לישון עם ציפיה לאלום משהו טוב... בבוקר, סבתא היתה מעירה אותנו בשמחה, ובקולה המיוחד היתה קוראת: "בוקר טוב, בוקר טוב, בוקר טוב"! לפני היציאה אלימודים היתה מכינה לכל אחד משקה אותו הוא אהב, ולאחר מכן היתה מכינה לכל ילד מטענות ונותנת לו לשים אותם בקופת צדקה לכבוד רבי מאיר בעל הנס.

מלבושי כבוד

יעל השתדלה והתאמצה שילדיה יהיו לבושים תמיד בלבוש נאה, מכובד ומסודר, לטפח תחושת מכובדות ו"בני מלכים". היא אף נמנעה מלהלביש לבנים מכנסיים קצרים, וחולצות קצרות - הנהגה זו היא למדה מהרב שרעבי זצ"ל, אשר חשוב היה לו מאד לבוש מלא ומכובד.

חינוך במחשבה תחילה

כמו בהתנהלות של יעל בחיי היומיום, שהיתה מאד מחושבת מראש ומאורגנת, כך גם בחינוך הילדים, נקטה בגישה של "סוף מעשה במחשבה תחילה". לא התנהלות של התמודדות תמידית עם "פגעי הזמן", מה שמכנים היום "כיבוי שריפות", אלא מחשבה מראש, לדבר על הדברים, ולהתכונן לקראתם.

פעמים רבות כאשר היתה הולכת עם ילדיה לאיזו שמחה או אירוח, היתה בדרך מזכירה ומסבירה להם כללים שונים, בצורה מפורטת, איך צריך להתנהג, מה מותר ומה אסור, וכדומה.

✍ מספרת בתה: אני זוכרת שבתור ילדים, כאשר היינו הולכים לבקר את סבא וסבתא, היתה אמא מזכירה לנו בדרך: לנשק את היד של סבא וסבתא. ולא לעצת גבר ששנמצא בחצר. היה זה גרש שכל הנכדים היו אוהבים לשחק בו, אך זה היה גורם לבאבן, ואמא הזכירה לנו מראש שלא לעצת בו. היא גם הזכירה לנו לקחת מה"כיבוד" בדרך ארץ, ופירטה לנו מה וכמה היא מרשה. וכך היינו יודעים מה הכללים ומשתדלים לנהוג בהתאם...

✍ מספרת כלתה: היתה תקופה שהיינו עושים פעמים רבות "שבת שכולה תורה" בערים שונות. הדבר היה כרוך בהתארגנות מאודשת בכל פעם, נסיעות, ושהייה מחוץ לבית בתנאים שונים. הדבר גרם לאחד מהילדים התגדלות ואוסר רצון. כשסבתא יאל שמעה על כך, איפשהו הצדמנות לדבר עם אותו ילד, שממה עמו על דא ועל הא, ואחר כך נכנסה איתו לנושא, ואמרה לו איזו זכות יש לך שאתה הולך, ומשם האדירה בו התלהבות ותאווה שותפות. ואכן בפעם הבאה כבר סרה התגדלותו והוא הלך ברצון.

כך גם ידעה לשוחח מראש עם ילדיה על זמן הקימה מחר בבוקר, זמן התפילה וכדומה, מה שנקרא 'תיאום ציפיות'. כי כאשר מדברים על הדברים מראש, הרי שבשעת מעשה כבר יש רקע והדברים נראים אחרת. היא ידעה את הסוד: מילה אחת לפני, חוסכת הרבה מילים אחרים...

לדבר אל הרובד הגבוה

יעל היתה יודעת לדבר ולפנות אל הרמה הגבוהה של הילד. לא לראות בו איזה זאטוט שאינו מבין, ולדבר רק לרבדים הנמוכים שלו, ממתקים, פרסים ועונשים וכדומה, אלא לדבר אל החלק הגבוה שבו, ששואף לגדולות, לדבר על מושגים גבוהים. על הנחת רוח שהוא עושה לה', על הזכות הגדולה של המצוה, על האבות והאמהות ששמחים בו וכדומה.

✍ מספרת בתה: כשהייתי ילדה בגן, אמא אמרה לי משהו, וה' יסלח לי שכלסתי והרמתי את היד לעברה. אמא לא צעקה עלי ולא הורידה לי את היד, רק אמרה באבט נוקב ובשקט רציני: "אם בית המקדש היה קיים, עכשיו היית צריכה להביא קרבן מטאת"... בתור ילדה, אפילו לא הבנתי מה זה קרבן מטאת, אבל הבנתי ממנה שזה אמור מאד מאד, מה שבאיים יותר לא יקרה!

בראש חודש אדר ובימי הפורים אמא הרשתה לנו להתחפש לאמהות ולהתאפר. שנה אחת כשהל פורים ביום שישי, אני ואחותי, שהיינו ילדות, ניצלנו את ההצדמנות, כמה דקות לפני כניסת שבת התאפרנו, כי עדיין זה פורים ואמא מרשה, והיינו מרוצות שנכנס כן לשבת... אמא ראתה ולא אהבה את זה בכלל. אני זוכרת שהיא לא כעסה, היא אמרה לנו בעדינות: "הרב שרעבי, לא היה מסכים לזה", התביישנו ושטפנו את הפנים מיד.

עצה טובה בחינוך: כאשר רוצים לשדל ילד לעשות מעשה טוב, או להימנע ממעשה רע, לפני המעשה ניתן וצריך "לפתות" אותו בפרס וכדומה, או אם נצרך איום של עונש. אבל לאחר שהילד התגבר ועשה את המעשה הטוב, כאן כבר נכון לדבר אל הרובד הגבוה יותר שבו. **למשל:** ילד סיים לאכול ורוצה ללכת לשחק מבלי לברך ברכת המזון. תחילה יש מקום לפתות אותו בממתק לאחר הברכה, או בהעמדת הדברים על מקומם: אינך יכול ללכת לשחק לפני ברכת המזון. אבל לאחר שבירך, כאן כבר נכון יותר לפנות לרובד הגבוה יותר. לא לומר לו: יופי ברכת מקסים, אז בא אתן לך את הממתק שהבטחתי, ואתה יכול ללכת לשחק. אלא: איזה יופי ברכת, כמה ה' שמח בברכה הזאת! איזה נחת רוח עשית לה! ובדרך אגב כמובן גם לתת לו את הממתק שהובטח. הדיבורים האלה על נחת רוח לה', וכמה הברכה שלו חשובה, אין לזה כל כך מקום לפני שהוא מברך, כי אז היצר הרע עומד מולו וצריך מולו פתרון מיידי ומוחלט. אבל אחר כך, כשכבר התגבר על היצר הרע, יתקבלו הדיבורים הללו על לב פתוח, ויותר רשם חיובי ורצון טוב.

חיוב מצוה

ישנו מנהג, כאשר ילד מתחיל ללמוד אותיות, למרוח עליהן דבש ולתת לו ללקק אותן, כדי שתמיד תהיינה האותיות הקדושות מקושרות בליבו עם טעם מתוק של דבש.⁸

⁸ כתב רבנו אהרן הכהן מלוניל בספרו ארחות חיים (לפני למעלה מ-700 שנה): המנהג שנהגו רבותינו ז"ל כשמשמין את בניהם לתלמוד תורה: כותבים על קלף או על לוח את האותיות, ומרחיצים אותו ומלבישים אותו בגדים נקיים, ולשין לו חלות בדבש וחלב, ומביאים לו פירות ומיני מגדים, ומוסרים אותו לתלמיד חכם להוליכו לבית הספר, ומאכילים אותו מהחלות והפירות ומיני מגדים ומקרין אותו האותיות. ואחר כך מחפים האותיות בדבש, ואומרים לו שילחך הדבש מעל האותיות, ואחר כך מחזירים אותו לאמו. וכשתחיל ללמוד תורה, מתחילים בספר ויקרא, ועושים לו סעודה של שמחה, לפי שדומה אביו כאילו מקריבו להר סיני. אמרה תורה כל יום ויום יהיו בעיניך דברי תורה כאילו היום ניתנו.

ומה שמאכילים אותו פירות ומיני מגדים זכר למעדנים שהתעדנו ישראל במדבר, במן ובאר ושל. ומה שלשין חלות בדבש וחלב, זכר ל"ויניקהו דבש מסלע" וכתוב "דבש וחלב תחת לשונך". ומה שמחזרים אחר תלמיד חכם להוליכו לבית הספר, שכן במתן תורה חזר הקב"ה על משה שהיה אדם גדול ועניו מאוד. ומה שמחפה אותו תחת כנפיו, כדי לחבבו בתורה בדרך ענוה וצניעות, שכן כתוב "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". ומה שמתחילים מספר ויקרא, לפי שאמר הקב"ה יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות, ומעלה אני עליהם כאילו הקרבתם לפני קרבן. וכל כך למה? כדי שתתקיים התורה לדורות עולם, שמעשיהם של צדיקים קיימים לעולם. ומה שמחפים האותיות בדבש ומלחך אותו, כדי שיהיו דברי תורה בפיו כדבש למתוק, כענין שנאמר (יחזקאל ג ג): "וַתְּהִי בְּפִי כְּדֶבֶשׁ לְמִתּוֹק". ומה שמפתים אותו בתחילה [בכל הני"ל] ואחר כך מכים אותו ברצועה קטנה [כשלא מתנהג טוב]? שכן במתן תורה תחילה כתוב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", כלומר אין עליכם אלא קיבול שכר, ולבסוף כתוב "מחלליה מות יומת" ושאר עונשים. ומרגילים התינוקות לנענע גופן בשעת הלימוד, כמו שכתוב במתן תורה "וירא העם וינועו". וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום "עבדו את ה' ביראה".

יעל ידעה למרוח דבש מתוק על מצוות ה', כדי שתמיד הם יתקשרו לילדים עם טעם מתוק! ידעה להאהיב עליהם את המצוות, לגדל ולרומם את המצוות שהם מקיימים ואת התורה שלומדים.

כשילד התחיל ללבוש ציצית, היתה קוראת לו, "איפה הציצית הקדושה שלך? איפה איפה? אני רוצה לנשק אותה, רוצה לשים אותה על העיניים שלי, איפה איפה היא?" ואוחזת את הציציות ומנשקת ואומרת, איזו קדושה איזו זכות!

כשילד היה חוזר מבית הכנסת או משיעור תורה, היתה קוראת לו: בא בא, אני רוצה להריח אותך... איזה ריח של תורה! איזה ריח של תפילה! ריח גן עדן! ושואפת ושואפת את הריח...

כשילד זכה לראות רב גדול, היתה קוראת לו, מנשקת את הידיים שזכו לגעת ברב, ואת העיניים שזכו להסתכל על הרב.

 אלא ידעה "לעשות ענין" ממעשים טובים של הילדים ולתת להם משקל רב. בליל שבת פרשת וירא תש"פ אחרי הסעודה יצאנו לבקר את ההורים, אלא ע"ה היתה אלשה מאד, נמה בספה כשהיא מכוסה, כמעט לא דיברה וגם ישנה באמצע, אבל כשבאנו לצאת וסיפרתי לה על ילד שמאד משתדל לשמור על פה נקי, היא קיבלה כזו חיוות, ואמרה כל הכבוד, הוציאה את השמיכה וממאה לו כפיים ודיברה כאילו היא בריאה, ושאלה אותו להביא ביסלי לכל הילדים. (בתה תמי)

אהבת תורה

יעל, בדרכה המיוחדת, הנחילה לילדיה ונכדיה הרבה אהבת תורה.

כשהילדים היו קטנים, פעם בשבוע בימי שני היתה מתפנה מעיסוקיה, ולוקחת בעצמה את שני בניה הי"ו לשיעור של הגאון הרב יעקב חיים סופר שליט"א. בדרך היתה מתעניינת ושומעת מהם על לימודיהם ומשוחחת עימם. אף היא היתה נשארת לשיעור, וחוזרת

ומנהג זה היה מנהג הקדמונים, והיו נוהגים אותו אנשי ירושלים, ועד היום נוהגים כן במקצת מקומות. ועוד היה מנהג יפה וטוב בירושלים שהיו מחנכים בניהם וכו' ואחר כך היה אביו סומכו ומביאו לפני כל זקן לברכו שיזכה לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ללמדך שהם נאים ומעשיהם נאים, וכל יצר מחשבותם היה לשמים, והיו מוליכים בניהם הקטנים לבתי כנסיות לחנכם ולזרזם במצוות. ע"כ.

עמם. הדבר נחרט בליבם כחווייה נעימה ומתוקה, עם ערך רב לשיעורי תורה ולתלמידים חכמים.

תמיד שמחה מאד בתורתם של ילדיה ונכדיה, והיתה מפארת ומרוממת את לימודם עד מאד. כל מה שקשור ל"עסקים של תורה", היה עומד בראש סדר ההתעניינות שלה: הלכת? למדת? יש שיעור? כמה באים? מה היה? מה לומדים? היא שמחה על כל התקדמות, על כל חזיון, וכמובן רבה היתה שמחתה על כל "סיום", כשהיא לא מפסיקה לדבר ולעודד עוד ועוד.

 אמא עודדה מאד את הנכדים ללמוד משניות, וכל הצלחה שהיתה להם, תמיד אהבו לבשר אותה, כי עשתה להם מצה ענין גדול, נתנה להם להתקדם עוד.

כשנכד קיבל תעודת הצטיינות על לימודיו, התענף להקריא לסבתא את כל התעודה מילה במילה, עם כל האותיות הקטנות, האל"ף מה"בסיועא דשמיא" ושם התלמוד תורה ועד שמות הרבנים האותמים... וסבתא מקשיבה, מתפעלת ומתפעלת...

כשהנכדים הגיעו ללמוד עם סבא, למצור עימו על הפקרא, המשנה, או טעמי המקרא, למרות שהיתה עיופה ומלשה, היתה קמה מהמיטה ומביאה ממתקים ושתייה להמתיק ולהנעים את הלימוד.

הילדים והנכדים ידעו שהתורה בשבילה צה הכל, כמה שמחה היתה לה בסיומי מסכת, כאשר אחד הנכדים צפה לסיום הש"ס, למרות שאמא היתה אלשה ובקושי היתה יכולה לקפוץ ורק וכו' בידיה, אמרה שהיא רוצה לבשל מרק משובא עם בשר לסיום, כי היא רוצה לקחת אלק בשמחה הגדולה הזו.

שתי אהבות תורה

בעניין אהבת התורה של האשה, אמר פעם הגאון הרב שך זצ"ל: לאהוב את תורת החזון איש זצ"ל - כל אשה מסוגלת. אך עדיין אין זה אומר שיש בה אהבת תורה. המדד של אהבת תורה הוא כאשר אשה אוהבת את תורת בעלה, ואת תורת ילדיה, ואף תורתו של הילד החלש ביותר בתורה במשפחה, ככל שתהיה רמתם או התמדתם! אם כן, קיימות באשה שתי אהבות תורה: הקטנה שהיא אהבת תורת החזון איש זצ"ל, והגדולה שהיא

אהבת תורת בעלה וילדיה!... (הובא בספר "משלום בית לשלימות הבית" עמוד 69. וע"ש הרחבה נפלאה בעניין זה)

✍ מספר הנכד: בהיותי ילד בחנה אותי סבתא על אחירת משניות בעל פה במסכת יומא. במשנה האחרונה, שאלותיה: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל...", סבתא מייכה ואמרה לי בשמחה: הו, הנה תראה, גם אני יודעת משנה בעל פה!

✍ סיפרו אמיוניה, כי בהיותם קטנים היו עם "דודה יעל" בשבת מתן, והיא פנתה לאחד מהם ואמרה: תלמד טוב ובעצרת ה' כשתגדל אתה תהיה רב גדול, תבוא ל"צדיקים" ויגידו בראקול: "אנחנו מתכבדים להצניח את הרב הגדול הרב פלזני אלמחי שליט"א... וכל האנשים בבית הכנסת יקומו וימלאו כפיים מצא לכבודך, וינשקו לך את היד... אחר כך סיפרה שוב בהתלהבות את הכל איך יעשו גם לאח השני שיהיה רב, ויזניח את הרב... שליט"א. מנש בקטנותם ציירה להם בדמיון איך הם יהיו גדולי תורה.

מתוך שלא לשמה

כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה מסכת סנהדרין פרק י): נניח, שנער צעיר הוכנס אצל מחנך ללמדו התורה, וזו טובה גדולה לו בגלל מה שיגיע אליו מן השלמות, אלא שהוא מחמת גילו הצעיר וחוסר דעתו לא יבין ערך אותו הטוב, והנה ההכרח מביא את המלמד, שהוא מושלם ממנו, לזרזו על הלימוד בדבר החביב עליו מחמת גילו הצעיר, ויאמר לו: למד ואתן לך אגוזים או תאנים, או אתן לך חתיכת סוכר, ואז ילמד וישתדל, לא לעצם הלימוד, לפי שאינו יודע לזה ערך, אלא כדי להשיג אותו האוכל... וכאשר גדל ונתחזק שכלו, ונעשה קל בעיניו אותו הדבר שהיה מחשיבו מקודם, וחזר להעריך דברים אחרים, משדלים אותו באותו הדבר היותר חשוב בעיניו, ויאמר לו מלמדו: למד ואקנה לך נעלים נאים, או בגד נאה, וגם אז ישתדל, לא לעצם הלימוד אלא לאותו הלבוש... וכאשר תהיה דעתו יותר שלימה, וייקל בעיניו דבר זה, משדלים אותו במה שהוא יותר מזה, ויאמר לו מלמדו: למד פרשה זו או פרק זה, ואתן לך דינר או שני דינרין, וגם אז ילמד וישתדל כדי לקבל אותן המעות... וכאשר יהיה בעל הכרה יותר, וייקל בעיניו גם דבר זה, וידע שהוא דבר פחות ערך, משדלים אותו במה שהוא יותר חשוב מזה, ואומרים לו: למד כדי שתהיה רב ודיין, יכבדוך בני אדם ויעמדו מפניך ויקיימו דבריך, ויגדל שמך בחיך ואחר מותך, כמו פלוני ופלוני, ואז ילמד וישתדל כדי להשיג אותה המעלה, ותהיה התכלית אצלו שיכבדוהו בני אדם וינשאוהו וישבחוהו... והוא אומרם עליהם השלום: "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

חינוך הבנות

בחינוך הבנות, החדירה יעל היטב ערכים והנהגות של צניעות, אהבת תורה, חריצות, עזרה, ביתיות...

בחופשות הנהיגה סדר יום מאורגן, שכלל תפילה בזמן ועזרה בבית. ככלל ידעה לרתום את הבנות לעזרה בבית כדבר טבעי, טוב ונעים. טבעי לסדר את המיטות, לקום ולפנות את השולחן, לארגן את הבית, לסדר, לטאטא, לשטוף... החריצות הטבועה באישיותה, השרתה אווירה של פעילות ועשייה ברוכה.

כאשר הגיעו נכדותיה לעזור, לפעמים היתה מגיעה עמן האחות הקטנה, אשר לכאורה מה כבר יכולה לעשות ולעזור... אבל סבתא יעל ידעה לרתום גם אותה לעשייה הכללית, כגון שנתנה לה מגבונים לנקות את המסילות של דלת ההזזה, וכך גם היתה לה הרגשה טובה שעזרה, וגם הרגילה אותה אכן לעזור, וכמובן שבשבת לא היתה שוכחת לציין באוזני מספר שומעות, כמה נעים לראות את המסילות נקיות, וזו פלוניית הקטנה שניקתה אותן היטב!

חברות - עברות...

יעל הסתייגה מקשר מופרז של הבנות עם חברות, היוצר מצב לא בריא של יציאה מופרזת מהאווירה המשפחתית, והתערבות בבתים אחרים. היא שמה לזה גבולות.

אנא היתה אומרת "אֲבִירֹת - אֲבִירֹת". אולי זו נשמעת אמירה קצת אריפה. אבל יש בִּזְקֹק הַזֶּה הרבה אמת ומכאן חיים. אנא הסתייגה מקשר מדי אֶסֶק אֲבִירֹת, וביאוי שֶׁזֶה יאֵד, פֶּטְפוּטִים אֲרוּכִים בִּטְלָפֹן וכדומה. בת צריכה להיות יותר לבית, אֲנִשְׁפָּא... היו לָנוּ קֶשֶׁרִים מְצִוּוִיִּים בִּבְרִית בְּרוּךְ ה', אֲבֵל בְּמִינוֹן מִתֵּן וְלֹא מוֹפֵר.

כאשר בישרו את הבנות בבית הספר על "שבת מחנה", יעל לא ראתה בזה דבר טוב, שהבת תישן מחוץ לבית, והעדיפה להימנע מכך. אולם המורה של הבת התקשרה ושכנעה, שיש בזה חיזוק רוחני מאד גדול, ובסופו של דבר יעל הסכימה. לאחר השבת כששמעה יעל מבתה, שבנות הסתרקו בשבת, ממש הזדעזעה, והחליטה ברורות שאין יותר דברים כאלו, ומאז לא הסכימה לבנותיה להשתתף בשבתות אלו.

היו פעמים נוספות שניסו לשכנעה, כמה השבתות הללו מעניקות לבנות חוויה רוחנית יפה, קבלת שבת יחד, תפילות משותפות, שירה... אך היא אמרה כי השבת בבית היא

חווייה לא פחות גבוהה של קדושה, הבנות אומרות קבלת שבת יחד עם אמא, קוראות תהלים בצוותא, ושולחן השבת העשיר בדברי תורה עם אבא... היא אף לא ראתה בעין יפה את עצם הבילוי של הבנות יחד בלילה, יציאה עם כותנות החוצה, שירה על הדשא וכדומה, מבחינתה ראתה בכך ירידה והתפרקות שלילית.

[הערה: אין בדברים אלו כדי להוציא לעז על שבתות המחנה, אשר מוסדות הלימוד עושים כל מאמץ לעשותם באווירה חיובית וטובה. אולם יש כאן קו חשיבה נוסף, שראוי לתת עליו את הדעת].

עיקר וטפל

כלפי הלימודים של הבנות, מצד אחד חשוב היה לה שיעמדו במטלות, ותלמדנה כראוי, שמחה היתה בכל הצלחה, אך מצד שני הרגישו שמבחינתה זה לא העיקר.

כלפי הלימודים של הבנות, הרגשנו תמיד שהלימודים זה לא העיקר, אלא העיקר שתצבינה להקים בית של תורה. היא נתנה את המשיבות והתמיכה גם ללימודים, ברכה להצלחה במבחנים, ופעמים שהיתה ממש מתפללת בשעת המבחן להצלחת נכדתה, והיתה שואלת אחר כך איך היה. אבל תמיד הרגשנו שזה לא העיקר. כשבת צריכה להתקבל לסמינר, גם כן היתה מברכת, ותמיד שוצרת בברכותיה את השאיפה העליונה יותר - בית של תורה: "שתתקבל בשמחה לסמינר, שיהיה לה טוב ושמח", אבל הסיוס המוטעם הוא: "ותצפה בנחת בקרוב בימי הנעורים להקים בית נאמן בישראל. תצפה להיות כלה נאה ומסודה, תצפה להיות תלמידה חכמה ובעל מידות טובות".

זכות בלימודם של האבא והאחים

היא החדירה בבנות הרבה אהבת תורה, ועודדה אותן לסייע כפי יכולתן לאבא ולאחים בלימוד התורה, כדי שתהיה להם זכות ושותפות בתורה שלהם. ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, הדבר חדר בעצמותיהן כה חזק, עד שכאשר היו הבנים חוזרים מן הישיבות ל"בין הזמנים", היו האחיות "רבות" מי תכין כוס תה לאח היושב ושוקד על לימודו, מי תצחצח לו נעליים וכו'. ואף נזהרו שלא להפריע להם בלימוד, ולאפשר להם את התנאים הנצרכים.

"החופש הגדול"

כידוע, לבנות ישנו "חופש גדול" גדול גדול. יש בתים שבהם ימים אלו מלאים שעמום, רטינויות, עימותים, מתח ורוגז, אבל יעל הנהיגה את בנותיה גם בימי החופשה באוירה של

עשייה חיובית וטובה, תוך שמירה על זמני שינה וקימה סבירים, תפילה בזמן, פעילות והתנהלות נכונה, ניצול הזמן לעיסוקים טובים, עזרה בבית וכדומה. בכלל נראה היה כי מבחינתה זהו מצב טבעי וטוב שבנות נמצאות בבית.

✍ בתאילת האופש אמא היתה עושה לנו "מסיבה" לכבוד האופש הגדול. היא היתה קונה לנו "טילון" או ממתיק מיוחד אחר, שתהיה לנו התמלה מתוקה, היתה אומרת איתנו "גשם ה' נעשה ונצליח", וכמה פרקי תהילים, להצלה שהכל ילך ברצון ימין.

באחד הימים הראשונים של האופש היתה לוקחת אותנו למנות "אמפיסל" - מנות של רקמות ונותנת לכל אחת לבאור רקמה מתוך קטלוג, משהו שמתאים לרמה שלה. וכך בימי האופש, אחר שהיינו מתארגנות מתפללות ואוכלות, ומגישות עזרה קלה בבית, היינו יושבות לרקום... בסוף האופש אמא היתה לוקחת את כל הרקמות שלנו - למסגריה, לעשות להם מסגרת יפה. היא היתה שומרת את כל התמונות בארון למעלה, ואומרת לנו שזה יהיה לנדוניה... ואכן בבוא הצמן לקחנו עמנו יחד עם הנדוניה, כמה וכמה תמונות יפות ומסוגלות, מעשה ידינו להפתאום...

אמא לא אהבה במיוחד יציאות וטיולים, אבל כן היו לנו כמה טיולים מודיים לאופש: בתשעט הימים היינו הולכות עם אמא לבנייני האומה - לכנס השנתי של שמירת השלום. במשך האופש, הצטרפנו עמה לנסיעות לקבר שמואל הנביא, וערב ראש חודש נסיעה לשמואל הנביא וקבר ראל. היתה גם הנסיעה לים, והיו טיולים משפחתיים, עם המשפחה המורחבת באיזה פארק, ביקורים משפחתיים הדדיים עם לינה, וכך היה עובר האופש, מלא בהווה משפחתי נעים ומרענן.

החדרת האמונה מקטנות

יעל הנחילה את האמונה לילדים הקטנים. כבר מקטנות, החדירה אמירות חזקות של אמונה, שנבעו באמת מתוך אמונה חזקה בה'.

בשורות טובות התקבלו בקריאה טבעית שלי: "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו!" ולאחר מכן פעמים רבות גם "מזמור לתודה". כשילד קשה לו במשהו, לא מסתדר לו וכדומה, אחר שהיתה מקשיבה ומשתתפת, היתה אומרת לו שיתפלל, שישב לומר תהילים, שיבקש מה' שהדברים יסתדרו, כי הכל רק בידו יתברך, ורק הוא יכול לעזור באמת. לא

פעם הושיבה את הילדים הקטנים לקרוא "פיטום הקטורת", או "פתח אליהו", בשביל איזו ישועה. כשהיה קורה משהו לא נעים, פעמים רבות היתה אומרת עם הילדים שייגידו יחד אתה: "גם זו לטובה. גם זו לטובה. גם זו לטובה!" היא אף המליצה להרגיל לומר זאת עם הילדים לאחר קריאת שמע שעל המיטה.

באת הפעמים, כשקיבלה תשובות רפואיות קשות שה"מריקים" עלו, ראתה שבני המשפחה מצטערים, ולא הסכימה לכך, ואמרה שצריך להודות לה' על הכל. התקשרה ואמרה שניצח פרק קל"ו, פסוקי "כי לעולם אסדו", בטלפון עם הילדים. אס בפעמים הראשונות סבתא היתה ה"אנצית" ואנחנו היינו עונים "כי לעולם אסדו". לאמר מספר פעמים סבתא אמרה שנעשה תורנות, והילדים יהיה האנשים והיא תענה ביחד איתנו. וכך היה מספר אודשים.

הנהגות בחינוך

עוד מהנהגותיה ואמרותיה בחינוך הילדים:

- כשילד היה בא אליה ואומר, אמא רציתי לקבל 100% במבחן, וקיבלתי פחות, היתה אומרת: לא נורא, 100% זה גאווה. תשמח עם מה שקיבלת.

- כשנכד היה אומר "יצאנו לחופש", היתה מתקנת אותו: אין "חופש", יש רק "בין הזמנים". יהודי אף פעם לא בחופש.

- כשהילדים היו מביאים תעודה ומקריאים לה את הציונים, היתה אומרת מה הציונים ב"הליכות"? זה הכי חשוב! ובאמת הרגישו שזה מה שחשוב לה.

- כשילד היה בוכה ורוצה משהו, היתה אומרת לו: קודם כל תחייך! תחייכי! בבקשה, בלי פרצוף חמוץ. קודם כל צריך לחייך.

- מאוד הרגילה להכרת הטוב. חשוב היה בעיניה שהילדים והנכדים יתרגלו לומר תודה על כל דבר שמקבלים. קיבלת ממתק - אמרת תודה? איזה בגד יפה תפרה לך אמא! - אמרת לה תודה? אמרתם לאבא ואמא תודה על הנעליים החדשות?

- היתה אומרת להשתדל לא לשבת רגל על רגל, זה גורם לגאווה.

-כשילד קטן היה מוריד אפילו לרגע את הכיפה, היא היתה אומרת: "יראת שמים, יראת שמים!" ומסמנת תנועה של דחיפות לשים כיפה.

-כשלא היה הולך משהו, היתה אומרת, אמרתם "ויהי נועם"?! תגידו "ויהי נועם" והכל יסתדר.

אחריו...!!!

הקב"ה אומר שהוא אוהב את אברהם אבינו. ומדוע? "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו!" כי יש בכוחו להנחיל את האמונה ואת התורה והמצוות לדורות הבאים אחריו. ומרן זצ"ל פירש, כי ישנה הדגשה במילה "אחריו", לומר, שידע להחדיר בהם את החינוך היטב היטב, כך שלא רק כשהם לידו ינהגו בדרך טובה, אלא גם "אחריו", כשאננם לידו, גם אז החינוך הטוב ילווה אותם ויחזיקו בו היטב.

✍️ **אמא זכתה לזמן את בני ביתה "אחריה". החליט שזה, האינוק שלה, מחזיק אותנו הרבה הרבה אחריה.**

שוב ושוב, בכל מיני סיטואציות באימים, ניצבת דמותה של אמא לנצח עינינו, מה היא היתה עושה? מה היא היתה אומרת? איך היתה נוהגת היא במצב כזה?

פעם אחת בילד שבת היתה לנו הצפה רצינית של מים. כל הבית התמלא מים מהלשם, וזרפנו בלי סוף, כבר לא היו לי כוחות והתלוננתי. בני, שהיה אז בן 8, אמר: אם סבתא היתה רואה את זה, היא היתה אומרת "מים שמחה, מים איים, אין מים אלא תורה"! וכך המשכנו לזרוק את המים בכוחות מאודשים...

לא פעם כשהיינו צריכים לברר ענין או ספק בנושא אינוכי, היינו אומרים: נתקשר לסבתא, נראה מה היא אומרת, מה דעתה בעניין.

כשהיו קורים מקרים לא נעימים עם לילדים, הרבה פעמים אמרו מצמצם: אם סבתא היתה פה, היתה אומרת: ה' תודה, ומשחור לתודה.

היא נטלה את האינוק בילדיה ובנכדיה, ובעצרת ה' לכל יוצאי ארציה - "אחריה"!

פרקה

צופיה הליכות ביתה

"בְּחֶכְמָה יִבְנֶה בֵּיתָהּ, וּבִתְבוּנָה יִתְכַנֵּן. וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאנוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנָעִים"

(משלי כד ג-ד)

המהנדסת

פעם רצה מישוהו ללמוד מקצוע. הוא שמע שהנדסאות זה מקצוע מכובד ויוקרתי, והחליט לעקוב מקרוב אחר עבודת המהנדס. הוא בחן ועקב, ונדהם לגלות, שהמהנדס ברוב שעות עבודתו - יושב ו... מצייר ציורים! פשוט לוקח דף, עיפרון וסרגל, כמו בכתה א', ומשרטט שרטוטים. מידי פעם גם מחדד את העיפרון או מוחק במחק. השתוממותו לא ידעה גבול: זוהי עבודתו של מהנדס! או אז הסבירו לו: תשמע אדוני, עבודת השרטוט היא פעולה חיצונית בלבד, אבל מאחוריה עומד ידע עצום, תכנון יצירתי, חשיבה לפרטים. מהדפים האלו, הולך ונבנה אחר כך בנין. עוד מספר חודשים תבוא ותראה את התוצאה.

כי תפקיד איננו מוגדר רק על ידי פעולות טכניות, אלא על ידי מהותן, והרעיון העומד מאחוריהן.

האשה בבית עוסקת רבות בפעולות טכניות, מנקה, מסדרת, מבשלת... אולם דרך הפעולות הללו ועוד הרבה אחרות היא בונה ויוצרת, היא משרה אווירה, נעימות, רוגע, היא מולידה שאיפות, מקנה הרגלים, מתווה דרך. הדור הבא שיקום כאן, לטוב או למוטב, הוא תוצאה ישירה של מעשיה. היא משרטטת כאן קווים לדמותו של הדור הבא.

הפסוק במזמור "אשת חיל" משבח את האשה ואומר: "צופיה הליכות ביתה". המילה "צופיה" פירושה הבטה למרחוק. כלומר בפעילותה של האשה בביתה - יש צפייה למרחוק, יש בנייה ארוכת טווח. הפסוק איננו אומר: "מתחזקת מצויין את ביתה", או "מבצעת בשלימות עבודות ביתה", כי מהות תפקידה הינו בניית הבית במשמעות הרחבה ביותר. בניית הבית, בית שמח, בית קדוש, דורשת חכמת לב, ה' חנן את האשה בבינה יתירה, לדעת ללכת בין הטיפות, לרצות ולשמח את כולם... מאחורי כל הפעולות הטכניות עומדות שאיפות פנימיות נעלות, עומד לב חושב ורגיש, ועומדת חכמה פנימית מיוחדת. כפי שאומר הפסוק (משלי כד ג-ד): "בְּחֶכְמָה יִבְנֶה בֵּיתָהּ, וּבִתְבוּנָה יִתְכַנֵּן. וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאנוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנָעִים". (מתוך החוברת "להיות את")

מלאכות הבית

יעל דאגה במסירות רבה לכל צורכי הבית. יחד עם כל פעילותה בזיכוי הרבים ובחסדים טובים למיניהם, ראשית לכל הקפידה שהבית יתפקד כראוי. ארוחת צהריים מזינה וחמה היתה "תמידין כסדרן", יום יום, אף בערבי פסחים ובימים עמוסים. אף כאשר היתה יוצאת בבקרים לנסיעות שארגנה לקברי צדיקים, או בתקופות שבהן היתה סועדת את אביה בבית החולים, היתה מקפידה תמיד להשאיר בית נקי ומאורגן, וארוחת צהריים מבושלת. פעמים שהיה זה בבחינת "נפתקם פֿעוּד לִילָה, וְנִתְּנָן טָרֶף לְבִיתָהּ", היתה משכימה מוקדם מוקדם, בעוד לילה, כדי לבשל ולארגן. כשהילדים היו מתעוררים בבוקר, פעמים רבות כבר היו מריחים את ריחה של הארוחה המתבשלת על הגז.

יעל היתה זריזה מאוד בעבודות הבית, לא דחתה דברים. כביסות, גיהוצים, נקיונות, נעשו תמיד מוקדם ובזריזות. ביתה היה נקי ומסודר, והיא אף אהבה לטפח אותו בעציצים נאים ותמונות יפות, בבחינת "דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם". גם כאשר גרו בדירה קטנה וצפופה, הסדר והטיפוח שהיו בכל פינה, הסידור המוקדם של הבית בבוקר בקיפול המיטות והשמיכות, הסדר והנקיון אחר כל ארוחה - כל אלו השרו הרווחה והרגשה נעימה.

אמא תמיד השקיעה בבית, דאגה שיהיה נקי ומאופק, עם פריטים יפים ותמונות נאות. יום למחרת שלגברנו דירה כבר לא היו ארעזים בבית, היא פונתה הכל בצריצות ואמה כל דבר במקומו, למחרת בצהריים, כבר השולחן היה עם צליל ומה יפה. אני זוכרת שכאשר אני עברתי דירה, אחרי שבועיים היא שאלה אותי איך מסתדרים, אמרתי לה שיש לי כמה ארעזים בגדר ילדים שאיני יודעת איך לאכאס אותם, היא שאלה אותי למה את ממכה, תפתחי, את התמונות כבר היום תתלי שיהיה לך יפה. ועודדה אותי לסיים שתהיה לנו אוירה נעימה בבית... גם בשנים האחרונות שהיתה חולה, למרות מוגבלויותיה, לא היה ניכר הדבר, היא השתדלה לעשות לאט כל מה שיכלה, וגם נעצרה כשהיה צריך, והבית תופקד על כל צרכיו כראוי.

לכרוך אליך את בני משפחתך

תקשורת מעשית נוצרת על ידי כל מלאכות הקודש במשכנך: בית נאה ומסודר, נקי ומטופח, כבסים נקיים ומגוהצים, תבשילים מזינים ומגוונים וכו'. אלו הם הכלים שלתוכם את יוצקת עושר רגשות ועין טובה, לתוכן את משפיעה ברכות נדבת לב, אהבה, תשומת לב ומסירות. או אז תכרכי אליך את בני משפחתך בקשרים

בלתי נשכחים, שהרי הם אוכלים את אהבתך, לובשים את מסירותך, ונהנים מטעמך.

(הרבנית לפידות, שירת הבית היהודי עמ' 128)

אמא - עד 120!

כאשר בחסדי ה' הילדים כבר נישאו והמשפחה הלכה והתרחבה, המשיך ביתם של "סבא וסבתא" להיות מוקד משיכה, מקור של אור ושמחה לכל המשפחה. הרב ציון ועל השכילו ליצור קשר חם, בהתעניינות תמידית, בתפילות, בעצות טובות, בעזרה.

יעל המשיכה לעבוד ב"מְשִׁרֵת אֵם"... היתה כמו "הכותל" של כולם, לשפוך את הלב, ולשאוב הרבה הרבה חיוזק ועידוד, אמונה ובטחון. ידעה להיות מעורבת, במינון שקול ונעים.

היא קיבלה את בנותיה אחרי לידות בשמחה ובאהבה, ופינקה אותן ואת המשפחה. גם בשנותיה האחרונות התאמצה בכך מאד. פעמים רבות שלחה ארוחות חמות למשפחת היולדת, והשתדלה לעזור ולתמוך כמיטב יכולתה. יחד עם זאת היתה מעודדת לחזור למסלול כשחלפה ב"ה תקופה סבירה להחלמה והתחזקות, היא היתה נוהגת לומר ליולדת בבדיחות: "זהו, גמרת ללדת", ובעזרת ה' כעת "הביתה בשמחה רבה", לחזור לבית ולילדים בכוחות מחודשים.

✍ *הרגשני שאמא נושאת עמינו בעול, ממש כך. נושאת על שכמה את הבעיות הגדולות והקטנות שלנו, מקשיבה, תומכת ועוזרת. גם כאשר לא יכלה לעזור בפועל, מפאת אולשתה או מכל סיבה אחרת, הרגשני את התמיכה שלה. לפעמים היתה אומרת בקריצה: "כבר ניקיתי לך את כל האדריס לפסא", או "כבר בישלתי לךם לשבת", כשהיתה מתכוונת לכך שהיא מתפללת לסייעתא דשמיא שנצליא בדברים האלו, ובאמת היא היתה אושבת ודואגת לנו גם על הפרטים הקטנים האלו, ומתפללת להצלחתנו.*

✍ *מספרת בתה: כאשר כבר הייתי נשואה עם ילדים, והאליפו את השעון לשעון קיץ, התקשיתי מאד לקום בבוקר, אז אחרתי לאמא, בין כה וכה את ערה, אמא אם תוכלי להתקשר אלינו בשש וחצי בבוקר שלא נאחר? אמא עשתה זאת בשמחה, בכל בוקר הייתי שומעת את קולה בנעימות: "בוקר טוב, האם השמש כבר צורחת אצלכם?! איזה יופי, שיהיה לךם יום נעים וטוב... הברכות האלו היו כל כך מתוקות שלמרות שכבר התרגלנו לשעון, ביקשתי שתמשיך להתקשר אלינו...*

✍ מספרת בת אחרת: סיפורתי לאמא שיש לנו לאף גדול בבקרים, להתארען ולארען את הילדים בצמן קצר, ולהגיע בצמן לעבודה. אמא אמרה לי, שאלו להתארען בכזה לאף, ממחר תשימי את הטלפון על הכסא ליד המיטה, ובבוקר אני אעיר אותך, וכך תקומו בצמן ותתארענו בנחת... וכך היה, מידי בוקר היתה מתקשרת ואומרת: "בוקר טוב, מה שלומכם? מתעוררים? שיהיה לכם יום רגוע, יום שמח, יום מבורך וחוצלם. כל הישועות להתראות". וכך במשך תקופה ארוכה, פתחנו את הבוקר עם המילים הקצרות והנעימות של אמא.

✍ מספרת כותה: כשהיה לי ספק לגבי אחד הילדים שלא הרגיש טוב, אם לקחת אותו לקופת מולים, התייעצתי על כך עם סבתא יעל, ודעתה היתה שמוטב לקחת "לחיים" מאשר להישאר בספק. בדיבורה המיוחד היתה אומרת: "תלכו, תנשקו שם את המצוה, ותאצרו לחיים טובים!" והמשפט הזה ליווה אותי פעמים רבות: רק ללכת לנשק את המצוה... מספר פעמים שהלכנו לעניינים רפואיים שונים, היא כל כך עטפה בליוויו אימתי דואג, בעצות בברכות ופסוקים שונים בהתאם לעניין, כך שהרגשנו שאנו הולכים עם "גיבוי" רחמי איתנו!

כבוד והכרת הטוב לבני הבית

יעל שידרה כלפי בני הבית הרגשה של כבוד, הערכה והכרת הטוב. היא מאד השתדלה לא להטריח אף אחד, מה שיכלה לעשות בכוחות עצמה היא עשתה, כשישבה בשולחן ונזכרה ששכחה כפית או משהו אחר, היא לא היתה מבקשת, אלא קמה ולוקחת בעצמה.

כשהיה לה צורך לבקש עזרה מהילדים או מהחתנים, לתלות, לתקן, להרים וכדומה, היתה מבקשת מספר פעמים מחילה, סליחה מכבוד תורתו, אבל אם אפשר לסדר, או להרים... והביעה שוב שוב את תודתה ושמתה על מה שעשו. וכן כשמישהי מבנות המשפחה הביאה איזה סלט, עוגה וכדומה, הודתה בחמימות רבה, "תבורכי!" "תבורכנה ידיך!" לא פעם הזכירה אף לאחר זמן, כמה משובחת היתה עוגה זו שהכינה פלוגית, וכמה מוצלח סלט זה שהכינה אלמונית, כמה תועלת גדולה היתה לה מעזרה זו וזו שהגישו לה, וכדומה. כשלא הרגישה טוב והיתה זקוקה לעזרה וקניות, היתה מבקשת כל כך בעדינות, למי מתאים לקנות לי כמה דברים היום? שמה לב שזה יהיה בזמן שנה, והיתה מתנצלת ומוודה. על אף שטבעי הדבר שבני הבית יושיטו יד ויעזרו, ניכר היה כי אין היא מקבלת זאת כמובן מאליו, ויש לה הערכה למה שעושים!

יחס לילדים

גם כלפי הילדים התייחסה יעל בכבוד. כשילד הגיע לביתה לאיזו שליחות, להביא משהו, לקחת משהו וכדומה, תמיד דאגה לתגמל אותו, שיצא שמח ומרוצה, שהרי הוא טרח להגיע.

 מספר הנכד: מסופר במארא (קידושין לא ע"ב), שכאשר אביו של אביו היה דופק בדלת, מיד היה קם, והיה אומר: כן, כן, שידע שהוא כבר בא לפתוח. סבתא יעל כך נהגה, אני זוכר שדפקתי אצלה ולקח לה צמן בימי אוליה עז שניגשה, אבל היא היתה אומרת: כן, כן, אני כבר פותחת, ומדברית איתי עז שפתחה את הדלת.

בשבתות ובחגים, כשלפעמים בזמני מנוחה הילדים הקטנים עושים רעש ומפריעים, ויש צורך "להשתיק" אותם, השתדלה מאד לעשות זאת ברוח טובה, ולפי הכוחות והיכולות שלהם. היא לא הרימה את קולה עליהם [ובכלל רחוק היה ממנה לצעוק ולהרים קול על מישהו] אלא תמיד דיברה בנחת, נתנה הנחיות והסבירה יפה כמו שמסבירים לגדולים, ביקשה שישמרו יפה על השקט, מידי פעם הביאה ממתק לחלק, ואמרה להם שיגידו יחד כמה פרקי תהילים ואחר כך יחלקו את הממתק. כאשר התארגנו ללכת לאיזו גינה, היתה דואגת לצייד אותם כראוי, ומצרפת חטיף "שיהיה להם עונג שבת". כשיצאו, לא אמרה "שלום עליך נפשי" וכביכול העיקר שסוף סוף יש לי שקט מהם... אלא מידי פעם ביקשה שיבדקו אם הם צריכים משהו.

 מספר נכדתה: פעם כשהייתי אצל סבתא, הבאנו לביתה אברות הלחות בסמך, ושכחנו לשמור על השקט... קפצנו והשתוללנו. כאשר קמה סבתא ממנחת הצהרים שרצתה לנח, לא גערה בנו, רק אמרה באיזק: "מגיע לכן שתי נשיקות"... הבנו טוב את המסר.

קול חתן וקול כלה

כלפי חתניה וכלותיה, ידעה יעל לנהוג בתבונה ובחכמת חיים, לתת הרגשה טובה וחמימה, לפרגן, לתת מקום מכובד ונעים, אהוב ויקר.

בהזדמנויות רבות הביעה הערכה כלפי המחותנים שלה, הורי חתניה וכלותיה, והזכירה את מעלותיהם הטובים, בפרט בפני הבן והכלה, או הבת והחתן, במשפטים כמו: איזה חם מיוחד יש לך, איזו חמות מיוחדת. את המשפט הזה והזה למדתי מחמותך... יש לה הרבה

חכמת חיים! המאכל הזה והזה, טעמנו אותו פעם ראשונה אצל ההורים של... יש להם לב רחב. כמה הם מסורים... איך הם נותנים מכל הלב... ועוד כהנה וכהנה מילים טובות.

פעם כשראתה את הנכדה מטאטאת את הסלון ביסודיות, כשהיא מזיזה את הכסאות ומטאטאת היטב גם מתחת לשולחן, אמרה לה: "רואים שאת הנכדה של סבתא שלך [פלוגית] שהיא כל כך נקיה ומסודרת"...

באמירות כאלה ואחרות היתה מפרגנת אף באופן עקיף לחתניה וכלותיה ומביעה את הערכתה למשפחתם.

אמירות מעצימות

כאשר הגיעו המלאכים לאוהלו של אברהם אבינו, שאלו אותו: "איה שרה אשתך?" השאלה שלהם לא היתה שאלה עניינית, הם לא באמת היו צריכים לדעת היכן נמצאת שרה, ולמעשה כבר ידעו מראש את התשובה. היתה לשאלה שלהם מטרה אחרת: כדי לחבבה על בעלה. הם ידעו שכאשר אברהם אבינו ישיב, ששרה נמצאת באוהל, תתעורר בו חיבה כלפי אשתו, על כך שהיא צנועה ואינה מתראה לפני כל אורח פורח...

אכן, ישנן שאלות ואמירות, כביכול סתמיות, שיש ביכולתן לעורר חיבה, לגרום להערכה, להעצים, לזקוף גב!

✍ מספרת כלתה: אמא מאד פירגנה לכולות שלה ושידרה הרבה אכפתיות, שייכות ואיבה. כשהיתה מדברת בטלפון עם בנה, קודם כל היתה שואלת אותו: "מה שלום אשתך, איך היא מרגישה?" ובסוף השיחה מבקשת ממנו לחסור לה דרישת שלום. בכל פעם שמפגשים לבן עם עניין מסוים, כמו דבר תורה יפה שאמר, שיפור שמסר וכדומה, מיד היתה מפנה את הצרכורים כלפי אשתו - "אשרי אשתו!" "אשריה שהיא תומכת בו ועוזרת לו, בלי העצרה שלה איך היה מגיע לזה? הכל בזכותה!" בהצדננויות שונות היתה נותנת מתנות יפות ואיכותיות, דברים טובים לבית, מצעים ומגבות וכדומה באיכות טובה באיחוד, ותמיד מרגישה שזה בשביל כלתה היקרה, שכל כך טורחת וכו'... בכל הצדננויות היתה "שופכת" שפע של מחמאות באוזני הבן: איזו אשת חיל יש לך! איך היא מספיקה... אני צריכה ללמוד ממנה... איזה תבשילים מיוחדים... הטעם של האוכל שלה עוד עומד לי בפה... יש לה ברכה בידיו... כל התורה שלך בזכותה... ועוד ועוד מילים טובות ומחמאות את הלב.

יעל היתה דואגת לחתניה וכלותיה שירגישו בנח, שירגישו טוב, מתחשבת בטעם ובהרגלים שלהם. לאחד החתנים היו בעבר מנהגים ייחודיים מאוד בחג הפסח, דברים שלא היו מקובלים במשפחה, ויעל היתה דואגת לעשות כרצונו, והכל בהרגשה טובה ונעימה.

 מספר אתנה: בתור האתן הקטן, הרגשתי שאני נכנס למשפחה מבוגרת ומכובדת מאד, דבר שקצת איום עלי בתחילת הדרך. אך אמא, אחותי ע"ה, קיבלה וכיבדה וסידרה לי מקום מכובד בתוך המשפחה, על ידי הארת פנים, כבוד עצום, שימת לב לכל דבר שנצרך, ומנהגיו מרגיש כבן בית. כבר באודשים הראשונים הרגשתי כאילו אני נשוי כבר כמה שנים, למרות שהיו מעלי אתנים נשואים כבר 15 שנה. זה היה על ידי כל אחי פרטים, הרגשתי שמא אחיותי כשהייתי דופק בדלת, אחיות לב, הערכה ענקית לכל דבר שבקדושה. ובפרט כשהלצתי עם "משהו אדש" למשפחה, נסיעות לצדיק רבנו נחמן מברסלב, בכל שנה ושנה בראש השנה לקראת הימים הנוראים, תמיד היתה אומרת לי תיסע, תיסע להביא לכולם ישועות. מבחינתה זה דרש לארא בקביעות בראש השנה את אשתי והילדים, גם כשהמשפחה ברוך ה' גדלה, וגם כשכחותיה כבר נחלשו מאד. באות השנים רעיותי היתה בדיוק אחרי אידה, וכבר אשתי לבטל את הטוסה. אבל אחותי ע"ה, למרות שהיתה חולה ומלשה, לא ויתרה בשום פנים ואופן, ואמרה לי אתה נוסע, אני לא נלמדת משום דבר, וקיבלה אליה את היוולדת והילדים 36 שעות אחרי האידה. בראש השנה האחרון לחייה ע"ה, [כאודשים לפני פטירתה], כשהיתה אסרת כמות, גם כן איראה את המשפחה, ודאגה לי שלא יהיה לי שם טרדה או מתח, הכל טוב, הכל בסדר, הכל מאתי יתברך, ה' תמיד אתך ואצלך, אתה תיסע ותביא לנו ישועות... המאור פנים, המיזוק, האמונה והעידוד, מלווים אותנו ומקקים בלבנו.

כבוד המחוננים

יעל, יחד עם בעלה יבלחט"א הרב ציון שליט"א, כיבדו מאד את המחוננים שלהם, גילו כלפיהם הרבה הערכה, הכרת הטוב, התעניינות ודרישה בשלומם, ואף עודדו את ילדיהם לכבדם, להתחשב בצורכיהם וכו'.

פעמים רבות פנתה יעל אל המחוננים, בשבח על הבן או הבת שלהם: איזה חתן מיוחד \ כלה מיוחדת הבאתם לנו, איזה נחת! לא פעם הוסיפה בטון מחוייך: סבתא פלונית, תגידי לי, מה הסוד שלך, איך מגדלים כזה בן מיוחד, כזו בת מיוחדת? מה המתכון? איך זכית לזה?...

✍ מספרת בתה: אמא תמיד עזדדה והמריצה אותנו לכבד כראוי את האם והאחות להתקשר, לספר על כל מיני דברים שקורים עם הילדים, לשתף. כשהיינו הולכים אליהם, היתה אמא שואלת אותי מה הכנתי להביא להם, לא ללכת בידיוס ריקות, להביא משהו, לעזור, לכבד, להקיר. היא אף עוררה ועזדדה אותי להושיט יד ולעזור יותר בשהותנו שם. הייתי אומרת לה: אמא, אחותי לא צריכה עצרה, היא אהבת לעשות הכל לבד, היא לא אהבת שנכנסים לה לעבודות שלה... אבל אמא אמרה לי: אין כזה דבר, אייבוס לעזור, אייבוס לראות במה להושיט יד, מה זה לא לקום ולעזור? ואכן מאז שחתי לב לכך יותר, ונוכחתי לראות כמה צדקה אמא בדבריה, כמה אכן העצרה היא נחוצה, ואין זה נאה ומצדק כלל לקבל הכל כמובן מאליי על המשל של כסף.

✍ מספרת בת אחרת: אמא, יחד עם אבא שייבדל לחיים, כיבדו את הוריו של בעלי באופן יוצא מן הכלל. כיון שבעלי בן יחיד, נהגו עם הוריו ברמיזות רבה ומתוך התאשבות מיוחדת. הם עזדדו אותנו שוב ושוב ללכת אליהם לשבתות, כדי שלא יישארו לבד. ובמלים זו לא היתה שאלה, היה ברור שהולכים רק אליהם. אם היה קשה לי עם זה, הם היו מעזדדים ומסבירים שוב ושוב את משיבות העניין. פעמים רבות בשבתות מיוחדות, כמו שבת חול המועד, שבת נאמן, שבת מנוחה, היו מצמינים אותנו יחד איתם, והיו מקבלים אותם בכבוד מיוחד, מושיבים את אחי ז"ל בראש השולחן, והיה יושב ואמר דברי תורה, כמו מלך. גם אחר לידה, כשחטב העדרים היינו עם הרק הנולד בבית הוריי, פעמים רבות הצמינו את אחי ואחותי שיבואו אף הם לעזודת שבת, כדי שירגישו מקרוב את השמחה ויראו את הנחת העידוד, התמיכה, ההתאשבות והכבוד שנתנו והענינו לאורך כל השנים, היו משהו מיוחד במינו.

אומנות השתיקה

יעל ידעה היטב לסגור את הפה כשצריך, ולא התערבה במה שלא צריך.

כשבועיים לפני החתונה של בתה, כאשר החתן הגיע לביתם ובא לצאת עם הכלה לכותל לפגישה אחרונה שלפני החתונה, התעניינה יעל לאן בדיוק הולכים, ונקבה בשעה שרצתה שיחזרו. היא הוסיפה אז ואמרה בחיוך: עכשיו רחלי עדיין ברשותי, ואני עדיין מתערבת לכם מתי לחזור ומה לעשות... אבל זו הפעם האחרונה... בעוד שבועיים כבר לא אתערב לכם, אני שמה מנעול על הפה, נועלת עם המפתח, וזורקת את המפתח לים...

מוסיף החתן ומספר, כי אמר אז, שבבקשה לא תזרוק את המפתח לים, אלא תביא לו אותו, כדי שיוכלו לבוא ולהתייעץ כשצריך... ואכן כמה טוב היה להשתמש בייעוץ וההכוונה שלה, המלאים בחכמת חיים ויראת שמים.

האנקדוטה הזו מסמלת כל כך את הגישה שלה: פה נעול במפתח, ונפתח רק כאשר מעוניינים ורוצים בכך...

אירוח בלב שמח

האירוחים אצל "סבא וסבתא" זכורים לכל המשפחה כחויה נעימה, מלאים רוחניות וגשמיות. יעל היתה מתחשבת מאד בטעם של האורחים ומבשלת מה שאוהבים, ידעה שחתן זה אוהב כך, משפחה זו אוהבת תבשיל כזה, והשתדלה מאוד להתחשב בכולם, ולתת הרגשה נעימה של "חשבתי עליכם", "חשוב לי שתרגישו טוב ונעים".

כשהיו משבחים אותה על האוכל הטעים, היתה אומרת: "האוכל לפי האורחים!"...

גם בשנים האחרונות, כשהיתה חלשה, בכל זאת חשוב היה לה לארח, והיתה מתכוננת לכך זמן רב מראש, כל פעם מכינה משהו קטן, נחה, מכינה עוד משהו, מקפיאה, ושוב מכינה ומקפיאה, וכך במשך ימים רבים, היתה מתאמצת מאד, אך היתה שמחה בזה וראתה בכך חשיבות גדולה, "לראות את הנחת", ולשמח ולאחד את הלבבות.

לפני האירוח היתה אומרת לאורחיה שוב ושוב שהיא מחכה להם, שהכינה כבר את ה"גונדי"... או: מה אתם רוצים שאבשל לכם? וכך נתנה הרגשה נעימה ומתוקה שמצפים להם, חושבים עליהם ושמחים בבואם. פעם פנתה לנכד הקטן שלה, שאמור היה להגיע אליהם עם הוריו בעוד כשבועיים לראש השנה, ואמרה לו: "לי תפוס לשבת לידך בראש השנה! אל תברח לי פתאום למקום אחר... אתה יושב לידי!" והוא נהנה ושמח ומחכה לראש השנה. באמירות כאלה ואחרות היתה נותנת לאורחים שלה לשמוח ולצפות להגיע.

גם בעת שהתארכה בבית ילדיה, היתה מביאה איתה רוח של פעילות ועשייה, מפעילה את כולם לעזור, ובעצמה עושה וטורחת ומשרה אורה שמחה ופעילה.

✍️ מספרות נכדיותיה: כשסבא וסבתא הגיעו אלינו למג הפסח או לסוכות, היה לנו מג בכפלים. הרגשנו אורה גלילית, מרוממת ומיוחדת. סבא שיבדלמט"א 'מרים' את האווירה,

לומד עם הילדים, שולחן האג גדוש בדברי תורה ומצוק, ובסיפורים אותנטיים מגדולי אכמי ושיבת "פורת יוסף". וסבתא ע"ה היתה מנציחה לנו בדרכים משלה. היא היתה מבשלת עם אמא את ה"גונדי" המיוחד שלה, ובבקרים התעוררנו לריח הביתיות המגולגלות עם ירק שהיתה מכינה. כללית היתה אוירה מגולגלת, היו לסבתא כל מיני סיפורים מעניינים, ונהנינו לשבת לצידה על הספה, להקשיב ולשמוע. בסיום כל סעודה, סבתא היתה קמה לארץ את השולחן, וכמובן שמיד התייצבנו לצידה, ותוך דקות אחדות הכל היה מסודר והכלים בכיור "נעלמים" באורח פלא...

לא נשכח איך בחצאי אג הפסח, סבתא היתה עומדת (למרות מאותינו...) לשטוף את הכלים של האג, אני לצידה מנגבות ומארזנות, ותוך כשעתיים הבית מאורגן, כל הכלים של פסח כבר הוכנסו לארזנות, וכאן האמא יצאו ואורגנו במקומם. הביקורים הללו נחרטו לנו כמוויה נציחה ושמחה וגם... אינוכיות ללא מילים ושיעורי מוסר, למדנו מסבתא הרבה על מידת הצריזות...

סבתא!

בתור סבתא, היתה "סבתא יעל" סבתא מיוחדת, חמה, אכפתית, מתעניינת, מתפללת. היא היתה מעורה מאוד בענייני הילדים והנכדים, זוכרת כל אחד איפה הוא אווז, מה השמחות שלו, מה "הבעיות" שלו... נו, אז מה עם משה? היתה לו כבר מסיבת חומש? ומה עם שרה, קיבלה תשובה מהסמינר? היא היתה מקשיבה לקשקושים ולברבורים של בת השנתיים ו"מפטפטת" עמה ברמה שלה, ומשוחחת בכובד ראש עם בת העשרה על עניינים העומדים ברומ של עולם... היתה לה יכולת להכיל את כולם. הנכדים אהבו אותה מאד, התייעצו איתה, ואף הרגישו בה משענת רוחנית לתפילות וישועות.

✍ מספרת נכדתה: כשאמא היתה מדברת בטלפון עם סבתא, ואמא הילדים היה בוכה, היתה שואלת מי בוכה ומבקשת אותו ומדברת ומרגיעה אותו. כשהיה צריך להרגיע את איולה הקטנה, היינו מתקשרים לסבתא, והיא היתה מסדרת את כל העניינים, ומתאיל דף אדש. כשהיינו מגיעים לסבא וסבתא לשבת, אחרי הסעודה של ליל שבת, כשסבתא היתה נכנסת למדר היינו באים ויושבים ומספרים לה סיפורים, היא היתה שומעת כל אחד עם כ-ל הסיפורים שלו.

✍ מספרת נכדיתה: אני זוכרת כשהייתי בגיל שבע, הגענו לבקר את סבתא, וסבתא ראתה שאני בוכה, קראה לי, הרגיעה אותי, ואמרה שבפעם הבאה שנבוא, אביא איתי שקית מלאה בצמוק! ואכן לא שכחתי את ההבטחה שלי לסבתא, ולפני שיצאנו לביקור הבא, לקחתי שקית ניילון והתאמתי "לצמוק לתוכה" עד שהשקית התמלאה בצמוק... במשך כל הנסיעה שמרתי על השקית שהצמוק לא יברח... כשהגענו הגשתי אותה לסבתא בהתרששות, ובתוך כל ההמולה שהייתה שם, סבתא התייחסה אלי והתעניינה בשקית, והניחה אותה על מדף בולט בסלון למול עיני הבורקות... זו הייתה דרכה של סבתא היקרה, בכל מצב התייחסה גם לילדים הקטנים, ידעה מה מדבר אליהם, ותמיד מצאה את הדרך ללבוש.

✍ מספרת נכדיתה: סבתא דאגה לא רק לשידוכים שלנו, היא דאגה לנו בכל דבר - היה אכפת לה, תמיד התעניינה, תמיד שאלה: איך הולך? מה קורה? פעמים שהייתי נמצאת בזמנים ללא עבודה, סבתא הייתה משאמת אותי בטלפון ואומרת: נו, מצאת משהו? ומיד פותחת בברכות לרוב, מתפללת על כל פרט של כל אחד, ולא פלא - אחרי מספר ימים הייתי מוצאת עבודה. בערב סוכות האחרון - סבתא פנתה לאמתי מהבנות שלנו, היא ידעה שהיא נמצאת בשלבים של חיפוש אחר עבודה, ואמרה לה: פלונית, כשאת הולכת לראיון עבודה, תתקשרי אלי לפני כן ונניח יחד עם אמא "פתח אליה". שבוץ לפני הפטירה היא דברה עם אמא בטלפון ובקשה את הבת, היה חשוב לה לשאול אותה: נכדתי, אני רוצה להתפלל אלייך שתמצאי עבודה בעזרת ה', מה, אלו מילים לומר? מה את ממפשת בדיוק, מה להתפלל?? אישה גדולה, סבתא ענקית!! המשיכי להתפלל עלינו מלמעלה, על הכל וגם על עבודה, אמרתי לך בדיוק מה אני ממפשת...

אֲשֶׁל נְעִלִי עַל סֵף אֶעֱמֵד, אֲשִׁתְּצֶה לְשִׁבְלֶךָ הָעֵתִיק.

תָּגִי לִי סִבָּתָה עֲקֹבְתִיךָ לְלֵמֵד, אֶל אֶרְצִי לְהָעֵתִיק.

אֶת עַז וְהָדָר לְבוֹשֶׁיךָ - לִי אֶתְפָּר לְמִדּוֹתֶיךָ!

אֶת סוּד חֲמִיד וְנִפְשֶׁיךָ - לִי אֶלְחֹשׁ לְתוֹךְ חַיִּי!

(מתוך שיר בית יעקב)

שמחות משפחתיות

על כל שמחה ושמחה שהיתה מתקרבת במשפחה, היתה יעל מתפללת מעומק הלב, על כל פרט ופרט, ושהשמחה תהיה שלימה, בלב שמח.

היה לה נוהג, לחלק את התהילים בין בנות המשפחה, בימים הקרובים שלפני השמחה, כך שהמשפחה כולה תסיים יחד את ספר התהילים בכל יום להצלחת בעלי השמחה.

✍ מספרת אחייניתה: לא נשכח את אמירת התהילים המאלף לפני כל אירוע בשמחות משפחתיות, אם לפני לידה, אתונה או בר מצוה. בזכות נאמרו עשרות ספרי תהילים, ואני עד היום מעבירה ואמרת להרבה נשים: תקראו תהילים לפני האירוע. כמה נשים אמרו לי "איזה רעיון מבורק!", אמרתי להן: כל הצכויות שמורות לדודה שלי יאל"ה...!

בעיתות כאלה שלפני שמחה, רבות היו בעלי השמחה נהנים ממנה עצה ותושיה. היו לה עצות טובות, מלאות פרקטיקה וחכמת חיים. היא היתה מייעצת בענייני הקניות, מה כדאי לקנות ומתי, בענייני הסעודות, איך וכיצד להכין, מה הכמויות, מי המוזמנים ועוד ועוד. העצות שלה היו שוות זהב, עצות מתוך נסיון וחכמת חיים, שהוכיחו את עצמן שוב ושוב.

פעמים רבות שאף היתה נרתמת לעזרה בפועל בקניות, ומכתת את רגליה בין החנויות, גם למשפחה המורחבת, ובפרט בקניות של נדוניה וביגוד לכלות. היתה לה בזה הבנה טובה, וה' הצליח דרכה לערוך קניות מוצלחות וטובות.

✍ מספרת אחייניתה: לפני אתונה, בעת קניות הרהיטים לבית של הצוג הצעיר, כשהתקציבים מוגבלים... היתה מייצגת ואמרת, שלא צריך לקנות הכל אדם מהתאלה. בהתאלה אפשר להסתדר עם הדברים ההכרחיים, ולקחת חיד שניה וכדומה, ואחר כך לאט לאט להתאדם. היא היתה ממליצה לקנות מכונת כביסה אדשה, וכן מיטות אדשות, אבל כל היתר אפשר בינתיים להסתדר עם יד שניה, ואדריה תהיה לצוג שמחה והתאדשות עם כל רהיט ומחיר שירכשו בהמשך...

לפני אירוע, היתה אומרת לבעלי השמחה שישימו לב לקבל את כולם במאור פנים. בסעודות גדולות, כמו שבתות חתן, כשלפעמים בעלי השמחה עצמם היו מעט מבולבלים בהתנהלות של הדברים, בהגשת האוכל, בחימום, קירור, אחסון וכדומה, היתה היא

"לוקחת פיקוד" ומסדרת את העניינים. כשהיא היתה בשטה, כולם יכלו להיות רגועים, שהעניינים בס"ד מתנהלים למישרין...

✍️ מספרת בתה: בשמחות שלנו אמא אלף פעם לא ישיבה סתם כאורחת, אלא תמיד השלימה שכל אורחת שמגיעה יהיה לה מקום לשבת, ושיבואו לה מנה, ואם צריך לפתח שולחן... מה שלא תמיד בעלת השמחה שמה לב לכך. את הידידות שלי התקשרה אלי אחרי פטירתה של אמא ואמרה לי: "אני זוכרת את אמא שלך מהשמחות: היא היתה מקדמת אותנו ואחרת לנו, ברוכות הבאות, אני אמא שלי..., ואחרי שהצלנו את עצמנו, היתה מאמיאה לנו, וישר אבררת איפה נשב...". היא גם דאגה שבשמחת האתונה, למרות שהכלה מאד מרוגשת, בכל זאת תאכל משהו טוב. אני זוכרת איך באתונה של בתי הבכורה, אתכה לבתי הכלה את השניצל לקוביות, וישיבה לידה והשלימה שתאכל...

למי שייכת המדליה?

אומר דוד המלך פסוק מיוחד, שהוא אמת בסיסית בשבילנו (תהלים מה יד): "כל כבודו בת מלך - פנימה" - את כבודה, מעמדה והצלחתה שואבת האשה היהודיה מתוך ביתה פנימה, מתוך השקעה בתפקיד הייחודי שהועיד בעבורה הבורא, בבניית הבית, בטיפוח והפרכת חיי המשפחה. על אשת חיל זאת, היודעת את מקומה, וממלאת במסירות את תפקידה, נאמר: "קמו בְּנֵיהּ וַיֵּאֲשְׁרוּהָ, בְּעֵלָה וַיְהִלְלָה", המשפחה היפה שהיא מקימה, היא היא המדליה הכי יקרה והכי מכובדת שלה. היא כמו מלכה בגדוד, מוערכת ונערצת, ומשפחתה מכריזה עליה ואומרת, מתוך שכנוע פנימי עמוק: "רבות בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל, וְאֵת עֲלִית עַל כָּלָה" ובסופו של דבר, "תָּנוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ, וַיְהִלְלוּהָ בְּשִׁעְרֵים מְעֻשִׂיָּה", היא היא שתזכה ליהנות ולשמוח לנצח מפירות עמלה המבורכים.

פרקו

מועדים וזמנים

שבת קודש

תנו לב לזכור תמיד את יום השבת!

אומרת התורה (שמות כ ח): "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" - ומסביר רש"י: **תנו לב לזכור תמיד את יום השבת**, שאם נזדמן לו חלק יפה, יהא מזמינו לשבת.

בגמרא (ביצה טז ע"א), אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד? מצא בהמה נאה, אומר: תהא זו לכבוד שבת! למחר, מצא אחרת נאה הימנה, מניח השניה ואוכל את הראשונה. ובמכילתא אמרו: מעשה בשמאי הזקן, **שלא היה זכרון שבת זו מפיו. לקח חפץ טוב - אומר זה לשבת! כלי חדש - אומר זה לשבת!**

רואים אנו כאן, כי ההכנות לכבוד שבת קודש, הינן כחלק מהותי ממצות השבת, בזה שאנו זוכרים אותה, מתכווננים לקראתה ומצפים לה, מתוך ידיעה שהיא היא "חמדת הימים", ואלה עינינו נשואות כל ימות השבוע!

כבוד השבת

אצל יעל, ניתן היה להרגיש כי שבת קודש היא אכן "חמדת הימים", היא הפסגה, שאלה עולים במשך ימות השבוע. שבת יקרה, שבת אהובה, שאלה מתכווננים, טורחים, חושבים עליה, מייקרים ומחשיבים אותה עד מאד.

כבוד השבת שלה ניכר היה היטב היטב בבית. המפה הלבנה הנפרסת בכבוד ובהדר ביום חמישי, הנרות הנתונים בפמוטים מבריקים ויקרים, בתוך ויטרינה המיוחדת להם, כלי הסעודה היפים הנערכים על השולחן בטוב טעם, יחד עם מלחיות, גביעים, מתקן למפיות, בקבוק ליין, כיסוי לחלות, כל אלו מהמהודרים והנאים ביותר.

היו לה גם "מגבות של שבת", מגבות נאות ומעוצבות, המיוחדות לכבוד שבת קודש, וכמובן בגדים נאים ומשובחים, ואף נעלי בית המיוחדות רק לשבת. בשנים האחרונות אף

התקינו בבית תאורה יפה נוספת, שאותה הדליקו רק לכבוד שבת קודש.

כשהיתה קונה דברים טובים לבית, כמו מצעים חדשים או חפצי נוי, הקפידה לחדש בשבת.

ההכנות לשבת

ההכנות לשבת התחילו כבר מתחילת השבוע. בדרך כלל ביום שלישי כבר היתה עורכת את הקנייה העיקרית, בשוק "מחנה יהודה", ולא פעם היתה אומרת בבת שחוק, כי "מלאך של שבת" עזר לה לסחוב...

רשימת הקניות לשבת היתה פותחת בדרך כלל במילים: "לכבוד שבת קודש בלב שמח אמנן", ורק אז: תפוחי אדמה, גזר, עגבניות, עופות, בשר...

ביום שלישי היתה מסדרת את הנרות. מלבד שני הנרות של שמור וזכור, הדליקה עוד נרות נוספים, ואותם היתה מכינה בינתיים על השולחן בחדר. בשנים מאוחרות יותר, כשהתקינו ויטרינה מיוחדת לנרות השבת, היתה מכינה את הנרות כבר במוצאי שבת, מנקה את הכוסיות, ושמה שמן זית ופתילות.

ביום רביעי בערב כבר הרימה את הכסאות לשטיפה של יום חמישי בבוקר, וביום חמישי בערב כבר היה השולחן ערוך לגמרי לכבוד שבת קודש.

כשהיתה פורסת את המפה על החלות, היתה אומרת: "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'".⁹

ביום שישי בבוקר היתה מסיימת להכין ו"להעמיד" את התבשילים, שטרח והתחילה בהכנתם עוד קודם. ובשעה מוקדמת כבר היה הבית מלא בניחווחות השבת, כשהוא נקי, מסודר וערוך בטוב טעם לכבוד השבת המלכה.

⁹ כתב הבן איש חי (שנה שניה פרשת וירא סעיף יז): כאשר תסדר האשה הפת על השלחן, תניח מפה תחתונה ומפה עליונה. ואחר שתניח המפה העליונה, תניח שתי ידיה על השלחן, ותאמר פסוק "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", ועל ידי דיבור זה תשרה הקדושה על השלחן. וכן מסתבר, כמו שכתוב בזוהר הקדוש על כסא אליהו הנביא זכור לטוב בשעת המילה, שצריך לומר בפה "זה הכסא...". (עיין חוברת "ברית מילה בהלכה ובאגדה" עמוד 163)

✍ מספרת בתה: ביום שישי, כשהינן אוצרות מהלוחדים, אמא כבר היתה מוכנה מאחיתה לקבל את השבת. היא היתה יושבת ומתפללת על הספה, עם ארוך של שבת, השולחן ערוך מיום אחישי, הבית נקי, והתבשילים כבר מוכנים.

מעניין, שכך בדיוק מתאר רבנו יוסף חיים בעל ה"בן איש חי", את האשה הזריזה במלאכתה לכבוד השבת: אשר כמה שעות לפני בוא השבת, "סיימה כל מלאכת ידיה, ורחצה והחליפה בגדיה, וישבה להשען על הכרים" ... (חוקי הנשים פרק עשרים ושמונה)

✍ מספרות נכדותיה: בבית של סבתא שולחן השבת היה ערוך כבר מיום אחישי בלילה, שולחן יפה ערוך בטוב טעם, תאורה מיוחדת ויפה המיוחדת לשבת בלבד. בימי שישי נכחנו ב"טקס" הנחת האלות על שולחן השבת, סבתא היתה נולשת לשולחן, גם בימיה הקשים, מניחה את האלות במקומם ואומרת: "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'". עיניה היו קורנות מאושר!

כשבוע לפני פטירתה קיבלה סבתא מתנה מילדיה ליום הולדתה, כיסוי מפואר לאלות של שבת קודש, זה היה סגנון המתנות לסבתא אהבה, אליהם היא התאברה, כי היה בזה איבוב הנצווה.

בערב שבת האחרון שבו שהתה סבתא בביתה, היא נולשה בדחילו ורחימו, ללא כמות פציוס, אך עם כמות נפש עצומים, להרים את פלאטת השבת ולהניחה במקומה. אחת מהנכדות נכחה במקום ופנתה אליה: סבתא, עצבי, אני אניה את הפלאטה במקום, אני אסדר. אך סבתא ראתה בהנחת הפלאטה הרבה מעבר למשהו סתמי טכני, היא ראתה בזה הכנה לקראת שבת המלכה! ובשאריות כמותיה, הרימה את הפלאטה כשהיא לוחשת: לכבוד שבת קודש!!

הדלקת נרות וקבלת שבת

הדלקת נרות השבת, נעשתה בזמן, בנחת, לא מתוך לחץ ומרוץ. ניכר היה כי זה הרגע המכונן שאליו חיכינו וציפינו, אליו התכווננו. במוחש כמילות התפילה: "וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה...". וכפי שאמרו חז"ל (מסכת שבת קט ע"א) שקבלת שבת תהיה "כיוצא לקראת חתן וכלה", כמו שמקבלים את החתן והכלה בשמחה ונחת ולא בהתרוצצות ובהלה.

ממשיך הבן איש חי (שם) בלשונו הזהב: לכן הנשים, ישמרכן הרחום, צריכה האשה להשגיח, בעבודות יום השישי, להיות זריזה במלאכתה. ותעשה עבודותיה מוקדם ותשלימם. **וקודם זמן הדלקת הנרות בשעה אחת, יסתיימו מכלול עבודותיה, ותקבל את השבת כשהיא רגועה.** ותקח לעצמה מנוחה, ותהיה מלאה בששון ושמחה לכבוד שבת המלכה, וה' יעזור לנו לקבל שבתות ה' בשמחה, אמן ואמן.

אחר הדלקת הנרות, היתה מתפללת תפילה חרישית, ולאחר מכן היו הבנות מנשקות את ידיה, והיא היתה מברכת אותן: "שהקב"ה יטע תורתו ואהבתו בליבך".

היא היתה אומרת בקול נעים "קבלת שבת", כשכל בנות המשפחה מצטרפות אליה. השעה הקרובה, עד לבוא הגברים מבית הכנסת, היתה "זמן איכות" של בנות המשפחה יחדיו, לשבת ולשוחח בניחותא. פעמים רבות הצטרפו בעת זו עוד מבנות המשפחה המורחבת, לעיתים היתה מישהי מספרת איזה סיפור חיזוק וכדומה, לעיתים היתה יעל מחלקת "תהילים" בין כולן, או שהיו אומרות כולן "שיר השירים", וכללית היתה אורח מעניינת ונעימה של שמחה ואיחוד לבבות.

בעת זו אף היתה מזכירה לבנות ולכלות, להאכיל את הילדים הקטנים כבר כעת מתבשילי השבת, כדי שלא יצטרכו לחכות ולהצטער עד זמן הסעודה. היתה זו הנהגה טובה ומועילה מאד, לטובת הילדים, ולטובת האמהות שתוכלנה לאחר מכן לשבת בנחת לשולחן השבת, שכשהילדים הקטנטנים רגועים ושבעים...

 מספרת אחייניתה: בלילות שבת לאחר הדלקת נרות, הייתי מגיעה לבית של דודה יעל ע"ה, קודם כל היינו קוראות תהילים, ובזמנו לא היה ספר תהילים מחולק, אלא כל אחת קיבלה ספר תהילים ודודה יעל היתה אומרת: את תקראי מפרק זה וזה, ואת מפרק זה וזה. היא היתה מקפידה שלא ידברו בעת אמירת התהילים, כך היתה אומרת לנו: "שאלת הכלה תהיה שלימה, לא טלאים טלאים!" וכך זכינו כמה וכמה פעמים לקרוא תהילים.

שולחן שבת

שולחן השבת היה חוויה מרוממת ומענגת, מלא וגדוש ברוחניות ובגשמיות.

אחר הקידוש, ואחר שבירך הרב ציון את כל בני המשפחה בברכת כהנים, והאציל ברכות לכולם, היתה אף היא מברכת, והיו ברכותיה מתוקות וערבות מאד. היא בירכה כל אחד

ואחד בטום טעם, בהתאם למצב ולצרכים שלו, פיה היה מפיך מרגליות של ברכות גדולות יפות. את הבנים היתה מברכת: "ה' יטע בלבך אהבתו ויראתו, תזכה להיות גדול בתורה, תזכה לכלה נאה וחסודה..." את הילדות והבנות הרווקות היתה מברכת: "ה' יטע בליבך אהבתו ויראתו, בחיק ירא אלוקים תינתני, תזכי בימי הנעורים להקים בית נאמן בישראל..." את הנשואות היתה מברכת: "ה' ישרה שכינתו ביניכם, תזכו לדור ישרים מבורך..." ועל הברכות הללו הוסיפה עוד ברכות גדולות וקטנות בהתאם למצב: שתלך לישיבה בחשק ובשמחה, שתצליח בלימוד \ שתלכי לגן בשמחה ולא תבכי... \ שתצליחי במבחנים \ שתהיה לך ברכה בעבודות לכבוד פסח. ניתן היה להרגיש כי יש בלבה תפילה חמה מיוחדת לכל אחד ואחד.

במהלך הסעודה, היתה פוקחת עין שיהיה לכולם בשפע, כשהיו משבחים אותה על המטעמים המשובחים שהכינה, היתה אומרת: "מלאך של שבת בישראל".

היא לא היתה מוותרת על דברי תורה בשולחן. היתה אומרת כי "שולחנו של אדם מעיד עליו", ומה השולחן הזה יאמר עליה בעולם הבא?! אם לא היה למישהו איזה חידוש, היתה אומרת שהרב שרעבי היה אומר: "חתל קרעא" - תגרד את הראש, ותיזכר לומר משהו של תורה... פעמים רבות היתה מזכירה לבני המשפחה עוד באמצע השבוע: "אל תשכחו להכין דברי תורה לשולחן שבת!" והוסיפה: "אני מכינה את האוכל, ואתם מכינים לי מטעמים של דברי תורה!"

כאשר אחד מהנוכחים היה מתחיל לומר דברי תורה, מיד היתה מפסיקה מעיסוקיה, מתקרבת לשולחן ומטה אוזן להקשיב. כשהיה מסיים, היתה פעמים רבות אומרת: "כל הכבוד לאשתו! בזכותך הוא דרש כל כך יפה, כי את אפשרת לו ללמוד תורה". גם לדברי התורה של הילדים הקטנים היתה מקשיבה בשימת לב מרובה ובהתעניינות גלויה. בשנים עברו, היו פעמים שהיתה מחלקת "תהילים המחולק" לכל הנוכחים בסיום הסעודה, והיתה קוראת לזה, מנה אחרונה - "גלידה של דוד המלך"...

✍ מספרות נכדויות: הברכה של סבתא בילל שבת שהיתה שזורה על פיה: "תהיי כמו האמהות הקדושות: שרה רבקה רחל ולאה, כל אשר פלונית בת אלמונית עושה - ה' מצליח בידה!". אנחנו עדיין שומעות אותה מברכת אותנו ברכה זו, ומרגישות את ידיה המלטפות אותנו באום ואהבה.

בסעודות שבת, סבא בוצע על האלה ומאלק, וסבתא היקרה שלנו לא אושבת רק על עמל... אושבת על הסובבים אותה - נכון שעוד רגע יעבירו לכולם אלה ובשפע... אבל סבתא תמיד היתה דואגת למלק מהאלה שלה לעמלה הראשונה של המוציא, הרגשנו איך אכפת לה מכל אחד, אושבת תמיד על כולנו, גם על הקטנים שבינו.

במהלך הסעודה, מלבד הלליה הרגילה שהיתה מאלקת, אצל סבתא שלנו היתה לידה נוספת - לידה אחרת, לידה שלא נמסה ונעלמה, "לידה של דוד המלק!" - סבתא היתה מאלקת את התהילים.

ואצלנו בלי שבת של השבעה, כשישבנו כל הימים יחד סביב שולחן השבת, ללא ההורים שלנו, פנתה אלינו האחות הגדולה ואמרה: באו מלק לכבוד שבת לידה של דוד המלק! וכך גמרנו את ספר התהילים לעילוי נשמתה. היא הצליחה להאדיר לכולנו מה היא לידה...

וביום השבת

במשך השבוע, על פי רוב, היתה יעל נמנעת מלאכול עוגות למיניהן, וכשהיתה בצהרי יום השבת יושבת עם כוס קפה ועוגה טובה, היתה אומרת בהטעמה: זה בשביל עונג שבת!¹⁰

במשך השבת היתה מרבה באמירת תהילים, ובהגיע זמן המנחה היתה אומרת כי זהו זמן "רַעְוָא דְרַעְוִין" [רצון הרצונות - עת רצון מיוחדת]¹¹, והיתה מרבה אז בתפילה ובתהילים, וסוחפת עימה את סביבתה לאוירה של תפילה.

מוצאי שבת

סעודה שלישית מסתיימת, הגברים הולכים לבית הכנסת, והנה מגיע זמן צאת השבת.

¹⁰ כתב רבנו יוסף חיים בספרו בן איש חיל (קונטרס שני אליהו דף כ ע"ב), העושה מצוה שיש בה הנאת הגוף, כמו: עונג שבת, אכילת מצה בליל פסח ועוד, ומכוון לשם מצוה וגם להנאת גופו, הרי זה נחשב ודאי כמצוה מן המובחר, כמבואר בהוריות (י ע"ב). ע"ש. (עיין שו"ת יביע אומר חלק ו אבן העזר ס"ס יד. מאור ישראל חלק ב מסכת פסחים ח ע"א, כה ע"ב) וכן מבואר מרש"י (נדה יז ע"א ד"ה אונס שינה).

¹¹ כך כותב הזוהר הקדוש (פרשת יתרו שמות פח ע"ב. בתרגום): "בא וראה, בכל ששת ימי השבת, כשמגיעה שעת תפלת המנחה, הדין הקשה שולט וכל הדינים מתעוררים, אבל ביום השבת, כשמגיע זמן תפלת המנחה, נמצא רצון הרצונות, והעתיק הקדוש מגלה רצונו, וכל הדינים נכפים, ונמצא רצון ושמחה בכל. וברצון הזה, הסתלק משה, הנביא הנאמן הקדוש מן העולם..."

יעל קמה במרץ מהשולחן, בקריאת "שבוע טוב ומבורך"! ולזה מתלוות ברכות לשבוע טוב, עם שיר על השפתיים: "לנר ולבשמים נפשי מיחלה", "אליהו הנביא זכור לטוב", ולעיתים אפילו ריקוד קטן עם הילדות, ו --- קדימה במרץ לעבודה.

יעל מנצחת על המלאכה, וכל בנות הבית נכנסות לפעילות נמרצת של סידור וארגון הבית. את מלאכת שטיפת הכלים הרבים שאחר השבת תמיד שמרה לעצמה, ובנות הבית סביבה מנגבות, מכניסות לארון, מארגנות ומסדרות. כשהיו הגברים חוזרים מבית הכנסת, בדרך כלל כבר היה הבית מאורגן, כלי השבת בדרך לארונות, והשולחן מוכן להבדלה.

✍ **במוצאי שבת נוהג אבא שליט"א לומר ביוזון מוטעם את הבקשה המובאת בסידורים לשבוע טוב, וכשהיה מגיע למילים "ופתח לנו ה' אלמקינו בצה השבוע ובכל שבוע ושבוע, שלרי אורה, שלרי ברכה..." - כאן היתה אמא עוצבת את כל עיסוקיה, ולפעמים עם הסקוטל של קירצוף הסירים ביד, היתה מתעושת ליד השולחן, ועונה בכוונה אמן אחר כל ה"שלרים": שלרי אורה - אמן, שלרי ברכה - אמן, שלרי גאולה - אמן וכו'. אף במוצאי שבת האחרון למייה, כששכבה בבית המלטים, שאל אותה אבא אם היא רוצה שהוא יזיד את הבקשה הזו, ואמרה שכן, והיא התאמצה לענות את ההאמנים.**

מרן זצ"ל בשיעורו במוצ"ש בבית הכנסת היזדים

החל מפטירת מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, קיבלה על עצמה להוציא את השבת לפי זמן רבנו תם. זה לא היה קל בעבודה, כי היא היתה זריזה ואוהבת לסיים דברים מוקדם. אך התאמצה לכך בגלל חשיבות העניין, אשר מרן זצ"ל היה מרבה לחזקו בשיעוריו¹².

היא היתה מקפידה על סעודה רביעית, ואך עודדה את ילדיה

¹² היא עשתה כפי הוראת מרן, אשר הורה כי עיקר שמירת זמן רבנו תם נדרשת במלאכות דאורייתא, כמו הדלקה, כיבוס, סחיטת מטלית וכדומה, ואילו במלאכות דרבנן ניתן להקל, ולכן אפשר לעסוק בארגון הבית וסידורו לפני זמן רבנו תם.

להקפיד על כך. גם בשנים האחרונות, כשמאד לא הרגישה טוב ובקושי הצליחה להכניס משהו לפה, היתה מתאמצת בכך מאד, ופעמים שבעלה הי"ו היה מפורר לה כזית חלה, עם ביצה רכה וכדומה.

✍ מספרת בתה: כשהינן ילדים, אמא הקפידה במוצאי שבת לעשות ריקוד קטן עם הבנות לשבוע טוב. ובשבוע שהיתה שמחה במשפחה היתה שרה: "א גוטע וואך און א מצל טוב", שיר זה למדה אצל האדמו"ר מגעלצא שבביתו שהתה בהיותה באורה.

לאחר ההבדלה, הוא היתה מדליקה נרות לרדיקים, לאברהם, יצחק, יעקב, דוד המלך... ומאלקת שוקולד - שיהיה לכולם שבוע מתוק!

❧ מועדי השנה ❧

חגי ומועדי השנה, במחיצתה של יעל, היו מלאים השראה ושמחה. לא "עוברים" את החג סתם, לא עוברים "לידו", אלא נכנסים "לתוכו". מרגישים את התוכן המיוחד והמסור והחיוזקים המיוחדים שלו. התפילות המיוחדות לו, הדמויות שקשורות אליו, המאורעות שקרו בו, סגולות מיוחדות שקשורות אליו - הכל מאד מודגש ומוטעם.

כשהיתה כותבת את התפריט לחג או את רשימת הקניות, היתה מוסיפה בראש הרשימה: לכבוד ראש השנה היום הקדוש \ לכבוד חג הסוכות, לכבוד האושפיזין \ לכבוד חג הפסח, חג הגאולה \ לכבוד חג מתן תורה. כל חג היה מורגש חזק, עם העוצמה והחווייה שלו.

פסח פסח

ערב פסח

ההכנות לקראת החג הקדוש והמיוחד, חג הפסח, התחילו זמן רב מאד קודם הפסח. נקיונות שניתן להקדים, כמו ניקוי וסידור ספריות וארונות, הוקדמו ונעשו זמן רב לפני פורים, כדי למנוע לחץ מיותר בימים העמוסים הסמוכים לפסח. כמו כן נעשתה אז במתינות מלאכת ברירת האורז. יעל היתה יושבת בערבים, מאזינה לעיתים להרצאות ושיעורי תורה שונים, ובוררת את האורז מתון מתון, בשימת לב מרובה, שלוש פעמים

כנהוג.¹³ כמובן נזהרה מאד שלא לבדוק ליד הילדים כשהאוכל בידם, שמא יפלו חלילה פירורים.

כאשר התחילה חופשת הפסח, וההכנות לפסח עברו להילוך גבוה יותר, בכל זאת היו סדרי הבית מאורגנים ונעימים, בדרך כלל לא היה צורך ב"מאסות" של עבודה ביום אחד, כי בסייעתא דשמיא היתה התארגנות טובה מראש, וכך נעשו ההכנות, לצד התפקוד התקין והשוטף של הבית, בנחת וברוגע, הבית תיפקד על צרכיו כראוי, עם ארוחות מסודרות, כביסה מאורגנת וכו'.

העצלות והפזיזות אחיות הן – ולעומתן הזריזות והמתינות

אומר הבן איש חי בספרו "חוקי הנשים" (פרק כח): העצלות והפזיזות אחיות הן, וצריכה האשה להיזהר משניהן, היות ופעמים האשה עוסקת במלאכות הבית בכל כוחה, ומי שיראנה יהלל את עבודתה, אבל הוא טועה בה, כי צריך לגנותה, היות והיא מוכרחה ביגיעה ובזריזות אשר היא עושה – מכח העצלות שיש לה במלאכה, כי לפני שעתיים היתה צריכה להתחיל בעבודתה, והיתה העבודה נעשית במנוחה, ולא היתה מיגעת עצמה, ולא היתה מתקשה במלאכתה!

שתי נשים היו גרות בשכנות, וכל אחת מהן היתה מבשלת התבשילים בידיה, לצורך מאכל בעלה ובניה. והאשה האחת מאוד קלה וזריזה, ארוחת הערב קודם ארבע שעות תסיים להכינה, והתבשיל היה יוצא רך וטעים, כי היתה מבשלת במתינות ולא מעייפת את ידיה. והאשה השניה עצילה, לא תזוז ממקומה למלאכת התבשילים, אלא לפני זמן הארוחה בשעה אחת. ומוכרחת לעשות מלאכתה בחפזון, ועובדת בידיה וברגליה, והתבשיל היה יוצא גרוע ביותר...

שמעו נא הנשים ישמרכן הרחמן, אמת שהזריזות טובה ומשובחת – והפזיזות מגונה. ואומרים החכמים: פרי הפזיזות – חרטה. וכל אדם פזיז, יתחרט בסופו. וההולך בריצה, לא יצא בשלום מהמכשולים. ולכן צריכה להיות כל אשה זריזה במלאכתה, אבל בלא פזיזות. ותתבונן בדעתה על כל דבר בתחילתה ואם כל מלאכותיה סדורות ועשויות. ובזה תהיה יקרה וחשובה, ומאוד טוב שמה, ותמצא חן בעיני בעלה, ותמיד חוט של חסד משוך עליה.

¹³ וכמו שכתב מרן זצ"ל בחזון עובדיה – פסח. ואולם בשנים האחרונות הורה בנו מרן הראשון לציון והרב הראשי לישראל רבנו יצחק יוסף שליט"א, כי בהיות והמציאות כיום שהאורז נקי מכל חשש חיטה שהוא, על כן, די לבדוק את האורז פעם אחת, בתשומת לב רבה לבל תמצא בו חיטה, וכמבואר בחוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה" (עמוד 103).

✍ מספרת בתה: באופש של ערב פסח היינו קמים מוקדם, ובדרך כלל כבר מרימים את ארוחת הצהריים שאמא טרחה לבשל ולהכין מוקדם עוד לפני שקמנו. לאחר תפילה וארוחת בוקר, היינו מתאילות עם העובדות והנקיונות של פסח, כל פעם חלק מסויים בבית, כשאמא היא העובדת הראשית, ומשרה סביבה איירה של פעילות נמרצת. היא היתה מאד מפרגנת לנו על העבודה שלנו, היתה אומרת: "איזה אור נהיה באדר, איזה קירות נקיים, איזה דלתות נקיות"... היה שווה להתאמץ... בסביבות השעה 12:30-12:00 כבר היינו מסיימות את העבודה לאותו יום. לאחר מכן אכלים ארוחת צהריים חמה, כל יום בישול אחר, אמא הקפידה על כך במיוחד בערב פסח, אמרה שצריך כח לעבוד את ה' יותר בערב פסח. היא היתה אומרת בצחוק "הכח בצלחת"! אחר הצהריים היה פנוי לעיסוקים שלנו או לקניות. בכל מהלך הנקיונות תמיד היתה כביסה נקיה מקופלת בארונות, והבית היה מסודר מאד. אפילו ביום של בדיקת אמא, שהוא יום עמוס במיוחד, היתה אמא מכינה מראש ארוחת צהריים, היתה זו ארוחה קבועה המתאימה ליום זה, שהרי הלכ כבר מוכשר לפסח, והבית כולו נקי, לכן אמא היתה כמה ימים מראש מטגנת קציצות בשר ומקפיאה, וכעת מאממת אותן, עם פיתות טריות, ועם סלט ירקות, וכך היתה לכולם ארוחה מצוינה וטובה וישוב הדעת לעבודת ה'. גם אנחנו אימצנו בביתנו את התפריט המוצלח הזה, שאפשר לאכול אותו בצד והוא אינו מאלכך ואינו עושה פירורים, ונותן דלק ליום עמוס ומעייף זה...

את ההכנות המיוחדות הצבורות לטובה בערב פסח, היתה הכנת ה"אלקה" - המרוסת המסורתית. היה זה טקס מליזי, אמא היתה דואגת שכל המומרים [תמרים, תפוחים, אגוזים, שקדים, מיץ עגבים ועוד] והכלים, יהיו מוכנים מראש על השולחן, כל המשפחה התאספה יחד, כשאבא שליט"א מנצח על המלאכה בפועל, ומאדיר בן איבה ומביבות למנוחה.

גולת הכותרת - ליל הסדר

ליל הסדר - מעמד שהוא גולת הכותרת בבית היהודי, מצות "והגדת לבנך" והעברת האמונה מדור לדור. וכשנעשית לקראתו הכנה כראוי, הרי שניתן לחוש אותו כראוי, בעוצמתו, ביופיו ובהדרו.

בבוקרו של ערב פסח, הכל כבר הוכן לקראת הלילה הגדול. כל העלים, החסה, הכרפס וכו', כבר שטופים במקרר. מי לימון, ביצים, קערת הסדר, וכמובן כמובן התבשילים

והסלטים - הכל מוכן. והשולחן ערוך בפאר ובהדר... בני הבית אומרים בנחת את תפילתו של רבי שמשון מאוסטרופול [המובאת המחזורים] המיוחדת ליום זה.

בצהריים כולם נחים, יעל היתה סוגרת את התריסים ומאפילה את הבית, כדי שכולם ישנו וכך יוכלו להגיע בערנות טובה אל הלילה הגדול והארוך. ארוחת צהריים משביעה, מאכל קבוע המיוחד ליום זה, הוכנה בכמות גדולה, שתספיק לאכילה נוספת סמוך לחג, כדי שתהיה לכולם סבלנות ויישוב הדעת לשבת בנחת ב"מגיד", מבלי ללטוש עיניים כלות אל ה"חרוסת" וה"שולחן ערוך"¹⁴.

לקראת כניסת החג, לובשים כולם את בגדי החג החדשים. יעל הקפידה לקנות לבני הבית בגדים חדשים לכבודו של החג הגדול, להרגיש "בני חורין", ולראות את כולם בליל הסדר ממש כמו בני מלכים.

אחר שהיו הגברים הולכים לבית הכנסת, היו הבנות מתפללות ערבית, ואומרות יחד את ההלל השלם בברכה, כשיעל מטעימה ומנגנת את קטעי ההלל, בשמחה גדולה ופורצת, בליווי תנועות של ריקוד¹⁵ ושבח לה'.

ואין זה פלא, כי ליל הסדר עצמו, היה אכן חוויה מרוממת ועוצמתית במיוחד!

ליל הסדר של אבא שלי"א אקוק לכולנו בעצמות. האמונה שאבא מצרים בעורקינו לכל השנה... הסיפורים על אברהם אבינו ששר את הצלמים, על עשר המכות ועל יציאת מצרים, המספרים באמונות ובצורות... כשכל הילדים והנכדים מרותקים ומקסמים... ואנא - היא היתה "פיקוד העזר". היא מוציאה ומביאה מה שצריך... היא שמה לב על הילדים שהיו רגועים ומרוצים, מידי פעם רומזת לאבא שיתן אגוזים [ובשנים האחרות - שקולד] לנכד זה ולנכד זה... שאף אחד לא יאוש מקופא... מאזינה בקשב רב לכל מילה... גדול היה חלקה גם בחלילה גדול זה.

¹⁴ בהלכה מבואר שפירות וירקות, עוף ובשר וכדומה, מותר לאכול בערב פסח. ואדרבה טוב שיאכלו בני הבית בערב פסח כראוי, בכמות כזו שישבו כולם רגועים ושלוים בלילה, ויספר להם בנחת, בסבלנות ובשמחה את ההגדה וסיפור יציאת מצרים. וכמבואר בחוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה" (עמוד 158).

¹⁵ כמובן לא ריקוד ממש, האסור בשבת וביום טוב, אלא תנועות ידיים של ריקוד.

שביעי של פסח

✍ מספרות נכדויותיה: בשיעי של פסח, בלילה, כאשר אחרי הסעודה היו הבנים הולכים לבית הכנסת ל"לימוד" בשיעי של פסח, כינסה סבתא יעל את כל הבנות, היתה אוירה מאד "כיפית" ונאמדה, היינו צומקות ומשחאות יחד, ואז סבתא אמרה שלכשי נקרא מהאברת "אז הפסח בהלכה ובאגדה" את הנושא של קריעת ים סוף, שהרי קריעת ים סוף היתה בלילה זה בצות. אמא מקריאה מהאברת, וסבתא כל הצמן מוסיפה לנו נוסף של התפילות מניסי ה' בקריאות של: "ישתבח שמו לעד!" "איזה יופי!" והשיא - כשנגיע לצות לילה, אחרת איתנו את "שירת הים", כולנו עומדות ואחרות יחד בקול, אם המניינה היפה של סבתא, ואחר כך "נשמת כל חי", וכך הרגשנו שאת "קריעת ים סוף" ושירת הים.

בחג הפסח האחרון לחייה - תשע"ט, התארכה אצל בתה הגרה בקומה רביעית, ובשביעי של פסח, התאמצה מאד ללכת לבית הכנסת לקראת חצות הלילה, להיות בפתחת ההיכל וקריאת שירת הים ברוב עם. במאמץ גדול ועצום, ירדה 4 קומות, ואחר כך עלתה אותו, כשבין קומה לקומה התיישבה על כסא למנוחה, אך שמחה גדולה מילאה את ליבה שזכתה להיות במעמד הזה.

מעלת אמירת שירת הים בחצות ליל שביעי של פסח

לאחר סעודת ליל יום טוב שביעי של פסח, מנהג רבים ללמוד את התיקון המסודר המובא במחזורים, ושם הובאו פסוקים מהתנ"ך וקטעי גמרא המדברים בענין הגאולה העתידה שנזכה לה בעזרת השם יתברך בקרוב. ומרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, בהיותו מכהן פאר כרב ראשי לתל אביב, נהג לדבר בלילה זה מניסי קריעת ים סוף והגאולה העתידה, וכן נהגו רבים ושלמים.

מנהג טוב, מעט קודם חצות [24:40 בערך], לפתוח את ההיכל, ולקרוא בספר תורה מתחילת פרשת בשלח עד שירת הים. ובחצות שרים כולם יחד בנעימה קדושה את שירת הים בשמחה גדולה. **וסגולה בדוקה ומנוסה** לבקש בשעה זו בקשה וישועה, ובעזרת השם יתברך תתמלא בקשתו. (חוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה" עמוד 207)

חג השבועות

בחג השבועות, הורגש "חג מתן תורה". הימים הקודמים לו, וההכנות לקראתו, היו מתוך הרגשה של "הנה אנו זוכים לקבל את התורה". לברכת ה"חג שמח" שהיתה מאחלת, היתה מוסיפה: "שתזכו לקבל את התורה מתוך שמחה!"

בליל שבועות, כאשר היו הגברים הולכים לבית הכנסת ללמוד כל הלילה, היתה אף היא נשארת מספר שעות, וקוראת תהילים ומגילת רות.

בבוקר היתה קמה מוקדם, מתארגנת לבואם של הגברים, מכינה שולחן יפה עם קידוש ועוגת גבינה. כאשר הגיעו מהלימוד, היה הכל מוכן ומזומן, והיא קיבלה אותם במאור פנים מיוחד: איזו זכות יש לכם, איזו קדושה, רואים שזכיתם לקבל את התורה! בפרט היתה מחמיאה ומפרגנת מאד לילדים הצעירים, שזה להם מהפעמים הראשונות להצטרף ללימוד, היתה מנשקת אותם, "מריחה" את ריח הקדושה והתורה שנשפג בהם, מתרגשת יחד איתם, ומפארת ומרוממת את הזכות הגדולה שלהם.

במשך היום היתה מרבה באמירת תהילים, שהלוא זהו היום של דוד המלך. היא הספיקה לומר פעמיים את כל ספר התהילים, והדבר חדר אף לבנות הקטנות, אשר כבר מגיל קטן, 8-9, היו יושבות לסיים ביום זה את כל ספר התהילים.

בעשר השנים האחרונות אף הקפידה ללכת בבוקר לבית הכנסת, לשמוע את קריאת התורה של עשרת הדברות. היא שמעה בשם הגאון הרב אלישיב זצ"ל, שכשם שבמתן תורה כל החולים התרפאו, כך בכל שנה מוריד הקב"ה בעת קריאת עשרת הדיברות, שפע של רפואה לעולם. ואכן, באיזו שמחה ובאיזו התרגשות היא היתה הולכת! היו שנים שזה היה כרוך לה במאמץ רב מאד, אך היא הלכה בכוחות מיוחדים, בשמחה גדולה, והרגישה במוחש את הרפואות והישועות הנמשכות בה! אף עודדה את בנותיה ונכדותיה ללכת לישון, כדי שתוכלנה לקום בבוקר מוקדם וללכת לבית הכנסת, להתפלל ולשמוע את עשרת הדיברות.

הארה חוזרת

אומר רבנו חיים ויטאל, כי בכל שנה חוזרת מחדש הארת החג, ונפתחים שערי שמים כפי שהיה מימי קדם. בפסח נגאלו - נעשה זמן המסוגל לגאולה, "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל". ראש השנה אדם הראשון נידון בו - נעשה יום

הדין בכל שנה. ביום כיפור שה' אמר למשה "סלחתי כדברך", ומחל על חטא העגל - נעשה יום מחילה וסליחה לדורות. חג השבועות נפתחו השמים למתן תורה, "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים, אין עוד מלבדו", ראו מראות אלוקים, שמעו את הקול מדבר מתוך האש הגדולה, זכו למדרגות נבואה - יום זה מסוגל לקניית אמונה מושרשת ובהירה, ולהשגות מרוממות לקניית התורה.

ומעשה היה, בבחור שחלה בחולי קשה כמה ימים קודם חג השבועות, ובא להתברך אצל הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל. אמר לו הרב: אתן לך עצה. תתכונן היטב לפני החג, בשלושת ימי ההגבלה תעסוק בתורה בהתמדה, ובפרט בליל החג הקדוש, ובבוקר בעת קריאת התורה, תחשוב ותרגיש שעתה אתה מקבל את התורה ממש בהר סיני, והרי במתן תורה התרפאו כל עם ישראל, ובעזרת ה' תתרפא! הבחור עשה ככל אשר אמר הרב. לאחר החג עשה בדיקות, והכל חלף הלך כלא היה. "מה רבו מעשיך ה'". (חוברת "חג השבועות בהלכה ובאגדה" עמוד 73)

❧ הימים הנוראים ❧

יעל התייחסה אל הימים הנוראים "בדחילו ורחימו" - ביראה ובאהבה, ניתן היה להרגיש את התייחסותה לימים אלו כ"ימי הדין" המצריכים התחזקות ושיפור, ואף "ימי הרחמים והסליחות", המסוגלים ביותר לבקשות ותחינות לשנה טובה ולהשפעות טובות משמים.

אמירת הסליחות

במשך חודש אלול היתה משתדלת מאד באמירת הסליחות כל יום.

✍ *מספרת אחייניתה: לפני הרבה שנים, יותר מעשרים שנה, הייתי פוגשת אותה בסליחות ביזדים אצל הרב עובדיה זצ"ל, כמה היתה בוכה ומתפללת בסליחות - ללא מנוח!*

בשנותיה האחרונות כשהיציאה מהבית קשתה עליה, היתה שומעת את הסליחות דרך הטלפון מפי בנה, במניין שהתקיים בשעת אחר הצהריים. בני המשפחה ידעו כי בשעה זו אין להתקשר ואין להפריע לה. אם היו אמורים להגיע אליה לבקר או להביא קניות וכדומה, היתה מתאמת איתם מראש שלא יגיעו בשעה זו. כל כולה מרוכזת היתה באמירת הסליחות, אותם אמרה בתחנונים ובכוונה רבה. לפעמים היתה חוזרת ואומרת סליחות פעם נוספת בחצות לילה בשידור חי מישיבת "אור החיים" של הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א.

ראש השנה

בערב ראש השנה היתה יעל משתדלת להרבות אהבה ואחוזה, מתקשרת לדודים, למחותנים, ולכל מיני מכרות, ואף יורדת אל השכנים, לברך ולאחל שנה טובה.

ראש השנה הורגש במחיצתה כחג של "וגילו ברעדה", מצד אחד אימת הדין, לא פעם במהלך החג היתה אומרת: "אולי דנים אותנו עכשיו?" ומצד שני, שמחת החג וכל הכבוד הראוי, בבחינת (נחמיה ח י'): אָכְלוּ מִשְׁמָנִים וְשָׂתוּ מִמֶּתְקִים... פִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָינוּ, וְאֵל תַּעֲצָבוֹ פִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעֻזָּם... וְלַעֲשׂוֹת שְׂמִיחָה גְדוֹלָה".

כאשר היתה קונה לילדיה בגדים לכבוד החגים, היתה נותנת להם לחדש אותם כבר בראש השנה, אבל לעצמה לא היתה מחדשת, אלא שומרת את הבגדים החדשים לחג הסוכות, כי היתה אומרת שבראש השנה יש אימת הדין.

על אף שמותר לבשל בחג מאש לאש, היתה מעדיפה לבשל ולהכין הכל מראש, תפריט מגוון ומכובד, כדי שבחג עצמו תהיה פנויה יותר לתפילות וקריאת תהלים.

שנים רבות היתה הולכת להתפלל בבית הכנסת שבו בעלה הרב ציון שליט"א היה חזן, היתה נהנית ושמחה לשמוע את התפילה מפיו, ואף בשנים שבהן היה חזן בבית כנסת הרחוק מאד מן הבית, התאמצה ללכת לשם. שוב ושוב במשך החג אף היתה מתפללת עליו שיהיה לחן ולחסד, ותעבר תפילתו בעיני אלוקים ואדם.

כמו כן השתדלה מאד לקרוא בראש השנה פעמיים את כל ספר התהילים [כפי שכתוב בספרים שיש נוהגים לקרוא כן, שאז יוצא מספר הפרקים 300, כמנין "כפר"].

✍ מספרת בתה: פֶּעַם אֶת בְּרַאשׁ הַשָּׁנָה, אֵנָּה שָׁמָּה אֶת הַקְּצִיזוֹת שֶׁהֵכִינָה בַּתְּבִיט אֶד פֶּעַמִּית, וְהָיָה לִפְתָּע נִפְלָא הַתְּבִיט, כִּמְעַט כֹּל הַקְּצִיזוֹת נִפְלוּ, הַיּוֹטֵב נִשְׁפָּךְ וְיִתְצֵ לְכָל עֵבֶר, וְנוֹצֵר לְכָלֹךְ רַב. כּוֹלָנוּ נִבְהַלְנוּ, יִדְעָנוּ הַיּוֹטֵב, בַּכֹּהֵן מֵאֲמֵן הֵכִינָה אֵנָּה אֶת הַקְּצִיזוֹת הָאֵלּוּ בְּשָׂרִית כּוֹחוֹתֶיהָ, וְכֹל הַלְכָלוֹךְ מִסְבִּיב... מֵנֵשׁ נִלְמָצְנוּ. אֲבָל אֵנָּה מִיָּד הִרְעִיעָה אֶת כּוֹחָהּ, בְּשָׂלוֹה רַבָּה אֲמִירָה: הֵכֵל לְטוֹבָה, זֶה רִצּוֹן ה', כֹּה טוֹב שֶׁזֶּה כֵּךְ...! וְכֵן הִשְׁרַתָּה הִרְעִיעָה שֶׁל רוֹעֵץ וְשָׂלוֹה, נִיקִינוּ וְסִידְרָנוּ הֵכֵל בַּהֲרַעֲשָׁה נִעְמָה.

ובהקשר לכך, סיפר פֶּלֶם בן הקטן בן השבע, סיפור שלמען אודות רבי יהודה פתיה, שבאו אליו נסיונות שונים בליל ראש השנה, ולא רגש ולא הצטרף [הסיפור להלן במסגרת], ואחר שסיפר את הסיפור, הוסיף לתמוך ואמר: הסיפור הזה מתאים לסבתא יעל, גם היא ככה אומרת... אכן, כמה הסיפור הזה מתאים לאמא, שכל כך כל כך השתדלה לקבל הכל באהבה!

למען נסתך – להיטבך באחריתך!

מעשה שהיה עם הגאון המקובל רבי יהודה פתיה זצ"ל. שנה אחת בליל ראש השנה, פגעו ידיו בטעות במנורת השמן המשתלשלת מהקיר, ונשפך השמן על בגדיו הלבנים. קיבל הרב את הדבר בשלוה, והסב לשולחנו לאכול כרגיל. מפאת שנכבתה מנורת השמן, עלה הרב עם אשתו לגג ביתם, לסעוד את סעודת החג, אולי יהיה אור מעט. בהגיע עת הגשת התבשיל, נתקלה הרבנית ונפל הסיר מידה. ניחם אותה הרב ואמר: כמה יש ליזהר מלכעוס ומלהצטער בראש השנה! ובכך שנתגבר לא לכעוס ולא להצטער עקב המקרים שבאו עלינו הלילה, ונעמוד בנסיון, יהיה לנו לסימן טוב לכל השנה! ואכן באותה שנה היו לו הצלחות וישועות מיוחדות יותר מכל שנה. (עיין יוסף לקח על ספר משלי פרק כט פסוק כב)

יום כיפור

ביום כיפור היתה יעל עושה תענית דיבור, והיום כולו היה קודש לה' לתפילות ותחנונים.

כשהיו ילדיה קטנים, היתה מראש מכינה אותם אל היום הגדול. היא היתה מכינה להם שקיות ממתקים מיוחדות וגדולות יותר מתמיד, ומסבירה להם על קדושת היום, שבו אמא צריכה להתפלל לה' שיתן לנו שנה טובה וכו'. היתה נותנת לילדים הגדולים הוראות: הנה יש פה שקיות של ממתקים, את השקיות האלו תחלקו אחרי ארוחת בוקר, ואת השקיות האלו בשעה כזו... וכך, לצד הטיפול בילדים והדאגה לצורכיהם, היתה מוצאת את הזמן והפנאי להתפלל.

✍ מספרת בתה: כילדות, התפילות של אמא ביום הכיפורים השאירו עלינו רושם עצום. היא היתה מתפללת בבית, ברגש ובכוונה. באיחוד זכורה לי תפילת הנעילה, אמא היתה אומרת את הפיוט "אל נורא עליה" בהשתקקות ובדמעות, הבנו שאלו רגעים גדולים מאד, עד היום מצטרפות הילדים באוזניי, והתחושה הגדולה מלווה אותי ברגעים הללו. כך גם למדתי מאמא, שתפילה שאשה מתפללת בבית, יכולה להיות לא פחות מרגשת ומלאה עוצמה.

"שבת בבית ה'" של האשה

מעשה שהיה: בבית הכנסת של רבי ישראל מסלנט ממתינים כולם בציפייה דרוכה. היום הקדוש, יום הכיפורים, פרש את כנפיו על העולם, ובבית הכנסת רוצים כולם לקבלו בתפילת "כל נדרי". אולם - רבם הנערץ בושש מלהגיע. הם ממתינים וממתינים, בדאגה מלווה בתמיהה: מה יכול לעכב בעד רבם מלהגיע לבית הכנסת ביום הקדוש הזה? והנה כעבור המתנה ממושכת, נכנס הרב, והתפילה התחילה. לאחר התפילה ניגשו אליו תלמידיו ושאלוהו ביראת כבוד, מדוע בושש מלהגיע, והרב ענה להם, כי בדרכו לבית הכנסת שמע קול בכי של תינוק. משהבחין שהבכי הולך וגובר מבלי שמישהו מנסה להרגיעו, הבין שהתינוק נמצא לבדו, ועל כן נכנס הוא אל ביתו וניגש להרגיע את התינוק הבוכה. כך התעכב שעה ארוכה עד אשר נרגע התינוק ונרדם בשלווה בעריסתו. התברר כי אמו היקרה של התינוק היתה באותה עת... בבית הכנסת. רצתה להצטרף אל הרגעים המרוממים של "כל נדרי"...

ר' ישראל לימד אותנו דבר חשוב, שעבודת ה' האמיתית של האדם היא לעשות מה שה' מבקש ממנו, להתייבב במקום הנכון, שאותו הועיד בעבורו הבורא:

אומר הרב וולבה זצ"ל: "אין ספק, כי רבן של ישראל הורה בזה הלכה למעשה, כי כל אדם חייב לעבוד את עבודתו במקום שההשגחה העליונה העמידה אותו, ולכן עבודתה של האם ההיא, היתה לשמור על בנה. וכאשר האם עזבה את מקומה כדי להתפלל "כל נדרי" בבית הכנסת, אין זאת אלא מצוה הבאה בעבירה, ולא עוד, אלא היא מבטלת קדושת החיים ועבודת ה' המוטלת עליה, **לחשוב כי "עבודת ה'" מצויה דווקא בבית הכנסת. ונהפוך הוא, מקומה בעבודת ה' הוא דווקא על יד בנה הזקוק לה ולשמירתה!"** (עלי שור ח"א עמוד ער)

מדברי הרבי מקלויזנבורג זצ"ל: "נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, משום שהן עסוקות תמיד במצוות הגדולות שניתנו להן: לגדל דורות חדשים שגם הם יקיימו מצוות. ממילא פטרה אותן התורה משיבה בסוכה ומארבעת המינים ומכל יתר מצוות עשה. דבר זה מוכיח שזהו דווקא תפקידן העיקרי: לשמור על הילדים שיהיו בריאים וחזקים ויוכלו לקיים את התורה! ואדרבה, אם האשה לא תקיים את המצוות שהזמן גרמא, אלא תעשה מה שהיא חייבת לעשות, ותגדל בניה לתורה וליראה, יתן לה ה' בזכות זה בנים תלמידי חכמים, שהם יוכלו לקיים את כל המצוות שהיא לא קיימה". (ומובא בעלינו לשבח ח"ב עמוד ריד)

מדבריה של שרה שניר ע"ה לתלמידותיה: "שבת בבית ה' כל ימי חיי" - דוד המלך לימד אותנו יסוד חשוב ביותר במזמור זה: כל התבל כולו הוא בית ה'! בכל מקום אליו נפנה, וכל מסגרת שאותה נמלא - נוכל להפוך אותם למקום השראת השכינה.

בכל מעשה, בכל יום ובכל רגע מחיינו, אם קשובות אנו בכל פעולותינו לרצון ה', הרי שיושבות אנו בבית קודשו! בכל אשר נעשה: בכל אמירה, בכל תחושה, בכל שיחנו ושיגנו עם הבריות ובכל עיסוקינו המקצועיים - אם נעשה הכל מתוך יושר ואמת כפי רצון ה' ומצוותיו - יושבות אנו בבית ה' כל ימי חיינו!

כל חובותיך כבת ישראל וכאם בישראל, גם הפעולות היומיומיות הפשוטות ביותר, גם הן נחשבות ומשתוות לשיבה בבית ה' - אם אך תמלאי אותן מתוך כוונה לקיים את רצון בוראך. תפילותיה של האשה, אף אם אינן נאמרות בבית הכנסת אלא בכל מקום אחר - בבית, בכל שעה שבאפשרותה להתפנות מדרישות הבית ומחובותה המשפחתית - יקרות הן לפני ה' באותה מידה בדיוק, כמו אלו הנישאות לפניו בבית הכנסת. ביתה הוא בית ה'... גם בלילות חשוכי שינה, כאשר יושבות אתן ומנענעות את עריסת תינוקכן ושרות לו את שיר הערש, תוך שאתן נאבקות בריסי עיניכן הנעצמות, גם אז יושבות אתן בבית ה'. (שאוני בלבבך עמ' 144)

חג הסוכות

חג הסוכות, חג שמחתנו, יושבים בסוכה "בצלל דמהימנותא", בצל האמונה בה' יתברך, ובחברתם של "שבעה אושפיזין עילאין קידישין"! האם יש שמחה גדולה מזו?

✍️ מספרים נכדיה: במשך כמה שנים האחרונות שבא וסבתא היו אצלנו בחג הסוכות, היתה אומרת לנו שכדאי לקשור בסכך של הסוכה חגב בקבוק קטן של שמן זית ובקבוק קטן של יין, כדי שהם יספגו את הקדושה של הסוכה ושל "שבעה אושפיזין עילאין קדישין", ואחר כך נשמור אותם ונשתמש בהם לברכה והצלחה. אפשר למרוח את השמן על איזה פצל... או לשתות טיפה מהיין לפני איזה מאכל... ואכן, עדיין יש לנו את בקבוקי השמן והיין האלו.

בכל ערב מימי החג, היתה מדליקה שבעה נרות עבור שבעת האושפיזין, וגם זה נעשה באופן שהשרה הרבה רגש של כבוד והערכה לאושפיזין הקדושים, כשהיא מטלחה את שנותיהם בהטלחה מיוחדת "לכבוד אברהם אבינו, אושפיצא קדישא, זכותו תלן עולינו...", "לכבוד משה רבנו, רעיא מהימנא..."

סבתא הדגישה לנו שהחג הסוכות הוא חג של שמחה, ואפשר לשאוב ו"לשמור" ממנו שמחה לכל

השנה! היא היתה משעשעת אותנו וממיישה לנו כך: תביאו תביאו שקיות, תביאו אשפתונים. ועכשיו כולם ביחד לנשול ליתוך האשפתונים מלא מלא שמחה, שימח לנו לכל השנה. קדימה, "את שנים שלוש... ש-מ-ח-ה!" וכולם צוחקים ונושפים ונושפים ליתוך האשפתונים וממלאים אותם בהמון המון שמחה... שיהיה מספיק לכל השנה...

א ימי החנוכה

"וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ בְּהִלָּל וּבְהוֹדָאָה" - ימי החנוכה הורגשו כימים של שמחה והלל. יעל היתה אומרת בכל יום את ההלל השלם [כמובן ללא ברכה], בשמחה ובניגון. על הבוקר היתה מכינה את הנרות להדלקה, בחיבה של מצוה, ובהגיע עת ההדלקה, היתה מכינה כיבוד נאה ושתיה חמה, לשבת יחד באוירה משפחתית נעימה, עם תפילה והודיה לה, בפרט בחצי השעה הראשונה שיש ענין יותר להסתכל על נרות ההדלקה, שהיא שעת רצון ומסוגלת לישועות.

הנרות הללו קודש הם

כתב הגאון בעל חוות יאיר: עיקר המצוה היא, שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראותם ולשמוח בהם, זכר לשמחה שהיו מדליקים אבותינו לאחר הנס, כמו שאומרים: "והדליקו נרות בחצרות קדשך". וכן משמע ממה שאמרו, ואין לנו רשות להשתמש בהם "אלא לראותם בלבד", ולא די שידליק וילך לו למקום אחר. ע"כ. והגאון האדר"ת [הרב אברהם דוד רבינוביץ תאומים] כתב בספרו נפש דוד: מצות נר חנוכה חביבה עלי עד מאוד, והתענגתי לשבת בחדר שבו הנרות לראותם ולהסתכל בהם בכל רגע, והייתי שש ושמח בהם הרבה. ולא הלכתי מאותו החדר רק כשהייתי אנוס על פי הציבור. גם בשו"ת שב יעקב ובספר מנוחה וקדושה כתבו: וראוי לשבת אצל הנרות בחצי שעה הראשונה, ולהאריך בשירים ופיוטים כדי להודות ולהלל על הניסים. והחתם סופר נהג לשיר את הפיוט "מעוז צור ישועתי" לפי ניגון מיוחד שהיה לו על זה. ומכל זה מבואר, שלא נכון לקיים את המצוה כלאחר יד ולהסתפק בהדלקה בלבד, אלא לשמוח ולהודות להשם יתברך על הניסים ולהתעכב על יד הנרות, ויזמרו זמירות חנוכה, שבאופן זה יש פרסום הנס כראוי. (חוברת "ימי

החנוכה בהלכה ובאגדה" עמוד 104)

ביום האחרון של חנוכה, "זאת חנוכה", היתה לוקחת את כל הפתילות, שמה בקופסת שימורים, כדי שידליקו אותם ויעברו בכל פינות הבית עם אמירת פיתום הקטורת. [כך שמעה מאחד הרבנים]

ראש חודש כס

הציפייה לראש חודש, עם התפילה והייחול שיחדש עלינו ה' את החודש לטובה ולברכה, הורגשה כבר מ"שבת מברכין", כשיעל נושאת את שמו של החודש ורמזיו על שפתייה, ומאחלת לכולם שיהיה חודש טוב.

בערב ראש חודש, שהוא "יום כיפור קטן", היתה יעל עורכת נסיעה מיוחדת לקברי צדיקים (כמסופר להלן בהרחבה בפרק יב). כאשר בנה התחיל לחלק את התהילים בכל ערב ראש חודש בין כל בני המשפחה¹⁶, שמחה בזה מאד, והיתה כבר כמה ימים מראש לוקחת את החלק הקבוע שלה [יום ראשון] באמירת התהילים.

ראש חודש עצמו, היה יום חגיגי. יעל היתה אומרת את ההלל בהטעמה, ומכינה ארוחת צהריים חגיגית¹⁷, מזכירה לילדיה לא לשכוח לומר "יעלה ויבוא" בתפילה ובברכת המזון. היתה שרה עם הילדים "שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה", ופיה היה גדוש בברכות ובתפילות שיחדש עלינו ה' את החודש לטובה ולברכה לששון ולשמחה.

¹⁶ כמובא בחוברת "ראש חודש בהלכה ובאגדה" (עמוד 113): **מנהג טוב ויפה לקרוא את כל ספר התהילים בכל ערב ראש חודש, שהוא דבר המעורר לתשובה.** ואף העוסק בתורה, ומרגיש עתה שקריאת התהילים מעוררת את לבו לתשובה, בודאי שרשאי לקרוא ולהתחזק בתשובה וביראת שמים טהורה, ואין בזה ביטול תורה חס ושלום.

¹⁷ כמבואר בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תיט סעיף א): **"מצוה להרבות בסעודת ראש חודש"**. והגאון רבי עזרא עדס זצ"ל, נתן סימן בדבר, תי"ט ראשי תבות: **תאכל יותר טוב.**

פרק ז

השמיעיני את קולך

אחד המאפיינים הבולטים ביותר באישיותה, "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", פה מפיק מרגליות של תפילות, ברכות ומילים טובות על כל דבר וענין. כל החיים וכל ענייני היום יום, הכל מתקשר אוטומטית לפסוקים, לקדושה, גדוש בברכות ובתפילות.

ואני תפילתי

התפילה היתה דבר מרכזי מאד בחייה ובסדר יומה. סידורי התפילה היו קרובים מאד ללבה, והיו מתבלים מהר מרוב שימוש, עליהם ניתן לומר: "נֶאֱמָנִים פְּצָעֵי אֹהֶב" (משלי כו ו). היא היתה לוקחת אותם עימה לכל מקום, כשהיתה מתארחת בבית ילדיה, היו הסידורים בני לוייתה הקבועים. אף לדרכים היתה לוקחת עימה ספר תהלים קטן שממנו תוכל לקרוא בדרך.

"הספרים של הרב שרעבי" [סידורי "תפילה למשה" הגדושים בתפילות וסגולות שונות לכל זמן ועת] היו חביבים עליה מאד, והיתה מרבה להתפלל מהם. היא היתה אף מצרפת אותם למתנת בת המצוה לכל נכדותיה, יחד עם סידור מהודר - מתנה שכה תאמה לאישיותה.

ואני - תפלה

דוד המלך ע"ה אומר (תהילים קט): "וְאֲנִי תִפְלָה". כל כולי, כל ישותי - תפילה. ומפרש רש"י: "ואני תפילה - ואני מתפלל אליך תמיד!".

ואכן אמרו חז"ל (ברכות כא ע"א): "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו!" הלואי שיזכה האדם לחוש תמיד מחובר, מייחל, כמה ומשתוקק לקב"ה; לשאת את עיניו וליבו השמימה.

כי תפילה איננה רק מילים והיגוי שפתיים. תפילה מלשון **התפתלות**, התחברות חזקה ומפותלת, להיות כרוך ומקושר היטב. בתפילה האדם מפתל וכורך את עצמו אל הקב"ה. והלואי שיזכה לכך כל היום כולו! (עיין פירוש רש"י בראשית ל ח)

מספרת בתה: ביום שני ו' אשון תש"פ [אודש ימים לפני פטירתה], ביקרתי את אנה ע"ה. היא אמרה שהיום היא מרגישה טוב, "כמו מלאך", ובאמת היתה נראית טוב מאד. ואי

סיפרה ששלושה ימים היא הרגישה גרוץ עד כדי כך שלא יכלה להתפלל מתוך סידור. הוא פשוט נפל לה מהיד, וגם לא יכלה לקרוא מתוכו. ואז התאננה: "אנא, בורא עולם, את הכח להתפלל - אל תקח ממני. את זה אני כבר לא יכולה לסבול". ואז השבתי לעצמי: אנא לא מטיילת, אין לה תיאבון לאכול, לא מרגישה טעם באוכל, אין לה שינה, עם הכל היא מסתדרת, אבל בלי תפילה - אינה יכולה! והמשיכה וסיפרה שהנה, ה' שומע תפילה, "היום התפללתי את כל התפילות שלי והיתה לי שמחה גדולה!"

כוחה של... תולעת

הבה נחשוב לרגע על... התולעת. אין לה ידיים, אין לה רגלים, ולא כנפים, אין לה שום איזה כח לפעול עמו. הכח היחיד שיש לה הוא בפה. ועמו היא מצליחה לפעול הרבה, ואפילו לכרסם עץ חסון וקשה. ככה יהודי צריך להרגיש, כביכול בלי ידיים בלי רגלים, בלי שום יכולת להזיז ולפעול שום דבר - וכולו רק "פה". רק לפנות לאבא שבשמים, להשיח את הלב לפניו, ולבקש ממנו, שכל הכוחות שלו. וכפי מילותיו הנפלאות של החזון איש זצ"ל (אורחות אי"ש): **"התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם! וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך, כן יעלה וכן יצליח"**. התפילה - היא מטה העוז שלנו, היא הכח החזק שלנו, שעמה נוכל לפעול גדולות ועצומות.

וכדברי המדרש: **"אל תיראי תולעת יעקב"** (ישעיה מא יד) - למה נמשלו ישראל לתולעת? לומר לך: מה תולעת אינה מכה את הארזים אלא בפיה, והיא רכה ומכה את הקשה, כך אין להם לישראל אלא תפילה! (תנחומא בשלח ט)

יעל ע"ה היה כוחה רב בפיה. היא הרגישה שהתפילה היא המענה הנכון עבור כל עניין, רק בכח התפילה ניתן לפעול ולעשות. כל אתגר, כל קושי או בעיה - קודם כל תפילה!

פעם אחת היתה צריכה לבצע שיחת טלפון טעונה מאד, כדי להשכין שלום בין שניים. היה צורך בהרבה סייעתא דשמיא בשיחה הזו. והנה אחר כמה ימים שאלו אותה, האם כבר שוחחה, ואמרה שעדיין לא. ומדוע? הרי היא לא היתה טיפוס שדוחה דברים, מה שצריך לעשות היתה עושה מיד. מדוע עדיין לא התקשרה? היא הסבירה ואמרה: אני מרגישה שאני צריכה בשביל השיחה הזו לבוא עם הרבה תפילות! אני מחכה שיהיה לי עוד קצת כח שאוכל ללכת להתפלל על הציון של מרן הרב עובדיה זצ"ל. ואכן, רק אחרי שאזרה כוחות והתפללה בציון של מרן פנתה להתקשר להשכין שלום, וברוך ה' ראתה סייעתא דשמיא בשיחה זו.

לא פעם כשהיתה צריכה איזו ישועה, היתה פונה גם אל הילדים הקטנים: בא שב, תגיד "פיטום הקטורת", תגיד "פתח אליהו", תתפלל לה' שהכל יסתדר. היא פעלה מתוך הרגשה והבנה שהתפילה היא כח ממשי לפעול עמו, לעשות ולהשיג כל דבר.

מספר חתן מבני המשפחה: כאשר ביקרנו בביתם, סיפרה שבצעירותה היתה הולכת לקניות בשוק, ופעם חזרה עם סלים כבדים מאוד, והרגישה שאינה יכולה לשאתם, מיד הרימה את עיניה בפשטות לבורא עולם ואמרה: רבנו של עולם, בזכות כל הצדיקים, בזכות משה רבנו, תן לי כח, - הם ירימו בשבילי! ומאותו רגע "חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה", לא הרגישה קושי כלל עד שהגיעה הביתה והניחה כל חפץ במקומו!

היא סיפרה זאת בפשטות אופיינית, אבל המתבונן ישתאה לנוכח האמונה הפשוטה בחי העולמים. היא האמינה כי לא לקלים המרוץ, וה' יתברך הוא הנותן כח לעשות חיל, הוא הנותן ליעף כח, ולך ה' הגדולה והגבורה, כי ממך הכל, ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. ואם כן, וכי זו בעיה לבורא עולם לתת לי כח להרים את הסלים?! וה' נתן לה כח!

אהבת ישראל

מאהבת ישראל שהיתה ביעל, כשהיתה עוברת ליד בית העלמין סנהדריה, היתה קוראת פרק תהילים ו"אנא בכח" לעילוי נשמת הנפטרים. כמו כן כשהיתה שומעת סירנה של אמבולנס, או שהיתה עוברת באוטובוס ליד בית החולים "ביקור חולים", היתה אומרת פרק תהילים לרפואת כל חולי ישראל. וכך הרגילה אף את ילדיה מקטנותם.

תודה לה'

את תפילתה, היתה יעל כורכת בתודה לה' יתברך, שהכל ממנו והכל לטובה. גם כשמתפללים, לא לשכוח שה' נתן לנו את הטוב ביותר, אנחנו בידים הטובות שלו, וכל מה שעושה לנו לטובה הוא עושה. לכן יש להודות לה' על הכל, ומתוך נקודה זו להמשיך ולהתפלל על העתיד.

✍ מספרת אחייניתה: עוד קודם שנאלצה הארץ דעה עד כמה חשובה וגדולה ההודיה לה', שמעתי על כך מהדודה יעל. לפני הרבה שנים סיפרה לי, שכאשר הגיעו פעם לבית אולם עם הבת, והרופא אמר שהם האליטו על ניתוח, ולא נפלטו בריאות כלל, לא נכנסו לדאגות שווא. כשהרופא התראק, סגרנו את הוילון, שרנו, רקדנו ומאנו כפויים. הודו לה' כי טוב. הרי אנחנו בידיים טובות, והכל רק טוב. וכינו וראינו עין בעין ישועות! התפעלתי מהגישה

המיוחדת, שלא היתה מוכרת ומפורסמת בעולם כל כך כמו היום. במקום לדאוג, להיאנח ולבכות פשוט לשמוח ולהודות איזו אמונה, איזו אהבה וקרבת ה' לי טוב!

תפילת אם על ילדיה ונכדיה

יעל הרבתה להתפלל על ילדיה ונכדיה, כל אחד על צרכיו. היתה נוהגת לומר, שלכל ילד יש כביכול "קופת חיסכון" של תפילות, וכל תפילה ותפילה שמתפללים עליו נכנסת לקופה ומצטברת לזכותו. לא פעם היתה אומרת: "שמתי לך בקופה פרקי תהילים!" "שמתי ליעלי שלך בקופה תפילה אצל רבי שמעון" וכדומה.

✍ מספר הנכד: פעם אחת ביקשתי ממנה שתתפלל עלי על עניין מסוים, והיא אמרה לי: אני מתפללת עליך כל יום. כל יום אני מתפללת על כל הנכדים שלי, כל אחד ואחד מה שצריך.

✍ מספרת הנכדה: תמיד כשהיה לי מבאן, הייתי מתקשרת אליה ואמרת לה שתתפלל עלי, שתהיה לי הצלחה. סבתא היתה שואלת באיזו שעה, ובאותה שעה בדיוק היתה מתפללת שנצליח, ובאותה היינו מצליחים, ובצהריים היתה מתקשרת אלינו ושואלת איך היה המבאן.

✍ מספרת בתה: כשהייתי משתפים אותה בכל מיני מצבים, אתגרים הניצבים בפנינו או קשיים, היינו מרגישים שהיא נושאת אותנו בתפילותיה. גם הילדים שלנו הכירו את כח התפילה שלה, ולפני מבאנים היו מבקשים שנעדיכן אותה, כדי שתתפלל. והיו צוקפים את ההצלחה לתפילות שלה.

בְּכָל דְּרָכֶיךָ - דְּעָהוּ

אמרו חז"ל: "רשע בחייו חשוב כמת, מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך "יוצר אור", שוקעת ואינו מברך "מעריב ערבים", אוכל ושותה ואינו מברך עליהם. אבל הצדיקים, מברכים על כל דבר ודבר שאוכלים ושותים, שרואים ושומעים". (תנחומא)

(וזאת הברכה סימן ז)

אצל יעל היו החיים כרוכים ועטופים בתפילות ובברכות, על כל צעד ושעל. היה לה אוצר של פסוקים, ברכות ומילים טובות, על כל מאורע, על כל מצב. כל דבר נקשר בקישור מייד ללקדושה.

הנה מעט פנינים מאוצרות מילותיה הטובות:

❖ כשנכנסה או יצאה מהבית, נשקה את המזוזה ואמרה: "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". והיתה מוסיפה: "צדיקים יכנסו ויצאו ממנו".

❖ כשהיתה פותחת את השולחן, או פורסת עליו מפה, היתה אומרת: "יבואו תלמידי חכמים, ישבו כאן ויאכלו". "שיהיה להם נעים ומכובד לְשֹׁבֵת". ובפריסת המפה של החלות: "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'".

❖ כשאומרים לה שהולכים למסור שיעור תורה: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"! "שיהיה לך ולחסד".

❖ כאשר יש פקקים בדרכים, היתה אומרת: "אנא בכח... תתיר צרורה", שישתחררו הפקקים... וכן כשהיו רוצים שדברים ילכו בקלות וללא עיכובים, היתה אומרת: "תתיר צרורה", "ויריצוהו מן הבור" - שהכל ירוץ בזריזות ובמהירות.

❖ בעת נטילת תרופה: "אני ה' רופאך". "יהי רצון שיהיה עסק זה לרפואה שלימה"¹⁸.

❖ בעת שנדלק האור בשבת, היתה קוראת בחדוה: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר!"

❖ בסוף חודש לועזי למנינם, היתה אומרת לבתה: את זוכרת, מחר מקבלים "ברכה" [משכורת], והיתה גם אומרת: "שיהיה לנו רשות להשתמש בכסף בבריאות ובשמחה".

❖ כשנשפך יין, אמרה: "סימן ברכה"¹⁹.

❖ כשנשפך שמן, אמרה: "סימן ברכה", "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחןך".

❖ כשנשפכו מים: "מים סימן ברכה", "אין מים אלא תורה", "מים שמחה"...

❖ בעליית מדרגות היתה מזכירה לפעמים שמות של צדיקים. [שזכותם תגן עליה, שיהיה לה כח לעלות].

¹⁸ כתב מרן השלחן ערוך (אורח חיים סימן רל סעיף ד): הנכנס להקזי דם, אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חינו אתה. ולאחר שהקזי, יאמר: ברוך רופא חולים. וכתב המשנה ברורה: והוא הדין בכל ענין של רפואה יאמר זה, ולא יחשוב שיהיה לו איזה דבר לרפואה אלא רק על ידי הבורא יתברך שמו, ולכן על ידי תפילה זו, ישים בטחונו בו, ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה.

¹⁹ כמבואר בגמרא מסכת עירובין (סה סע"א): כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים, אינו בכלל ברכה.

✍ מספרת בתה: לפני כמה שנים, אל פורים ביום שישי, והסנן היה מאד מצומצם. אחרי שהאוראים הלכו ואמא ארגנה הכל, הלכה לנו מנוחה קצרה, ולפתע שמעה קול נפץ אבק. קמה, וראתה שנפל בטעות הפנט של שבת. העשוי קריסטל, עם כל הבציקים, השמן נשפך והתיז לכל עבר, על השולחן, על הכסאות, על העציצים והתמונות בני הבית נבהלו, אך אמא הרגועה התכופפה, וזה היה מאמץ גדול בשבילה, כי בזמן זה כבר לא הרגישה טוב, ונקתה הכל בשממה, הכינה פנטים אחרים, והכל תוך כדי הודיה לה', ותוך כדי שהיא אומרת: "כי נר מצוה ותורה אור", ואמרה שבעצרת ה' נראה הרבה ישועות וסיועתא דשמיא בנשפחה! אחר כך סיפרה, שבבזע שאמרי כן, התבשרה שהנכדה ברוך השם הרה, וזה מאד שימח אותה, וכן שהנכד שהתפללה עליו הרה, התקבל לישיבה שמאד רצה.

אוכל מרופד בברכות

האוכל שהכינה - היה מרופד ועטוף בברכות ותפילות. כבר כשהיתה עורכת את הקניות, היתה מזכירה שוב ושוב, לכבוד שבת קודש \ לכבוד תלמידי חכמים \ שיהיה לכולם כח לעבודת ה'. כשהיתה חוזרת מהשוק עם עגלה כבדה מאוד, ומעלה אותה במדרגות, וישר בזריזות מסדרת הכל במקרר, קוצצת את הירק על המקום, היו ילדיה שואלים אותה: "אמא, איך את מצליחה להרים את המשקל הזה?" היתה אומרת: "ה' הרים לי במדרגות, והוא חילק במקרר וקצץ את כל הירק"... וכמובן בעת הבישול והכנת האוכל, בכל שלב ושלב היו שגורים בפיה ברכות ותפילות לרוב, שיהיה בזה ברכה, שיהיה לבריאות לעבודת ה', וכן היתה אומרת: "שה' יתן באוכל הזה טעם גן עדן". וכשהאוכל יצא ברוך ה' מוצלח במיוחד, היתה אומרת: "ה' בישל לנו את האוכל", "מלאך של שבת בישל".

מזון לגוף ומזון לנפש

מזון שהוכן בקדושה, הינו מזין גם את הנפש. מחזק הוא לא רק את גופו של האדם, אלא אף את הרוחניות שלו! כפי שכותב ספר החינוך לגבי מצות הפרשת חלה (מצוה שפה): מטעמי המצוה, מפני שחייו של האדם תלויים במזונות, ורוב העולם יחיו בלחם. רצה הקב"ה לזכותנו במצוה תמידית בלחמנו, כדי שתנוח ברכה בו על ידי המצוה, ונקבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיסה מזון לגוף ומזון לנפש.

טעם גן עדן

בספר "יסוד ושורש העבודה" כותב (ושער שביעי), כי ההנאה והתענוג שיש לאדם בעת האכילה, מקורם מן העולם העליון הנקרא "עולם התענוג". "ויתחיל לחשוב בגדולתו

ורוממותו ונפלאותיו אשר עשה היוצר והבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד, שברא בחכמתו הנפלאה עולמות עליונים קדושים לאין קץ וסוף ותכלית, **שמניצוץ אחד קטן קדוש שבא מעולם העליון למאכל זה, יש בו תענוג והנאה וטעם נפלא כזה, ומי יוכל לשער ולהשיג התענוג של העולמות העליונים הקדושים עצמם?** ובמחשבה זו יבוא לאדם דביקות גדול ועצום באלהותו יתברך שמו ויתעלה, ויגיל וישמח שמחה עצומה ביוצרו ובוראו, שברא בחכמתו הנפלאה והנשגבה עולמות עליונים קדושים כזה. **ובמחשבה כזו אדם יושב על שולחנו כאן בעולם הזה השפל והעכור, ושרוי בעולם התענוג העליון הקדוש.**

מניך הריח הטוב שיש בתבשילך:

כתב רבנו יוסף חיים בספרו משל ונמשל: מעשה באחד שאהב מאוד את חברו, והחליט לאכול אצלו ביום שבת. כיון שלא הוזמן, נטל עמו סיר של חמין שבישלה אשתו, ופנה אל בית רעהו. בעת הסעודה העמידו לפני בעל הבית קערה גדושה בחמין, והביאו גם את תבשילו של האורח. והנה חש בעל הבית כי ריח החמין של אורחו נודף ועולה לאין שיעור על ריח מאכלו שלו. "מניך הריח הטוב הזה שיש בתבשילך?", שאל את חברו. ענה לו האורח: כשאשתי מבשלת לשבת, בכל פעולה אומרת: "לכבוד שבת קודש". ואילו אצלך המשרתים מבשלים, ובודאי אינם מקפידים לומר כן, לכן אין המאכל ריחני כל כך:

ביגוד עטוף בברכות

גם קניית בגדים לוותה בברכות ובתפילות לרוב. לפני היציאה לקנייה, היתה מתפללת ואומרת "ויהי נועם", שה' יצליח דרכה לקנות בגדים יפים וטובים. וכאשר היתה לובשת ומחדשת בגד, היתה אומרת תפילה מיוחדת שתקן הבן איש חי, ואף המליצה לילדיה לעשות כך.

כשילדיה או נכדיה היו אומרים לה שברצונם ללכת לקנות בגד, היתה אומרת: תגידו לכבוד שבת קודש \ לכבוד החג, ותקנו בגד צנוע, יפה, מכובד, ולא יקר. תשתמשו בו בבריות ובשמחה. לכבוד כלה נאה וחסודה \ תהיה חתן נאה. מספרים ילדיה, כי כאשר היו יוצאים לסבב של קניות מלווים בברכת הדרך שלה, ראו סייעתא דשמיא מיוחדת.

 מספרת כותה: פעם איפשני בגד לאירוסין של הבת נסענו לירושלים, והתאלנו אלכת מניות למניות... איפשני ואיפשני... ולא מצאנו. עברו כבר כמה שעות... ואנחנו מותשות... ועוד מעט צריך למצור לבית... ועוד שבוע האירוסין בצרת השם... מה עושים? ישבנו באיזו פינה

להפוסה קלה, אחרנו קצת פרקי תהלים, ואז "הבריק" לנו: נתקשר לסבתא! איך לא השבנו על זה לפני כן? התקשרנו, וסבתא מיד הזכירה לנו שזה יום פטירת ראל אמנו - י"א באשון, וברכה ברכות טובות ומאמנות לב לרוב, שבכיות ראל אמנו, נמצא בקלות בגד יפה וזנוע... לכבוד כלה נאה ומסודה... שיהיה למן ולמסד... ובכן, מעודדות קמנו ממקומנו, אבל לאן נפנה? 'ארשנו' כבר את כל האנויות באזור...! ולפתע עלה בדעתנו למפש במקום נוסף, שמשום מה לפני כן לא השבנו... ותוך שעה קלה היה בידינו ברוך ה' בגד טוב ויפה ובממיר סביר! ואולי זה מצאיק לומר ואולי לא, ששם האנות שממנה קנינו הוא "רייז'ל"... "ראל" בלע"ס... איך ברכה אותנו סבתא? זכות ראל אמנו!

בגד במתנה מה'

שתי נשים יצאו לקנות בגד. האחת - נשאה לפני כן תפילה לה' שיעזור לה לקנות בגד טוב, יפה ומוצלח, וברוך ה' אכן מצאה את מבוקשה, וחזרה לביתה ברננה ובתודה לה'. השניה - לא התפללה לפני כן. יצאה, הסתובבה בין החנויות ו... כן, ברוך ה' מצאה גם היא את מבוקשה, בגד טוב ומוצלח, וחזרה מרוצה לביתה.

שתייהן מצאו את מבוקשן! אז מה היתרון של הראשונה על השניה?

הסבא מקלם ממשיל לכך משל:

שני אנשים שהו בארמון המלך. **האחד** - הוזמן אישית על ידי המלך. צויה המלך להשיבו במקום הראוי לו, להגיש לו מנה זו ומנה אחרת, משקאות כאלו ואחרים, דאג לו אף למיזוג אויר נעים, למוסיקת רקע ערבה, דאג כי מאומה לא יחסר לו. **לעומתו השני** - נקלע באקראי אל מחסן המזון של המלך. מצא אוכל משובח והכניס לפיו, מצא משקאות טובים ושתה, נהנה גם ממיזוג האוויר שהגיע למחסן דרך המזגן המפוצל, וממוסיקת הרקע שנשמעה היטב מבעד לחלון...

מה ההבדל בין השניים?

אכן מבחינה **חומרית** שניהם שווים, שניהם נהנו באותה מידה. ובכל זאת ההבדל ברור: לראשון יש קשר של חיבה וקירבה עם המלך, ואילו לשני אין כל קשר וקירבה. הראשון קיבל את השפע מידי של המלך, בדרך של **נתינה וקבלה**, ואילו השני זכה בשפע על ידי **נטילה**.

כזה הוא ההבדל, אומר הסבא מקלם, בין מי שמשגי את צרכיו על ידי תפילה,

לבין מי שמשגיג את צרכיו ללא תפילה. אף שהקב"ה יודע את צרכיו של האדם, קבע הבורא שאם יתפלל, יקבל את צרכיו בדרך של **"נותן ומקבל"**. ואם לאו, יהא זה בדרך **"נוטל מאליו"**. וההבדל עצום, שכאשר השפע מגיע לאדם בדרך **"נותן ומקבל"**, הקשר שלו עם הבורא מתהדק להכיר ולדעת אותו. לעומת זאת, כאשר הוא בדרך **"נוטל מאליו"** ללא תפילה, אזי אין סיבה שתביאהו לתכליתו שהוא להכיר ולדעת את ה', שהוא בלבד המחיה את כולם, **ואז יכול האדם לחיות כגוי וכבהמה שמזונותיהם מצויים להם בדרך הטבע והמקרה, ואין להם שום חיבור והכרה בבוראם, שזהו אסון שאין כמוהו לאיש היהודי - להיות מנותק מבוראו.**

(חכמה ומוסר חלק שני מאמר א)

נתאר לעצמנו דוגמא נוספת: אדם הולך לקנות רכב חדש, ולפני צאתו מן הבית הוא מכנס את אשתו וילדיו ואומר להם: בואו נגיד יחד כמה פרקי תהילים, נבקש מה' שימציא לנו רכב טוב, נח, איכותי, שנשתמש בו בבריאות ובשמחה וכו'. ואכן כולם יחד אומרים תהלים ומתפללים. הוא יוצא בהרגשה של ייחול וציפייה לישועת ה', מרגיש את תחושת התפילה מלווה אותו. מגיע, בודק, מתעניין, מוצעות לו הצעות שונות, והנה הוא מגיע להצעה **"שווה"** במיוחד שמותאמת לצרכים שלו ולכיס שלו - הוא מרגיש **"אה, איזו סיעתא דשמיא, איך ה' מכוון אותי"**. כשהוא מקבל את הרכב, דבר ראשון הוא אומר **"מזמור לתודה"**, ומרגיש שקיבל עכשיו מתנה מה'. הוא מביא את הרכב לחנייה שלו, קורא לבני ביתו, כולם נכנסים, סוקרים את הרכב, ואומרים יחד **"נשמת כל חי"**, האמא אומרת: **"תראו איזה ריפוד יפה, תודה לה"**, הבן מתפעל דווקא ממערכת הסטריו, וכו' והפה מלא בשיר ושבח לה' על כל פרט.

כמה תיאור זה שונה, כרחוק מזרח ממערב, מאדם שהולך ללא תפילה, ועושה הכל רק בדרכי הטבע. הולך, בודק, מתעניין, קונה, נוסע וכו'. קניית הרכב לא קירבה אותו במאומה אל הקב"ה, לא יצרה אצלו שום איזה יחס וקרבה אישית.

הוא אשר אמר הסבא מקלם. התפילה יוצרת צינור אישי, קשר ישיר, בין האדם לבוראו. יתכן שגם אם לא יבקש - יקבל. אבל אז נכלל הוא בשפע הכללי המושפע לעולם בכללותו. אין זו מתנה ישירה מהבורא, אין זה הקשר הישיר והאמיץ. **אדם שמחפש את קרבתו של המלך - איננו נכנס למחסן ולוקח. הוא ניגש למלך ומבקש ממנו, הוא רוצה לקבל מידי.** יהודי הרוצה להתענג על קרבת ה' ואהבתו, פונה אל ה' ומבקש ממנו על כל ענין שצריך. לפני שהוא יוצא לקניות, הוא פונה אל ה' בתפילה שימציא לו את החפץ הדרוש לו. וכך הוא יוצא בתחושה של ציפייה וייחול למתנת ה', וכשאכן מוצא את החפץ הדרוש, הוא חש שקיבל אותו מידי של ה'. לא במקרה, לא סתם כך, לא כי ממילא יש בחנות וכולם קונים, אלא בהשגחה מיוחדת עבורו. הוא רואה את יד ה' אשר זימנה אותו אל החנות

המתאימה, וזימנה לשם אף את החפץ הנצרך. הוא יודע שאף את הכסף נתן ה' בידו שיוכל לקנות, ואת הכח ללכת, וכו'. הוא רואה את השגת החפץ כמתנת שמים, חש שקיבל אותו במתנה מבורא עולם. **הוא חי בארמון של מלך מלכי המלכים!**

ומעין הדברים הנפלאים הללו, אומר הזוהר הקדוש (בראשית נח ע"ב): כשבן אדם רוצה לתקן דרכיו לפני הקדוש ברוך הוא, לפני שיצא לדרך, צריך להימלך בו, ולהתפלל לפניו על דרכו! כמו שכתוב (תהלים פה יד) "צִדְקָה לִפְנֵי יְהוָה, וְיֵשֶׁם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו". שהרי השכינה לא נפרדת ממנו! ומי שלא מאמין בריבוננו, מה כתוב בו? "וְגַם בְּדֶרֶךְ כְּשֶׁהִסְכֵּל הָיָה - לְבֹו חָסֵר!" מי זה לבו? זה הקדוש ברוך הוא, שלא ילך עמו בדרך, וגורע מסיועו בדרך. משום שאותו בן אדם שלא מאמין בריבוננו, לפני שיצא לדרך לא בקש את סיוע ריבוננו.

מציאת דירה

כשמישהו היה מבקש ברכה מיעל על מציאת דירה, היה נפתח צרור של ברכות, והיתה מברכת עוד ועוד: שתמצאו דירה במרכז ירושלים, נאה גדולה מרווחת בלי מדרגות, מרפסת לסוכה, שכנים טובים, כיוונים טובים, בלי חובות, לאלתר, ותעשו בה הרבה שמחות. והיתה אומרת: "דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם, שתוכלו לשבת וללמוד בנחת ביישוב הדעת".²⁰

✍ מספרת כותבת: כאשר איפסנן דירה זמן רב, ועדיין לא מצאנו, היתה אומרת לנו: "גם ציפור מצאה בית", ואמרה שכדאי להגיד את הפרק הזה - פרק פ"ד בתהילים. כשבירך ה' מצאנו דירה, שמחה מאד, וכשנכנסה אליה בפעם הראשונה, נכנסה והתקרה בצלה גדולה, עם פסוקי שבא לה', ובפסיעה הראשונה לתוך הבית, קראה: "זה השער לה' צדיקים יבואו בו!" זה היה כל כך יפה וקורן, שגם הילדים הקטנים זוכרים זאת, לאחר שנים.

סדרי לימוד

יעל קבעה לעצמה סדרי לימוד יומיים בספרים שונים, לפי העניין והתקופה: ראשית חכמה, אור החיים על התורה, הסר כעס מליבך, שמירת הלשון, תומר דבורה, פלא יועץ, וכן סגולות ותפילות כמו תיקון הכללי, אגרת הרמב"ן, המתקת הדינים, תודה לה'.

²⁰ עיין בשמונה פרקים לרמב"ם פרק ה"ה וכאשר.

✍ מספרת בתה: בערב ר"א ניסן תשס"ג הלכנו לרבנית קנייבסקי ע"ה. אמא ביקשה ממנה ברכה לציווג עבורי, והרבנית אמרה שנלמד יחד הלכות שמירת הלשון. ואכן למחרת התאלנו ללמוד בספר "נצור לשונך", לפי סדר הספר של הדף היומי, וביום של הילולת האפ"ר חיים - היה הורט!

✍ מספרת בתה: בתקופה מסוימת, היו לי כמה דברים שמאד הפריעו לי בעבודה, והייתי מחורמרת עליהם. אמא אמרה לי כמה פעמים: אבל לך לכעוס, זה הורס את הבריאות, השתדלה למצק אותי. אחרי כמה ימים היא אמרה לי: אני קונה לך ספר "הסר כעס מליבך" ונלמד אותו אברותא ביחד. אמא היתה עקבית ביותר, למדנו בו יחד מידי יום, כשאמא מוסיפה מיצוקים שונים. וכך למדנו את הספר כולו.

✍ מספרת בתה: בכסלו תשע"א קיבלה אמא תוצאות רפואיות משמחות, ואבא ערך ב"צאת אנוכה" מסיבת הודיה. הוא שאל את אמא איזו מתנה היא רוצה? האם היא רוצה בגד שבתי אדש? אמא אמרה, כן, גם זה. אבל אני רוצה עוד משהו. מה? היא ביקשה שהיא רוצה לקבוע איתו אברותא בספר שמירת הלשון. ואכן האציקו באברותא הצו תשע שנים, לילה לילה, והוסיפו גם "פלא יועץ" ו"תומר דבורה". כשהיתה שמחה משפחתית בערב, היו מקפידים ללמוד לפני היציאה, כדי לא להפסיד את הלימוד בבואם עיפים הביתה.

✍ מספרים ילדיה: בשבת של השבעה, אבא שליט"א פתח את הספר "פלא יועץ", בשביל להמשיך את הקטע הבא בלימוד שלמד אברותא עם אמא, ומה מאד התרגשנו שיצא בדיוק בערך "כיבוד אב ואם" כדברים הללו, שהם כזוואה עבורנו: "ועיקר הכבוד הוא שיהא מכבדו בחותו, וכל אשר בכוחו למעבד לה נח נפשא יעשה מדי יום יום, לא ישכח...".

גם את הילדים הרגילה ועודדה לקרוא דברים שבקדושה: אגרת הרמב"ן, פתח אליהו, פיתום הקטורת, וכמובן פרקי תהילים.

✍ מספרת נכדתה: סבתא עשתה לי ולאחותי מבצע, לדעת את אגרת הרמב"ן בעל פה עד

תאריך מסויים, ואכן נריתמנו לכך במרץ ושינו אותה שוב ושוב. כאשר ידענו אותה על פה, אחרנו לסבתא בטלפון את כל אגרת הרמב"ן, והיא רוותה הרבה נחת, ומאד שיבחה אותנו, וכמובן גם תיזמלה אותנו. בזכותה אני יודעת אגרת הרמב"ן על פה.

✍ מספרת אחייניתה: כשהייתי ממש ילדה קטנה, בכיתה א'-ב', היינו יושבים במזר של סבתא רבקה [אמא של יעל] תמי', ברמוב אגריפס, וכמובן ילדות משחקות בגל, גומי וכו'. דודה יעל היתה מידי פעם קוראת לנו, ואומרת שכדאי לנו לקרוא את פרק קמ"ג בתהילים [משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה..."], שיש לפרק זה הרבה סלולות, וכך בזכותה ישבתי וקראתי אותו פעמים רבות, וכבר ידעתי אותו על פה.

סע צ

בתוך עולם הזה מצא הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל, שחביבים לו ביותר, עד שנקראו לו בשם בגים... וערבים עלי בקולם, כמו שאמר הכתוב (שיר השירים ב יד):

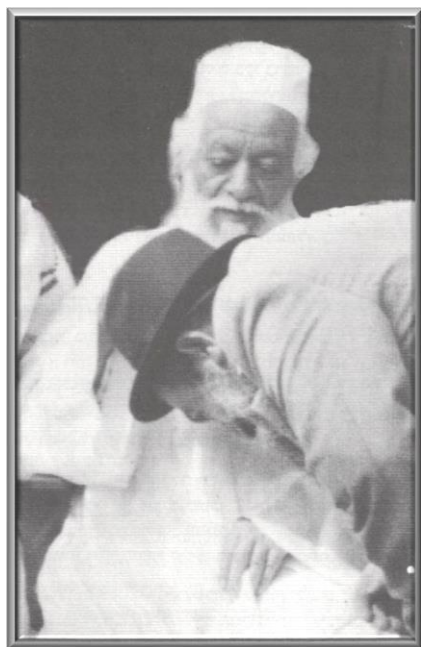
"השמיעני את קולך... כי קולך ערב"

(שמירת הלשון לחפץ חיים פרק י - שער התענוג)

סע צ

פרק ח

אהבת התורה ולומדיה

רבי שלום מתברך מהרב שרעבי זצ"ל

באהלי צדיקים

אמונת חכמים ודבקות בצדיקים מושרשת היתה ביעל מקטנות. בבית הוריה חינכו לאמונת חכמים ללא סייג, ונתינת כבוד לכל תלמיד חכם ומורה הוראה בישראל. חסידים, ליטאים וחכמי עדות המזרח היו מוזכרים בכבוד ובהערצה על ידי אביהם רבי שלום. הוא הרבה לספר בבית סיפורי צדיקים, ומעל לכל, היתה הדוגמא האישית. הילדים ראו ונשמעו לקרבם את אהבתו הגדולה לרב שרעבי, את התמסרותו והתבטלותו הגדולה כלפיו. וכך הושרש בליבם חיבוב ומעלת הצדיקים.

כבר בהיותה תינוקת רכה בשנים, זכתה יעל להגיע למירון לציונו של רשב"י. היה זה בתנאי התחבורה של שנות החמישים, כאשר הנסיעה למירון היתה מירושלים לתל אביב, משם לחיפה, משם לטבריה, ואחר כך למירון.

יעל נקשרה בקשר נפשי עמוק לרשב"י ומידי פעם נסעה עם בעלה וילדיה לשבות שבת במירון. היא לא חיפשה שם צימרים ותנאים נוחים, די היה לה במקום שינה וסעודות שבת שאותן הביאה מהבית, והעיקר לשבות במקום קדוש זה. מרוב התלהבותה והשתוקקותה, בלילה כמעט לא היתה הולכת לישון, אלא יושבת וקוראת את כל ספר התהילים על ציון הרשב"י.

גם בחיי היום יום, "שיתפה" יעל את הצדיקים בחייה ובפעולותיה. היא היתה בקיאה בתאריכי פטירתם של צדיקים רבים, מדליקה נר לעילוי נשמתם, מזכירה מאמרותיהם או מעשיהם, סגולות הקשורות אליהם בענייני חינוך, שלום, פרנסה, בריאות וכו'. שמות הצדיקים שגורים היו על לשונה, והיתה מזכירה את זכותם בהזדמנויות רבות, וכגון

כשהיתה עושה פעולה הדורשת מאמץ, היתה אומרת: זכות רבי שמעון. זכות רבי מאיר. זכות הרב בן ציון אבא שאול. זכות חכם עובדיה וכדומה, לפי העניין והזמן.

לעיתים קרובות היתה פוקדת את בית העלמין סנהדריה הסמוך לביתה, ומתפללת על ציונם של: רבי אריה לוי, הרב בן ציון אבא שאול, מרן רבנו עובדיה יוסף ועוד. היתה זו בעבודה פעולה שגרתית, "לקפוץ" לצדיקים ולבקש על כל מיני עניינים, גדולים וקטנים, ואף סתם כך להטעין מצברים רוחניים. היא חשה מחוברת אליהם, וראתה בהם כתובת טבעית להתרפקות, ולהמשכת ישועות והצלחות ברוחניות ובגשמיות.

לא לחינם זיכה אותה ה' לזכות את בנות ישראל דווקא באמצעות ערוץ זה, של נסיעות מאורגנות לקברי צדיקים. דרך ההתחברות לצדיקים, מעשיהם, אמירותיהם והשחה בגדלותם, זכתה להרבות כבוד שמים, לקרב ולחזק נשים רבות, ולהטעין אותן במטעני רוחניות מיוחדים [כפי שנרחיב בפרק נפרד].

 מספרת בתה: אמא השרישה בן עמוק את האיבור לצדיקים. זכורני כאשר בני הי"ו צפה לראות לראשונה את מרן הרב עובדיה, היא כל כך שמחה, וקמה ונישקה אותו שוב ושוב, ונישקה גם את העיניים שלו שזכו לראות רב צדיק.

כאשר היינו הולכים לרב גדול להתברך ממנו או להתייעץ, היו פעמים שהיינו הולכים ולא זוכים להיכנס ולהתקבל, באלף העומס. כאשר הייתי מספרת זאת לאמא, היתה אומרת: "אל תדאגי, השפע עובר ליד הצדיק - ואתם מבורכים!" היא היתה אומרת צלצל ההליכה לצדיק כבר משפיעה את השפע.

הולך את חכמים

לכל אורך הדרך, הרבתה יעל, עם בעלה שיבדל לחיים טובים, להתברך מפי צדיקים, ולהתייעץ בדעת תורה, בכל העניינים, אם בבחירת מוסדות לימוד, מקום מגורים, שידוכים, ועוד ועוד.

כה טוב להיות זולל קטן קשור לעץ עבות
כה טוב להיות כילד קט מודרך בידי אבות...
שיא נצ עיניך אל הצמרת -
דעת תורה מה היא אנמרת?
"ושמרת לעשות ככל אשר יורוך!"

בשנת תשל"ט, כאשר היו צריכים לעבור דירה לאשדוד, והיה קושי לעזוב את ירושלים, באה יעל אל הרב שרעבי לקבל את ברכתו. הרב ברך אותה שהיא תלך לאשדוד בשמחה, ותחזור בשמחה, וההתאקלמות תהיה לה קלה. ואכן יעל אמרה, שהרגישה בחוש את ברכת הרב מלווה אותה לכל אורך הדרך. כשהם עברו, הרגישה שמחה והכל הלך בקלות

הרב ציון שליט"א קוטף בשמים לכבוד שבת קודש
בפתח הדירה באשדוד

מאוד. כשהגיעה למקום קלטה את הדרכים כאילו היא תושבת המקום שנים... וכאשר שקלו לעבור חזרה לירושלים, בתחילה היה לה קשה עם זה ולא רצתה לעזוב את אשדוד, אך היא אמרה לעצמה: הלוא הרב אמר שנחזור בשמחה! ובאמת כשהגיע הזמן לארוז ולשוב, הרגישה שמחה.

הקירבה ל"בא מאיר"

כשהגיעו לגור באשדוד, חיפשה יעל וגם מצאה את שאהבה נפשה, להיתלות באילן גדול, ולהסתופף בצלו של צדיק.

באשדוד היה גר בנו של סבא קדישא, סידנא בבא סאלי זיע"א - רבי מאיר אביחצירא, ה"בא מאיר" זכותו תגן עלינו. יעל נמשכה אחר אורו הגדול, וזכתה לקירבתו. היא התחבבה מאד על רעייתו של הרב, הרבנית מזל ע"ה. כפי שהיתה רגילה יעל בבית הרב שרעבי [כמו שסופר בהרחבה בפרק על ימי הילדות], גם כאן הציעה את עצמה בטבעיות לעזרה. מידי שבוע ביום שני, כאשר הגיעה לפקוד את בית הרב ולהתברך ממנו, התעכבה עוד שעה ארוכה לשטוף כלים ולעזור לרבנית במטבח. היא היתה כמו בת בית בביתם.

הוצק חן בשפתותיה, וזכתה להארת פנים מיוחדת מהרב זיע"א. הבית היה פתוח בפניה תמיד, ועל אף שהרב היה ממעט לקבל נשים, היה מקבל אותה בכל עת.

✍ מספרת בתה, שכאשר היתה ילדה כבת שמונה, הציגה עם אנה לבית הרב בשלום הצהריים. אנה דפקה, ואשתו של הרב, הרבנית מלך ע"ה, פתחה את הדלת. הרב כרעיל

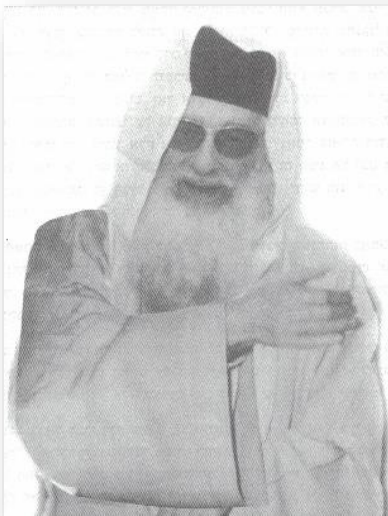
היה יושב ישיבה מצראית על המיטה, והשלמן הגדול לפניו. היא זוכרת שבאותה פעם הרב הרב את אדירתו, ובזכות זה הוא זכתה באותה פעם לראות את הוד פניו של הרב, וכך שנה הרב את בקשתה של אנה. לא אמת אנה סיפרה שהרב היה קורא לה "בנתי" [בתי].

פעמים רבות היתה לוקחת איתה לבבא מאיר את בני המשפחה הירושלמים שהיו מגיעים לבקרם, כדי שיזכו אף הם להתברך מפי קודשו וליהנות מאורו של צדיק.

היתה ליעל הנהגה יפה, שכאשר היתה מבקשת מהרב ברכה לאיזו ישועה, אזי כאשר זכתה לאותה ישועה, היתה מגיעה שוב ומבשרת זאת לרב ומודה לו על ברכותיו. היתה לרב קורת רוח מכך, ואף התבטא ואמר: "כולם באים אלי לומר לי את צרותיהם, והיא באה לספר גם את הישועות!"

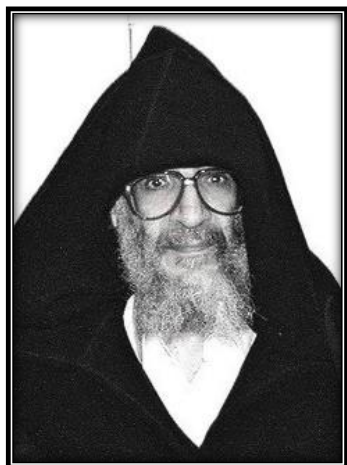
פעם אחת, בעת שעלתה במדרגות אל ביתו של הרב, עלו אחריה קבוצת חסידי גור,

שהגיעו מחו"ל במיוחד כדי להתייעץ עם הרב. כשראתה אותם הלכה לצד ופינתה להם את הדרך, אולם כאשר נכנסו הללו אל הרב, פנה ואמר להם ברוח קודשו, שימתינו כי היא היתה לפנייהם. היא נכנסה אל הרב ואמרה לו שהיא רוצה ברכה על אשת אחיה הרב יונה רפאלי שליט"א, ללידה קלה, שכן היא נמצאת כבר שעות רבות בחדר הלידה. הרב אכן בירך ללידה קלה ובמהרה. כשהגיעה לביתה, התבשרה מיד בטלפון על הולדת הבן בשעה טובה. כששמעה זאת, התרגשה מכח ברכתו של הצדיק. וחזרה דרך ארוכה לבשר לו את הבשורה ולהודות לו, וביקשה אף לברך את בעלה בבריאות איתנה. אמר לה הרב: בזכות ששימחת אותי בבשורה, בעזרת ה' בעלך יברא, וכך היה.

"בבא מאיר" זצ"ל זכותו תגן עלינו

לימים, כמה שנים אחר פטירתו של בבא מאיר ע"ה, כשיעל ומשפחתה כבר חזרו לגור בירושלים, הלכה יעל לבקר את הרבנית מזל, אשתו של הבבא מאיר, באשדוד. היא שחה

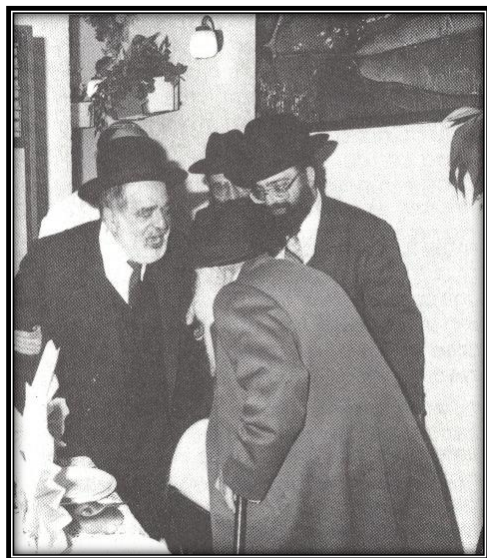

בבא אלעזר זצ"ל זכותו תגן עלינו

לפניה שפעם אחת הלכו היא ובעלה לבבא אלעזר זיע"א [בנו של בבא מאיר] לבקש ממנו ברכה לישועה, היטלטלו בדרכים לבאר שבע, וחיכו מספר שעות, ולבסוף לא התקבלו, מחמת העומס הרב. אמרה לה הרבנית מזל, שבפעם הבאה שילכו, יגידו בביתו של הרב, בשמה, שהם היו מבאי ביתו של בבא מאיר, "ותאמרו לרב שאני שלחתי אתכם". ואכן יעל עשתה כעצתה, ובפעם הבאה שהלכו לבבא אלעזר, אמרו שהם מבאי ביתו של בבא מאיר, והרבנית מזל ביקשה שהרב יקבל אותם. אך שמע זאת הרב, אורו פניו, ומיד זכו להתקבל.

הקירבה לחכם בן ציון אבא שאול זצ"ל

הרב ציון ויעל הרבו אף להתייעץ ולהתברך מפי קודשו של מורנו ורבנו הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל. יעל היתה נוהגת להגיע פעמים רבות בזמן קבלת הקהל לנשים [בימי שני בבוקר], ולהתייעץ על פרטים ועניינים שונים.

מורנו הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל
בחתונת הבת תחי'

לפני חתונת הבת, התייעצה יעל עם הרב על כמה עניינים, והרב יעץ, בירך, וברוב ענוותנותו, אף נענה להזמנה להגיע בעצמו לחתונה.

במהלך החתונה, הופתעו והתרגשו הכל לראות את חכם בן ציון המגיע בכבודו ובעצמו! הוא הגיע לאחר שתי חתונות חשובות נוספות שהיו לו באותו ערב, ובאותה תקופה כבר לא היה בבריאותו. משכנס, ביקש לקרוא לאם הכלה, ואמר לה: בתי, הבטחתי לך שאני אבוא, הנה באתי.

כל היום היא שיחתי

אהבתה לתורה היתה מיוחדת וגדולה. היתה אוהבת מאוד מאוד לשמוע סיפורים על צדיקים, ניכר היה כי הדבר משמח אותה ומעורר בה התפעלות. כמו כן היתה מספרת בהזדמנויות רבות לילדיה ונכדיה סיפורי צדיקים וסיפורים של חיזוק בתורה ויראת שמים. היא היתה בבחינת מזה שאומר דוד המלך (תהלים קיט צו): "מִה אֶתְּבַתִּי תוֹרָתְךָ, כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי!" - אף השיחות הסתמיות שלה, שיחות החולין, מעורבים בדברי חן של מוסר ויראת שמים.

✍️ **נפי אתנה:** היתה לסבתא שמא גדולה ועצומה על כל דבר תורה, אידוש לשבת, סיפור שמביא לחיים או מסכת שמתייחסת. תמיד היינו מרגישים שיש משה מוסר לא חיים!

✍️ **נפי אתנה:** המשפט שהיה שלור לא על הפה פעמים רבות, היתה אומרת לי ולנכדים: תלך תלמד תורה ג-ש-נ-א-ה! שיהיה לך כל אלמוד תורה ג-ש-נ-א-ה! זה אומר לא רק אלמוד תורה - אלא בשמא. הוא הבינה שהכל צריך להיות מושלם, להיות בדרכה גבוהה - כמו שהיא היתה.

✍️ **מספר אתן מבני המשפחה:** פעם באנו לבקר בביתם, ישבנו סביב השלחן, וכאובן שאין אדם מדבר אלא מהרהורי לבו, וכמו שכתב בספר מסידיים: "כל אדם שתאפוף לדעתו, בנה שתדיר מדבר, כי הוא אפצו..." וכשהרהורים יוצאים מלב טהור, הרי שהקול נשמע רק בענייני יראת שמים מתובלים בסיפורים על צדיקי הדור האחרון. ישנה סדרת ספרים על תיקון המידות שאכלה מהשוק, ואמרתי שכמה נסיסיתי להשיג לא הצלחתי. מיד אמרה: גם אני יש את הסדרה הזאת, ויש לי ספר אחד כפול. הלכתי למדור אחר והביאה לי את הספר במתנה. נסיסיתי לסרב כי לא התכוונתי לזה, אבל לא היה שייק...

יעל היתה מצפה בכל שבת אחר הצהריים לביקור בנה, הרב מרדכי הלל שליט"א, שהיה בא ואומר חידושים יפים ורעיונות מוסריים על פרשת השבוע, וכן מספר מזה התחדש והתפתח בכולל ובשיעורים שהוא מוסר. כל התחדשות והתפתחות היתה משמחת אותה מאוד ומוסיפה אור בעיניה.

אחד המשפטים החזקים ביותר שלה, שנחקק היטב בלבבות, הוא: "אין כמו התורה!" היא היתה אומרת זאת בהזדמנויות רבות, כשהיתה מתפעלת מאיזה חידוש וכדומה. "אין כמו התורה!"

אבות ובנים

רבה היתה שמחתה ואהבתה למנהג המשפחתי שהנהיג בעלה הרב ציון שליט"א, לערוך מידי חול המועד "אבות ובנים", כשכל הבנים, החתנים והנכדים מגיעים לביתם ולומדים האבות עם הבנים, באוירה משפחתית חמה.

הדבר היסב ליעל עונג רב, היא הרגישה בזה "מילוי מצברים". כמה ימים לפני כן, הכינה בעצמה את הכיבודים המיוחדים. קיבלה את הבאים בשמחה מיוחדת, עם מילים טובות ומלאות הערכה ועידוד לכל ילד.²¹

[ועוד על אהבתה לתורה, וסיועה לתורת בעלה וילדיה, הורחב בפרק ד' "אשת חיל עטרת בעלה" עמוד 72, ובפרק ה' "חינוך הילדים" עמוד 80].

לפאר ולרומם את בית אלוקינו

בבית הכנסת שבו מתפלל חתנה, חיפשו מי שיקח על עצמו את האחריות על נקיון בית הכנסת. כשיעל שמעה על כך, עודדה את בתה וחתנה שיקחו הם את המשימה, כי הרי זו עבודת קודש וזכות גדולה, לפאר ולרומם את בית אלוקינו. היא הזכירה כיצד זכתה אף היא לעזור לאביה בעבודת קודש זו בבית הכנסת "נהר שלום", וקיבלה בכך זכות גדולה ועצומה לנפשה.

כאשר אכן לקחו הם את המשימה על עצמם, שמחה בזה מאד, ועודדה את הילדים להיות שותפים אף הם במצוה. מידי יום חמישי, היתה מתקשרת ב-6:00 בערב, ושואלת: מי מהילדים זוכה היום ללכת עם אבא ואמא ל"חסד"? ומרעיפה עליו מברכותיה. חלילה היה מלהזכיר זאת בשם "עבודה" או "נקיון", היא הצמידה לזה את השם "חסד", וכך זה התקבל.

 מספרת בתה: באת הפעמים, לפני כ-3 שנים, כשאמא לא הרגישה טוב, היא הפיצה אלינו ביום אחישי. אותם ההורים היו אמורים להפיץ אלינו לשבת, אלא שהיא רצתה הפעם

²¹ משפחות נוספות שהתוודעו למנהג נאה זה, אמצוהו אף הן.

להיות שותפה פעילה ב"הסדה", ולכן הם הקדימו להגיע ביום אחיש. בהגיע השעה אלכט לבית הכנסת, לא הסכימה שיקאו אותה ברכב, אלא רצתה אלכט ברעל כדי שיהיה לה "שכר פסיעות". היא הלכה עם נכדתה, והנה באמצע הדרך, היתה במדרכה בליטה של שורשי עץ, היא לא שמה לב לכך - ונפלה, קיבלה חבטה בפנים, וירד לה דם בפנים. אנשים שעברו ברוב נבהלו, רצו להצמין 'הצללה', אבל אמא אמרה שאין צורך, היא קמה בכוחות עצמה, וכחובן שרצונו מיד להמזיר אותה לבית אבל היא לא הסכימה בשום אופן, אמרה שאינה מוכנה להפסיד ולוותר על הסדה! היא הלכה לבית הכנסת, טאטאיתה, ואף עצרה בשטיפה, בכוחות מיוחדים של שמת מצוה! כשהגיעה חצרה לבית, לא רצתה שהנוכחים יבהלו ממראה פניה המבולות, שמה את ידה על הפנים, והרגיעה את כולם, שזה בסדר גמור, והכל רצון ה'. כך המדירה בנו אמא שוב ושוב את גודל המעלה והצכות לפאר ולרוחם את בית ה'.

עוד חודשים ארוכים לאחר מכן, כאבה לה הרעל בעקבות נפילה זו, ואף סבלה מנפיוות, ולא הצליחה להכניס את הרעל לנעל. אך כאשר הייתי מביעה את צערי והתנצלותי על זה, היתה מבטלת מיד את הדברים ואמרת בפשטות, "זה מהשם! אין מה להצטער!"

החזקת תורה

יעל, באהבתה לתורה ולומדיה, עודדה ותמכה מאוד בהחזקת התורה של בעלה.

כידוע, פעמים רבות שהבעל רוצה לתת ולתרום לצדקה ולהחזקת תורה, אבל "אשה עינה צרה באורחים", ויש נשים שענין צרה בצדקות שהבעל נותן. לא פעם קורה שהבעל רוצה לתרום, ואומר: "רק אתייעץ עם אשתי", ובדיוק שם זה נתקע...²²

אבל יעל, בכל מה שקשור לצדקה ותרומה למוסדות תורה וחסד, ותמיכה בתלמידי חכמים, עודדה ודירבנה עד מאוד, ובודאי לא עצרה בעד בעלה מלתת.

²² יש לציין, כי כאשר אמרו חז"ל כי "האשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש" (בבא מציעא פז ע"א), אין זה לגנאי לאשה, אלא הגדרת המציאות שלה. כי "האשה היא הבית", הבית ותיפקודו התקין עומדים בראש מעייניה, והיא אינה יכולה לסבול מצב של חסר וכשל בבית. וכפי שאף אמרו: "אשה כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה מיד צועקת" (תמורה טז ע"א), כשחסר מזון בבית, היא זועקת, היא לא יכולה לסבול ואדרבה תכונה זו מועילה ליישוב העולם, שתהא האשה דואגת על צורכי ביתה כראוי, כי פעמים שהבעל מפזר מעותיו בחוץ יותר מידי, נדיב כלפי אחרים, מכניס אורחים ללא חשבון... והאשה היא "מערכת הבקרה"! כשנראה לה שזה על חשבון הבית, מיד מצלצלים פעמוני האזעקה... יש בכך תועלת לתיקונו ויישובו של הבית! אבל מאידך האשה החכמה יודעת כי ישנן השקעות שוות ומניבות, כמעלת "זיכוי הרבים" שאינן כלל בגדר בזבוז, ולכן אדרבה שמחה בזה.

פעם לפני חג הפסח, רבו הוצאות הבית ב"ה. היתה תרומה שהיו רגילים להעביר בקביעות בכל שנה לשיבה מסוימת, לפני חג הפסח, אך הפעם ההוצאות היו רבות, ובפרט שהוצרכו לקנות מקרר חדש, וזה הכביד על התקציב. כשנוכחה בכך יעל, לא היססה, ואמרה, נוותר כעת על קניית המקרר, אבל לא נוותר על התרומה לשיבה!

תמיד היה שגור על לשונה: "זורע צדקות - מצמיח ישועות"!

היא ידעה כמה כדאי להשקיע בתוכנית החסכון האמיתית של החיים, המניבה פירותיה לנצח!

תוכנית החיסכון של מונבז המלך

בגמרא (בבא בתרא יא ע"א) מסופר על "מונבז המלך", שכאשר היתה תקופה של רעב ומחסור, פתח את אוצרות ממלכתו ופיזר ביד רחבה לכל נזקק. אמרו לו אנשי ביתו: "מה שאבותיך ואבות אבותיך חסכו במשך מאות שנים, אתה מבזבז בזמן מועט?!", השיב להם מונבז תשובה בעלת אמת חדה ונוקבת:

- "אבותי חסכו למטה - ואני חוסך למעלה!
- אבותי חסכו במקום שיד אדם שולטת ויכולה להזיק - ואני חוסך במקום שאין יד אדם שולטת בו!
- אבותי חסכו בעולם הזה - ואני חוסך לעולם הבא!
- אבותי חסכו לאחרים - ואני חסכתי לעצמי!"

(ועיין עוד בדברי הפתיחה לחוברת "הסעודה בהלכה ובאגדה" ד"ה ולפני מי)

"גְדוֹלָה תִּזְרָה שֶׁהִיא עוֹתֶנֶת חַיִּים לְעַשְׂיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא!" (פרקי אבות ו:)

"יִקְרָה הִיא מְפַנֵּגִים, וְכָל חֶפְצֶיךָ לֹא יִשְׁוּי בָּהּ..."

עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֵׁר!"

(משלי ג טו-יז)

פרק ט

עוז והדר לבושה

מי שצוחק אחרון...

הרבה שבחים נאמרו על אשת החיל. והנה ישנו שבח בלתי נתפס, משהו שלא להאמין: "ותשחק ליום אחרון"! היא יכולה להיות רגועה, לא צריכה לדאוג מה יהיה אחרי 120. איך אומרים? לחייך כל הדרך אל הבנק...

היתכן? על מי אפשר לומר דבר כזה? זהו שבח עצום, ולא פשוט להגיע לדרגה כזאת. [עניין בהרחבה בחוברת "להיות את" עמוד 142, מדוע שייך שבח זה דווקא באשה ולא באיש]. ומה השבח שסמוך לכך? מה נֶאֱמַר יחד עם זה באותה נשימה, באותו פסוק? "עוז והדר לבושה - ותשחק ליום אחרון". עוז והדר לבושה!

האומנם? דווקא ה**ביגוד**, זהו הדבר המשמעותי? זהו השבח המכריע? זה מה שבזכותו היא תשחק ליום אחרון?

רבים אומרים: לא משנה החיצוניות, העיקר הפנימיות. "אל תסתכלו עלי ככה. מה זה משנה מה הלבוש? העיקר הלב!"

הבה ונראה: חייל הולך להתגייס. הוא עדיין טירון, לא יודע כלום, לא מבין במושגי הצבא מאומה, לא יודע לאחוז נשק. שום דבר! אבל דבר ראשון - נותנים לו מדים. למה? בשביל מה? למה להיתפס בראש ובראשונה לדבר כה שולי וזניח?

לא, זה לא שולי ולא זניח. כי המדים - מגדירים אותו כחייל. מכאן והלאה הוא ילך וילמד, ילך וישתלם במושגי הצבא, ילך ויתאמן. אבל המהות כבר נמצאת - הוא חייל!

להבדיל, התורה נתנה לאשה היהודיה "מדים", טובים ומכובדים, שיגדירו את המהות שלה. מדים שעיימם היא תרגיש "בת מלך", מדים שישרו עליה תחושת מכובדות, שמירה, יראת שמים. מדים שנותנים ביטוי מתאים לנשמה הרוחנית השוכנת בה. ועיימם היא תוכל לעמוד באופן הטוב ביותר במשימות ובאתגרים שהועיד לה ה' בחייה.

בשוק העבודה, כאשר מעסיקים עובד שיעבוד מן הבית, בעבודה הדורשת ייצוג

מכובד מול קהל, מקובל להתנות כי בעת העבודה ילבש העובד בגד מכובד המתאים ליציאה. כי אם הוא יושב בבית עם פיג'מה ונעלי בית - איכות העבודה תיפגם! כאשר האדם לבוש בצורה מכובדת, הדבר משפיע על מצב רוחו, סגנון דיבורו ואיכות התקשורת שלו.

ואנו - שהגענו לעולם כדי לעבוד את ה', כשנלבש לבוש התואם לנשמתנו, ותואם להנחיותיו של אבינו בראנו, האם יש ספק בכך שלבוש זה יביא אותנו לעשות את העבודה טוב יותר?!

כותב רבי אליעזר פאפו זצ"ל, בעל ה"פלא יועץ" (בספרו "חסד לאלפים" על שו"ע או"ח סימן ג סעיף ד): **"כמעט כל עונש האשה בעולם הבא וזכייתה בעולם הבא תלוי בצניעות! ולכן כל אשה המרבה להיזהר בדרכי הצניעות הרי זו משובחת"**.

מובן, שיש לאשה הרבה חיובים נוספים, בעלי משקל כבד של שכר ועונש. לכן אין הכוונה להפחית מחומרתן של מצוות אחרות. ואולם, הצניעות מביאה את האשה למצב של שמירה רוחנית, שכמעט לא יתכן שהיא תעבור על איסורי תורה אחרים. למשל: אפשר לראות נשים ששומרות טהרה, אך לצערנו אינן שומרות שבת. ויש גם להיפך, וישנן נשים ששומרות רק כשרות, וכדומה. אבל כמעט לא יתכן למצוא, אשה שמקפידה על צניעות והיא חלילה מחללת שבת או אינה שומרת טהרה, כשרות וכדומה. כלומר הצניעות היא מידה כוללת שמחזקת את כל אורח החיים של האשה, שיהיה מקושר לתורה ולמצוות. כל חיזוק בצניעות, הוא חיזוק כללי בדרך ה'. ולכן **"עז והדר לבושה - ותשחק ליום אחרון"**! (ועיין בחוברת "מרוך הרב עובדיה" - מזוית אישית עמוד 78)

יופי של צניעות

הצניעות היתה בנפשה של יעל. והדבר השתלב בשילוב יפה ונאה כל כך, דווקא עם אהבתה ליופי ואסתטיקה. יעל, כבר מקטנות, אהבה להתלבש יפה ולהיראות טוב, ובמשך השנים תמיד חשוב היה לה להתחדש בבגדים חדשים, יפים ואיכותיים, ובתכשיטים נאים. היא הקדישה לכך, זמן, כסף ומחשבה. אף אהבה לראות את ילדיה לבושים טוב ויפה. לא הסתירה את הנאתה מחליפה יפה של בניה או מבגד יפה ותכשיט נאה של בנותיה. ונכדותיה, לא פעם זירזה ועודדה אותן לקנות בגד, לענוד עגילים או שרשרת נאה, וכדומה. ובצרוף טבעי לזה, אהבה שיהיה הכל בצניעות ויראת שמים, שיהיה תואם לגדרי ההלכה, מכובד, נעים, נאה ועדין, בבחינת (תהלים מה יד): **"כָּל כְּבוֹדָהּ בֵּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, מְשֻׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה"**.

"עוז והדר לבושה"

"עוז והדר לבושה" - ישנם כאן שני מאפיינים המשתלבים יחד בלבושה של בת ישראל. **האחד** - "עוז"! כדי ללכת בצניעות יש לעמוד בעוז על העקרונות, לפעמים יש ללכת אף נגד הזרם של החברה. יש גם צורך לעשות מאמצים בחיפוש הביגוד המתאים, אף כשרוב החנויות והבזארים בעיר אינם מציעים את הסחורה הנכונה העומדת כראוי בקריטריונים. **ויחד עם זה מגיע אף המרכיב השני: "הדר"**! לבוש מכובד, בטוב טעם, בעל חן והדר. שני מאפיינים אלו הבאים יחדיו, יוצרים את הלבוש הראוי לבת מלך, בתו של מלך מלכי המלכים, בת נאמנה ואהובה שתשחק ליום אחרון.

מחיל אל חיל

בתחום זה, כמו גם בתחומים אחרים - תמיד שאפה יעל להתקדם ולהשתפר יותר, וכך עלתה מחיל אל חיל.

בשנת תשנ"ו, כאשר, בעשרת ימי תשובה, דיבר מרן הרב עובדיה על איסור חבישת פאה נכרית, קיבלה יעל על עצמה ללכת עם כיסוי ראש מלא בלבד, ללא תוספת של "פאת פוני" שהיתה רגילה לחבוש עד אז. כאשר למדה מאחותה שגרביון בעובי 20 דנייר הוא שקוף [בצעירותה לא היתה מודעות לכך], החליפה לגרביון עבה. קיבלה על עצמה שלפני השינה אינה יוצאת מהחדר בלי חלוק עליון מכסה, ואינה מסתובבת בלי גרביים בבית. לא היתה לה בעיה ללמוד גם ממי שקטנה ממנה, לא אחת היתה אומרת לבתה תחי': "את המורה שלי!", ומטה את אוזניה וליבה לשמוע ולהחכים.

✍ **מספרית בתה: פלם קנתה אלא אליפה, מאד יפה ויקרה. האליפה היתה בצבע שחור, עם לובית כסופה, ואבא שיבאט"א אחר לה שהלובית הזו נראית נוצצת מידי וחושכת את העין. ללא אומר ודברים, הלכה אלא למחרת למנות, ובקשה שיתפרו לה לובית שחורה. המוכרת התפללה: את משלמת כסף כדי שהבגד יהיה פחות יפה? הרי זה כל ה'שק' והיופי של הבגד?! אך אלא היתה נחושה ועשתה זאת בשמחה. עבורי, הדוגמא האישית שראיתי, היתה ממשקת יותר מכל שיצורי הצינורות ששמעתי בסמינר.**

הנה באוהל

תלמיד חכם אחד אמר לבנה רבי מרדכי שליט"א [אחר ימי השבעה]: היתה לך אמא צדקת! ומהיכן אני יודע? כל פעם שהייתי בא אצל אביך לבית, היתה הולכת לחדר. [נכמו שנאמר על

שרה אמנו: "הנה באהל" - ששהתה בתוך אהלה כאשר הגיעו אורחים, ונמנעה מלהתראות בפניהם שלא לצורך].

יעל אף מנעה את עצמה מללכת למקומות נופש ו"בילוי", שהאווירה בהם לא היתה ראויה וצנועה די הצורך. היא אמרה, שאינה יכולה לסבול את אווירת הראוותנות שקיימת בנופשים בבתי המלון, כשכל אחת מנסה להתהדר בבגדים ובהופעות שונות. היתה מתארת זאת בנימה של גיחוך: "בגד שלבשה בבוקר, לא לבשה בצהריים. ובגד שלבשה בצהריים לא לבשה בערב" ... [תיאור זה מובא בחז"ל (יומא לה ע"ב) להבדיל לגבי אשת פוטיפר, שניסתה לפתות את יוסף הצדיק לדבר עבירה, ולשם כך היתה מחליפה את בגדיה בתדירות גבוהה למשוך את תשומת ליבו].

שמחה בחלקה

בצעירותה היו תקופות שחיו בדוחק כלכלי, והיא ידעה "להוריד פרופיל" ברכישת ביגוד כשהיה בכך צורך. בארבע חתונות של אחיותיה, לבשה את אותה שמלה! וכשמישהי שאלה אותה איך היתה מסוגלת, והרי היא כן אוהבת ונהנית לחדש בגדים, ובפרט כשמדובר באירועים משמעותיים, אמרה לה בפשטות, שאם זה מה שיש, אז מסתדרים עם מה שיש. וכמו שאומרים הבריות: אדם צריך לדעת להתכסות בשמיכה שיש לו...

הפרדה כהלכה

בשמחות ובאירועים, מאוד היו חשובים לה ההפרדה כהלכה, הקדושה והצניעות!

✍ מספרת בתה: לפני המתנה של אחותנו הגדולה, אספה אנה אותנו הבנות, והסבירה לנו: כאשר לוקחים את הכלה לחופה, יחד עם אמה ואם האתן, אם אתן האחיות תבואנה גם כן איתנו, אז עוד הרבה נשים תכנסנה איתכן לצד של הגברים ותהיה חילול עירוביאל. לכן, הסבירה לנו, שכאשר אנו מגיעות לחמיצה, נעצור שם, וכך כולן תעצורנה יחד אתנו. ובאות כך היה, שבעת החופה אלף אחת לא הנשיכה פנימה.

היא עצמה נזהרה באירועים שלא להסיט את המחיצה, ולא להיכנס לשטח שבין הגברים לנשים, להידחק כדי לראות את בנה וכדומה. היתה אומרת כי העיקר שיהיה הכל על טהרת הקודש - ובזה תהיה תוספת של הצלחה לחתן ולכלה.

תקנה גדולה וטובה

כתב בספר משפט הכתובה (ח"ה עמוד תפח): וכמה יש להתמרמר ולהתפלא, על כך שישנן חופות שעומדים בהן אנשים ובני תורה, וסמוך להם ממש עומדות נשים ובנות מקושטות. ובשום מאורע אחר לא היו מעיזים לעמוד כך, והיו צווחים ככרוכיא על ההיצמדות הזו. ומעשה שטן הוא שהצליח להכניס בלבול כזה, אפילו במשפחות שכל חייהם תורה ויראה וחינוך וצניעות. ומי יודע אם לא מוטב מנהג הריקים שיושבים בעת החופה [אנשים לבד ונשים לבד, ולא עומדים כהלכה], ואז מכשול העיניים קטן יותר. ומבחינה מעשית, הנסיון מראה כי אם מצמידים את החופה לאחד הקירות או למחיצה באולם, המכשול קטן יותר.

ואני הקטן חושבני תקנה גדולה וטובה, להסדיר מסך וידיאו גדול לצד הנשים, שיעביר את כל מהלך החופה והברכות, ורואות ממקומן היטב את כל מעשה הקידושין והרבנים העולים לברך וכו', ומתרבה כבוד שמים. ופשוט שלא ברא הקב"ה את הווידיאו כי אם בשביל כיוצא בזה, להעביר אמירת ברכות ועניית אמן, ולהרבות כבודו יתברך, וכמו שנאמר (ושעיה מג ז): "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי - בִּרְאֵתִי, יִצְרְתִּי אֶף עֲשִׂיתִי". ואין צריך בשביל זה הסרטת וידיאו לכל החתונה, רק הסרטה חיה במעגל סגור כנ"ל. ויהי רצון שתתקבל הצעה זו אצל שומרי התורה החרדים על הצניעות. עכ"ד. (עיין בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה" עמוד 190)

היא אף סלדה מאד מהמנהג המשובש, שמרימים את החתן והכלה מעל גובה המחיצה, שיעשו "שלום" ויזרקו סוכריות זה על זה, וזו על זה. כשהיה באפשרותה, היתה משתדלת למנוע זאת, ומסיטה את הרוקדות לכיוון השני.

כתב הרב וואזנר זצ"ל (שור"ת שבט הלוי חי"א סימן רפד): "בענין מעשה פריצות שנעשה בנישואין של כאלו בני תורה שמרימים את הכלה, וכן את החתן, והם זורקים סוכריות זה על זה. הנה מה אומר ומה אדבר, כי מעשה נִבְלָה בישראל, הנלקח מן הגוים ומפריצי עמינו, שיצרם גובר עליהם לפרוץ גדי הצניעות, ומעשיהם מוכיח על מחשבתם כי רגליהם לרע ירוצו, ומצוה גדולה לעמוד בפרץ, ולא להניח לבני אל חי לרדת שחת. והריני מחזיק טובה לכבודו שהתעורר בזה". (עיין בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה" עמוד 230)

נפיו אחיוניתה: דודה יאל לא למדה "מסלול העסקה ביהדות" בסמינר, אבל בכא הדגקות שלה בה', בצדיקים, באהבת התורה שבה, באהבת המצוות, בתפילות, בתהילים, היא זכתה להשקפה מאודדת ומה שמעטים זוכים לה. היה לה מין אוש כזה להרגיש: זה לא מתאים. זה ה' לא אוהב...!

✍ מספרת ידידתה הרבנית שושנה כהן תמ"ו: לפני מתנת בני, שיתפתי את יעל וסיפרתי לה על ההתרגשות וההכנות השונות לקראת המתנה. יעל האירה אז את עיניי בעניין חשוב אשר לא נתתי עליו את דעתי עד אז. היא הסבירה לי עד כמה חשוב להקפיד שלא יהיו צילומי וידאו אצל הנשים בשעת הריקודים, שהרי לאחר מכן יושבים בני המשפחה וצופים בהסרטה, ומי ערב לנו שלא יסתכלו אל על ריקודי הנשים?! ואכן קיבלתי את הדברים, הקפדנו שלא יוסרטו ריקודי הנשים, ונוכחתי לראות כמה הדבר נכון, שהרי לאחר המתנה כבר קשה לשלוט מי יצפה בעתיד בהסרטות, ואילו ככה אנחנו רגועים שאין שום מכשול. מאז התחלתי אל לשים לב, שלא לרקוד בשמחות מול מצלמת הווידאו. אני משתדלת להעלות את הנושא מידי פעם בשיעורי התורה לנשים, ולמזכ את המודעות לכך, וברוך ה' נשים רבות מקבלות זאת וכל זה נבקש לזכותה של יעל ע"ה.

ושכנתי בתוכם

בעת שהתרחבה המשפחה, ובחסדי ה' הגיעו חתנים וכלות, שולחן השבת בבית התנהל באופן קדוש ונאה, כשהגברים בחצי האחד של השולחן, והנשים בחצי השני.

המזהיר והנזהר – ירבה שלומם כנחר

כאן המקום לעורר על משפחות שכל חייהם תורה ויראת שמים וקיום מצוות בהידורים וחומרות, ואילו דווקא בדברים אלו אינם נותנים דעתם לחומרת האיסור. כגון שבשלחן השבת, הם יושבים זוגות מול זוגות, ונמצא שאיש יושב מול אשה אחרת. ואליהם נשאל שאלה, וכי מותר להסתכל על גיסתו – אשת אחיו?! הרי בודאי שאינה אלא כאשה זרה בשבילו, ואיך יכול לשבת מולה במשך שעה, שעתיים ושלש, וכי יכול הוא להזהר שעניו יהיו נתונות רק בצלחת?! ובעת השירה ודברי התורה היכן יתן את עיניו?! וכשדברנו בזה בכמה מקומות, רבים הודו שרק עתה הם מתבוננים שהנהגתם עד כה לא היתה נכונה, ובודאי שלא היה בה נחת רוח לבורא עולם. ואברך חשוב אמר לי שכך נוהגים בבית חמיו, ובאמת שאין לו יישוב הדעת בסעודות השבת, כי תמיד יושבת גיסתו מולו, והיא מסתכלת עליו, והוא אינו יודע היכן לתת את עיניו. ישמע חכם ויוסף לקח. וכבר אמרו חז"ל (מסכת דרך ארץ א יב): "הרחק מן הכיעור, ומן הדומה לו". (חוברת "להיות את" בהלכה ובאגדה)

דבריה נשמעים

אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים!

שנאמר (קהלת יב ג): "סוף דבר הכל נשמע – את האלהים ירא". (ברכות וע"ב)

יעל השפיעה את השפעתה הטובה אף על הסובבות אותה, אם באופן ישיר, על ידי דיבור של חיזוק, בבחינת "מצוה לומר דבר הנשמע", ואם באופן עקיף, בעצם ההשראה שלה.

היתה לה קורת רוח מבגדים צנועים, ובפרט היתה "מתלהבת" מנשים המכסות ראשן במטפחת כהלכה, היתה אומרת על כך בהנאה בלתי מוסתרת: את ממש כמו שרה אמנו! לא פעם אמרה למישהי שהתחזקה בפריט מסויים: "איזו זכות יש לך, תברכי אותי!".

מישהי מהמשפחה המורחבת סיפרה [בימי השבעה], שהיה לה עם יעל קשר מאד חם ולבבי. כשהיו נפגשות בשמחות, לפעמים היתה יעל מעוררת אותה להתחזק בצניעות בלבוש. היא הרגישה שזה היה ממש מתוך אכפתיות ואהבה כלפיה, ולכן לא התרעמה אלא קיבלה זאת יפה והשתדלה לשפר! אף הוסיפה ואמרה, שהרגישה בוושה לידה כשלבושה לא מספיק טוב...

✍ מספרת אחייניתה: לפני 23 שנה, פתחו את הסופר הגדול "אימפריות האסד". האכתי איתה לשם לקניות, וכאשר הגענו לקופה, היא ראתה שיושבת קופאית צעירה, בתקופה שלפני לידה, והיא לבושה בחולצה מאד לא צנועה. דודה יעל לא יכלה לשאת את זה, באומד שמאחוריה עמדו בתור גברים. היא אמרה לעצמה, אוי ואבוי, איזה מכשלה תהיה! ממש לא יכלה להשלים עם זה. ואז היא ניגשה בקט לקופאית, ואמרה לה: בובל'ה שלי, ה' יברך אותך, תצארי לשלום, בידיים מלאות. החולצה שלך כך וכך, זה לא מתאים, אני מברכת אותך שתצארי לשלום, כדאי לך ללבוש משהו מתחת "כל מי שיש לו יראת שמים, דבריו נשמעים" - הקופאית סגרה את הקופה, נעלה אותה, קמה, הלכה למאלקת ההלבשה, לקחה לעצמה חולצה פנימית, לבשה ומרה לקופה!

✍ מפי בתה: נושא הצניעות של בנותיה ונכדותיה, תמיד חשוב היה לאמא, והיא היתה מוצאת דרכים למצק ולהשפיע עלינו לטובה. (דבר מאד חשוב בדור שלנו! ישנן מנהגות צנועות ויראות שמים, שלא מעלות בדעתן שמתר להן בתור אמא, עם מכנת חיים כמובן, להאיר את עיני בנות המשפחה). היא היתה מאירה לנו במת, בנימוס ולפעמים בצחוק... תראי איך הילדה גבהה, כבר צריך לקנות לה חצאית חדשה... כדאי לך לספור כאן בצוואר, כך את כמו שרה אמנו... את יודעת, האודס השני היה הרבה יותר עדין לך... זה לא מתאים וכו'.

✍ מספרת כלה מבנות המשפחה: כאשר פגשה אותי סבתא, בתור כלה חדשה, האמאיה לי על המטפחת, ואז אמרה לי: "כל פעם שאני שמה את המטפחת, אני עומדת מול המראה, ומבקשת מה' שאני יארגה כמו שרה אמנו, והמטפחת תהיה לי צנועה ויפה".

✍ מספרת בתה: אני ממש מתרגשת במיוחד בסיפור הזה. לפני כמה שנים הלכתי לקנות לעצמי בגדים, להתחדש בגדים ליום חול לקראת חזרתי לעבודה. באחת המנויות מצאתי שלוש חולצות, שמצאו אן בעיני, ובחמיר מבצע מצויין. מה יותר טוב מזה? קניתי בשמחה. כשהגעתי לבית, והוצאתי את החולצות לבחון אותן פעם נוספת, שמתי לב שאת החולצות היא בצבע וורוד מאד הצק ובולט. הדבר הפריע לי, אך לא ידעתי מה עלי לעשות כיון שהיא נקנתה 'במבצע', לא ניתן היה להחזיר או להחליף אותה. ולמען האמת, גם מאד אהבתי את הדפוסא והזיכרה, ובלו היה לי להפסיד אותה. סיפרתי על כך לאמא, ואמא אמרה לי: כשאתם באים אליי, תביאו איתך את החולצה, ככה עם הטקסט, אל תלבישי עדיין. כשהבאתי אותה לאמא, אמא הסתכלה על הצבע ואמרה לי בעדינות שזה ממש "לא מתאים" (ומאמת שאני חיוס מתפארת על עצמי איך בכלל לקחתי אותה). שאלתי אותה: אז מה את אומרת אמא, מה את מציעה שאעשה? היא שאלה אותי, כמה עלתה החולצה. אמרתי לה: המחיר הוא 120 ש"א. אך היה מבצע 1+1, כך שזה יצא 60 ש"א. אמא הלכה למדרי, הביאה את הארנק, והגישה לי 60 ש"א. כחובן שבילי ואני סירבנו מכל וכל, ואמרנו שאם צריך לצרוק אז נצרוק. אמרי שאמא ראתה שאני מוכנה לצרוק אותה בלב שלם, אמרה לי, אל תחסרי אותה בטעות לעצמך, שלא תכשילי אחרות. ולפני שאת צורקת אותה ל'צפרדע' תאמרי "ויהי נועם", כי את מקיימת בזה מצוה גדולה. וגם תבקשי מה' שהילדים יהיו צדיקים, והבנות צדיקות וצנועות. ואכן כך עשיתי, בשמחה ובסיפוק רב. המסר והאיזוק שקיבלתי מלווים אותי הצק מאד עד היום.

לגזור קופון של ישועות

כאשר התחילה התעוררות אצל בנות ישראל רבות, לגזור בגדים שאינם צנועים, יעל שמחה מאד על הרעיון, וקראה לזה: "לגזור ישועות"! היתה לה נחת רוח גדולה מאד כשמי מנכדותיה סיפרה לה על גזירת בגד כזה או אחר, ושפע של ברכות הרעיפה על ראשה.

ליום הולדתה האחרון, שחל שבוע לפני פטירתה, כשרצו לתת לה מתנה, היא אמרה שהמתנה שהיא רוצה היא שיגזרו חצאיות לא צנועות ויביאו לה. אותו יום, שתוכנן בתחילה למסיבת יום הולדת בהשתתפות הבנות והנכדות, שונה לבסוף, בעקבות המצב שהידרדר, לאסיפה של התחזקות לבנות המשפחה, כשהחיזוק המרכזי היה בעניין הצניעות.

✍ מספרית בתה: אכא ע"ה היתה שותפה מאד פעילה בכל התראש בשיעורי התורה שאני זוכה במסדי שנים למסור לנשים ובנות, תמיד היתה מברכת ומתפללת שאהיה שלימה טובה, ויום למחרת היתה מתעניינת איך היה אתמול בשיעור. כאשר אשבנו לערוך 'ערב הקרבה', שפירושו מליצה של שריפת בגדים שאינם צנועים, הסתפקתי מאד, בכל אופן יש כאלו שרואים זאת כדבר קיצוני, מצד שני המציאות מוכיחה שההקרבה הזו הינה הצדמות שנותנת אומץ. 'מנקה' את הבנות מהעבר, ומאד מקרבת אותן. דיברתי על כך עם אכא ע"ה, והיא מאד עזרדה שנעשה.

באותו שבוע אכא ע"ה קיבלה תוצאות של בדיקות שעשתה, שהראו שמצב ממחיר יותר, לא ידעתי על כך, ושאלתי אותה מה דעתה להשתתף בערב הזה. למרות שכבר תקופה ארוכה לא היתה יוצאת בשעות הערב, היא דוקא אמרה לי שהיא תבוא, היא רצתה כזווית והאמינה שהמאמץ הזה כדאי מאד. ואכן אכא באה איתי לאותו ערב במסירות היתה לה נחת גדולה מאד, כאשר ראתה את הבנות ששורפות בגדים שאינם צנועים, הדבר היה בנפשה, והיא עזרדה, המאמץ, המאה להן כפיים והצטרפה לשירת העידוד: "אשרינו..." בשלב מסוים כבר כמותיה לא עמדו לה, ערב ארוך עוד היה לפנינו ואמת מבנות השיעור תמי', שראתה שאכא בקושי יושבת, הציצה לה אם היא רוצה שתקח אותה כבר לבית. אכא לא הפסיקה לברך אותה, היא עלתה לרכב ולמרות עייפותה דיברה עמה כל הנסיעה דברי אמונה ומיזוק בתפילה.

בבקשה קח את שלי...!

- ערב הקרבה סיון תשע"ו -

להלן ממהלכו של אותו "ערב הקרבה" מיוחד, אחד מתוך ערבים נוספים, ריח ניחוח לה', המתקיימים מפעם לפעם.

כבר שבועיים לפני פסח תשע"ו נשלחו הודעות על ההכנה לחגיגה הגדולה 'ערב הקרבה', שריפת בגדים שאינם צנועים. נקיון הארונו של הבנות היה לא רק מחמץ, אלא גם מבגדים אסורים שהם גרועים מחמץ. בקשנו למיין, לגזור מעט כדי שהבגד יצא משימוש, ולשמור. לאחר ששוחחנו בשיעורים על חשיבות הצניעות והקרקע היתה מוכשרת לכך, בתאריך ח' בסיון תשע"ו, פנינו יחד להתחיל ב'ביעור החמץ'. כמו תמיד, בתחילה האש מיאנה להיתפס בבגדים, אבל כשהיא נתפסה היא כילתה ללא הרף... כל אחת שניגשה להשליך למנגל הבוער, לאחר שאמרה

כמה מילות פרידה לבגדי העבר האסורים, קראה נוסח של תפילה, וכשדמעות בעיניה ביקשה בקשות.

הראשונות היו עינת ואחותה, הן הביאו שתי חצאיות קצרות שקנו ביחד, וכעת שרפו אותן ביחד. אחריהן ניגשה חן ושרפה בגד לא מתאים, עם בקושי בד, שעלה מאתיים ₪. סימה שהיה לה עבר עשיר מתועד בתמונות בעיתיות, פינתה את הכל ואף שרפה ספרי זכרונות מבית הספר, דיסקים מטיול בצרפת ועוד. כמה בנות שרפו תמונות מגנט מארועי העבר. ועוד ניגשו בזו אחר זו. מתוך בערך חמישים משתתפות היו עשרים ושתים בנות ששרפו בגדים.

טלי שלקחה חסות על כל הכיבוד בערב זה, ובאותו מעמד זכתה לקיים מצות 'הפרשת חלה', התלבטה אם תשרוף רק את החלה או גם מעבר לזה... כבר באותו בוקר סיפרה לי: "מאז שאני זוכרת את עצמי, יש לי חלום ללבוש שמלה מסויימת, אבל בגלל שאלוקים עשה אותי שמנה לא יכולתי, כעת אחרי הניתוח שעשיתי, סוף סוף קניתי אותה, ולבשתי רק פעם אחת, וכעת אני לא יודעת מה לעשות..." אמרתי לה: "טלי, אני סומכת עלייך שתעשי את השיקול הכי נכון, אבל לפחות תביאי את השמלה בשקית, מקסימום תחזירי אותה לבית". והנה בערך בשעה עשר ורבע בלילה, כשהאורה היתה כל כך מרוממת ומדבקת, טלי היתה בשיא ה'אורות' וקראה: "איפה השקית שלי עם השמלה?" בהתלהבות סיפרה לכולן על 'טיב הקרבן', והשליכה את השמלה לאש הבורעת במנגל לכבוד ה'... אפילו טלי 'עשתה את זה'. ובאמת אמרה לי אחת הבנות שהיא חיילת: "החברות שלי איימו עלי שאם אשתתף בערב כזה, הן לא מכירות אותי, והנה שרפתי בסוף שני בגדים ואני מרגישה שנתתי קפיצה רוחנית גדולה!" "אי אפשר להבין את זה, עד שרואים בחוש..." כך אמרה.

בסוף הערב הבנות היו נרגשות, מאושרות ומלאות סיפוק רוחני. הן פצחו בשירה שמחה: "רבונו של עולם, אני יודעת, שבית המקדש השלישי אינו בנוי מאבנים - הוא בנוי מחצאיות... ואם כל מה שאתה רוצה רק עוד ס"מ אחד, בבקשה קח את שלי, בבקשה קח את שלי, רבונו של עולם קח את ש-ל-י!!!"

לרוב חביבותם של "ערבי הקרבה" אלו, נביא כאן מתאורם של ערבים נוספים, כפי שסופרו על ידי בתה של יעל (הובא בחוברת "להיות את" עמוד 278):

במהלך השיעורים שלנו, דיברנו מידי פעם על נושא הצניעות. שמענו על קבוצות של בנות, שקבלו על עצמן לעשות "מדורה" ולשרוף בה בגדים בלתי צנועים. והן זכו להרבה ישועות. במדרשייה אחת שעשו כן - זכו ל-17 כלות באותה שנה... נו,

אז מי איננה רוצה ישועות?! הכרזנו על שריפת ובעירת הבגדים שאינם צנועים, זה היה שיעור שלא מן המניין, הבאנו כיבוד עשיר, והבנות הביאו עמהן שקיות של בגדים. אחרי דברי חיזוק בנושא, יצאנו לרחבה פתוחה, שמנו חלק מהבגדים בתוך מנגל גדול, שפכנו חומר דליק, והאש החלה לבעור. מה אומר? זו היתה אש טהורה שעלתה ועלתה. כל כך מרגש היה לראות את בנות ישראל, נשמות כה טהורות, שמוכנות להטיל לאש בגדים יקרים ששילמו עליהם טבין ותקילין. משום מה לשונות האש ממש עלו כלפי מעלה, חשנו שזו אש טהורה, "אש גבוהה" תרתי משמע. הסתכלנו עליה וחשנו שהיא מטהרת לנו את הנשמה, והיא עולה לריח ניחוח לפני ה' יתברך. לפי סדר ניגשה כל אחת מהבנות בתורה, עם פרטי הלבוש שלה, עמדה ברטט ואמרה תפילה שחיבר לנו רב חשוב לשעה זו [כמובא להלן במסגרת]. הן באמת חשו שהן מקריבות קורבן לפני ה', וניצלו שעה זו לבקש גם בקשות אישיות.

אי אפשר לתאר במילים פשוטות הרגשה כל כך עילאית. מה שקרה זה, שהאש שרפה ושרפה, וכיון שהיו הרבה בגדים עבים, זה לקח זמן רב, ובינתיים האווירה התחממה יותר ויותר. שמחנו, הורדנו דמעות וביקשנו... ועוד בנות חשו שהן מסוגלות לעשות את הצעד הנפלא הזה ולהשליך את הבגדים ה"לא מתאימים" לאש הקודש.

לפתע אחת הבנות, **מ.ש.**, פנתה אלי: תגידי, אם אני אמהר לביתי, יתכן שאספיק גם כן להיות שותפה במדורת המצוה הזו? היא שאלה זאת בעודה מתלבטת, כן ולא, כן ולא. ואז באה לעזרתה אחת הבנות ואמרה: "בואי, עכשיו כשהכל חם, גם המדורה ובעיקר הלב. אני אקח אותך באוטו שלי. אם לא תנצלי הזדמנות זו, היא יכולה לחמוק לך"... הן עלו לרכב ואחרי כרבע שעה חזרו עם שמלה אדומה שלא היה בה הרבה בד... והיא סיפרה: "עמדתי מול ארון הבגדים וחשבת: מה אני יכולה להוציא מכאן. השמלה הזו כאילו קפצה לי מול העיניים. כל פעם שאני לובשת אותה, אני מרגישה שאני לובשת את היצר הרע"...! היא נעמדה מול המנגל הבוער, ועדין היססה. הושיטה ידה והחזירה לחיקה, הושיטה שוב ואז אזרה אומץ ואמרה: "ה', אני עושה זאת לכבודך!". היא השליכה את השמלה האדומה למנגל - וזו החלה עולה בלהבות. איזה קורבן! איזו נחת לבורא עולמים, עוד בת ישראל משילה מעליה את בגדי היצר הרע!!!

בשעת לילה מאוחרת חזרנו הביתה עם תחושה עילאית. רבוננו של עולם, אין לנו בית מקדש, אין לנו קורבנות, אין לנו קטורת. אבל היום כן זכינו גם בגלות להקריב ולהקטיר לפניך... אנא קבל את המנחה ורחם על עמך!

בחסדי ה', זכינו גם לבשורות טובות. **מ.ש.**, בעלת השמלה האדומה, זכתה כעבור חמישה חודשים להקים בית עם בחור ירא שמים, הקובע עיתים לתורה. היא סיפרה, שאת הטלפון הראשון לשידוך זה - היא קיבלה למחרת יום השריפה!!

יום רביעי ראש חודש אייר תשע"ד. שוב אנו זוכות לחגוג "חגיגת צניעות", והפעם בפורים מורחב יותר. לפני כן ערכנו סעודת אמנים, אמרנו דברי תורה

קצרים ויצאנו החוצה. הכל היה מרגש מאוד, שוב לראות את שלהבות האש הטהורות שעולות, להתפלל, לבקש ולבכות...

הפעם היתה לנו את ברכתו של הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שאמר שהוא מברך את כל המשתתפות בברכה והצלחה, ומי שתשרוף בגד יעבירו לו את שמה ותקבל ברכה באופן אישי. חילקנו דפים אישיים למלא שם ופירוט בקשה [אגב, לאחר מכן, כאשר הקלדנו את דפי הבקשות כדי להעביר לרב, התפעלנו מאוד לראות שרובן ביקשו חזרה בתשובה, בעל וילדים צדיקים... מי כעמך ישראל!].

אורלי, אחת הבנות החדשות שהיו שם, צדה את עיני, שיערה צבוע חצי חצי, והיא לבושה במכנס ג'ינס קצר. חשבתי שאולי המסיבה הזו קיצונית מידי בשבילה, וקצת חששתי. אבל - לא להאמין. דווקא היא הובילה את השריפה, "קדימה, איפה הבגדים", שפכה אציטון, הציתה את האש ועודדה את הבנות... אחרי בערך חצי שעה שהאש דולקת, היא פתאום התלהבה והכריזה: "למי יש כאן חצאית בשבילי? אני רוצה לשרוף את המכנסיים שעלי!" היתה התלהבות של קדושה. חיבוקים ארוכים, נשיקות ודמעות, היא קידשה שם שמים. אחת הבנות נתנה לה חצאית שרצתה לשרוף [שהיתה צרה בשבילה], היא לבשה אותה והיתה נראית לגמרי אחרת... "אורלי", ביקשתי, "את מוכנה שנכניס יחד את הבגד לאש?". כמובן, בשמחה. התפללנו וביקשנו, אחר כך היא שמה ידה על ראשי ובירכה המון ברכות טובות, וכולן ענו אמן. אם אורלי עושה זאת, זה מחייב את כולן!

גם **מיכל** הפתיעה אותי כשהביאה בשקית מהודרת 2 חצאיות ג'ינס משופשפות וקצרות. מעניין, מה קרה? מיכל לא היתה "בעד". היא אמרה לי בשיעור הקודם שזה לא לטעמה לשרוף בגדים. אבל התברר שיומיים לפני כן היא פגשה את שירלי, אף היא מבנות השיעור, שחזרה מטיול במזרח הרחוק, ודווקא שירלי המיוחדת שקוראת לעצמה עדיין "חילונית" עודדה אותה שזה לא מתאים! מיכל צילמה את החצאיות, ואפילו נשקה להן... "אני אוהבת אותן מאוד, הן מחמיאות לי!" אחר כך לקחה את שני ה"כבשים", הללו והקריבה אותם לקורבן, השליכה לאש והתפללה והתפללה...

רויטל ביקשה לומר כמה מילים לפני שהיא שורפת: "אתן זוכרות שלפני שנה עשיתי דיאטה, ורזיתי כל כך יפה, בקיצור התלהבתי מעצמי ושכחתי את הגבולות". כאן היא נחנקה מדמעות. "אתן לא תאמינו עם מה הרשיתי לעצמי לצאת לרחוב". היא הוציאה שני בגדים בלי הרבה בד, ואמרה "אני מצטערת. אני לא מאמינה. לא מאמינה איך יצאתי כך..." ובכתה ובכתה ובכתה.

איריס הוציאה אף היא חצאית, וסיפרה: אתן רואות את החצאית הזו? היא ממותג יוקרתי, והיא באמת יקרה מאוד. בעלי קנה לי אותה מתנה. פעם אחת לבשתי, והוא לא הסכים שאלבש אותה יותר, כי אינה צנועה. היה לי קשה... אמרתי לו 'אבל הרי אתה קנית לי אותה'. והנה עכשיו החלטתי. עשיתי איתה כמה תמונות ואני שורפת לכבוד ה'".

מירב - באמצע השריפה החליטה על חצאית לא צנועה שהיא מוכנה לשרוף. "אבל החצאית בבית, ואני גרה רחוק". אמרתי לה: "לא נורא, בשבוע הבא בתחילת השיעור נגזור אותה לחתיכות". מישהי הציעה שהיא תביא מנגל במיוחד. אבל אז אמרה אפרת: "אני עם אוטו. בואי אקח אותך". וגם החצאית של מירב הצטרפה למדורה. היא התרגשה מאוד, רצתה לומר משהו, אבל בסוף רק בכתה ובכתה ובכתה...

ליטל הביאה את האייפון שלה. כבר יומיים קודם היא החליטה לשורפו. בצהריים הציעה לה בת דודה למכור לה את המכשיר ב-500 ₪, אבל היא לא הסכימה. כעת היא השליכה חלק ממנו לאש, וחלק אחר - שאסור להכניס לאש, היא פשוט דפקה במעקה וניסתה לשבור... זה לא הלך בקלות בכלל, יש דברים שיש להם שבע נשמות... גם אחרי שהאייפון נותץ, עדיין נראו תמונות לא כשרות מרצדות. לא קל להכניע את היצר הרע... לבסוף לאחר שנהרס כליל, שמרנו אותו, כדי שתבוא עימו לרב משה צדקה שליט"א לקבל ברכה. ונעשה קידוש השם גדול.

עוד ועוד בנות הביאו שקיות בגדים. **מוריה** השליכה שקית ואמרה: "אני שרפתי הכל כבר בפעם הקודמת, אבל פתאום מצאתי שקית של בגדים שאחותי החביאה לי בזמנו, כדי שלא אלבש, ועכשיו שברוך ה' התחזקתי, היא החזירה לי אותם, אז הנה אני שורפת גם אותם".

לקראת סוף הערב ניגשה אלי אשה שאני לא מכירה, היא גרה בבית סמוך למקום השריפה. היא שאלה אותי: "את המארגנת?". - "כן, מודה באשמה". - "תשמעי אני יצאתי לצעוק עליכן על הרעש. אבל אני חייבת לומר לך, בחיים לא ראיתי דבר כזה, אני רוצה ללחוץ לך יד, כל הכבוד!".

אכן, היה זה ערב שכולו הוד והדר, כבוד שמים. בלילה שלאחריו אי אפשר כמעט להירדם, השמחה והרגשות מציפים אותך, את מרגישה שאת רוצה לעשות אך ורק נחת רוח לה' יתברך, ולא לקלקל לעולם את המתיקות והטוהר הזה. "זוה כל עיקר כוונתנו, שיהא הכל נחת רוח אליך".

אי אפשר לקרוא ולא להתרגש. אין כמו עם ישראל! כולנו, אבל כולנו, ולא משנה מהי ה"עטיפה" החיצונית, בנקודה הכי פנימית שלנו, אנו רוצות לעשות אך ורק נחת רוח לבורא עולם, ולהיות צנועות באמת, כפי שהוא רוצה. אשרי מי שזוכה לחוות את האושר הפנימי הגדול ותחושת הטוהר העמוקה - המתלווית לאותו "קורבן" שזוכים להקריב לכבוד ה'. ואשרי מי שאף תזכה בכך את חברותיה, ידידותיה ושכנותיה, ותארגן ערבים שכאלו, המעודדים וממריצים את בנות ישראל היקרות, לחוש ולהגיש אף הן את קורבן האישי לפני השם. ויעלו עשן הקטורת והקורבנות ה"קטנים" והעצומים הללו, לנחת רוח לפני בורא עולם, עד כי יחיש את גאולתנו במהרה בימינו אמן.

תפילה לביעור בגדים שאינם צנועים

רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שטבעה של אשה להתקטט ולייפות עצמה במאוד, ועל כן על כל איבר ואיבר שבראת אותה, אמרת לה: "היי צנועה", וציויתנו על כך בתורתך הקדושה.

ופעת, אני הקטנה (פלוגית בת פלוגית) מתחרטת על שלבשתי בגדים שאינם צנועים, ומוכנה ומזומנת לפניך בלב נרגש לעשות רצונך ולבערם, ומקבלת עלי לעתיד להשתדל בענייני הצניעות.

יהי רצון שתהיה חשובה ומקובלת ורצויה לפניך שריפה זו כאילו הקרבתי קרבן על גבי המזבח ותעלה לריח ניחוח לפניך. וכשם שאני מבטלת רצוני וחשקי כדי לעשות רצונך אבי שבשמים, כן אני מתחננת לפניך שתבטל מעלי כל צער ויגון, ותפקוד אותי בשפע של ישועות, הצלחה ורחמים, ותמשוך עלי חן וחסד, ותצילני מיצר הרע ומעיין הרע, ותמלא כל משאלות לבי לטובה לעבודתך יתברך, יחד עם כל עמך בית ישראל. (וכאן אפשר לפרט עוד משאלות).

גִּלְגְּגִי מִשֵּׁטָן אֲגָגָה – לְהַדָּר כְּבוֹדוֹ.

וּבְמִשְׁכַּן מִזְבֵּחַ אֲקִים – לְקַרְגִי הוֹדוֹ.

וּלְעַד תָּמִיד אֶקַּח לִי – אֶת אִשִּׁי הַעֲקָדָה,

וּלְקָרְבָן אֶקְרִיב לּוֹ – אֶת גִּפְשִׁי הַיְחִידָה!

(פיוט המיוחס לרבי אלעזר אסרי בעל ספר "חרדים")

עמד אלוקיד!

על הפסוק: "וְהִצַּנֵּעַ לְכַת עִם אֱלֹהֶיךָ", אומרים חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרק כח): "הצנע לכת - **עמד אלוקיד!** שאין לך חביב לפני המקום - מן הצניעות". וכמו שמפורש בתורה (ודברים כג טו): "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ לְהַצִּילֲךָ... וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ!", כשהמחנה קדוש, אז הקב"ה מתהלך עמך בקרב מחניך. ומה יותר טוב מאשר לדעת שהשם יתברך, מקור החסד העליון, נמצא עמנו, אוהב ומחבב אותנו, ומשרה עלינו את ברכתו! אבל אם חלילה יש "ערוות דבר" - חוסר צניעות, הוא שב אחורה, וכביכול לא מתחייב על השמירה, ומי יכול בלי שמירה של הבורא יתברך, חלילה.

פרקי

בין אדם לחברו

תנצא דבי אליהו רבה (פרשה טו):

כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, כלום חיסרתי לכם דבר? ומה אני מבקש מכם?
הא אני מבקש, אלא שתחיו אחבים זה את זה, ומכבדים זה את זה, ויראים זה מזה...!

אהבת חסד

יעל היתה בבחינת: "כל שרונה הפירות נוחה הימנו, רוח הפקום נוחה הימנו". אהובה על
הבריות, מכבדת ומכובדת.

היא עסקה במעשי חסד רבים [מלבד כמובן החסד הממושך והחשוב ביותר עם בני הבית]. עיניה
וליבה פקוחים היו להביט סביבה, לעזור ולסייע במה שניתן. רגילה היתה לומר: "נתינה בלי
קבלה", "לעשות טוב ולזרוק לים". דהיינו שיש לעשות חסד מבלי לצפות לתמורה, כביכול
להשליך לים ולשכוח ממה שעשית...

כשהיו אומרים, על מעשה חסד מסויים, שהוא בבחינת: "זה נהנה וזה לא חסר", היתה
מתקנת ואומרת: "זה נהנה וזה נהנה!" כלומר, מי שנותן הוא לא רק "לא חסר", אלא הוא
בודאי נהנה מעצם הנתינה!

✍ מספר אתנה: כאשר אני ע"ה היתה מאושפזת בבית חולים, הייתי נמצא לידה שלות
ארוכות, וכבן יחיד לא היה מי שישתתף איתי בתורנות אבל המשפחה ניתנה לעזור. אחותי
ע"ה היתה תמיד נותנת הרגשה של "אתה לא לבד", סיועה, תמכה, עודדה ועזרה. זכורני
כי צהרים אחד, בהיותי בבית החולים ליד אחי, הגיעה לפתע אחותי, ואמרה לי: עכשיו אני
נשארת כאן, ואתה יכול ללכת ניסיתי לסרב, אמרתי שגם אני אשאר, והיא אמרה בהאטיות:
"אתה לא נשאר כאן, אתה הולך לכולל ללמוד, בלי שום דאגה!"

כאשר האחיר הנצב, אחותי במבטה המפוכח יצעה לני, שכדאי להקדים את בר המצוה של
בנו בכורנו לעתידה היתה להיערך בעוד כבוד שייס. היא אמרה, "דודה אילנה צריכה לראות

את הנחת! ואכן בעצתה ובעידודה נרתמנו בזמן קצר לערוך את האירוע. אחי ע"ה השתתפה, שמחה ורוותה נחת. שבוע לאחר מכן נפטרה, תהא נשמתה צרורה בצרור החיים. עצותיה הטובות, האכפתיות שלה, הדאגה הכנה, העידוד והעצרה, ליוו אותנו לכל אורך הדרך.

✍ מספרת אחייניתה: דודה יעל היתה בעלת לב ענק של מסד ונתנה. כבר כשהיינו ילדים, פתחה את ביתה בפנינו, היינו מגיעים אליהם לאשדוד למספר ימים, והיו מקבלים אותנו בשמחה, מפנקים ונותנים מכל הלב. לאחר מכן לאורך השנים, היא היתה תמיד תומכת, מייצגת, מתעניינת, וליבה קשוב להושיט יד לעצרה כשצריך. כאשר נולדה בתו הראשונה תמי', בגיל אחישה שבועות עברה ניתוח שבר. כאשר אצרו לבית ב"ה בריאים ושלמים, דודה יעל התקשרה אלי לברר מה נשמע? איך היה? ואיך אני מסתדרת עם הטיפול בתינוקת? כשאמרתי לה, שעדיין אני מסתדרת לראות אותה, יעצה לי לראות אותה בינתיים על ידי מגבונים שטופים. למחרת היא באה אלי, לקחה את התינוקת לטיפול, רוצה אותה, ארצה וסדרה, ונסכה בי כוחות ובטחון. בתקופה אחרת, שכבתי שבעה שבועות בלי לקום, בשמירה לפני לידה, וגם כן הרגשתי את התמיכה שלה לאורך כל הדרך, היא היתה מתקשרת, שואלת בשלומי, ומידי פעם שולחת את בתה להביא איזה סלט טוב, וכאילו בדרך אגב גם להושיט יד במטבח, לשטוף, לסדר ולארז. וכך בכל מיני תמונות בחיים, הרגשנו שהיא איתנו, שיש לה לב ערני ורחב, להכיל, להשתתף, לעזור ולתמוך.

שָׁלַח אִישׁ אֶת יָעֲזָרִי, וּלְאַחִיו יֹאמַר חֲזֹק! ❧

(ישעיה מא ו)

יעל עזרה לסביבתה בדרכים רבות ושונות, עם חשיבה רגישה ונבונה. מישהי שהיתה בתקופה קשה מבחינה משפחתית וכלכלית, יעל הלכה עימה לחנויות לקנות ביגוד נאה ואיכותי לה וילדים, להעלות להם את המורל, ושירגישו בנח בחברה. היא קלטה בחושיה הרגישים שהם זקוקים כעת, לא רק ללחם לאכול ובגד ללבוש, אלא לצאת מהרגשה של מסכנות, ולהתהלך בבגדים נאים וטובים.

למישהי אחרת, שהיתה נתונה אף היא בקושי כלכלי ורגשי, דאגה יעל גם כן בתחום הביגוד, היא באה בדברים עם מנהלת חנות לבגדי נשים, הסבירה לה בטוב טעם את המצב, וזו האחרונה פתחה את ליבה, ובמשך שנים העניקה לאותה אשה במתנה בגד חדש, מכובד וטוב, לפני החגים.

עבור ידידה שהתאלמנה מבעלה, ועמדה בפרק נישואי הילדים, ידעה יעל כמה היא זקוקה להכוונה ולתמיכה, ואכן היתה מעורבת עימה חזק בתהליכי הבריורים, הפגישות, הסיכום בין הצדדים, ואף ליווי בקניות ובסידורים השונים, כולל מדידת שמלת כלה וכל המתלווה, הכל בטוב טעם ובתחושת כבוד.

היו מקרים שיעל ראתה וזיהתה מצוקה כלכלית אצל מי ממכרותיה, דיברה על ליבן של נשים בעלות יכולת כלכלית, והן אכן נתנו תמיכה קבועה במשך שנים. כה היה לבה ער, ועיניה פקוחות, ומעייניה נתונים לחשוב על פתרונות ודרכי עזרה שונים.

ביישנים, רחמנים – ומה שביניהם...

חז"ל מציינים שעם ישראל מתאפיינים בשלושה סימנים: ביישנים, רחמנים, וגומלי חסדים (ויבמות עט ע"א). מרן רבנו עובדיה זצ"ל היה רגיל לבאר בדרך רמז, כי ישנם בעם ישראל שלושה סוגי בני אדם: יש את ה"ביישנים", דהיינו אנשים הזקוקים לעזרה, אך מתביישים לפנות ולבקש. ישנם גם את ה"רחמנים" – שליבם הרחום פתוח לעזור, אך אינם יודעים מי זקוק לכך. ובתווך עומדים "גומלי חסדים" – אנשים בעלי חסד, שליבם ער לקלוט אנשים הזקוקים לעזרה, והם מתווכים בינם לבין הרחמנים... כמה גדולה היא זכותם!

כיבוד אב ואם

יעל כיבדה את הוריה והתמסרה אליהם מאוד, בביקורים תמידיים, ובהתעניינות מתמדת במצבם ובצורכיהם.

כאשר נצרכו הוריה לאיזה מוצר חדש לבית, כגון ריהוט חדש, מוצר חשמלי וכדומה, היתה יעל נרתמת לעזרה, מבררת ובודקת, והולכת עמם לחנויות השונות. הם סמכו מאוד על טעמה ועל שיקול דעתה. כמו כן כשנצרכה אמה להתחדש בבגד חדש, התלוותה אליה יעל לקנייה, והתאמצה למצוא בעבורה בגד הולם ומכובד, בטוב טעם.

כשהגיעו הרב ציון ויעל מפעם לפעם להתארח עם ילדיהם אצל הוריה של יעל, היה זה בעבור ההורים הנאה מושלמת, שכן הם לא הגיעו רק במטרה לנפוש וליהנות, אלא שמו לב להנעים להורים ולשמחם, להשרות אוירה של כבוד וחובה, ולהביע את הערכתם והוקרתם כלפיהם. במשך השעות בביתם, יעל היתה עוזרת לאמה בעבודות השוטפות של הבית, ותמיד הקפידה בעוזבם, להותיר את הבית נקי ומאורגן לגמרי.

יעל אף לקחה אחריות רבה על צורכיהם הרפואיים של הוריה. כאשר אביה או אמה לא

חשו בטוב, והיו אף מצבים שמדובר היה בהתמודדויות קשות, יעל לא נרתעה, אלא נכנסה בעובי הקורה של מצבם הרפואי, התנהלה מול הרופאים, הלכה עימם לביקורות ובדיקות שונות, ודאגה שיטופלו היטב. ואל הכל התלוו מילותיה הטובות, אשר נסכו בהם חיזוק ועידוד רב.

כאשר מצבו הבריאותי של אביה לא איפשר לו לצום ביום כיפור, היה לו בכך צער רב. בהתקרב היום הקדוש, היה מבקש מייעל שתתקשר לרופא ותשאל אותו אולי בכל זאת הוא יכול לצום. כדי ליישב את דעתו, היתה יעל מתקשרת, למרות שידעה מראש את התשובה, ולאחר מכן היתה מדברת על ליבו ומדובבת אותו שיאכל, ולא יצטער, כי הרי הוא מקיים מצות "וחי בהם". כך עשתה במשך כמה וכמה שנים, כשהיא מעודדת ומרוממת את רוחו.

כאשר חלה אביה רבי שלום את חוליו האחרון, במשך כשנתיים יעל סעדה אותו בחוליו, הלכה איתו לטיפולים ולבדיקות, ורוממה את רוחו. היא אף הצטרפה והתלוותה למנהגו המיוחד, בתום כל טיפול וביקור בבית החולים, להתעניין האם מאושפז בבית החולים איזה מכר או קרוב, וללכת לבקרו ולשמחו, לקיים מצות "ביקור חולים".

בעלה הרב ציון הי"ו עודד אותה שתמשיך בכך, גם כשהדבר היה כרוך במאמץ פיזי ונפשי רב, ובהקדשת מיטב הזמן והכוחות, והיא אכן סעדה את אביה עד יומו האחרון. אחר פטירת אביה, התמסרה מאד לאמה והשתדלה בכל דרך לשמחה ולהרנין את לבה. היא הרבתה לבקרה, קנתה דברים שישמחו אותה, ביקשה את עצותיה וברכותיה. בתקופות מסויימות הגיעה לבקרה בכל ליל שבת לאחר הדלקת נרות, וגם כשמצב אמה היה ירוד, ידעה לשמח אותה, היתה עושה לה "ברכת כהנים" ומרעיפה עליה ברכות, מזכירה לה דברים משמחים, מצחיקה ומשעשעת אותה, ומחזקת את לבה שהנה היא בריאה, וה' שומר עליה.

 מספרת אחייניתה: בליל שבת לאחר הדלקת נרות, היינו פלמים רבות מתאספות, כמה מבנות המשפחה, אצל סבתא רבקה תמי'. זכורני איך היתה דודה יעל מברכת את סבתא במתיקות מיוחדת, בצורה של שיר: "מכלי רמלך ועד ראשך, ומראשך ועד כל רמלך - הכל בריא. ראש - בריא, עיניים - בריאות, אוזניים - בריאות, אף - בריא, בטן - בריא, לב - בריא, ידיים - בריאות להכין גונדי, גונדי, רמלים בריאות - לרוץ לשיבה לבשל לבאורים..." אחר כך היינו כולנו שמים ידיים מעל הראש של סבתא, ודודה יעל מברכת ברכות לרוב, וכולנו אחריה.

תורת חסד על לשונה

אמר רבי יצחק: כל הנותן פרוטה לעני - מתברך בשש ברכות,
והמפייסו בדברים - מתברך באחת עשרה ברכות! (נבא בתרא ט"ב)

"פִּיָּהּ פִּתְחָה בְּחֶכְמָה - וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה" - פסוק זה כל כך תואם ליעל, אשר במתק שפתיה ובדיבורה הנעים, היתה מרבה לחזק, לשמח, להרגיע, לעודד.

תמיד הייתה עם המילה הנכונה לכל זמן. בכל קושי או בעיה - מצאה מילות עידוד מתאימות, ואף נתנה הסתכלות מחודשת על המצב: לא לשקוע בעצב ובצער, אלא להתרומם, לראות את המעלות שבמצב זה, אלו חיזוקים אפשר להשיג ממנו, איזו מעלה ושכר יש על ההתמודדות הזו והזו, וכמה זו הזדמנות עכשיו להתחזק יותר בתפילה ובאמונה. הנה, כדאי אף לעשות סגולה כזו, ולהתפלל תפילה כזו, לומר פסוקים אלו... ומילותיה הטובות פעלו את פעולתן, להפיח כוחות מחודשים להתמודד, להסתכל על הדברים בצורה טובה יותר, לפעול בצורה נכונה יותר, לסלק יאוש ולהחדיר תקווה, תפילה ואמונה.

✍ מספרת אמינות: כשהרב מרדכי שרעבי צ"ל נפטר, היה זה ביום חמישי, ובשבת כשהגענו לבקר את סבא וסבתא, היה סבא שבור מאד. דודה יעל ע"ה דיברה איתו ועודדה אותו, נתנה לו להוציא מהלב את כל מהלך היום האחרון עם הרב צ"ל, איצקה אותו על הצכות שהיתה לו להיות קרוב לרב, ובדאי שעכשיו הוא מליף טוב עלינו וכו'.

כאשר, לאחר שנים, אלה סבא שלום, הרגשנו שאיננו יודעים מה לומר ואיך לדבר, אבל דודה יעל באה והסירה את ה"רוח נכאים". איצקה, בירכה, והשרתה אוירה שמחה של עידוד ואמנה.

בכל מיני בעיות וסמני מצוקה, היא היתה נותנת הרגשה טובה שאין מקום לדאגה. הכל יסתדר על הצד הטוב ביותר, וקרובה הישועה לבוא. במילים טובות היתה נותנת מקום למחונות הנפש.

סיפר קרוב משפחה, שכאשר חלה אביו את חוליו האחרון, הוא הבן לקח זאת קשה מאד בצורה קיצונית, ממש היה שבור, מפוחד, מדוכדך. בתקופה קשה זו היה מגיע רבות אל

ביתו של הרב ציון, יושב עמו, משוחח, בוכה, מנסה ללמוד משהו... וחוצץ מהעידוד שקיבל מהרב ציון שיבלחט"א, הדודה יעל היתה מרעיפה עליו טללים של עידוד וחיוזק ותמיכה מיוחדים במינם, ובעיקר חיוזקים באמונה... ולפעמים גם "נותנת לו על הראש", שהוא חייב לקחת את עצמו לידיים, להתחזק, לתפקד טוב בשביל האשה והילדים, וכך גם יוכל לעזור יותר לאבא שלו. [פעם אחת, כשהבחינה שהוא אינו מצליח לצאת מהפחדים והדכדוך, היא הלכה והביאה לו כדור הרגעה. אמרה לו: אדם שכואב לו הראש, שיש לו חום גבוה, מה הוא עושה? לוקח כדור אקמול, ולא מרגיש בזה שום בוש. לפעמים גם הנפש לא מרגישה טוב, וברוך ה' שגם לזה יש משכך כאבים [כמובן שמדובר היה בכאב קיצוני]. היא עודדה אותו שילך לרופא שיתן לו מרשם לכדורי הרגעה, ואכן הוא עשה זאת, והדבר "העמיד אותו על הרגלים".] דברי העידוד, החיוזק, וההכוונה הללו, היו לו בתקופה קשה זו כמו אויר לנשימה, עד אשר התאושש והתחזק.

לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים

יעל היתה ה"כותל" של נשים רבות, לשפוך את הלב, ולתנות את צערן. בסבלנות היתה מקשיבה ומקשיבה, ונושאת עמן בעול הסבל והקושי. וכפי מילותיו הנפלאות של המדרש, אודות משה רבנו שראה בצרת עם ישראל בעבודתם בפרך: "וירא בסבלותם" - "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם!" (שמות רבה א כז)

יעל נתנה את עיניה וליבה להיות מיצרה בצרת הזולת. נשים עם קשיים שונים, נשים שהתמודדו עם מחלה ל"ע, נשים קשות יום ומרות נפש - היו מוצאות אצלה אוזן קשבת. היא היתה מקשיבה להן בסבלנות, משתתפת בצערן, ומרעיפה טל של ניחומים. היא עשתה זאת לא רק בעת שמחתה, בהיותה בריאה, שאז אולי קל יותר לעודד את השני, אלא גם כשהיתה בניסיון הצער בגוף ובנפש בהיותה חולה. וידוע הדבר שכאשר אדם שומע חבר שסובל, ורוצה לעודדו באמת, צריך הוא ליכנס לתוך ליבו ולהרגיש את צערו, רק כך אפשר באמת לעודדו, ודבר זה לוקח הרבה הרבה כוחות נפש. לאדם בריא זה קשה, קל וחומר לאדם שהוא בעל סבל ויסורים. ויעל עשתה זאת, גם כשהיא עצמה היתה במצבים קשים של חולשה וכאב, בגוף ובנפש. היא לא מנעה עצמה מלקבל שיחות, להאזין לצרתן של האחרות, להכיל ולכאוב את כאבן, ולהרעיף עליהן מילים טובות, ברכות ודברי נוחם וחיוזק.

✍ מספרת בתה: אמא תמיד השתדלה לעודד נשים שבורות, לשמוע אותן, להקשיב להן, על אף שהיא היתה בקושי היסורים, ואפילו בימים הקשים שאמרי טיפולים. לפעמים היינו מתקשרים והקו היה ב"מחיתנה" זמן רב, אמרתי לה כמה פעמים: אמא, עם מי את כל כך

מדברית? אחריה לוי: הוייתי צריכה לשמוע מישהי... אחריתי לה: אלא, בדיוק א-ת צריכה לשמוע??! עכשיו??! תשמרי על עצמך וכו', והיא עונה לוי: בתי, "לך נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה"! גם כאשר הוייתי אומרת לה שקשה לי לשמוע ולהקשיב לקשיים של אחרות, היתה אומרת: בתי, יש לך שכר, הקב"ה מוריד מעליך צער על ידי שאת שומעת ומקשיבה למישהי אחרת ומעודדת אותה.

טוב עין הוא יברך

אמר רבי יהושע בן לוי: אין נותנים כוס של ברכה לברך, אלא לטוב עין, שנאמר (משלי כב ט): "טוב עין הוא יברך, כי נתן מלחמו לָדָל". אל תיקרי "יבורך" אלא "יברך". (סוטה לח ע"ב)

הברכות של יעל היו כמו אוצר טוב השופע עוד ועוד. אף שיחות סתמיות עמה, היו מלוות בברכות לרוב.

נשים רבות שביקשו ממנה ברכה לישועה כזו או כזו, יעל לא הסתפקה בברכה חטופה, אלא בירכה מכל הלב, ושמות רבים זכרה על פה או כתבה לעצמה, התפללה עליהם שוב ושוב, ומידי פעם התעניינה מה קורה ומה המצב. בסידור שלה נמצאו רשימות רבות של אנשים הזקוקים לישועות שונות.

יעל הזכירה את אשר סיפר אביה רבי שלום, שפעם יהודי ביקש ממנו ברכה, והוא ענה, מי אני ומה אני שאברך, ואמר לו רבי יוסף דיין זצ"ל: "רבי שלום, אינך צריך להיות צדיק גדול או רב גדול כדי לברך. אלא עצם זה שאתה יהודי - יהודי יש לו כח בפה של ברכה! אתה לא יודע מה הברכה שלך יכולה לפעול בשמים. ולכן תמיד תמיד תברך, ואל תמנע את עצמך מכך".

ואכן יעל לא חסכה את פיה מלברך עוד ועוד. ולא פעם ניתן היה לראות סייעתא דשמיא של ממש, כביכול הברכות הנאמרות הורידו את השפע ממקור הברכות.

פעם בנסיעה לקברי צדיקים, אחת הנשים היתה בדאגה רבה, כיון שהבת שלה נמצאת בחדר לידה כבר שעות ארוכות מאד, והלידה נמשכת ונמשכת, ואינה מתקדמת. יעל בירכה אותה מכל הלב, והוסיפה לברך שבעזרת ה', תוך 17 דקות [כמנין טו"ב] היא תלד. והנה אחר דקות ספורות הגיע הטלפון המיוחל: הבת ילדה לחיים טובים ולשלום.

יום אחד פנה אל בעלה, הרב ציון שליט"א, אחד מידידיו בכולל, ואמר לו כי אחת מבנות משפחתו כבר שעות רבות בחדר לידה. הרב ציון התקשר מיד ליעל וסיפר לה זאת, והיא בירכה שבעזרת ה', בעוד כמה דקות היא תלד. ואכן העניינים התקדמו באופן מפתיע, ותוך דקות ספורות נולד התינוק לחיים טובים ולשלום.

בחורף תשע"ט, אחיין של יעל שגר במקסיקו רצה להגיע לארץ, אבל הוא חשש מאד, כיון שהיו לו בעיות עם הצבא, והיה חשש שיכניסו אותו לכלא. הוא התקשר לדודה יעל ואמר לה: "בבקשה תברכי אותי, תתפללי עלי. אני לא יודע לכמה זמן יקחו אותי לכלא, אשתי עם שלושה ילדים נמצאים במקסיקו, ואינני יודע מה יהיה". יעל נתנה לו ברכה מכל הלב, ואמרה לו: "אל תדאג, אתה תהיה פטיר ועטיר, ובעזרת ה' ישחררו אותך ותחזור לאשתך ולילדים במהרה". וכך באמת היה, לקחו אותו לכלא יום אחד, ואחר כך, בסיעתא דשמיא פלאית ומיוחדת, אמרו לו שהוא משוחרר, ויכל לחזור לביתו לאשתו וילדיו.

פתחון פה לטובה

כמה הפליגו רבותינו בכוחה של פתיחת הפה לטובה ולברכה!

🔔 "ותמיד יפתח את פיו לטובה ולחכמה, וישתדל להביא תועלת לזולת, כי כח הפה והלשון חזק מאד מיתר האברים!" (חיי המאיר פרשת חוקת)

🔔 כי האדם שפותח פיו לטובה, אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה, אפשר שתתבטל... ועל כן, אמר רבי עקיבא לתלמידיו: פתחון פי שפתחתי לטובה, גרם שיהיה הדבר ההוא לטובה באמת! (בן יהוידע ברכות ס ע"ב)

🔔 עצת חכמים לבקש פתרון טוב על הדברים... והטעם, כדי שיפתח פיו לטובה ולא לרעה, כי סגולת הדיבור פועל בזה כנזכר. (ויפה מראה על הירושלמי מעשר שני פרק רביעי)

🔔 לכן אחי, כי מרגלים פתחו פה לשטן - והפסידו. ודע, מזה אמרו רבותינו ז"ל: אל ישפיל אדם מזלו, ואל יזלזל עצמו, כי ברית כרותה לשפתים! אל יהי אדם אומר "אין בכיסי לצדקה או לחסד", ולהגיד "אין לי דבר", או "לא אוכל לעשות זאת". והנה ילמד מהמרגלים שאמרו "לא נוכל לעלות" - וירדו לגהינם עד היום הזה! אלא תמיד יפתח פיו לטובה - ויצליח! (מעשה הגדולים פרשת שלח אות ז)

לשמוח עם הזולת

יעל אמרה כי הרב שרעבי זצ"ל היה נוהג לומר: כשיש משהו טוב - צריך לספר, לא להחביא או לשמור... אם אפשר לשמוח מישהו, מה טוב! גם אשתו הרבנית לאה ע"ה אמרה לה, לא 'להחביא' ילדים ושמוחות מאנשים, תמיד להראות ולבשר להם שמחות!

יעל אימצה לעצמה הנהגה זו, ואכן תמיד דאגה לבשר לכולם את השמחות שלה, במיוחד לנשים שלא היו להן ילדים, או אלמנות, הן היו הראשונות שיעל היתה מקפידה להתקשר אליהן ולשמח אותן, לשתף אותן בשמחה שלה.

בהתאם לכך, נשים רבות היו אוהבות לבשר לה את השמחות שלהן, אף שלא היו קרובות במיוחד. לפעמים התקשרו בשעות מאוחרות לבשר על וורטים, ואמרו לה: את הראשונה שאני מודיעה לך! וכמובן שהיתה מתעניינת, מברכת, ושמחה אתן מאד.

מהר תספר לחברך!

כתב מרן החיד"א (עבודת הקודש צפורן שמיר אות קעא): "אם ידעת בשורה טובה, מהר תספר לחברך, וחייתה נפשו בגללך, כי המבשר טוב משיב את הרוח. ומאידך, הזהר מלבשר בשורה רעה. ואם ידעת שמועה רעה, לא ישמע על פיד, כי אתה גורם נזק גדול, שהשומע יתעצב וימעט בעבודת ה', והעיון תלוי בד".

והגאון מוילנא ביאר מה טעם השינוי בלשון המשנה (מסכת ברכות פ"ט מ"ב): על **בשורות** טובות אומר: "הטוב והמטיב", ועל **שמועות** רעות הוא אומר: "ברוך דיין האמת", שיאמר בשניהם **שמועות** או **בשורות**? אלא כיון שרעות לא מספרים לחבר, רק אם שמע, שמע, לכן אמר 'שמועות'. אבל טובות מצוה לבשר ולהודיע לבני אדם כדי לשמחם, לכן אמר 'בשורות'.

וכתב השל"ה (שער האותיות אות ב"ת בריות אות י): אם יודע בשורה טובה לבר ישראל או לבת ישראל, ירוץ לבשרו, כמו שכתוב (שמואל ב יח, כז) "איש טוב זה, ואל בשורה טובה יבוא".

וכן אמר שלמה בחכמתו (משלי טו ל): "מֵאֹר עֵינַיִם יִשְׁמַח לֵב, שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְּשֹׁן עַצְמוֹ".

יעל אף היתה אכפתית ורצתה מאד שכולן תזכינה לשמחות. כשהיתה שומעת על מכרים שעדיין לא נפקדו בילדים, או מעוכבי שידוך, היתה מתאמצת לעזור בישועה, על ידי תפילות, סגולות שונות, או עצות טובות. לפעמים היתה מדרבנת להצטרף לנסיעות לקברי צדיקים, או לעשות סגולה מסויימת. פעם התאמצה להשיג עבור זוג שלא נפקד, "סבון של טהרה" שהשתמשו בו החברא קדישא לטהרה של רב גדול.²³ ולפני שנים רבות,

²³ היתה זו סגולה שעברה כמסורת במשפחה, שאבותיה ואבות אבותיה עסקו בחדש של אמת, ומקובל היה בידיהם כי סבון ששימש לטהרת אדם גדול, טוב כסגולה לזרע של קיימא.

קבעה עם קרובת משפחה ונסעה עמה במיוחד לקבר רחל, באוטובוס של ערבים של פעם, כשעדין לא היו הנסיעות המאורגנות, כדי להתפלל לישועתה.

✍ מספרת בתה: בברית של בןנו הי"ו, היה התור של אבא לקבל את הזכות להיות "סנדקאית" - להוביל את התינוק לברית. יום לפני הברית אמרה לי אבא: מה עם השכנה שלך, יש לה כבר ילדים? אחייתי לה שעדין לא. אמרה לי: אני אוותר על הזכות שלי, אם לא אכפת לכם. לי יש ברוך השם ילדים ונכדים, אשמח יותר שהשכנה שלכם תקבל את הזכות, ובגזרת השם יזכו לישיועות כשהודענו זאת לשכנים, הם כמוני שמחו מאוד, וביקשו גם להביא בקבוק יין. כשהגיעו לברית, אבא בירכה אותם החון, וברוך השם, תוך זמן קצר נפקדו, וכעבור מעט פחות משנה נולדה להם בת בשעה טובה וחוצלת, לאחר 4 שנות נישואין.

✍ מספרת אחייניתה: כשהייתי מספרת לה אדשות על הילדים שלי, כמה היתה שמחה וחודה לי, ומברכת בלי סוף. כמה פעמים אמרה לי: תספרי לי דברים שמחים, שאני אהיה שמחה ויהיה לי כח. בפעם האחרונה שדיברתי איתה בטלפון, היא היתה אלשה מאד וענתה לי בקול אלוש: הלו, שלום. אבל כאשר שמעה את קולי, וידעה כי באותו יום היתה הברית של הנכד שלנו הי"ו, כאילו קיבלה חיות מאודשת, ושאלה חיד - איך קראו לתינוק? איך היה? והרעיפה ברכות עליו ועליון עד בלי די.

יעל תמכה בהרבה רווקים ורווקות - כאילו היו נכדיה. התפללה, בירכה, יעצה וסייעה. ביתה היה פתוח לעריכת פגישות, היתה מכינה את החדר יפה, כיבוד ועציץ נאה מונח על השולחן, והעיקר משרה אווירה טובה, ומקבלת אותם בסבר פנים יפות האופייני לה. היא היתה מברכת את הכלה, מעודדת, ולפעמים מציעה לה להתאפר קצת בחדר לפני הפגישה...

✍ מספרת כלה מבנות המשפחה: את הפגישות הראשונות ערכנו אצל סבתא. לפני הפגישה הראשונה, כשהלצתי, היא קיבלה אותי במאור פנים ובאבריות, כיבדה אותי בשתייה, ואז איצקה אותי: תתפללי לה', החילים הן ממני, שתשאי אן ומסד, ושה' יכוון אתכם בגללה טובה וכו'. גם בסיום הפגישה כשיצאתי מביתה, ברכותיה ליוו אותי מראש המדרגות עד למטה, ברכות שופעות בזו אחר זו, ממש הרגשתי כאילו היא הסבתא שלי מרוב דאגתה והאכפתיות שגילתה כלפי!

הבאת שלום

יעל הקדישה הרבה מזמנה ומכוחה כדי לעסוק ב"הבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו".

בשיחות ארוכות שהיתה משוחחת עם נשים, חיזקה אותן לכבד את בעליהן, לוותר ולהבליג, לעודד ולאפשר... שלום הבית של בתים רבים התחזק והתייצב בזכותה! כאשר שמעה על חילוקי דעות או איזו מחלוקת חלילה בין שניים, התאמצה מאד במתק שפתים לפשר, ליישר הדורים ולהביא לקירוב לבבות.

סע סו

אָלו דַּגְרִים שאָדָם עוֹשֶׂה אֶתָּם, וְאָכַל מִפִּירוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִקְרִין קִיּוּמָתָ לֹא לְעוֹלָם הַבָּא; וְאָלוּ הֵם: כְּבוֹד אֶבֶר וְאֵם, וְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְבִקּוּר חוֹלִים, וְהַכְנָסַת אֲרוּחִים, וְהַשְׁכַּמַּת בֵּית הַכְנָסָה, וְהַבָּאָה שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ...

(מסכת פאה פרק א משנה א)

סע סו

ויתור ושתיקה

היא עצמה עשתה עבודת מידות גדולה, כדי לא להיכנס למחלוקת או לאוירה עכורה עם מישהו בסביבתה. לוותר, להבליג, לשתוק - זה היה קו שהנחה אותה חזק בחייה בהתנהלותה עם אנשים, גם כשזה לא היה קל.

היתה רגילה לומר: "עדיף לא לדבר! מה זה מעניין אותנו?", "גדול השלום ושנאה המחלוקת!" "מי שמוותר מרוויח!"

✍ **מספרית בתה:** כשהיינו מספרים לאמא על עוול או על פגיעה שנעשתה לנו, התנועה שלה היתה: שלוש אצבעות מכה על השפתיים ואומרת: "תוותרי תוותרי, הכל עובר באיים, ונצכה לאור הנצח!" ואם מרגישים בכל אופן שהכעס לא עובר, אפשר לשנות כוס מים קרים.... העיקר לא לעשות מאלוקת גם כאשר הבנות שלי סיפרו לה על דברים שמרגיזים אותן בכיתה, או על איזה קושי עם האברות, הקשיבה להן, ותמיד אמרה: "תוותרי, תוותרי - מי שמוותר אלף פעם לא מפסיד!" היינו מקבלים זאת מננה, כי היא היתה "נאה דורש ונאה מקיים", כמה וכמה פעמים סיפרה לי על כל מיני התמודדויות שהיו לה, וכמה היתה צריכה לעבוד על המידות שלה! הייתי מתפעלת ומקבלת מזה איזוק לעצמי.

באחת הפעמים כשהלכה יעל לבית החולים לקבל טיפול, היתה שם אחות חדשה "אשר לא ידעה את יעל", ולא הכירה אותה. היות שמדובר היה בזמן שהייה ארוך, ובמצב של חולשה רבה, ביקשה יעל מן האחות אם אפשר איזו כורסה או מיטה לנוח. בדרך כלל בקשה זו היתה נענית ברצון ובהבנה, אבל הפעם, האחות, מסכנה, אולי מרוב עומס וטירדה, ענתה לה: "כאן זה לא בית מלון". כשראתה יעל שאין עם מי לדבר, נאלצה לשבת על כסא, והיה זה ממש למעלה למעלה מכוחותיה! היא סיפרה אחר כך לנכד שלה: אחרי שעתיים כאלה, של ישיבה מייגעת ומתישה, ממש שעתיים של צער, הדחף הראשון היה לגשת לאחות ולומר לה איזו מילה "טובה" על חוסר ההתחשבות. אבל היא אזרה כוחות, והעידה שזה לא היה לה קל, ניגשה לאחות ואמרה לה יפה: תודה רבה.

מעלת הויתור, השתיקה וההבלגה ניכרה ביעל היטב גם בנסיעות שארגנה לקברי הצדיקים, כפי שיסופר בפרק הבא.

נברשת במתנה

בשעה שהמילים כבר עומדות על הלשון... כשמילה עסיסית רוצה להשתחרר... כשמשפט פיקנטי בוער על השפתיים...

נעמוד שניה - ונתאר לעצמנו! שהנה הנה, עוד חמש דקות, אנו שומעים דפיקות בדלת, ומגיע אלינו לבית משלוח מיוחד במינו... נברשת יפה ומיוחדת, נוצצת ומרשימה, שתאיר את ביתנו באור מיוחד ויפה, אור שישפוך יופי וזוהר על כל הבית! זאת - אם רק נצליח לבלום את לשוננו מאותו דיבור רע של מחלוקת או לשון הרע!

שווה? שווה! בודאי ששווה להתאמץ לבלום את הפה, ולהרוויח תאורה כה מיוחדת. והנה אמרו רבותינו: "כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו בעולם הזה, זוכה לאור הגנוז, שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער!" (חפץ חיים בשם הגר"א על פי המדרש) אפילו המלאכים אינם יכולים לשער ולתאר את יופיו וטובו של אותו אור מיוחד, אותה תאורה נפלאה, שמכין הקב"ה למי שבולם וחוסם את פיו!

פרק יא

זיכוי הרבים

אל תאמר: שלום עליך נפשי!

אומרת המשנה: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו". (אבות פרק ג משנה י)

מבאר הגאון הקדוש רבי אברהם אזולאי [בעל "חסד לאברהם", סבו של מרן החיד"א]: כל שיש לבריות נחת רוח בעולם הבא מסיבתו, לפי שהוא מזכה אותם, רוח המקום נוחה הימנו! "וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו", כלומר, מי שאומר שלום עליך נפשי, ואני וביתי נעבוד את ה', ומה לי להדר ולזכות את אחרים, ומעולם לא זיכה לשום בריה מחמתו, כביכול לא נתן נחת רוח למקום, שאין חפץ ה' כי אם במי שמזכה את הבריות!

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה

יעל שהיתה גדושה ביראת שמים, ובאהבת התורה והמצוות, הקרינה באופן טבעי אף לסובבות אותה. בכל מיני סיטואציות, במקומות ובמפגשים שונים עם בני אדם, השפיעה את השפעתה הטובה, לחזק, לזכות במצוה כזו או אחרת, להרעיף דברי אמונה ויראת שמים, והכל בחן ובמאור פנים, כשכל דיבוריה עטופים ומרופדים בברכות רבות ובמילים טובות המחממות את הלב.

אפשר לומר כי היא קיימה בעצמה "לא תגורו מִפְנֵי אִישׁ" - שדרשו חז"ל (סנהדרין ז ע"א): לא תאגרו דבריכם מפני איש. ישנם שכביכול "מפחדים" לומר לאחרים דברים של תורה ויראת שמים, ואוגרים ואוצרים הכל בתוכם. אבל היא לא נהגה כן, אלא במקום שניתן היה לומר, אמרה, דיברה וחזקה. ומי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, דיבוריה הנעימים והמחזקים, היוצאים מלב טוב וטהור, עשו פירות רבים.

היה לה כשרון ליצור קשר חם ולבבי, קרוב וידידותי, עם הסובבות אותה, נשים בקלות ובטבעיות התחברו אליה, ואת זה היא רתמה אף כדי לזכות אותן ולהשפיע עליהן לטובה. כך התנהלה עם שכנותיה, במקומות מגורים שונים, כשהיו לפעמים שכנות שאינן כל כך שומרות תורה ומצוות, היא יצרה עמן קשר קרוב וחם, בהתעניינות ובשיתוף הדדי, קשר אשר באופן טבעי לָוָה בהשפעה לטובה. וכך עם כל מיני נשים שפגשה אפילו באקראי,

באיזו נסיעה, קנייה, אירוע, או מפגש כלשהו. וכך עשתה אף כשהוצרכה ללכת לבית החולים. היא קשרה קשר חביב ונעים עם צוות העובדות, קירבה וחזקה אותן באמונה בה' וביראת שמים, והיתה עושה זאת בחביבות רבה: צדיקה שלי, ה' ישמור אותך... מביאה להן מידי פעם מחוברות "בהלכה ובאגדה", פעם טהרה, פעם שבת, וענייני חגים. ופעם סידור תפילה, בבחינת פסוקו הנפלא של שלמה המלך (קהלת ט י'): "כל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָהּ לַעֲשׂוֹת בְּכֶחֱךָ - עֲשֵׂה!".

✍ מספרת נכדתה: לפני כמה שנים, באופשת הקיץ, איראנו בביתנו תלמידה מתמסרת בצמח שהוריה נסעו לנפש שלא לרואה. באחד מהלילות לא היה אפשרי ללון בביתנו, והתלמידה יחד עם אחת מהבנות הלכו לבית של סבתא. סבתא קבלה אותה בסבר פנים יפות ומאירות, נתנה לה הרגשה ביתית, עם כל הפינוקים וההרגשה הטובה שרק סבתא היתה יודעת לתת בבוקר לאחר התפילה, סבתא פנתה אליה בחיוביות, עודדה אותה על התמסקותיה, ונתנה לה כוחות להמשיך הלאה לעמוד בכל הנסיונות והאתגרים הנקרים בדרכה העולה מאלה. כמובן שהתלמידה יצאה שמחה, מאושרת ומלאה כוחות להמשיך הדרך.

מפעלים של זיכוי הרבים

יעל עודדה מאד מפעלים שונים של ילדיה ונכדיה, הקשורים לזיכוי הרבים: מסירת שיעורי תורה, הפעלת קבוצות של ילדים וילדות לאמירת תהילים, "מתמידים", "מפעל משניות" לעידוד שינון משניות, וכדומה. כל מה שקשור לזיכוי הרבים ולהגדלת תורה, תפס אצלה מקום חשוב, שימח אותה, וקיבל ממנה חיזוק ותמיכה של ממש.

✍ מספרת בתה: אמא ע"ה לא רק עודדה אותי להקים את שיעור התהילים לבנות בביתי, אלא עצמה לאורך כל הדרך מאוריו. מידי יום רביעי, כשהייתי מדברת איתה אחרי התהילים, היתה שואלת איך היה וכמה בנות היו היום. במשך 17 שנה היא דאגה להתרים לטובת התהילים, את כל המימון קיבלתי דרכה. לפני מסיבות אנוכה הפדולות, אמא היתה מתרימה ביתר שאת, ולמרות שהיא לא אהבה במיוחד יציאות ומסיבות, למסיבות הללו היא הציגה והיתה לה נחת גדולה. היא צירפה אותי להצמין אברות טובות שלה, שהיו רגילות לתרום לתהילים, כדי שתראינה מה הן פועלות עבור עם ישראל. גם ביקשה ממני בימי ההולדת שלהן להתקשר ולהשמיץ להן את התהילים, לברך אותן עם הבנות בקול רם כהכרת הטוב. כמה פעמים קנתה לי איזו מתנה, עציץ יפה או קרמיק טובים וכדומה, והביאה לי

במסיבת אנוחה, לחיצוק ולעידוד. היא ראתה בתהילים מפעל חשוב, וממש טיפחה אותו.

✍ מספרת בת אחרת: כל פעילות שלנו ושל הילדים, "מתמידים", "תהילים", "אבות ובנים", שיעור עם האברים וכדומה - אמא היתה חלק בלתי נפרד מזה. קודם כל ההתעניינות האמיתית שלה והמעורבות במה שקורה, ששידירו הערכה רבה לכל מה שקשור בלהרבות תורה. היא גם דאגה לחינוך, והשתדלה אלף להציע לאברותיה לקחת זכות. כשהיו לאברות שלה אזכרות של קרובי משפחה, עודדה אותן לקחת זכות ב"מפעל המסנות" של הילדים בתלמוד תורה, שבידוע, "משנה" אותיות "נשמה". לאחר מכן היתה מתקשרת לשאל מה קנינו, איך חילקו, כמה מסנות בסך הכל אמרו, ואף היתה מבקשת שנתקשר לאברהם לספר לה, שתשמה, כמה עילוי נשמה היא גרמה. במוצאי שבת אמא היתה מתעניינת איך היה בתהילים לילדות, וב"אבות ובנים", כמה השתתפו וכו', היא ממש נשאה על כתפיה את המפעלים הללו.

המניית שעושות הן

אומרת המשנה (אבות פ"ג מ"א): "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון". מהו "דין וחשבון"? "דין" הוא על מעשיו של האדם, אך מהו "חשבון"?

מפרש מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בספרו "ענף עץ אבות": הנה לנו למשל חכם שזכה לחבר ספר בהלכה, או באגדה ומוסר, והועיל בו לרבים, הרי בפטירתו לאחר אריכות ימים ושנים, קובעים לו מקום בגן עדן לפי מעשיו וזכויותיו ומקבל שכרו מאת ה'. אבל בראש השנה הבא, כאשר ספרי חיים וספרי מתים נפתחים לפני ה', באים שוב לדוננו, ורואים כי הנה בשנה החולפת זכו עוד אנשים רבים ללמוד בספריו, והתחזקו מהם והוסיפו אהבה ויראת ה' בלבבם, ובשל כך פוסקים לו שכר נוסף ומקום גבוה ועליון יותר בגן עדן! והלה משתאה ואינו מבין, בעבור מה העלו אותו במעלות כה רמות? אך האמת היא שזהו ה"חשבון", על תוצאות המעשים שלו. זהו החשבון על כל הזכויות שהלכו ונוספו לו במשך הזמן, וכך עולה הוא מחיל אל חיל! כמו כן, מי שישד ישיבה או כולל ובית מדרש והחזיק תלמידי חכמים, או שתרים להוצאת חיבורים בהלכה או באגדה, ועל ידי פעולותיו ממשיכים לעלות במעלות התורה והיראה, אזי מידי שנה בשנה מעלים אותו שוב ושוב, עוד ועוד דרגות בגן עדן העליון! ועליו נאמר (ושעיה ג י): "אִמְרו צְדִיק כִּי טוֹב, כִּי פָּרִי מַעֲלֵיהֶם יֹאכְלוּ". (חוברת "פרקי אבות" מסדרת "בהלכה ובאגדה")

אשרי ה"סוחרים" החכמים, היודעים להשקיע במניות הריווחיות ביותר עלי אדמות, מניות הגדלות ותופחות, וצוברות עבורם הון עתק, עם רבית והצמדה, לנצח נצחים. וכמו שכתב בשו"ת דברי מלכיאל (הקדמה לחלק א): כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומצוה קבועה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו? אבל המניח מצוה קבועה לדורות שנקראת בכל עת על שמו, חשוב כאילו עושה אותה בכל שעה, ומתנחם בה במותו, כי מצוה זו תעשה פירות ופירי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצוה של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר חיזוק תורתנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שאין גבול לעילוי הנשמה שהם גורמים, ומעלים אותה במעלות אין סוף, כי כל הזכויות שיהיו מהלימוד בהם, ומזרעם וזרע זרעם של הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בה', ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותו, ומכניסים אותו בשערי גן עדן העליון, אפילו אם לא זכה בהיותו פה בעולם הזה ללכת בדרכי השם. ע"כ. וועיין עוד בדברי הפתיחה לחוברת "הסעודה בהלכה ובאגדה" ד"ה הנשמע כדבר הזה)

נסיעות לקברות צדיקים

ניתן לומר כי גולת הכותרת בזיכוי הרבים של יעל, היתה הנסיעות שארגנה לקברי צדיקים. על ידי נסיעות אלו זיכתה נשים רבות, בתפילות, בחיזוק האמונה בה', ובהתעלות רוחנית כללית. ניתן להליץ על הנסיעות הללו את מאמר חז"ל (מכות י"ב): "בדרך שאדם רוצה לילך - בה מוליכים אותו". היא, שכל כך מחוברת היתה לצדיקים, זכתה לזכות את הרבים דווקא בדרך זו, בדרכים העולות והולכות לקברי הצדיקים. בדרכים אלו - קירבה, חיזקה, רוממה וזיכתה את בנות ישראל.

קבר שמואל הנביא

"דעני לשמואל במצפה - ענינך!"

(מתוך סדר הסליחות)

בירושלים, במעלה הדרך העולה לשכונת "רמות", שוכן קבר שמואל הנביא. שמואל הנביא - "רבן של הנביאים" (תנחומא אמור ב), השקול כמושה ואהרן (שם צו יג), שפט את ישראל באזור זה, כמו שנאמר (שמואל א' טו-יז): "וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו. וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהִגְלָגַל וְהִמְצָפָה, וְשָׁפֹט אֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה. וַתִּשְׁבְּתוּ הַרְמְתָּהּ, כִּי שָׁם בֵּיתוֹ, וְשָׁם שָׁפֹט אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לָהּ".

קבר שמואל הנביא

ליעל היתה תשוקה מיוחדת לעלות לקברו של שמואל הנביא. היתה בלבבה התפעלות רבה מדמותו המרוממת, מקורות חייו המופלאים, אופן לידתו בעקבות תפילותיה הרבות של אמו חנה, ורצונה הטהור להקדישו לה' כל ימי חייו.

אביה של יעל, רבי שלום, היה עולה מפעם לפעם להשתטח על הציון. הוא זכה להצטרף לחבורה הקדושה מיסודו של הצדיק הנסתר רבי יוסף דיין זצ"ל, ואחת לשבוע ערכו תיקונים בקבר שמואל הנביא. יעל השתוקקה לעלות אף היא ולהתפלל בציון הקדוש, ואולם - תחבורה מסודרת לא היתה²⁴. השאיפות שלה והכיסופים להתפלל בקבר שמואל הנביא נשאו פרי, כי כך מקובלנו מחז"ל: "בדרך שאדם רוצה לילך - בה מוליכין אותו".

אילו היו יודעים...

על קברו של שמואל הנביא, מתקיים מאז שנת תשכ"ז, מניין של תפילות ותיקונים, מיסודו של רבי יוסף דיין זצ"ל, מן הצדיקים הנסתרים בדור האחרון [שהרב ציון שליט"א ויעל ע"ה, היו מאוד קרובים לתפילותיו וברכותיו].

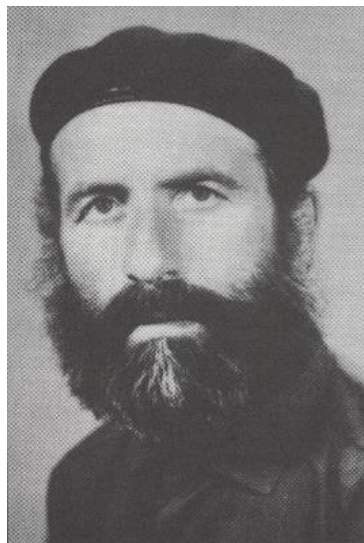
מיד לאחר מלחמת ששת הימים, כשהשתחרר מקום הקבר, התחיל רבי יוסף בעריכת תפילה זו. הוא היה מתגורר ברחוב רבי יוסף בן מתתיהו, ומידי יום חמישי היה מגיע עם

²⁴ אחת לשנה, ביום ההילולה, היה ר' יוסף בצרי ז"ל מארגן אוטובוסים לשמואל הנביא.

מנין אנשים, ויחד היו נוסעים לקבר שמואל הנביא ועורכים שם הקפות ותיקונים.

במקום היה שומר ערבי, מחמוד. רבי יוסף היה שם לו בכל פעם כמה מטבעות ביד, "בקשיש", ומכריז "מים אחרונים חובה"... הסביר שזה "השעיר לעזאזל" שנותנים לסטרא אחרא כדי שלא תפריע.

פעם בהגיעם לקבר, ניסה הערבי להיכנס בשיחה עם רבי יוסף, עד שיגמור לקרקש במפתחות הגדולות ולפתוח את השערים החלודים. פתאום נפנה אליו הצדיק ואמר לו: "עכשיו אתה פותח לי את השער, עוד מעט יבוא הנשיא שלכם ממצרים, יבוא לפה. פה יפתחו לו את השערים".

הצדיק הנסתר
רבי יוסף דיין זצ"ל

מחמוד צחק. חשב את החכם למג'נון, חלילה. מי יעלה על הדעת שנשיא מצרים, הארץ העויינת ביותר לישוב היהודי בישראל, הוא יבוא הנה ויפתחו לו את השערים? הנשמע כדבר הזה? שתק רבי יוסף, הניח בידי הערבי את הגרושים שלו, ונכנס לציון. לא הרבה זמן מאז, והנה מדברים שסאדאת רוצה לבוא לבקר - זה ביקור אמיתי של שלום! הערבי השתגע. מאז קרא לרבי יוסף "אלנביא יוסוף"...

רבי יוסף היה עורך את התפילות והתיקונים. הוא מוליך את התפילה, ומעודד את כולם שלא להרפות. ובמשך הזמן נוכחו לראות שהתפילות שלו עושות הרבה רעש בשמים, בבחינת "וַתִּתְּנָה אֶמְרָתָא דְּרַבִּי יוֹסֵף לְהַלְלָהּ". נוכחו לראות דברים תמוהים שהתבררו לאחר זמן, כיצד הצדיק הזה נלחם עם שרי אומות העולם. נלחם ויכול להם.

ומדוע בחר רבי יוסף דווקא את קברו של שמואל הנביא לעריכת התפילות והתיקונים? משפט אחד הוא היה אומר על זה: אין הרבה אנשים שפוקדים את הקבר, כי מן השמים מעלימים את מעלתו של הקבר. 'אילו היו העולם יודעים מה זה קבר שמואל הנביא, כולם היו מגיעים לכאן יומם ולילה!'

אכן, הקבר נמצא בלב ירושלים, דקות אחדות של נסיעה מרחוב בר אילן. "איך אפשר לוותר על מי ששקול כמשה ואהרן? איך נוותר על מי שכתוב עליו מפורש 'קוֹרְאִים אֵלָּה ה' "

וְהוּא יַעֲנֵם? נִכְר שִׁישׁ רִצּוֹן מִשְׁמִים לְהַסְתִּיר אֶת קְדוּשַׁת הַמָּקוֹם, מַעֲיֵן מַה שֶׁהַסְתִּירָה הַתּוֹרָה אֶת מָקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוֹ". (מתוך "תור הזהב" פרשת חוקת תש"פ)

לְכֹוּ וְנַעֲלֶה אֶל ה' ה'

לפני כשלושים שנה, נודע ליעל כי הגברת מלכה ג'נאח ע"ה מארגנת טנדר קטן שיצא מטעם חברת "רבני", ואליו מצטרפות נשים לתפילה בקבר שמואל הנביא. יעל קפצה על המציאה כמוצאת שלל רב. היא הגיעה והתפללה, אבל לא נחה על מקומה, היא התחילה לפרסם את דבר הנסיעה לקרובות המשפחה, ידידות, שכנות, חברות ומכרות. לפרסומת הוסיפה דברי טעם בשבחו של שמואל הנביא השקול כמשה ואהרן. תמיד היו בפיה סיפורי ישועות מן השטח על תפילות שנענו, על בקשות שהתקבלו. תוך תקופה קצרה הטנדר הקטן לא הכיל את הנוסעות, וחלקן נסעו בעמידה. חברת הנסיעות שלחה מיניבוס, ואחר כך אוטובוס.

יעל, בחכמתה ובמתק לשונה, קירבה את דמותו של שמואל הנביא לתודעתן של הנשים. נשים שהכירו את שמואל וחנה רק מההפטרה של ראש השנה, או מלימודי נביא בבית הספר, כעת הרגישו את דמותו קרובה לליבן, וראו בציונו הקדוש מקום לשפוך שיח לפני ה' בהתעוררות מיוחדת. סיפורי ישועות התגלגלו ובאו בשטף, וכל אשה שהצטרפה היה בכך ליעל עונג רב. כאשר הבחינה שמישהי נעדרת מן התפילה, התקשרה להתעניין מה שלומה ושלוש בני ביתה? נשים הרגישו שייכות וחיבור לנסיעה הזו, והתמידו להגיע.

כך התארגן בקביעות מידי יום חמישי, בשעה 11:00 בבוקר, אוטובוס שמנה קרוב לחמישים נשים שבאו "נטו" להתפלל על הציון הקדוש.

לנשים שסיפרו שהן עסוקות וטרודות, ותמיד יש מניעות לצאת לשמואל הנביא - להן נהגה לומר: תקדימי תפילה, כבר מתחילת השבוע, תבקשי, אנא ה', בזכות שמואל הנביא, תִּזְכֶּה אותי לבוא להודות לך ולהתפלל לפניך! ואכן, נשים רבות שעשו כדבריה, סיפרו סיפורים של השגחה פרטית, איך הרגישו סייעתא דשמיא מיוחדת, ואף כשלא היה נראה מתנאי השטח להגיע, ברגע האחרון הכל הסתדר, כגון: * טכנאי של מכונת כביסה שהיה אמור להגיע בין 9:00 ל-12:00, הגיע ב-10:00, תיקן את הדרוש בזריזות, ובעלת הבית התפנתה מיד לצאת לתפילה. * נשים שהיה עליהן לטפל בצורכי הבית ובהכנות ובישולים לשבת, הספיקו הכל בזמן קצר והתפנו לצאת. * נשים שהגיעו משכונות מרוחקות - קטמון, גילה, הר נוף, סיפרו שלפעמים הרגישו "קפיצת הדרך" כדי להגיע לתפילה המשותפת.

זמן איכות

הנסיעות בחברתה היו מרתקות, מעניינות, ומלאות חיזוק.

היא תמיד אמרה לנשים, כי מהרגע שיוצאים מהבית לכיוון התחנה, כשמגמת הפנים היא לקבר שמואל הנביא, כבר אפשר לבקש ולעורר את זכות הצדיק! וכך במשך הנסיעה כבר היתה אורה של תפילה וחיזוק.

יעל דאגה לחלק לנשים במהלך הנסיעה חוברות של תהילים המחולק, כדי שהדרך תלווה בתפילה כוללת על עם ישראל. היא אף שיתפה את הנשים בבקשות שונות שהגיעו אליה, מאנשים הזקוקים לישועות. יחד הזכירו את שמותיהם והתפללו להצלחתם וישועתם. נשים שידעו שהיא המארגנת את הנסיעות, התקשרו לביתה בכל מיני שעות, לפעמים ב-6:30 בבוקר, ולפעמים קרוב לחצות לילה, וסיפרו לה על מצוקתן וצרתן. הן ידעו שתתקבלנה על ידה במאור פנים, היא תשתתף בצערן, תוסיף מילות חיזוק ועידוד, וכמובן תרבה תפילה בציון הצדיק. כך הגיעו בקשות לתפילה ממקומות רבים ברחבי ירושלים, ארץ ישראל, ואף מחו"ל - מצרפת, אנגליה וארצות הברית. היא אהבה לשתף את הנשים המתפללות גם בישועות שאכן הגיעו: פלונית התארסה, למשפחה אלמונית נולדו תאומים, ואותו תינוק שנכווה קשות, כבר יש ישועות, מסתמנת הטבה במצבו וכו'.

היא אישית נהגה לספר על השמחות המשפחתיות שלה, שיתפה את חברותיה, וכיבדה בסוכריות, שכולן תברכנה "שהכל נהיה בדברו" להודות לה'.

כדי לזכות את הנוסעות, העבירה ביניהן קופת צדקה להחזקת אברכים בכולל יום שישי, ולא ראתה פחיתות כבוד לעצמה לעבור ולהתרים, להיפך, שמחה לראות את בנות ישראל נותנות צדקה ומחזיקות תורה.

בציון עצמו היתה יעל מתרפקת על המצבה הקדושה, כגמול עלי אמו. מנצלת כל רגע לתפילה ובקשה. היה לה סדר מסויים של תפילות, וכמובן הרבה בקשות פרטיות, לאו דווקא על עצמה ועל בני משפחתה.

מצבת קברו של שמואל הנביא

כשחזרו מקבר שמואל הנביא, יעל הנהיגה שיאמרו דברי תורה קצרים מפרשת השבוע ואקטואליה, כדי שהזמן לא יתבזבז בפטפוטי סרק. הנסיעות בחברתה היו נסיעות "קודש לה'!" - הזמן כולו מנוצל לתפילה, הודיה וחיזוק.

תמידין כסדרן

כאשר ראתה יעל שיש ציבור נשים שעובדות, ונמנע מהן להגיע לנסיעות בימי חמישי בבוקר, היא ארגנה נסיעה נוספת, בימי שני אחר הצהריים. וכך מידי שבוע התקיימו שתי נסיעות לקבר שמואל הנביא, "תמידין כסדרן" ["תמיד של בוקר" - בימי חמישי, ו"תמיד של בין הערביים" - בימי שני...]. יעל עצמה היתה כמובן מגיעה בקביעות, דואגת לכל התאומים מול הנהג, חברת ההסעות, והנשים הנוסעות. בנסיעה ישבה בכוננות לאסוף נשים על כביש רמות [נשים שלא יכלו להגיע למקום המפגש בצומת בר אילן]. בימי הקיץ הלוהטים ובימי החורף הקפואים, בערבי חגים, והיו תקופות שאפילו בחול המועד, ארגנה את הנסיעות במסירות נפש, בשמחה ובהודיה לה' שזיכה אותה להגיע למקום הקדוש.

טיפול שר"ש

במהלך הנסיעות עלה הרעיון לנסוע גם **בערב ראש חודש** [שכידוע רבה מעלתו ונקרא "יום כיפור קטן"]²⁵ לקבר שמואל הנביא, ובתוספת - לקבר רחל.

²⁵ רבי משה קורדבירו זצ"ל [המכונה הרמ"ק. רבו של האר"י ז"ל], היה מכנה את ערב ראש חודש: "יום כיפור קטן", לפי שבו מתכפרים העוונות של כל החודש, כמו שאנו אומרים בתפילת מוסף "ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם". וכתב המשנה ברורה (סימן ז"ת ס"ק ד): יראה כל אדם לעשות תשובה

היו אלו נסיעות מרוממות ביותר, ועוד ועוד נשים חפצו וביקשו להצטרף אליהן. כשציבור הנשים הלך והתרבה, אוטובוס אחד לא הספיק, ויצאו שני אוטובוסים, ולפעמים בתוספת של מיניבוס. יעל היתה אחראית על גביית התשלום מכולן, לצד חלוקת תהילים, החלפת מילות עידוד ופרגון לנשים הבאות, והתייחסות אישית למבוגרות, הקשישות, המעוברות וכו', היו לה מילים מתאימות לכל אחת, וברכות קולעות לכל מצב.

ביום שלפני ערב ראש חודש, דהיינו בכ"ח לחודש, היתה יעל עושה סבב טלפונים לנשים גלמודות, כדי להזכירן שמחר ערב ראש חודש, ומצפים להן, שתבאנה להתפלל ולפעול ישועות!

כשלא היה מענה אנושי, השאירה הודעה בתא הקולי, בקולה הנעים והמלטף, דרשה בשלום אותה אשה, ואמרה ששמואל הנביא מזמין אותה לבוא להתפלל וכו' וכו'.

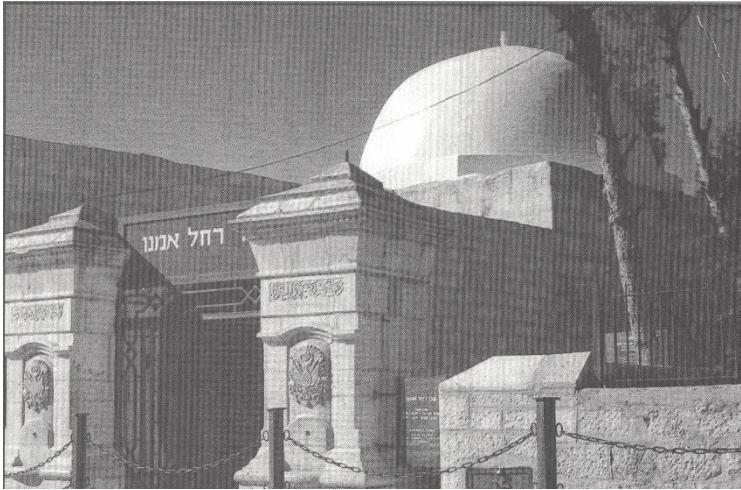
נשים עסוקות, טרודות בלימודים או בעבודה - יעל נתנה להן תזכורת, והן כבר מצאו את הזמן המתאים, לשנות שעות עבודה, לסדר את סדר יומן - כדי לבוא ולהתפלל.

בחורף תשנ"ט בוצעו שיפוצים מרחיבים בקבר שמואל הנביא, הכניסה למתפללים לא התאפשרה, אך יעל לא יכלה לוותר על התפילות במקום זה. מספר שבועות האוטובוס חנה ליד השער, ומשם הנשים נשאו עיניים שוקקות אל מבנה הציון הקדוש והתפללו. אחר כך יעל הגתה רעיון לנסוע לקבר **שמעון הצדיק**, וכך הפך המקום ליעד נוסף של תפילות ותחנונים.

כשהותרה הכניסה לקבר שמואל הנביא, יעל החליטה שלא מוותרים על שמעון הצדיק ומצרפים אותו לנסיעה של ערב ראש חודש. כך נוצר המשולש: שמואל הנביא, רחל אמנו, **שמעון הצדיק**. יעל אהבה לומר: נוסעים לעשות טיפול שר"ש!

היתה גם אומרת: נוסעים קודם כל **לאבא** - שמואל הנביא, אחר כך **לאמא** רחל, ולסיום לכהן הגדול - שמעון הצדיק [ששימש בכהונה גדולה 40 שנה בבית המקדש השני].

בערב ראש חודש, ולתקן את אשר עיוות בכל החודש, מאחר שהוא יום אחרון של כל החודש, דוגמת ערב ראש השנה שהוא יום אחרון של כל השנה, ואז בודאי יהיה לו יום ראש חודש זמן כפרה לכל תולדותיו. ע"כ. ויש נוהגים לעלות בערב ראש חודש לקברות הצדיקים, ולהתפלל שם לפני השם יתברך על כל צרה שלא תבוא, כדי שנשמות הצדיקים יבקשו רחמים עלינו לפני כסא כבודו יתברך, ובפרט כשמתפללים שם בתשובה ובלב נשבר ונדכה. עי"ש. (חוברת 'ראש חודש בהלכה ובאגדה' עמודים 142, 145)

קבר רחל

מעלת ההשתטחות על קברי צדיקים

מבואר בזוהר הקדוש, שישראל באים אצל הנפטרים בתשובה ובלב נשבר, כדי שהנשמות הקדושות יבקשו עליהם רחמים לפני הקב"ה. וכן אמרו חז"ל (בתוספתא, חובא בעין יעקב מסכת סוטה יד ע"א): מפני מה נסתתר קברו של משה רבנו עליו השלום מעיני בשר ודם? מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שביית המקדש עתיד להחרב, וישראל יגלו מארצם, שמא יבואו לקברו של משה ויעמדו בבכיה ויתחננו שיעמוד בתפילה בעדם, ועומד משה ומבטל את הגזירה, מפני שחביבים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. ומצאנו (שם לד ע"א) שכלב בן יפונה השתטח על קברי אבותינו הקדושים בחברון, ואמר: "אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת המרגלים". וכתב רבנו חיים ויטאל: ראיתי למורי האר"י ז"ל שהלך על קבר רבי שמעון בר יוחאי בל"ג לעומר, הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים. כי בהשתטח האדם על קבר הצדיק, ובפרט אם יודע לעשות ייחוד השייך לאותו צדיק, תהיה נשמת אותו צדיק לעזר ולסיוע גדול לאותו אדם. (חוברת "האבלות בהלכה ובאגדה" עמוד 351)

"יום שכולו קודש לה"

בנוסף לנסיעות הללו "בשוטף", ארגנה יעל מספר פעמים בשנה יום שלם של נסיעה לקברות הצדיקים בצפון או בדרום, היא קראה לזה: "יום שכולו קודש לה!", יום שכולו, מבוקר עד ערב, גדוש בתפילות, תהילים, הודיה לה' ודברי תורה.

לנסיעות הללו היתה עוצמה מיוחדת במינה, כי אכן זה היה יום של התעלות וקדושה, מתחילתו ועד סופו. הנוסעות חוו התעלות והתרגשות, מילאו את המצברים הרוחניים,

וקיבלו כוחות מחודשים. נשים רבות העידו שלא הרגישו כלל בטלטולי הדרך, 12 שעות נסיעה חלפו כהרף עין, והן חזרו לביתן מלאות אנרגיות חיוביות, בבחינת "וקן! ה' יחליפו כח".

הנסיעות הללו היו לשם דבר. נשים הגיעו מכל רחבי ירושלים - קטמון, הר נוף, בית וגן ועוד. ואף מחוץ לירושלים - ביתר, אל, בני ברק, נתיבות, מעלה אדומים, כדי לנסוע דווקא איתה לקברי צדיקים.

הסיבה העיקרית להצלחה היתה נעוצה בעובדה, שיעל לא עשתה שום פעולה מבלי להקדים תפילה!

על מה יעל התפללה?

היא התפללה על **בחירת יום מוצלח** - שיהיה מזג אויר נעים ומתאים, לא קר וסגרירי, ולא חמסין ומעיק. ויהיה סמוך ונראה להילולה של צדיק. היא הקפידה שלא לערוך את הנסיעות בימי ההילולה עצמם, מטעמי צניעות, שאז יש ריבוי מתפללים על קברות הצדיקים, וקיים חשש של תערובת בין גברים ונשים. ובכל זאת חשוב היה לה שהנסיעה תהיה סמוכה ליום ההילולה, מעט לפני או מעט אחרי, שאז מתעוררת יותר זכות הצדיק.

תפילה מיוחדת היא נשאה **לבחירת מסלול מעניין ומאתגר**. בכל נסיעה לצפון היתה השתטחות על קבר רבי מאיר בעל הנס, רשב"י, ורבי יונתן בן עוזיאל. אבל היא רצתה לזכות את הנשים להגיע גם למקומות פחות ידועים, ולכן בכל נסיעה היא שילבה עוד שלושה מקומות נוספים, כגון: בניהו בן יהוידע, חבקוק הנביא, נחום איש גמזו, רבי טרפון,

חוני המעגל, רבי יהודה בר אלעאי, רבי יהודה הנשיא, רבי ישמעאל כהן גדול, רבי יוסי סרגוסי, אבא חלפתא, רבי חנניה בן עקשיא, בנימין הצדיק, הרמב"ם. קברי האמהות בטבריה [ציפורה, אלישבע ועוד], רחל אשת רבי עקיבא, ועוד.

קבר רבי מאיר בעל הנס

היא התפללה אף על **מהלך הנסיעה**, שיהיה ללא תקלות, ללא פקקים, וללא עוגמת נפש. שהכל ילך למישרין, שכולן תהיינה מרוצות, אהובות, נושאות חן. שהקב"ה ישמע את תפילות כולן ותזכינה לישועות. שלא יהיה מצב של גרימת עוגמת נפש למישהי. והעיקר שאכן יהיה זה יום שכולו תורה, קודש קודשים לה'!

נסיעה טובה טובה!

כיצד התנהלה הנסיעה? מה עשו בכל השעות הארוכות של השעות באוטובוס?

ליעל היתה תוכנית מסודרת, מאורגנת, נעימה, בטוב טעם ודעת. לא היו אלה שעות ארוכות של נסיעה חדגונית ופטפוטי סרק, אלא לכל שלב בנסיעה יצקה יעל משמעות, וגדשה אותו בתוכן רוחני. הנסיעות התנהלו באווירה ייחודית של חיזוק משותף. ה"ברכות" [עוגות, שקדים, בוטנים וכו'] שחולקו במהלך הנסיעה, והשתייה הקרה והמרעננת, הוסיפו אף הם לאווירה הנעימה, וכך חלפו השעות בתחושה של ניצול זמן משותף, באחוזה וברעות.

בתחילת הנסיעה, כאשר הנשים כולן עלו לאוטובוס והתיישבו במקומותיהן, פתחה יעל בדברי הקדמה. היא בירכה את כולן ב"בוקר טוב" לבבי, ואמרה שנפתח קודם כל ב"אגרת הרמב"ן" להצלחת הנסיעה, וכן "מזמור לתודה", וכמובן - "תפילת הדרך".

לאחר מכן הסבירה מה יהיה המסלול, אלו קברי צדיקים יפקדו בנסיעה זו, והדגישה ואמרה, שזהו יום שכולו תורה ותפילה. לא באנו כדי לטייל בחנויות, ללכת לפארקים וכדומה, אלא להתפלל אצל הצדיקים. היא הקדישה את הנסיעה "להקמת שכינתא מעפרא", והיתה מתארת את צער השכינה, שהקב"ה ללא בית, וצריך לבקש על זה.

כמו כן שטחה את המשאלות הכלליות של עם ישראל, שבעבורם אנו מתפללים ומייחלים. התחילה בבקשה להצלחת הילדים הקטנים שהולכים ללמוד בתלמוד תורה - שתהיה להם הצלחה, ושמחה בתורה, והבנת הלימוד. באחת הפעמים ממש התחננה לה' שיתן להם חכמה גדולה בתורה. אחר כך עברה לבקש על הבנים שעולים לשיבות קטנות ולישיבות גדולות, שיהיה להם טוב בישיבה, שיתעלו, שיצליחו, שתהיה להם מתיקות בתורה. והבנות היקרות, שתהיינה צנועות וצדיקות, שתתקבלנה לסמינרים טובים, שתהיה להן אהבת תורה ומידות טובות, שתזכינה להקים בתים נאמנים בישראל "בימי הנעורים". ואברכי הכוללים היקרים, שיצליחו בלימודם, שתהיה להם שמחה וברכה בתורה. ביקשה על ההורים, שהקב"ה יתן להם כח ויכולת לגדל ולחתן את הילדים בכבוד. הבחורים והבחורות - שיזכו לזיווגים הגונים. ולבסוף לרפואת כל חולי עם ישראל, ואז

הנשים המשתתפות אמרו שמות, ויעל חזרה אחריהן, לשמח את כולן.

כמו כן, בתחילת הנסיעה ביקשה מכולן שישימו לב לשמור על נקיון האוטובוס. וכן להקפיד על הזמנים הנקבעים לעלייה וירידה מהאוטובוס בכל ציון. וסיימה בתנופה של עידוד ושמחה, שבודאי נזכה כולנו לישועות גדולות, כל אחת בענייניה. היתה מוסיפה אז בהומור: כשתחזרנה מהנסיעה עייפות, אם יתקשרו אליכן השדכנים, אל תגידו שאתן עייפות... הישועות קרובות! הזיווגים בפתח, וכל הישועות וההצלחות!²⁶ ובעזרת ה' בערב, בשעה [כזו וכזו] נחזור כולנו חזרה לירושלים ברינה, על כנפי נשרים, עם ביאת משיח צדקנו.

במהלך הנסיעה, בהלך ובחזור, נמסרו שיעורי תורה וחזיונים אקטואליים מפי רבניות חשובות שיעל דאגה לצרפן לנסיעה.

יעל אף חילקה בין הנוסעות את התהילים, כך שהגיעו בכל נסיעה כזו לאמירת 12 ספרי תהילים.²⁷ בסיום אמירת התהילים המשותפת, כשכולן בתחושה של סיפוק ושמחה, נהגה יעל לספר את דברי חז"ל²⁸, כיצד לעתיד לבוא, כשיעשה הקב"ה סעודה לצדיקים, יקח כוס של ברכה, ויתן לאבות הקדושים שיזמנו ויברכו עליו, אך הם יסרבו, ולבסוף יתן לדוד המלך, והוא יאמר: "אני אברך, ולי נאה לברך"! אחר כך תיארה איך עכשיו דוד המלך לוקח

²⁶ סיפרה אחת הנשים שהשתתפה בנסיעה לקברות הצדיקים בדרום, שאחר הנסיעה, שבה פקדו אף את ציונו של הצדיק מתימן רבי יצחק גברא, המסוגל לזיווגים, מיד בהגיעה לביתה, התקשרו להציע לה שידוך ראשון לבן שלה, ואחרי שלושה שבועות הוא התארס בשעה טובה!

רבי יצחק גברא - הינו מחכמי תימן, אב"ד, תלמיד חכם עצום, מקובל, בן לשושלת של חמישה עשר דורות של רבנים. כשעלה עם צאן עדתו ארצה, עברו בדרכם על גשר צר, שמצדיו פעורה תהום. רבי יצחק רכוב היה על גמלו, שקוע בלימוד תורה, והנה, ה' ירחם, הגמל מעד ונפל לתהום. כולם צעקו ונבהלו, וירדו בחרדה אל התהום לראות מה עלה בגורלו. מצאוהו בריא ושלם, יושב בישיבה מזרחית כשבידיו גילי הקודש וממשיך לעסוק בתורה, כאילו דבר לא אירע! מקום מנוחתו במושב עג'ור, סמוך לבית שמש. רבים השתטחו על קברו ונושעו, בפרט בענייני זיווגים.

כאשר התוודעה יעל לסיפור חייו וסגולת מקום קבורתו, הקפידה בכל נסיעה לדרום, לעבור דרך מושב עג'ור, לפקוד את ציונו, ולערוך שם הקפות ותפילות.

²⁷ זה נעשה כך: חולקו שתי סדרות של "תהלים המחולק" בין כולן, ולאחר מכן התבקשה כל אחת להחליף את הספרון שלה עם זו שלידה, וכך נאמרו ארבעה ספרי תהלים שלמים. הדבר התבצע במהלך הנסיעה 3 פעמים, וכך הגיעו ל-12 ספרים.

²⁸ כמובא בגמרא מסכת פסחים קט"ב.

את כל 12 ספרי התהילים, ומכין מהם כתר לקב"ה, מעוטר ביהלומים, ואומר: ריבוננו של עולם, זה מהצדקניות מירושלים, שעזבו את כל העיסוקים שלהן, לא בשביל טיול, אלא ללכת להתפלל אצל הצדיקים ולבקש על הגאולה. אנא ה', תן להם זיווגים, תן להם רפואה, תן להם זרע של קיימא ונחת מהילדים! הדבר היה נותן הרבה כח ותקוה, שהנה הנה התפילות מתקבלות.

בחזור, בסיומו של יום, היתה יעל מודה לקב"ה שהגענו לחיים טובים ולשלום, מודה לכל הנשים שהגיעו, ומבקשת מחילה אם חלילה משהו היה לא בסדר. ובכניסה לירושלים - חותמים את הנסיעה באמירת "נשמת כל חי" ו"מזמור לתודה".

 מספרת ידידתה, מן המשתתפות הקבוצות בנסיעות:

בנסיעות לקברי צדיקים לא בצבנו דקה אחת - תפילות, תהילים, דברי תורה, ברכות זה היה יום שכולו קודש קודשים. מתפילות הדרך, ועד נשמת כל חי באזור - לא מצאתי זמן פנוי אפילו לעניות לעלפון. אנחנו עסוקות באוכל של הנשמה, מראפות בענני כבוד ומרגישות שהישועה של כל אחת קרובה לבוא. התפללנו, ביקשנו, בכינו, התרגשנו ועלינו במעלה אחת ושתיים בעבודת השם.

לא דיברנו לשון הרע באותו יום קדוש, גמרנו 12 פעמים ספר תהילים שלם, ויעל אחריה את ה"יהי רצון" בסוף בכוונה עצומה שאלמלה לנו עמוק בתוך הנשמה. איך באתק שפתיה סיפרה כמה וכמה פעמים - לא וויתרנו לה על זה - שלעיתיד לבוא, כשיבוא המשיח, יעשו סעודה גדולה, וחי וצמח לפני ברכת המצות? וכבדו את אברהם אבינו ויסרבל, ויצחק אבינו ויסרבל, וכן הלאה, עד שיבוא דוד המלך ויגיד: "לי נאה ולי ואה לצמח"!

היא היתה קרן אור של כל הסובבות אותה, בירכה כל אחת לפי צרכה, לא שכחה אף שם אחד. תמיד התפעלתי איך אפשר לזכור שמות ושם האמא לכל יושעה, אני משתדלת לזכור כמה שמות לתפילה, אבל אצלה אלו היו מגילות שלמות.

בנסיעות הללו לקברי צדיקים, הטענו את ה'בטריות' הרומניות אנחם הפוף התעוץ כי אנחנו

עשויים מחומר, אבל הנשמה כל כך שמחה והתעלטה, שזה נתן לנו כל פיוזי לעמוד בתלאות הדרכים, באום ובכל הסיטואציות!

✍ מספרת גב' רינה טונים תמי', אחות בבית האולים, שהצטרפה אלף היא לנסיעות: ביני ובין יעל נקשרה מהר מאד ידידות עמוקה. יום אחד פנתה אלי: "רינה, אני מארגנת נסיעות לקברות צדיקים, את רוצה להצטרף?" האמת היא שלא היה יוצא לי כל כך ללכת לקברי צדיקים, ואמרתי: כן, אני אצטרף. מה אומר? זה היה כמעין עולם הבא! התפעלתי כל כך. ממש מסודר, עמידה בזמנים, תפילות, תהילים, מתחילה מאגרת הרמב"ן, מברכת את כל עם ישראל, מצמרר לתודה. נטו יום ראשון. והיו שם רבניות שמדברות, והמון המון שמחה. ונשים שמספרות לה סיפורים, מה זה כל של תפילה, הודיה, ברכות בכוונה. היינו מסיימות 12 ספרי תהילים בכל נסיעה. לאט לאט "התמכרתי" לנסיעות הללו, הייתי הראשונה שמצטרפת למדתי המון המון מה זה כל של תפילה!

"ברכה בזמן"

יעל מאוד הקפידה בנסיעות על עמידה בזמנים. היא ידעה, שבבית מחכים לנשים בעל וילדים, וחשוב היה לה שכולן תחזורנה לביתן בזמן, רגועות, שמחות ורצויות, ולא ייגרם מנסיעה זו חלילה תרעומת, הקפדה או צער מצד בני המשפחה. בכל ציון וציון שאלו הגיעו, היתה יעל מזרזת את כולן לחזור בזמן לאוטובוס, והיתה אומרת: "ברכה בזמן" - במעט הזה תספיקו הרבה! ובאמת נשים היו מציינות בסיפוק, כי הספיקו ביום הזה הרבה מאד, מה שלפעמים לא מספיקים אפילו בשלושה ימים...!

והיה מחניך קדוש

כל ההתנהלות של הנסיעה היתה בקדושה ובצניעות. יעל לא הסכימה בשום אופן לצרף בנים לנסיעה - אף לא ילדים קטנים. נוהרה מאד שלא תהיה תערובת בקברי הצדיקים השונים [לכן, כאמור, לא היתה עורכת את הנסיעות בימי ההילולה].

יעל בחרה בנהג קבוע, אדם ירא שמים, ולא החליפה בנהגים וחברות נסיעה שהציעו מחיר זול יותר, משתי סיבות, האחת משום שהנהג התמצא היטב בדרכים ובמיקומם של קברי הצדיקים, וכך יכלו לנצל את הזמן היטב. והשניה והעיקרית, שהוא נהג ביראת שמים, ולא נכנס לדיבור עם הנשים. יעל עצמה נהגה, אחר שספרה את כסף התשלום, להניח לפניו

באמירת "ברכה והצלחה" ותנו לא. ופעמים שהיתה מעבירה את הכסף על ידי אחת מהנוסעות.²⁹

סבלנות, כבוד והבלגה

ידוע הדבר כי כל מי שעוסק עם ציבור, אף פעם אינו יכול לצאת ידי חובת כולם. זה רוצה ככה, ההוא חושב ככה. וצריך הרבה סבלנות ואורך רוח "להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".

פעמים רבות הוטחו כנגדה של יעל האשמות, תלונות, רוגז, דיבורים לא ראויים. אבל יעל נהגה בסבלנות, לא דיברה בכעס ולא השיבה מלחמה, גם כשברור היה שאין כל הצדקה לדברים שהוטחו.

בעלייה לאוטובוס, כאשר באופן טבעי נוצר לחץ מסויים, וכולן רוצות 'לתפוס' מקום טוב, היתה יעל משתדלת מאד להשרות אוירה של רוגע וסבלנות. אם מישהי התלוננה על מקום הישיבה שלה, או אפילו באה בטענה ובתביעה, יעל הגיבה בצורה מכבדת: את צודקת, תדעי שאת יקרה לי, את כל כך מוסיפה לנו לנסיעות, יהיה בסדר, אנחנו נסדר שתהיי מרוצה...

פעם מישהי צעקה עליה, ממש ביזתה אותה, כי היתה לה מריבה עם נוסעת אחרת על מקום הישיבה, ולטענתה זה לא בסדר מצד המארגנת שלא מסדרת את הדברים כמו שצריך... לא חכמה רק לקחת כסף... וצעקה וצעקה. יעל היתה מן הנעלבים ואינם עולבים, שמעה חרפתה ושמה מחסום לפיה שלא להשיב. ניסתה ליישר הדורים, כאילו אין כאן שום פגיעה אישית, עד אשר באו כולן על 'מקומן' בשלום.

גישה זו, של סבלנות וסובלנות, השתדלה יעל להנחיל כחלק מאווירת החיזוק בנסיעות. היתה אשה שהאריכה בתפילה, וכמעט בקביעות היו צריכים להמתין לה, הדבר גרם עיכוב, ונשים התלוננו ורגזו. גם ליעל הדבר הפריע, כי הנושא של עמידה בזמנים היה חשוב לה מאד, ובכל זאת, היא הרגיעה את הנשים במתק שפתיה, כי אשה זו מרת נפש היא, ושופכת ליבה בתפילה, אל לנו להתרעם עליה... לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה... ברגישות ובחכמה, בסבלנות ובכבוד, פתרה עמה את העניין.

²⁹ אמרה הרבנית רחל קריץ, אחת הנוסעות הקבועות, שאביה הרב זלניק, איש אמת, כששמע את התוכנית של הנסיעות, הוא הגדיר אותן "נסיעות קדושות", כי מתחילתן ועד סופן היה הכל על טהרת הקודש, הכל בקדושה, לקרב את בנות ישראל לאבינו שבשמים.

כאשר קיבלה ביקורת או הערה מסויימת, היתה אומרת: תודה שהארת את עיני. והיתה מתייחסת לזה בצורה עניינית, ובודקת מה צריך לשפר. לא פעם שאלה את אחותה או את בנותיה שתחיינה, מה דעתן, האם באמת צריך לשנות.

כאשר קרה שאשה שנרשמה לא הגיעה לנסיעה, בעקרון אם לא הודיעה על כך מראש, היא צריכה לשלם, כי הרי שמרו לה את המקום, והיו נשים נוספות שביקשו להצטרף אך הרשימה היתה סגורה. אבל אם נוצר מזה ויכוח, או קצה של ויכוח, מיד היתה מוותרת, על אף שלא פעם מדובר היה ברשלנות.

היה קורה גם להיפך, שנשים הגיעו מבלי להירשם, ונאלצו לרדת מן האוטובוס מחוסר מקום. לפעמים האכזבה והתסכול גרמו להן לאמירות לא נעימות, אך יעל לא הגיבה בכעס, אלא התייחסה בכבוד, וביקשה מהן מחילה, על אף שלא היתה אשמה.

הַתִּיַצְבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'... - הַיּוֹם!

במהלך הנסיעות נשים רבות שפכו לפני יעל את מצוקותיהן, כאביהן ותסכוליהן. היו ששיתפו אותה בבעיות של שלום בית, בעיות בעבודה, קושי כלכלי, קושי בחינוך הילדים וכו'. לכולן היא היתה קשובה, מזדהה, מבינה, נושאת בעול אמיתי וכנה, אבל יחד עם זאת - מפייחה תקווה לעתיד טוב יותר.

היא נתנה את הבטחון והתקווה, כי ישועת ה' כהרף עין, וקרובה הישועה לבוא! וכדברי הפסוק (שמות י"ג): "הַתִּיַצְבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם - הַיּוֹם!" הנה כבר היום מתחילה הישועה לבוא! בואי, הנה הגענו עכשיו לציון של... זה המקום להתפלל על בקשה פלונית. בואי וקראי מזמור פלוני, או אלמוני, להצלחת הענין. והנה - יש כאן תפילה מיוחדת בדיוק על מה שאת צריכה, ומיד שלפה מתוך סדרת ספרי התפילה "תפילה למשה" - תפילה מיוחדת עבור קניית דירה, או בקשה ותחינה לחינוך הילדים, לשלום בית וכו'. אין מה לדשדש בבעיה, אלא יש לנו כח של תפילה לפעול עימו ולראות ישועות.

בדרך חזור מקברו של רבי יונתן בן עוזיאל בעמוקה, אשר ידוע שמסוגל לזיווגים, כאשר היו רואים פרות הרועות בשדות, היתה יעל פונה לאותן נשים שהתפללו על זיווג, ואומרת להן: אתן רואות את הפרות? הנה, כבר יש את הבשר לשבת חתן...! השידוך כבר בפתח, "יהי רצון שפעם הבאה תבואי להודות על השידוך". עוד היתה אומרת: הנה השארנו אצל צדיק זה הזמנות לחתונה, ואצל צדיק זה השארנו הזמנות לברית... היא חשה במוחשיות את כח פעולתה של התפילה, ראתה וציירה את הישועה מוחשית וקרובה מול העיניים,

"כִּי קְרוּבָה יְשׁוּעָתִי לְבֹא!" (ישעיה נ"א).

טוב להודות לה'

יעל תמיד הזכירה לכולן - לא רק להתפלל ולבקש, אלא גם לא לשכוח להודות! על הטוב שעשה עושה ויעשה!

גם לקברי צדיקים, צריך לבוא לא רק בשביל להתפלל על ישועה, אלא כשרואים את הישועה צריך לבוא להודות!

פעמים רבות, אחר שהתפללו הנשים באיזה ציון, ובפרט פעמים שהיו מתפללות בדמעות ובבכי על ישועה מסויימת, באמירה משותפת של "יענך ה' ביום צרה" שבע פעמים, היתה לאחר מכן אומרת - "אנחנו לא רק בוכים לאבא, אנחנו גם רוקדים עם אבא!", והיו עושות יחד מעגל של שיר והודיה לה' [כמובן רק במקומות שלא נכחו גברים].

וכמה אופייני היה שהנסיעות נחתמו ב"נשמת כל חי" ו"מזמור לתודה". כי, כן - לאבא לא רק בוכים, עם אבא שמחים ומוזים.

איחוד לבבות

היתה בנסיעות הללו קשת מגוונת של נשים מכל הסוגים, מנשות מאה שערים, מורות ב"בית יעקב" ורבניות ידועות, ועד נשים הרחוקות משמירת המצוות. נשים צעירות ומבוגרות, ספרדיות ואשכנזיות, נשות "עמך" פשוטות לצד נשים אקדמאיות וכו'. המיוחד היה שכל אחת מצאה את מקומה והרגישה רצויה, שייכת ומחוברת. היתה תחושה של "משפחה אחת", אוירה של אכפתיות אחת מהשניה וציפייה לראות זו בישועתה של זו. נשים היו משתפות בבעיות שלהן ומבקשות מכולן שתתפללנה, ואחר כך היו שמחות לבשר על הישועה, לחלק סוכריות או כיבוד, ולשתף את כולן בהודיה לה', כשכולן מרגישות שיש להן חלק בכך.

לא פעם ערכו כל הנשים יחד תפילה משותפת עבור אחת מן החבורה שהיתה זקוקה לישועה מיוחדת.

באחת הפעמים, היה בתכנון להגיע לקבר רבי ירמיהו, ליד קבר רבי מאיר בעל הנס, ואולם במשך דקות ארוכות לא הצליחו למצוא את הציון. הנשים כמעט התייאשו וחשבו לוותר על כך, אך יעל לא ויתרה, וביקשה מאחת הנוסעות, בחורה רווקה מבוגרת, שתלך שוב לחפש. כולן המתינו באוטובוס, והבחורה יצאה לחפש, מצאה את הציון וקראה לכולן. יעל

אמרה: "כהכרת הטוב, אנחנו עכשיו אומרות כולן פרק תהלים בעבורה לזיווג הגון", ובירכה אותה שתזכה החודש להיות כלה. ובאמת היא התארסה באותו חודש!

✍ מספרת בתה: בימי השבעה הניעה אשה יקרה, ואמרה לנו: אתן רואות את הצאיות שלי? זה בזכות אמא שלנו. והכיסוי ראש, והגרביים - זה הכל בזכותה. בפעמים הראשונות שהנעתי לניסיונות שלה - היא קיבלה אותי בלבוש שלי, אבל לאט לאט הסבירה לי, ובזכותה התמציתי.

✍ מספרת אחייניתה: כאשר היתה לי את הזכות לנסוע בניסיונות של ערב ראש חודש לקברי הצדיקים בירושלים, הנעתי עם אברה שהאלה להתמצק ולהתקרב לתורה, מהעיר באר שבע. אנחנו בגדיה עדיין היו ראוקים מניסיונות, אך דודה יעל קירבה אותה ואמרה לה שהיא ממצקת אותה, כשהיא רואה את הרצון הטוב ואהבת ה' שלה! בחילום אמות עודדה אותה להמשיך להתמצק ולהתקרב דרך התפילה. ברוך ה' זכותה אברתי להתחיל לשמור שבת וקדושת הבית, והרבה בזכות התפילות הללו בקברי הצדיקים ובקבר ראל, התרגשה שם מכל העוצמות... "ושבו בנים לזבואם".

כמי שרודף אחר החיים שלו

אומר הזוהר הקדוש (פרשת תרומה קכח ע"ב): בא וראה כמה גדול כח האוחז בידיהם של עמי הארץ, ומשתדל עמהם לעזוב דרכם הרעה ולהחזירם בתשובה... ואלמלי היו יודעים בני אדם כמה תועלת וזכות יש ברדיפה אחר הרשעים להחזירם בתשובה, וכמה זוכים בגללם כשמזכים אותם, היו הולכים ורודפים אחריהם בכל כוחם כמי שרודף אחר החיים שלו. בא וראה, כי העני שנותנים לו צדקה מזכה את בני האדם בכמה טובות, בכמה גנאים עליונים, אבל לא כמי שמזכה את הרשעים. מה בין זה לזה? אלא מי שמשדל אחר העני, הוא משלים חיים לנפשו וגורם לו להתקיים. אבל מי שמשדל אחר הרשע, הוא משלים יותר. הוא גורם להכניע את הסטרא אחרא תחת הקדושה, שיתכופף ולא ישלט, ומעביר אותו משלטונו, וגורם קיום לעולם, ועושה שמתעלה הקדוש ברוך הוא על כסא כבודו, ועושה לאותו הרשע נפש אחרת. ועליו נאמר (מלאכי ב ה'): "בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם", ורואה בנים לבניו עוסקים בתורה, וזוכה בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקו! ע"כ.

וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה

יעל הקפידה בכל נסיעה לערוך הקפות סביב ציון מסויים [קבר רבי חייא ובניו \ קבר בניהו בן יהוידע \ רבי ישמעאל כהן גדול \ חבקוק הנביא \ רבי יוסי דפקיעין ועוד] כמובן רק במקום שלא נוכחו גברים.

היו אלו הקפות בשילוב של תפילות משותפות, פרקי תהילים וקבלת עול מלכות שמים, והן הותירו על המשתתפות רושם עז. על אף שחלק מן הנשים לא הורגלו בסגנון זה, ניתן היה לראות שכולן משתתפות בדבקות רבה, כי הרגישו את האמת של הדברים, הרגישו שאין זה כעין טקס חיצוני חלילה, אלא התאמצות אמיתית בתפילה והשתפכות לפני בורא עולם.

אחר ההקפות, אשר נערכו בהתרגשות רבה, ופעמים רבות אף בבכיות ובדמעות, ערכה יעל "קבלת עול מלכות שמים" משותפת, כשכל הנשים חוזרות בדבקות על כל פסוק ופסוק³⁰. ולבסוף, אחרי כל ההתרגשות והתפילות, היתה יעל מתחילה לשיר: "תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך", וכולן מצטרפות בהתלהבות [ושוב, כמובן, רק במקום שזה אפשרי וסגור].

 מספרית בתה תחי', אודות "קבלת עול מלכות שמים", שעשתה אלא עם הנוסעות בפעם האחרונה לחייה, ביום ט"ו באשוון ה'תש"פ, כשלושה שבועות לפני פטירתה.

הנסיעה האחרונה התקיימה ימים ספורים אחר תאריך הפטירה של מרן הרב עובדיה ז"ל [ג' ארשוון]. אלא שמעם מתנו של מרן, הרב אבובבול שליט"א, על אלום ארש עם מרן, לגבי קבלת עול מלכות שמים והמשמעות של זה בשמים. וכידוע שמרן היה מכתת את רגליו ממקום למקום ובסוף דרשתי היה עורק "קבלת עול מלכות שמים" לעמך בית ישראל. אלא התרגשה מן הדברים, ואמרה: אייבום לספר זאת בנסיעה, שכולן תדענה כמה גדולה מעלת "קבלת עול מלכות שמים", ואיזו משמעות יש לה!

³⁰ כמובא בספרים, הן ערכו את ההקפות באמירת שבע פעמים פרק כ"ט בתהלים "מזמור לדוד הבו לה' בני אלים", תוך סיבוב הציון. אחר כך שלוש פעמים פרק כ. בתקופות מסוימות, יעל הוסיפה "תפילת חזקיהו המלך בחלותו" - בתפילה זו לא נשארה עין יבשה. לאחר מכן "נשמת כל חי" ו"מזמור לתודה". ולבסוף קבלת עול מלכות שמים, יעל אמרה, וכולן אחריה: שמע ישראל, אנה ה' וכו', ה' מלך, לעולם ה' דברך - 12 פעמים, עם יהי רצון המובא בספר "תפילה למשה" (חלק ב עמוד 244).

בהגיע יום הנסיעה, אמא כמובן לא יכלה להשתתף, אך היא ליוותה אותנו מן הבית, לאורך המסלול, בעצה, בהכוונה ובתפילה. דווקא באותו יום לא מצאנו מקום מתאים לערוך בו את ההקפות, בכל קברי הצדיקים שפקדנו, נוכחו אנשים נוספים. אך אמא לא ויתרה, וביקשה שנבקש מנהל שמעב את הצמן, שנסיף ונרד אצל "אבא אלפתא" ושם נערוך את התפילה.

אכן כך עשינו, ובדרך לציון סיפרה אחותי תמי' את הסיפור על הרב עובדיה, עם עובדות נוספות על כוזה של קבלת עול מלכות שמים, והכניסה את כולן לאווירה. כשהגענו לאבא אלפתא התקשרנו לאמא ע"ה, והיא ברמקול דרך הפלאפון הצטרפה אלינו, ואחר כך עשתה קבלת עול מלכות שמים בהתרגשות, וכולן ענו. זה היה מעמד מאד מיוחד. אבא אלפתא ובניו זה ציון בודד בדרך, מסביב רק צמחיה, רואים את הרי הזליל נוסקים לשמים. היה זה זמן של שקיעה, ועם כל הצבעים המיוחדים הללו, היתה הרגשה מיוחדת, של שלרי שמים פתוחים. כולן התאברו כל כך לתפילה והבקשות, והרגשנו שה' שומע את תפילתנו. כשאמא סיימה, היא דיברה לנשים ובירכה אותן מכל הלב. כולן לקחו מאתנו את הפלאפון ואמרו לה שהן אוהבות אותה כל כך ומתגעגעות אליה. אמא המצירה להן אהבה רבה במילים אמות, ואמרה שבקרוב נפגש כולנו בבית המקדש...!

והיו אלו למעשה מילות הפרידה של אמא מנשות הנסיעה, מילות פרידה שבה תאמרו לה. והלאו שבקרוב ננש נצכה לפגישה המיוחדת הזו, בבית המקדש!

נשים מספרות

להלן מכתבים שהגיעו אחר פטירתה מנשים שהשתתפו בנסיעות:

✍ כעשר שנים זכיתי לחסות בנסיעותייך הקדושות והיקרות, בזכותן יכולתי אלף אני לדעת איך להתפלל בצום, ברגש, בשמחה וברטט. לעצת בלב ונפש בנשמותיהם של צדיקי הדורות הטמונים בארץ ברגבי אדמת הקודש. ובדרך אליהם, בנסיעה הקדושה, ברוממות הרוח תוך תפילה, אהבת אברים, דאגה לזולת והתאשבות בכל אמת, עם חוש המור עדין ונקי, במתיקות מיוחדת שכולנו משתוקקות אליה, לדבוק בה, ושוב לשמוע אותה, בקולך המתוק המתרווץ בארומי הזליל, ברהיטות מרטיטה, בפסוקים השזורים בדבריך, מדרשים לאורך

ולרוב על גדולי ישראל. מתעצמים אליך עד כמות יעל שלנו. כמה חשוב היה לך מצב רוחה של כל אחת. היית משוממת איתנו בעת ההרשמה בדאגה לשלומנו, מתעניינת במשפחה כמו אמא. איזו הרגשה נפלאה זו היתה. הדרכת אותנו בכל מיני סבלות וימי היולדה, מה כדאי להתפלל בכל מקום ואיזה פרקי תהילים מתאימים. למדנו ממך ערך של תפילה בקברי צדיקים, דבר שאני על כל פנים הייתי מאד רחוקה ממנו, ועל כך אני מודה לך מאד. קשר זה איתך חסר לי מאד. לא נשכח את הרגעים הגדולים איתך. ברוך דיין האמת.

✍ יעל, זכתה וגם זוכתה את הרבים להגיע לקברי צדיקים. בכל יום אחישי בשבוע, וכן בערב ראש חודש, במסירות נפלאה, והכל נעשה כדי לזכות את הרבים בישועות ונפלאות מאת הבורא יתברך שמו. הכרת הטוב היתה אחת ממידותיה המיוחדות, כאשר הכירה טובה על כל סיוע אפילו הקטן ביותר. היתה לדוגמא ולמופת, ולמדנו ממנה איך צריך לקבל כל אחת ואחת בסבר פנים יפות ופנים שוקקות, וכמובן בחילה הטובה, אשר נאמרה בהן מיוחד. יהי רצון שתהא מליצת יושר על כולם אמן. ה. ט.

✍ הרבנית חנה תמי': לכתוב על יעל שאיננה זה לא דבר קל. תמיד האמנתי וקיוויתי שהאשה הגדולה הזאת תמשיך לחיות ביננו, ולא רציתי לחשוב אחרת. ההיכרות שלי עם יעל היא למעלה מ-30 שנה. כשנודע לי שהיא מארגנת נסיעות, מיד הצטרפתי לנסיעות שלה. בתחילה נסעתי כמעט לכל נסיעה, ובנסיעות האלו הכרתי טוב טוב את האישיות הנפלאה והמיוחדת שלה. הנסיעות שלה לא היו למטרת רוח, אלא בעיקר לזכות את הרבים כדי שיוושעו, וזאת היתה השמחה שלה האמיתית בנסיעות. כל כך היתה שמחה לספר על נשים שסיפרו לה שנושעו בגלל צדיק מסוים שנסעו אלו.

כל כך פתחה מהקפדות, כל נסיעה היתה מבקשת שימאלו לה אם לא דיברה מספיק בכבוד לחייה.

הדבר החשוב ביותר שהיה בנסיעות שלה - שהכל יהיה על טהרת הקודש. רדפה רק רומניות וקדושה. לא היתה מקיימת את הנסיעות ביום ההילולה של הצדיק, שלא תצא תקלה מתחת ידה, שלא תהיה עירבוביה אליה. תמיד הנסיעות היו לפני או אחרי ההילולה. תמיד היתה

אומרת: הנסיעות זה לא טיול, לקחת את הנשים לפארקים או לפינוות יפות לאכול... אצלה האוטובוס משמש לכל: זה הסלון, זה אדר האוכל - הכל. קראה לנסיעות שלה "יום שכולו תורה" [בנסיעה הארוכה]. בנסיעה קצרה היתה אומרת: "יש לנו היום חצי יום שכולו תורה", וכך היה. לאורך כל הנסיעה לא היתה דקה של הפסקה ברומויות. כל הצמן קראנו תהילים, 3 פלמים, ובצמן הנותר היו דברי תורה שאהבה מאד לשמוע. באצרה של הנסיעה ביקשה שכל הדרך יהיו דברי תורה.

היתה אומרת תמיד: אנחנו לא ניתן ליצר הרע להיכנס לאוטובוס! היתה אומרת: יצר הרע, קישתה, צא החוצה! לכן הנסיעות שלה היו מעין עולם הבא. כל כך אהבת את הנסיעות שלה, הייתי מוצרת הביתה עם המון סיפוק רומני, שזה היה ממלא אותי עד הנסיעה הבאה.

כשהיינו גומרות 3 פלמים את התהילים לא היה קל לשמחה, והיתה שואלת בשמחה ובהתלהבות: כמה מצחורי תהילים יש בספר? וכולן עונות 150 מצחורים. וכמה ג-3 ספרים? ועונים לה 450 מצחורים, והיתה אומרת בהתלהבות: עכשיו כל מצחורי התהילים שקראנו עולים לשמים, ואיזה נחת ושמחה יש לאבא שבשמים ולדוד המלך. ואז היתה אהבת לספר בשמחה עצומה שלעתידי לבוא הקב"ה יעשה סעודה לצדיקים, ויבקש מהאבות הקדושים לברך על כוס היין בימיו. יליד לאברהם אביו, אנא קדש על היין, אברהם אביו יליד אני לא יכול, כי יצא ממני ושמאל. יבקש מיצחק אביו לברך, וגם הוא יליד שיצא ממני עשו הרשע. יבקש מיצחק אביו לברך, וגם הוא יליד שהוא נשא שתי אחיות שלעתידי התורה לאוסרין. יליד למשה רבנו תברך אתה, וגם הוא לא יכול, כי לא צכה להיכנס לארץ ישראל. ואז יבקש מדוד המלך לקדש, ודוד המלך יקח את הכוס בידו, וילידי: "אני אברך ולי נאה לברך", והוא יקדש בקולו הערב! כך בשמחה ובהתלהבות תמיד סיפרה את זה, שכל פעם היינו נהנות ממנה מחדש.

עוד דבר מיוחד היה אצלה, שתמיד שמחה שמחה אמיתית בשמחת הצוות, לא פחות שמחת בניה, כמו אהרון הכהן שהעיד עליו אב הרמחים ואמר למשה: אל תדאג, לא יכאב לו שאתה תהיה המושיע של עם ישראל, להיפק, וראק ושמח בליבו!

כשהבת שלי עשתה וורט, התקשרתי אליה הראשונה, כדי לשמח אותה, כי נודע לי שתמיד התפללה בשבילה בכל נסיעה שתצצה למופה! ושנית שהבן שלה הרב דוד הוא ואשתי היו השדכנים של בתי. לשמחתה לא היה קל. הוורט היה ביום רביעי, ועדיין לא התפרסם באימאד. בשבת פגשתי אברה והיא אמרה לי: "אנה, מצל טוב, כל כך שמתי לשמוע על הבת שלך". שאלתי אותה, איך את יודעת? והיא סיפרה שביום אחישי בבוקר היתה בזיון של שמואל הנביא, ויעל הפיעה עם כל הנשים בכזאת שמחה, עשתה "קולולו" בהתלהבות וסיפרה על הוורט. היא העבירה את השמחה שלה גם לאמרים, שגם הם ישמחו, פשוט שמחה ומשמחת היתה.

אני לא אשכח שיום אחד הלכתי ברוב ימצקאל, יעל באה מולו, כולה היתה שמחה, אמרה לי: אנה, אני רוצה לשמח אותך! היא סיפרה שיש יסודות לבת שלה, ואמרה: אני יודעת שאת התפללת בשבילה! כל כך שמחה איתי. דבר שהכי ריגש אותי, ולא אשכח אותו: באחת הפעמים האחרונות שבאה לנסיעה, כופפה את ראשה ואמרה: אנה, תברכי אותי. ברכתך אותה מכל הלב, את זה אני לא אשכח. האבידה היא גדולה לאין שיזור, לא רק למשפחה, אלא לכל הנשים מהנסיעות, ולכל מי שהכיר אותה ולכל עם ישראל. יהי זכרה ברוך, ותהיה מליצת יושר על כולם, אמן.

✍ הרבנית רחל תמי: קשה עלי פטירתה של יעל. היא היתה האור באי. לא במקרה נפטרה באודש כסלו, שהוא האודש של האור הזנוח של מנחה. הרגשתי ברא"ח אברי את האכפתיות שלה ממני. העידוד והאהבה שסידרה אלי נסכו בי כמות מעל הטבע. מאז השנים שבועלי אלה לפני עשרים ושבוע שנים, ומאז שנת תשנ"ו שהתאלמנתי, היא היתה זו שהאירה את איי בשמחה שלה ובקשר שלה המצק עם בורא עולם. בזכותה זכיתי להתפלל בקברי צדיקים. היראת שמים שלה רוממה לי את הלב להאמין ולהידבק בה' יותר, אחרי שזיכה אותי להכיר את בראיו אשר נאמר עליהם: ישראל אשר בק אתפאר! יהי זכרה ברוך, ונצחה לראותה במהרה בתחיית המתים.

✍ מיום שהכרתי את יעל, רק ברכות בפיה לכל אחת ואחת, עידודים ואמונה מצקה, וכן אמונת מכמים מצקה מאד. מכל מיני סיפורים שסיפרה לי מהאיים שלה, כל הצחן היא משה

על כולם ודאגה לכולם. לא הכרתי אשה כזאת במשך חיי. וכייתי להכירה בנסיעות לשמאל הנביא, ובכחותה המשיכתי בנסיעות אלו. אלף על פי שיש לנו הסעות מרמת שלמה - מהבית, העדפתי תמיד לנסוע עד בר אילן ולנסוע בהסעה זו שיעל נמצאת, לראות את מאור פניה, ולשמוע את הברכות שלה. ומעולם לא פגעה באלף אחת. אנחנו הפסדנו אשה גדולה ונשמה גבוהה. שתיה מליצת יושר על כל עם ישראל! בצער גדול, הנה כהן, רמת שלמה.

כשהיינו נוסעים לקברי צדיקים בצפון, היה קבר של אחד הצדיקים שהיינו עושים בו הקפות, ולשמוע את התפילות והדמעות שהיו יוצאות ממנה - זה היה זמן של "שלרי דמעות לא נלעלו", והתפילות ישר עולות לכסא הכבוד בכחות.

כשהיינו מתקשרות אליה לשמור מקום לנסיעה, היה שווה להתקשר רק בשביל הברכות שהיתה מברכת, כאילו היא יודעת בדיוק מה שאנחנו צריכים!

יעל היתה אשה יקרה מאד. תודה ה', תודה ה' - אלו היו שלורים בפיה תמיד. הרבה זכויות לקחה עימה, ואחד מהם זה "זיכוי הרבים". לקחה אותנו בנועם, בסבלנות, במאור פנים, למקומות הקדושים, לקברי צדיקים בצפון בדרום במרכז. ותמיד אמרה: הנסיעה "להקים שכונתא מעפרא". אלף פעם לא התלוננה על מאלתה, קיבלה באהבה את ייסוריה. כשהיינו מתקשרות להזמין מקום לנסיעה, כל כך שמחה, וכל כך בירכה, כאילו שאנו עושים לה טובה. בלעדיה לא היינו מגיעות למקומות אלו. בכלל תמיד היו שופעות ברכות מפיה הקדוש, מעולם לא שמעתי ממנה ההיפך. נ. קרישבסקי.

"חבל על דאבדין ולא משתכחין". מהיום הראשון שה' זיכה אותי לשמוע על הנסיעה של יעל ע"ה לקבר שמאל הנביא, זה היה בהשגחה פרטית מיוחדת, ומאז הכרתי את יעל, וראיתי שהיא משהו מיוחד ולא רגיל. הברכות והואס האושי לכל אחת, ההתעניינות, ההשתתפות בצער ובשמחה של כל אחת, האמונה המצקה שהעבירה לנו - והקשר התמצק יותר ויותר!

כשביתי מגית ע"ה אלתה במלמה, יעל בעצמה אלתה גם במלמה, והיה לנו נושא משותף, כי

ראיתי שאני חייבת לספר לה, למרות שבתי ביקשה שלא אספר, גם לא למשפחה ולא לאחים ואחיות שלה. אבל יצא היתה היחידה שהרגשתי שאני חייבת לשתף אותה, ולא לוותר על הברכות והתפילות שלה. וכך במשך שנה שלימה יצא היתה מתקשרת אליי לשאול מה מצב, מה עם הטיפולים? מה עם הנכדים? מי שומר עליהם? וסיפרה לי על עצמה, על הטיפולים, ומיפקה אותי מאד באמונה אפקה שהיתה לה. עד לאותו יום שבתי נפטרה, וישבנו בעה ביום שישי. בדיוק ביום שישי בבוקר התקשרה אליי יצא ושאלה מה שלום בתי ע"ה, כנראה שהיתה לה איצו הרגשה לא טובה, ולא היתה לי ברירה אלא לומר לה שאני יושבים בעה. כבר במוצאי שבת היא באה עם אותה הרבנית טובה שתבלט"א לנאם. וזה עדיין לא הסתיים, הקשר לא נותק אלא יותר התעדק, היתה מנשיכה להתקשר אליי ולשאול מה שלום הנכדים? איך בעלה מסתדר? איך המשפחה קיבלה את זה? ושוב ממפקת ומעודדת, וכמובן שוב ושוב ברכות, ברכות, ועוד ברכות, בלי סוף. הייתי מקבלת כל לכל השבוע. וזה בעצם מה שהשאירה לנו לקחת ממנה.

הקב"ה דאג לנו, לכל הנשים ולה, שנוכל להכיר לה טובה, ויש לנו את הצכות בכל פעם שאנחנו עומדות בתאנת המפגש בצומת בר אילן, לעמוד מנגד לבית העלמין סנהדריה שם היא נטמנה, ולומר כמה פרקי תהילים לעילוי נשמתה. תנצב"ה.

סח

"הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אנהג שלום ורודף שלום,

אנהג את הגריות ומקרבן לתורה!"

(אבות פרק א משנה יב)

סח

פרק יב

קבלת יסורים באהבה

יעל ע"ה, ב-9.5 השנים האחרונות לחייה, סבלה מהמחלה, ונשאה אותה בגבורה ובאמונה שלימה, מתוך קבלת הדין באהבה, מתוך התחזקות והסתכלות מתמדת על טובו של השם יתברך, מתוך הכרת הטוב על החסדים שעשה, עושה ויעשה עימה. היא שמרה על שמחת החיים, על שמחת התורה והמצוות - שלה ושל כל הסובבים אותה. היא הפכה את הסבל שלה להתעלות רוחנית אמיתית, לקרבת ה', ובכך אף חיזקה מאד את הסובבים אותה, והיתה בעבורם לסמל ומופת לאמונה מוחלטת וברורה בקב"ה, בכל עת ובכל מצב.

ניתן היה להרגיש אצלה במוחשיות את משמעות הפסוק: "צדיק - באמונתו יחיה", היא חיה את האמונה, וחיה בזכות האמונה, כפשוטו ממש. בזמנים ובמצבים קשים, כשמבחינה רפואית כבר לא היה נראה שהיא יכולה להמשיך להחזיק מעמד, היא המשיכה והחזיקה וחיה את חייה - באמונתה. האמונה היא שנסכה בה כוחות, כוחות מומשיים, בנפש ובגוף.

ומי יוכל לתאר, מי יוכל לשער ולצייר, אלו אוצרות נצח, אלו עינוגי נחת ושמחה, היא צברה לעצמה באותן שנים בלתי פשוטות, שבהן חיה באמונתה. במקום מנוחתה העליון, לבטח שוחקת היא, מאושרת ושמחה בכל הסבל והקשיים שעברו עליה, ושרה את מילות ההלל, אותן כה אהבה, והרבתה לשיר אף בחייה:

אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי - וַתֵּהִי לִי לִישׁוּעָה!
אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים - הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה,
מֵאֵת ה' הִיְתָה זֹאת - הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ!
... הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב - כִּי לְעוֹלָם תִּסְדֹּד!

"זכור ימות עולם" - אמר משה לישראל:

"כל זמן שהמקום מביא יסורים עליכם,

היזכרו כמה טובות ונחמות עתיד ליתן לכם לעולם הבא!"

(ספרי האזינו)

להתאמן על אמונה

אמונה - מלשון אימון. על אמונה צריך להתאמן עוד ועוד. אין זו רק הכרה שכלית, אלא אימון תמידי של ההרגשות. אם רואים אנו לנגד עינינו אדם שמצליח לעמוד בנסיונות גדולים, ולהחזיק באמונה באופן כה איתן ומוחלט, זה לא התחיל כאן, אלא זהו תהליך שהתחיל הרבה לפני כן, בהתאמנות תמידית של קבלת רצון ה' באהבה, בהתאמנות תמידית של "כל מה שעושה ה' - לטובה הוא עושה", והכרה בטובו ובחסדיו האינסופיים של הקב"ה, גם כשהם מוסתרים בהסתרות של קושי וכאב.

יעל במהלך חייה, היתה בתהליך עקבי ותמידי של אמונה בה'. היא הכניסה את האמונה בכל שלב ובכל מאורע בחייה, בדברים גדולים ובדברים קטנים. שגור היה על פיה: "גם זו לטובה". "תודה ה'", "הכל טוב". כשהיה קורה משהו לא נעים, תדיר היתה נוהגת לומר, לכפול ולשלוש לתוספת חיזוק: "גם זו לטובה! גם זו לטובה! גם זו לטובה!". ולא היו אלו מילים בלבד, אלא חיזוק פנימי והפנמה של הדברים, בבחינת "הַאֲמֵנָתִי - כִּי אֶדְבָּר" - שהדיבור יש בכוחו לחזק את האמונה הפנימית.

חיזוק שרירים

"וְאֲנִי יִסְרֵתִי, חֲזָקָתִי זְרוּעֹתַי, וְאֲלֵי יַחֲשָׁבוּ רַע" (חושע 2 טו)

פעמים רבות מטרת היסורים היא לנסות את האדם, היאך יקבל אותם, והיאך יחזק את אמונתו בבורא עולם. היסורים הללו באים לחזק את "השרירים הרוחניים" שלו, כפי שאומר הפסוק: **"וְאֲנִי יִסְרֵתִי, חֲזָקָתִי זְרוּעֹתַי!"** הם כמו משקולות כבדים, שהאדם הנושא אותם מחזק בהם את שריריו. וככל שידע האדם את התועלת הרוחנית העצומה שנגרמת לו על ידי יסורים אלו, ישמח בהם ויקבלם באהבה.

בשלחן ערוך (אורח חיים סימן רכב ס"ג) נפסק: **"חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה. כי הרעה לעובדי ה' - היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל באהבה מה שגזר עליו ה'."** נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את ה', שהיא שמחה לו". כלומר האדם צריך לראות את היסורים כחלק מעבודת ה' שלו, כחלק מההתעלות הרוחנית שלו, וממילא יוכל לקבלם בשמחה.

הגישה לכל דבר שנשלח משמים צריכה להיות כך: **ככל שקשה יותר לקבלו, יש יותר עבודת ה' בקבלתו. וככל שיש יותר עבודת ה', מן הראוי שיהא האדם בשמחה ויקבל את הדברים באהבה!** למרות שאין זה קל ליישם קו חשיבה כזה, מכל מקום הדבר נפסק להלכה בשולחן ערוך, ועל כל יהודי לחזק את מחשבתו בכיוון זה. (חוברת

בתקופה הקשה שהיה אביה חולה, ויעל סעדה אותו והתלוותה אליו לטיפולים, פעמים שהיתה חוזרת הביתה מותשת ורצוצה, בלב נשבר וכאוב. או אז, היתה יעל מתאמצת להתחזק, לאזור ולשאוב כוחות מהאמונה בה' יתברך. היא הרבתה באותה תקופה לשיר עם בנותיה את השיר: "ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אין עוד מלבדו, אין עוד מלבדו, ואפס זולתו!!!"³¹. היא שרה זאת בהתחזקות עצומה, כשהיא ממש נדבקת למילים ושואבת מהם עידוד. כמו כן הרבתה באותה תקופה לשנן את "שבעת עמודי הבטחון" של רבנו בחיי³², ואף מהם שאבה עידוד וכוחות.

העידו בנותיה כי בתקופה זו הן קיבלו ממנה חיזוק גדול מאוד באמונה. אמונה שאינה רק בתיאוריה, אלא מוחשית ועוצמתית מול העיניים.

שבעת עמודי הבטחון

שבעת עמודי היסוד שידיעתם מביאה לביטחון (על פי רבנו בחיי בחובות הלבבות, שער הביטחון):

- א. השם אוהב כל אחד ומרחם על כל אחד.
- ב. השם דואג ומשגיח בקפדנות על כל צרכיו.
- ג. השם חזק וכל יכול ובעל הכוחות כולם.
- ד. השם יודע באופן יסודי את טובתו האמיתית של כל אחד.
- ה. השם הוא מנהיגו היחיד של האדם מתחילת בריאתו ועד יום מותו.
- ו. אף אחד אינו יכול להזיק לי, ולא להיטיב לי, אם לא ברצונו יתברך.
- ז. מידת טובו ונדיבותו של ה' יתברך, הינה תמידית, כלפי כל אדם, אף כשאינו ראוי.

אחד המקרים שבו ניכרה אמונתה המופלאה של יעל, היה כאשר בעונותינו הרבים נפטר נכדה היקר, דוד שם טוב ע"ה, בליל שבת קודש, במיתת נשיקה, והוא בן שנה וחצי. יעל היתה קשורה אליו מאוד, הרבה תפילות התפללה עד שנולד, וליוותה את בתה בכל התהליך והתקופה שלפני הלידה. אבל היא חיה באמונה אמיתית, והשליטה את השכל על הרגשות. במוצאי שבת, כאשר יצאו בני הבית ללוויה, יצאה היא אחרונה מן הבית. ומספרת הבת שליוותה אותה:

אני נשארת אחרונה עם אבא, אבא שנה יד על המצפה, ובחילום האלה - אני לא אשכח איך היא אמרה: רבנו של עולם, לפני שנה וצ"א נאנו מכאן לברית של הנכד הזה,

³¹ ותבורך הרבנית רחל בן עזרא תחי', אשר הדפיסה אז בעותקים רבים את "שבעת עמודי הבטחון", עם למינציה, והפיצה אותם לרוב, מלווים בדברי אמונה וחיזוק, והביאה לחיזוק רב.

נישקתי את המצוה הזאת, ואמרתי לך תודה. עכשיו אנחנו יוצאים ללוויה שלו, וגם מברכים ומודים. היא עצמה עיניים ואמרה: תודה לך בורא עולם!

✍ מספרת בתה אמו של דוד שם טוב ז"ל: אמא תמיד הזכירה מה שמענה בשם הרב סופר שליט"א: אין "למה"! מי ששואל יותר מידי "למה", ה' אומר לו, בא, אתה רוצה להבין למה? תעלה אליי, כאן תבין הכל. אין שאלות על הקב"ה! היא המדירה בנו את זה עמוק ומצק, כי זה היה אצלם דבר האלטי ומואלט. כאשר נפטר בני דוד ע"ה, היא תמכה בצורה יוצאת מן הכלל, איצקה אותנו מאד באמונה והצהדות יותר מפסיכולוגיות מקצועיות, ולא רק אז, אלא במשך כל השנים שלאחר מכן, תמיד ידעה לומר מילים מנחמות ומרגיעות שדיברו אליבנו. אבל מעל כל זה, היא העבירה לי ולכולם שוב ושוב את המסר הברור וההאלטי: אין לנו שאלות! זה רצון ה', ואנו מקבלים אותו באהבה! "ה' נתן וה' לקח - יהי שם ה' מבורך"! זה היה מדור בה מצק כל כך, ומדר גם אלינו.

הגאון החזון איש זצ"ל ביטא הבחנה מעמיקה וחודרת לתוד תהליך התאוששותם הנפשית של האנשים שספגו אבידות קשות בשואה, במשפט קצר וחד:

"לאלה שיש להם אמונה אין כל שאלות, לאלה שאין להם אמונה אין כל תשובות!"

בְּאֵמֶת יָד כָּל תִּקְצֹר,
וְכִי יָהּ כִּחַ עֲצֹר,
וְאֵיךְ יִשְׁאַל הַנוֹצֵר:
עַל מָה עָשָׂה ה'?!
(רבי אברהם אבן עזרא)

אֲמוֹנָתְךָ נִדְעָה,
בְּיוֹם טוֹבָה וּבְיוֹם רָעָה,
נִחְיָה אוֹ נִגְעָה -
צְדִיק אֶתָּה ה'!

דְּרֶךְ אֲמוֹנָה בְּחַרְתִּי

אשרי אדם שנגעו בו יסורים, וכבש רחמיו וכעסו,
ולא קרא תגר אחר מידת הדין.
(פסיקתא פ' מז)

מאז שקיבלה יעל את המחלה, נשאה אותה מתוך אמונה פנימית איתנה, שהיא נמצאת בידים הטובות של הקב"ה שנושא אותה.

פעם כששאלה אותה אחייניתה: דודה יעל, איך הגבת כשנודע לך שאת חולה? ענתה לה: שמתי יד על המזוזה, נשקתי אותה, ואמרתי תודה לך ה'.

מרטיט לחשוב על תגובה כזאת, אבל זה כל כך "היא", כל כך משקף את ה"חיים של אמונה" שחיה תמיד. אמונה שעמדה במבחן גם בעת כזו של בשורה קשה ל"ע, שהגיעה כרעם ביום בהיר, כשהיא בשיא פריחתה ובמיטב שנותיה.

מתוך עבודה תמידית, שבה וחיזקה את אמונתה שוב שוב, אימנה את השרירים הרוחניים לקבל את רצון ה' באהבה. היא התבטאה ואמרה לאחותה שתבלחט"א, כי כשנה לאחר שחלתה, הרגישה שהיא יכולה לעמוד לפני הקב"ה, ולומר בפה מלא ובלב שלם: **תודה על המתנה של המחלה!!** היא הרגישה שהקב"ה לקח אותה, בת יקרה, בת אהובה, והוביל אותה במסלול הטוב ביותר בשבילה. והיא אומרת לה' תודה, כי בלי המתנה הזאת לא היתה נמצאת במקום שבו היא נמצאת עכשיו בקרבת ה'.

במעלת היסורים

כתב רבי נתן בעל הערוך (ותחילת ערך טב): הרעות שמביא הקב"ה על האדם, לטובתו הן, לכפרת עוונותיו, כאדם שמצער עצמו בהקזת הדם ורפואתו היא. וכמבואר בגמרא חולין (ז ע"ב), אדם נוקף אצבעו ברגל באבן ומוציא דם, דם זה מכפר עליו כאילו הקריב עולה. וכתב הרב משנה ברורה (סימן רכב סק"ד): ובאמת כל היסורים בין בגוף ובין בממון, הוא הכל כפרה על העוונות, כדי שלא יצטרך להתיישר לעתיד לבוא, ששם העונש הוא גדול הרבה יותר. וכמו שאמרו במדרש: יצחק תבע יסורים, דהיינו שהכיר את גודל מדת הדין. אמר לו הקב"ה: חיד, דבר טוב בקשת, ממך אני מתחיל, שנאמר (בראשית כז א): "וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מִרְאֵת". וכן אמר דוד מלך ישראל (תהלים קיט קכ): "סִמְרַם מִפְּחָדָךְ בְּשָׂרִי וּמִמְשָׁפְטֶיךָ יִרְאֵתִי", ולכן תבע יסורים כדי שיתנקה מכל וכל, ולא יצטרך לפחד עוד. עי"ש. וכמו שאמרו בגמרא סנהדרין (קז סע"א) בשעה שביקש דוד מהקב"ה שימחל לו, אמר לו הקב"ה, קבל עליך יסורים, קיבל עליו. וששה חדשים נצטרע, ופרשו הימנו סנהדרין, ונסתלקה הימנו שכינה. אמר לפניו: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עוון? אמר לו, מחול לך.

מי מילל ומי פילל, דוד המלך קודש קדשים, רגל רביעי במרכבה, חסידא קדישא, 'בדחנא דמלכא' (זוהר משפטים קז ע"א), הוא מבקש יסורים, ומקבל צרעת, למה? כדי לבוא זך וטהור לעולם הבא, בלי שום רבב.

שגור היה בפיה של יעל: הכל שוקולדות! הכל סוכריות! ורק ה' עוטף אותה. הכדורים - שוקולדות. הטיפולים - שוקולדות. תופעות הלוואי הקשות - שוקולדות. "אין עוד מלבדו", "תודה לך ה'", "זה רצון ה'". כשהגיעו בשורות של תוצאות בדיקה קשות, היתה אומרת: יש בשורות טובות. יש ישועות.

פעם שאלה אותה מישהי בדאגה: איך את מרגישה? מרגישה טוב? ומתוך חולשתה ומכאוביה ענתה: "אני קרבת אלוקים לי טוב".

בתקופה מסויימת, קיבלה יעל סידרת טיפולים ממושכת ולא פשוטה. אחר התקופה הזאת הלכה לרופאה לבדוק מה המצב, עד כמה ישנה הטבה. והנה, ה' ירחם, הבדיקות גילו כי ישנה החמרה במצב. כל הצער והסבל של הטיפולים, לא רק שלא הועיל, אלא להיפך, והתברר כי למעשה הטיפול הזה היה שגוי ולא מתאים. יעל קיבלה זאת בדומיה, "וידום אהרן", "גם זו לטובה". הרופאה השתוממה: יש כאלה שמקללים, בוכים, צועקים, מאשימים את בית החולים, או שוקעים בייאוש. ואילו היא מקבלת בשתיקה ובאמונה.

✍ **באת הפעמים, כשקיבלה אנה תשובות רפואיות קשות שה"מריקים" עלו, ראתה שבני המשפחה מצטערים, ולא הסכימה לכך. אחרי שצריך להודות לה' על הכל. התקשרה ואחרי שנציג פרק קל", פסקו "כי לעולם אסדו", בטלפון עם הילדים. בפעמים הראשונות אנה היתה ה"אנית", ואנחנו היינו עונים: "כי לעולם אסדו". לאחר מספר פעמים היא אחרי שנעשה תורנות, הילדים יהיו האנשים, והיא תענה יחד איתנו. וכך היה מספר חודשים.**

✍ **מספרת בתה: אנה קיבלה יסורים בקט ובאהבה. בסוכות האחרון שאנה היתה אצלי, אחותי התקשרה ושאלה מה שלום אנה, ואם כואב לה. נכנסתי לאדר וראיתי את אנה מיוסרת ומלשה. אמרתי לה: אנה, את לא מתלוננת! ואנה אחריה: אין לי על מה להתלונן, ה' עושה לי רק טוב!**

ה' בוחר לי את הטוב ביותר!

אומר "חובת הלבבות" (פתיחה לשער ד - שער הבטחון): ומתועלת הבטחון בה'... מיעוט צער נפשו. ואם תתעכב אצלו פרקמטיא [סחורה], או אם לא יוכל לגבות חובו, או אם יפגעהו חולי בגופו... הוא יודע, כי הבורא יתברך מתקן עניינו יותר ממנו, ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו, כמו שנאמר (תהלים סב ו): "אֵךְ לְאַלְהִים דּוֹמֵי נֶפֶשׁ, כִּי מִמֶּנּוּ תִקְוֶתִי!"

עוד הוא כותב (בשער חשבון הנפש, אופן עשרים ושבעה) וזה תוכן דבריו: עליך אפוא, אחי, להתבונן בהבדל שבין הסבל שהאדם מקבל באהבה, לבין הסבל שהוא מקבל מתוך הכרח ורוגז, ולהסתכל על ההפרש שבין התוצאות של שני מיני הסבל הללו... נמצא

שאם מתבונן בלבו היטב, כי כל סבל שה' מביא עליו הוא רק לטובתו, **יביא לו הסבל תוצאות טובות, ושכרו עליו מובטח לו! לכן, אחי, אל תתעלם מלחשוב תמיד על הדבר הזה**, ואז תתחזק הכרתך לקבל הסבל באהבה לשם שמים, ותהיה לך הקלה כשיעיקו על לבך צער הרעה ומרירות הסבל, ותראה בזה שהנך מקבל את גזירת האלוקים ברצון טוב, ושהנך מתנחם בה' ובוטח עליו, שכל מה שהוא עושה אתך הוא רק לטובתך, כמו שנאמר (תהלים לא כה): "חֲזָקוּ וַיֵּאמֶץ לְבַבְכֶּם כָּל הַמִּיחָלִים לֵה'!

לקשר הכל לדברים של קדושה

יעל בכל מהלך חייה, קישרה כל מצב וכל מאורע - לדברים שבקדושה. וכך עשתה אף בימי מחלתה. לכל עניין, לכל מצב, לכל קושי - היא ידעה לתת משמעות של קדושה!

כשהיתה יוצאת לבית החולים לטיפולים, היתה אומרת: אני הולכת לנשק שם את המזוזה, לומר קצת תהילים, אולי יש שם איזה ניצוץ שמחכה לתיקון. בכל מיני מקומות שאליהם הגיעה, פרוזדורים, מעליות, מעברים, חדרי המתנה וכדומה - היתה לה הנהגה קבועה, לומר איזה פרק תהילים באותו מקום, "לתקן את ניצוצות הקדושה". [בל נשכח שהיא גדלה אצל המקובל האלהי רבנו מרדכי שרעבי זצוק"ל, ואביה היה השמש של הרב, וגבאי בית הכנסת "נהר שלום", ולא יבצר ששמעה וספגה קצת מושגים בענייני הקבלה, כמו "תיקון ניצוצות הקדושה", "המתקת הדינים" ועוד].

כשקיבלה סידרה של עשרים וששה טיפולים, אמרה שזה טוב, זה כנגד שם הוי"ה ברוך הוא! כשקבלה עוד סדרה של שמונה טיפולים, אמרה שזה כנגד שמונה ימי מילה. כששמו אותה בחדר האדום, שזו המנה הגבוהה ביותר של הטיפול, אמרה: "אם יהיו חֲטָאִיְכֶם פְּשָׁנִים [חוטאים אדומים], פֶּשֶׁלְגַלְגִּלְפִּינִי".

כאשר הוצרכה לבדיקת אם. אר. איי, שזו בדיקה לא נעימה, שבה שוכבים שעה ארוכה בתוך חלל צר, הציע לה הצוות לשים אוזניות עם מוזיקה, כפי שעושים מטופלים רבים, אך היא סירבה, היו לה תוכניות אחרות. יעל אמרה לבעלה הי"ו, שכעת היא כביכול נכנסת למערה של רבי שמעון בר יוחאי. כשהתחילה הבדיקה, היא שרה לעצמה את השיר "ואמרתם כה לחי", עם כל הבתים [לפי סדר א"ב], עד שהבדיקה הסתיימה. כשיצאה, ממש הרגישו עליה התעלות רוחנית.

פעמים רבות הזכירה את שמות הצדיקים. למשל, כשהיתה מתקשה לעלות במדרגות, לא היתה נאנחת, רק מכוונת כל מדרגה ומדרגה לשם של צדיק אחר: רשב"י, רבי מאיר, בבא סאלי... ומטעינה כח למדרגה הבאה.

כאשר חיפשה האחות וריד כדי להוציא דם, ולא הצליחה בפעם הראשונה והשניה, אמרה לה יעל: כנראה צריך שלש, כנגד שלושה אבות. כשלבסוף רק ברביעי הצליחה, אמרה: את רואה, כנראה היה צריך כנגד ארבע אמהות!

תמיד נהגה למחוא כפים, ואמרה שזו "המתקת הדינים". סיפרה אחת האחיות בבית החולים, כי בכל פעם שהיתה אומרת לה תוצאות קשות של בדיקות, היתה יעל מוחאת כפים להמתקת הדין. באחת הפעמים לא ראתה אותה מוחאת כפים, ושאלה אותה על כך, אמרה לה יעל שהיא מחאה מתחת לשולחן, כי לא היה בכוחה להרים את הידים.

להפוך את הסבל להתעלות רוחנית!

כותב הרב עזריאל טאובר זצ"ל: "בדרך כלל אסור לאדם לבקש שיבואו עליו יסורים, וכן אסור לו לחפש דרכים להגדלת יסוריו. אולם אם באו יסורים על האדם, עליו לדעת כי יש כאן יותר מאשר הזדמנות להתגבר על הקשיים. זוהי הזדמנות להגיע לגבהים ולפסגת ההישגים... כל מכאוב הנגרם לאדם בגלל מצב קשה אשר נגזר עליו מלמעלה – מגיע אליו עם יכולת הבחירה להפוך את הסבל להתעלות רוחנית!

תפילה להמתקת הדינים

מרבי אהרון ראטה זצ"ל

על כל דבר קטן שיארע לי, גם אם התהפך חלוקו או שכח איזה דבר להביא ומצטער מזה, ואפילו כל מיני צער קטן הנוגע לי או לאשתי או לזרעו חס ושלום, או ממטלטליו, יאמר זה הנוסח, ובזה הנוסח שיאמר בכל לבו, יקיים חמש מצוות. וטוב שידע אותו בעל פה. ואם יאמר אותו, אז נמתקים ממנו בעזרת השם כל הדינים, ויתחפכו כל הצירופים לטובה.

אני מאמין באמונה שלימה, שזה הצער והיסורים שבאו לי, הכל בהשגחה פרטית מעם ה', והנני מקבל עלי באהבה, וכל זה בא לי מסיבות עונותי הרבים, וצדיק אתה ה' על כל הבא עלי, כי אמות עשית ואני הרשעתי. ויהי רצון שיחיו אלו היסורים לכפרה על עונותי הרבים. והנה מצד הדין הייתי צריך לפרט ולשוב ולהתוודות על החטאים והעוונות שבסיבתם באו לי אלו היסורים, אבל גלוי וידוע לפניך שאין איתי יודע עד מה, לכן יהי רצון מלפניך אבי שבשמים, שתמחק ותשריש החטא ועוון ופשע שגרמו לי אלו היסורים, ויומתקו כל הדינים מעלי ומעל כל ישראל, ויתחפכו כל הצירופים לטובה, וימשכו חסדים טובים ומגולים לנו ולכל בית ישראל עד עולם, אמן.

תשובה ופשוט במעשים

יעל ראתה ביסורים ובמכאובים - דרך לתשובה, לפשוט במעשים, לכפרה ותיקון העבר, ולשיפור והתחזקות בעבודת ה'. כבר כששמעה את הידיעה הקשה על מחלתה, במקום לדשדש בגורמים הטבעיים לכך, אולי קרינה מפה אולי משם, אולי משהו בתזונה וכדומה, במקום זאת, הפנתה את מחשבתה לחשוב מה היא יכולה לתקן ולשפר, על מה עליה לעשות תשובה. היתה אומרת וידוי בדמעות ובלב נשבר, ומפשפשת היטב בנבכי הלב במה לתקן ולהשתפר.

כשנשרו השערות, והדבר היה כרוך בקושי ובכאב, אמרה: רבוננו של עולם, אתה אבא מלא רחמים, עושה רק טוב, אולי זה בא לכפר על מה שבעבר כנראה לא נהגתי כשורה בעניין ההתייפויות בשיעור. היא ראתה בכך מקום לתשובה וכפרה. כשרגליה היו כושלות, והוורידים לא החזיקו, ראתה בזה מידה כנגד מידה, "אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ", כי פעם לא היתה מודעות, והיו הגרביים ניילון, רשת שקופה, והנה ה' אוהב אותה ונותן לה עוד מתנה, להתנקות, להיטהר ולהזדכך. קיבלה את ייסוריה בצורה כל כך יהודית אמיתית, אין לה טענות על בורא עולם. "וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ, פִּי אֶמֶת עֲשִׂיתָ, וְאֶנְחֶנּוּ הַרְשָׁעֵנוּ".

פעמים רבות חשבה ממי היא צריכה לבקש סליחה.

כשנתיים לפני פטירתה, כשהיתה במצב קשה מאוד והגיעה עד שערי מוות, בשוכבה בבית החולים, בשעת לילה [22:00], הגיע בנה הרב דוד שליט"א ורעייתו הי"ו מחוץ לעיר, כדי לבקרה. היא קיבלה אותם בחיוך האופייני לה ובמחיאות כפים עדינות שבשארית כוחותיה. בנה דיבר איתה דברי תורה בהתלהבות ובשמחה על מעלת השלום, והזכיר את דברי חז"ל, במה שציוותה התורה שלא לחתוך את אבני המזבח בברזל, שנאמר (שמות כ כב): "וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי, לֹא תִבְנֶה אֶתֶּחֱן גָּזִית, כִּי חִרְבָּה הַנֶּפֶת עָלֶיךָ וְתַחֲלִלָּהּ", ופירש רש"י: שכיון שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו ברזל שהוא כורת ומחבל. והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינן רואות ואינן שומעות ואינן מדברות, על ידי שמטילות שלום, אמרה תורה לא תניף עליהן ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא תבואוהו פורענות".

והמשיך לספר לה בהתלהבות מעשה ששמע בדיוק באותה נסיעה ברכב מהרב אייל עמרמי שליט"א, שבאו אליו זוג לקבל ברכה, כי האשה חלתה מאוד בלב, עד שהלב פעל רק 25% בלבד, והרופאים אמרו לה שחלילה אין לה סיכוי לחיות אלא חודשיים שלושה.

אמר להם הרב, יש לי לייעץ לכם דבר שבעזרת השם תוכל להירפא, אבל אינו יודע אם היא תעמוד בזה. אמרה האשה שהיא תשתדל מאוד ככל שביכולתה. אמר הרב, העצה היא לעשות שלום עם כולם, וכל שכן שלא לעשות מחלוקת חלילה עם אף אדם. אפילו "אחות בעלך" אמרה לך דברים שלא לרוחך, ואפילו "חמותך", תעני לכולן בנעימות, והעיקר לשמור על השלום. האשה שאלה בסקרנות, מנין שדבר זה יביא את הישועה? אמר לה הרב, פסוק מפורש הוא (ישעיה נז יט): "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב, אָמַר ה' וְנִרְפְּאֵתִי". האשה קיבלה זאת בלב שלם, והרב ברך אותה ברפואה שלימה והחלמה מהירה. לאחר כעשרה חודשים הזמינו את הרב להרצאה ב"ישיבה בנימין", בגמר ההרצאה נגשו בני הזוג הנ"ל אל הרב באמרו, שבחסדי השם כבר הלב של האשה פועל 75%, היא קבלה על עצמה והתאמצה להרבות שלום עם כולם, ולמנוע מחלוקות וריבים, שגדול כח השלום. ע"כ. פתאום אורו עיניה של יעל, והיא אמרה, אני יודעת ממי אני צריכה לבקש מחילה.

למחרת, ביקשה מהנוכחים לידה ששיגו לה מספר טלפון של מישהו, שאולי אולי, לפני שנים רבות, היתה לו איזו הקפדה עליה, אולי הוא קצת פגוע. ואכן היא התקשרה וביקשה ממנו סליחה בתחנונים, כעבד המתחטא לפני רבו.

לא פעם היתה שואלת: אולי יש עוד מישהו שאני צריכה לבקש ממנו סליחה?

לא לחינם זיכה אותה הקב"ה, שאמרו איתה בנותיה לפני פטירתה את הוידוי הגדול, שזו מעלה גדולה, שהנשמה עוזבת את העולם מתוך תשובה.

אומר החזון איש (באגרות ח"א סימן רא):

חביבים יסורים לזה שרואה אותם כשלוחי דרחמנא,

ומהדקים את הקשר בין הייצור ליוצרו יתברך,

ומעלים אותו לעולם שכולו אור. וזה כל האדם, ואשרי חלקו.

משה'לה, התפלל עלי!

סיפר הגאון הרב משה שטרנבוך שליט"א, שבצעירותו נכנס לבקר את רבו הגאון רבי מרדכי זצ"ל ששכב על ערש דווי והתייסר ביסורים גדולים. כשראהו רבו, ביקשו: "משה'לה התפלל עלי!" כששאל מה להתפלל, השיב לו: "תתפלל שאזכה לקבל בעולם הזה כל העונש המגיע לי, כדי שאוכל לבוא לעולם הבא זך ונקי".

אחרי כמה ימים חזר ושאלו אם התפלל כבר, השיב לו התלמיד: "לא ולא! רצוני

שיהיה לרבי טוב! לפיכך אינני יכול לבקש שיהיו עוד צרות ויסורים". אמר לו הרב: "משה'לה משה'לה, הרי תבין שגם אני איני רוצה אלא שיהיה לי רק טוב! אך מהו הטוב האמיתי? לבוא לעולם האמת זך ונקי! כמה זה טוב! אנא, התפלל שאקבל הכל כאן, ואגיע לשם נקי וטהור".

צדיק באמונתו יחיה

אצל יעל ניתן היה לחוש במוחש, כי היא שואבת את חיותה - מהאמונה. ממש כפשוטו: "צדיק - באמונתו יחיה". התפילות, החיזוקים באמונה, הם שנסכו בה את הכוחות, בגוף ובנפש.

היא הרבתה מאד בקריאת תהילים, תיקון הכללי, שמות הצדיקים, פיטום הקטורת. עשתה תפילות מיוחדות על קברו של רבי יוסי דפקיעין הידוע לסגולות גדולות. מכל זה שאבה עוד ועוד כוחות ותעצומות נפש.

לפני טיפול, לפני לקיחת תרופה - היתה מקדימה ואומרת: יהי רצון מלפניך אבינו שבשמים, שהעסק הזה יהיה לרפואה שלימה. "מזמור לתודה" לפני ואחרי. צעדה יד ביד עם הקב"ה.

בני משפחתה ביקשו ממנה שתקח עמה פלאפון, לדרכים ולשהות בבית החולים, אבל

¹ קברו של רבי יוסי דפקיעין, ידוע שמסוגל לרפואה, ובפרט מהמחלה. אולי הטעם בזה על פי המסופר בזוהר הקדוש (במדבר דף רד ע"א והלאה) אודותיו: פעם הלך רבי אלעזר לבקר את חמיו רבי יוסי, והלכו עמו רבי אבא וחבריו. והנה פתאום פנה רבי אלעזר לחבריו, ואמר להם, בואו עכשיו נגמול חסד לרימון שהיה מלא מהכל, ורבי יוסי מפקיעין שמו, שהסתלק כרגע מהעולם הזה, ואין מי שראוי להשתדל בו, וביתו כאן קרוב אלינו! הלכו לביתו. היה לו בן קטן לרבי יוסי, ולא נתן לשום אדם שיגע במיטת אביו לאחר שמת, ורק הוא לבדו היה סמוך לו, והיה בוכה עליו, כשפיו דבוק בפיו, וכך התפלל ואמר: ריבון העולם, כתוב בתורה "כי יקרא קן צפור לפניך... שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך". היה צועק ובוכה, ואמר: ריבון העולם, קיים דבר זה של התורה! שני בנים היינו מאבא ואמא, אני ואחותי הקטנה ממני, היה לך לקחת אותנו ולקיים דבר התורה! ואם תאמר, ריבון העולם, "אם" כתוב, ולא אב - הרי כאן הכל הוא - אבא ואמא! אמא מתה, ולקחת אותה מעל הבנים. כעת אבא שהיה מכסה עלינו, נלקח מעל הבנים?!... בכו רבי אלעזר והחברים מול הבכי והצעקה של אותו תינוק... עד שהיו יושבים, שמעו קול אחד שהיה אומר: אשריך רבי יוסי, שדברי הגדי הקטן הזה ודמעותיו, עלו אל כסא המלך הקדוש... והרי עשרים ושנים שנה הוסיפו לך עד שתלמד תורה את הגדי השלם הזה החביב לפני הקדוש ברוך הוא! קמו רבי אלעזר והחברים, ולא השאירו אדם לעמוד בבית. מיד ראו עמוד אש שעולה, ורבי יוסי פתח את עיניו. אמר רבי אלעזר: אשרי חלקנו שראינו תחיית המתים עין בעין!... אשרי חלקך רבי יוסי, וברוך הרחמן שהרחיש לך נס על הצעקה והבכי של בנך ובדבריו, שכך דחק בדברים יפים לשער השמים, ובדבריו ובדמעותיו הוסיפו לך חיים!

היא לא רצתה, אמרה: בשביל מה אני צריכה לדבר עם כולם בדרכים? אם כבר, אדבר עם הקב"ה! ואכן, הקב"ה - הוא הוא היה בן שיחה, עימו דיברה, אליו פנתה והתחננה, בו שמה מבטחה, ואיתו, איתו הלכה לכל מקום ומקום.

סג סג

מזמור לדוד, ה' רעי, לא אחסר. גנאות דשא ירביצני, על מי מעוזות יעלהני...

גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע - כי אפתח עיני

שיבטך ומשענתך תמה ינחמני! (תהילים פרק כג)

סג סג

יעל שמעה², כי כשם שבמתן תורה כל החולים התרפאו, כך בכל שנה בחג השבועות, בעת קריאת עשרת הדיברות, מוריד הקב"ה שפע של רפואה לעולם. יעל אימצה זאת לליבה, ומאז הקפידה מידי שנה בשנה ללכת לקריאת התורה בבוקר חג השבועות, וניכר היה כי הדבר נוסך בה כוחות מיוחדים.

✍ מספרת בתה: בשנתיים האחרונות הלכתי עם אנה לקריאת עשרת הדיברות. בפעם הראשונה הלכתי כדי ללוות את אנה, ובפעם השניה נשום שכר לא יכולתי לוותר על כך. אנה היתה קמה מוקדם בבוקר, במחל' מיוחד, מתארגלת ויוצאת בצריזות רבה. לא ניתן היה להאמין שהיא כל כך חולה ומלושה. פעם אחת לפני שיצאנו מהבית, התעכבתי לכמה שניות, ואנה התקדמה לפני. הייתי צריכה לרוץ כדי להדביק את הקצב שלה, היא הלכה בכוחות לא לה, בכוחות של אמונה. ובאזור - אנה היתה קורנת מאושר, הנה, ברוך ה' זכיני למעמד הר סיני, לקבלת התורה! הנה ירדו רפואות, ברוך ה' כולם בריאים, אין מחלות, יש ישועות! היא היתה מוצרת לבית אנם באפיסת כוחות ממש, שוכבת ללא יכולת לדבר, מריב מאמץ שעשתה, אבל איזו שמחה היתה לה על הפנים! מי יודע כמה בריאות, כוחות ואיות היא אכן קיבלה!

פעם אחת, כאשר חזרה מהרופאה, עם בשורות קשות ביותר, היתה שמוטה בלי כח, בחולשת הגוף והנפש. אחותה הרבנית טובה שתבלחט"א, שליוותה אותה, לא ידעה איך היא תעלה את המדרגות לבית, זה היה נראה בלתי אפשרי לחלוטין. בדרך בהסעה, סיפרה

² עיין עלון "ותתענג בדשן" (גליון מספר 27 אות ז' והלאה).

לה על כך שעוד מעט מסתיימים השיפוצים לקבר שמואל הנביא, והציעה שבעוד מספר ימים תלכנה לשם. דיבורים אלו השיבו אליה אט אט מעט מכוחותיה. כאשר הגיעו לבית, התחילה לעלות את המדרגות במאמץ רב, ובאמצע, בין קומה לקומה, לפתע כאילו נזכרה במשהו חשוב, עשתה כפים, ואמרה: **יש הזמנה משמואל הנביא!** ובכוחות מחודשים המשיכה לעלות הלאה.

מתפילות, מצדיקים, מדברים של קדושה ואמונה - מהם שאבה את כוחותיה.

ובחרת בחיים

יעל קיימה מצות "ובחרת בחיים" - כפשוטו. היא בחרה לחיות, ועשתה לשם כך את ההשתדלות וההתאמצות המירבית, גם כשהדבר היה כרוך בכאב ובקושי.

לא קל היה לה בתחילה להתחיל בטיפולים, היה לה קשה להסכים לכך, אך כעבור תקופת מה, אמרה: אני מסכימה. אם זה מה שה' רוצה, אני מורידה את הראש, אני אלך.

לאורך כל הדרך, היתה ניגשת בכזו גבורה לעוד טיפול, אך ורק כדי לחיות. גם כשהיו טיפולים שלא הצליחו, אחרי שהיו כרוכים בהרבה כאב, אזרה ואספה כוחות מחודשים, להמשיך הלאה בהשתדלות נוספת.

בשנים שבחסדי ה', היתה הטבה במצב, ולא הוצרכה לטיפולים, קיימה בהתמדה מצות "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", והגיעה לכל הבדיקות והמעקבים, בצורה מסודרת ועקבית.

כמו כן, שמרה בעוז ותעצומות על שמחת החיים. דווקא בעיתות של קושי, היתה לפעמים קונה דברים יפים לבית, שישמחו אותה. במצבים שכביכול מי בכלל חושב על איזה עציץ חדש, או תאורה חדשה לבית, או בגד חדש וכדומה, דווקא אז, אימצה את עצמה לחשוב על דברים כאלו שישמחו אותה ויעשו לה טוב בלב, כדי להמשיך לחיות חיים טובים ושמחים.

עשייה מבורכת

בשנים הללו, יעל לא שקעה בעצמה, לא "שכחה מכל העולם" והתעסקה במסכנות בכאב שלה, כאילו "נגמר העולם". כלל לא! אלא אדרבה, המשיכה בעשייה מבורכת, והמשיכה להשתמש לטובה בכוחות שחנן אותה ה', ככל שכוחותיה אפשרו לה.

היא המשיכה לתפקד את הבית על הצד הטוב ביותר. כאשר היתה צריכה, קיבלה עזרה ככל הנצרך, אבל תמיד היו מעייניה נתונים לכך שהבית יתפקד כראוי, שיהיה נקי ומסודר, שתהיינה ארוחות מסודרות, וכל צורכי הבית ימולאו כראוי. אף פעם לא ניערה את עצמה מהאחריות ושימת הלב לכך.

חשוב היה לה שבעלה ימשיך בשגרה המבורכת שלו. כשהיה רואה אותה חלושה ואומר לה שיישאר עימה בבית ולא ילך לכולל, היתה אומרת לו: "תלך, בזכות התורה שלך אני חיה". הוא היה יוצא בלב דואג, ולא אחת היה מתקשר לבנות הגרות קרוב, מעדכן אותן על מצבה הבריאותי, ומתחנן: "אמא בקושי אכלה היום, השארתי לה מיץ תפוזים על השיש, היא לא ויתרה ואמרה שאלך לכולל, תראי מה איתה".

יעל אף התאמצה מאד לארח את ילדיה עם משפחותיהם מפעם לפעם. למרות שהדבר היה כרוך עבודה בקושי ובהתאמצות רבה, ובתקופות מסוימות היה נראה כמעט בלתי אפשרי, בכל זאת, לא ויתרה על כך, חשוב היה לה 'לראות את הנחת' ולחמם את האוירה המשפחתית. בצורה מחושבת ובתכנון מוקדם, הכינה בכל פעם מה שיכלה, והקפאה, וכך במשך ימים רבים התכוננה אט אט, ואירחה את בני המשפחה אירוח מלא, מתוך תחושה שהיא מצפה להם ושמחה בבואם.

יעל המשיכה בשנים אלו אף בארגון הנסיעות לקברי הצדיקים. כבר מהתחלה, כשנודע לה על מחלתה, אמרה שהיא תתאמץ בסייעתא דשמיא להמשיך בנסיעות. ואכן בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, ובסייעתא דשמיא המשיכה בכך עד ימיה האחרונים.

כאשר יכלה, המשיכה להשתתף בעצמה בנסיעות, כשהיא מטעינה את עצמה בתפילות נרגשות מעומקא דליבא, ואף משרה סביבה עוצמות של חיזוקים באמונה. וכאשר לא יכלה להגיע, בכל זאת לא נפלה ברוחה. היא אמרה: "ריבונו של עולם, אתה יודע שאני רוצה ללכת"... והיתה יושבת בבית ומתפללת. באותה חצי שעה קבועה שבה היתה רגילה מידי יום חמישי להתפלל בקבר שמואל הנביא, היתה מתפללת מהבית את אותן התפילות, ומדליקה נרות. בני המשפחה ידעו כי בשעה זו אין להתקשר ולדבר איתה.

בימים של הנסיעות הארוכות לצפון, כאשר לא יכלה להשתתף בעצמה בנסיעה, היתה מעורבת מן הבית, דרך הטלפון, בכל מהלך הנסיעה. כיוונה את ליבה לתפילה יחד עם הנשים בקברי הצדיקים השונים, ואף עשתה עמן "קבלת עול מלכות שמים" משותפת, כשהיא אומרת את הפסוקים דרך הטלפון ברמקול, והנשים אחריה, בהתרגשות גדולה ומיוחדת.

אנכי אשמח בה!

התורה, המצוות, החגים, השבתות, היו בעבור יעל למקור איתן של שמחה, שאינו חדל ואינו פוסק, גם במצבים הקשים. "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בָּהּ, תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְהֵי!" (ישעיה סא י')

ראו עליה את השמחה והעונג הנמסכים בה בשבת קודש. כל חג וחג שהגיע - והשמחה המיוחדת לו, שקורנת ממנה היטב. אור אמיתי בעיניים על כל בשורה טובה של חיזוקים בתורה. כל מצוה, כל תפילה, כל דבר תורה - משמחים ומרנינים את ליבה. "כי נר מצוה ותורה אור" - אור, שהסבל והכאב אינם גורמים לו להתעמעם!

✍ מספרות נכדיותיה: ביום אחשי י' בסיון תשע"ט [חצי שנה לפני פטירתה], זכינו בסיעתא דשמיא להוציא ספר תורה מביתנו ולהכניסו לבית הכנסת "יד שמואל". בתקופה זו סבתא כמובן לא היתה בשיא כמותיה. בעת ההכנות, אשבו ושקלו, איך תוכל סבתא להשתתף בתפילה? אולי תמתין בבית עד שיסיימו את הסיבוב, ותשתתף רק בסיום התפילה? אולי על ידי כסא גלגלים? וכו'.

וראו זה פלא --- סבתא הוציאה לביתנו, ובאותו יום לא הכרנו אותה. זאת היתה סבתא שלנו - סבתא בריאה לאלוטין! היא הלכה ובאה - כמו בימיה הטובים. עיניה קרנו מאושר!!! היה נראה כי זה יום כלולותיה, סבתא הרגישה מאושרת, הרגישה שייכות שלא ניתנת לתואר!

לפני שספר התורה יצא מהבית, בפרוצדור של ביתנו, עמדו נשים רבות, והמתין שספר התורה יצא. ראינו שסבתא עומדת זמן רב, מישהי הוציאה לה כסא, שתשב, היא לא הרגישה טוב... אך סבתא באותו רגע לא היתה כאן, היא לא היתה איתנו - היא סירבה לשבת, התעקשה להמשיך לעמוד, כי: עוד רגע ספר התורה יצא!!! היא כיבדה שכנה מבוגרת שמעדה לידה, שהיא תשב, לסבתא היו כמות אחרים במעמד זה, כי זה היה ה-יום שלה!

צהלתה על פניה

אחד הדברים המיוחדים ביותר שליווה את יעל בדרכה, היה - נתינת הרגשה טובה, נעימה ושמחה, לסובבים אותה. לא רצתה שיצטערו בגללה, לא נתנה לאחרים לסבול כביכול יחד עימה. תמיד השתדלה להשרות סביבתה אוירה שמחה! הכל בסדר, הכל טוב! בבחינת אותו חסיד שאמרו עליו (חובת הלבבות שער הפרישות שער ט): "צהלתו בפניו ודאגתו בלבו". גם כשיש דאגה בלב, מכל מקום על הפנים שמחה וצהלה.

לפעמים אדם לא ישן טוב בלילה, כואב לו קצת הראש וכדומה - וכבר דואג ליידע את כל הסביבה... כואב לי פה, כואב לי שם, לא ישנתי כל הלילה... אבל לא זו היתה דרכה של יעל. להיפך, דאגה תמיד לגמדם את הכאב והצער שלה, ולתת הרגשה טובה ונעימה.

רבים שהיו מתקשרים להתעניין בשלומה, היתה משיבה כמה מילים טובות ומרגיעות, ומיד מתעניינת: מה שלומכם? \ מה שלום הזוג הטרי שהתחתן? \ מה שלום היולדת? \ חמותך היתה בבית חולים, איך היא מרגישה עכשיו? איך היא מסתדרת? \ מה שלום אבא, מה שלום אמא? \ איך מסתדר הבן בישיבה? - זכרה להתעניין בכל אחד באשר הוא, בכל מיני פרטים, כשהיא כמובן מרעיפה ברכות לרוב. במקום לשקוע בצער שלה, התעללה מעל עצמה והתעניינה בכנות בזולת.

בשולחן השבת, היו זמנים שלא היו לה כוחות לשבת, אבל היא ידעה שאם היא תפרוש עכשיו לחדרה לנוח, הדבר יעיק על הנוכחים, ושולחן השבת יתפזר מתוך הרגשה של צער, ולכן אזרה את כוחותיה להמשיך לשבת, להקשיב ולהיות שותפה, ככל שכוחותיה אפשרו לה זאת.

בשמחות שונות של המשפחה, לקחה תוספת של משככי כאבים חזקים מאוד בשביל להגיע, ולהיראות במיטבה, לא להעיק על השמחה, אלא להיפך, לתת לבעלי השמחה ולכולם הרגשה נעימה.

גם ביום יום, נזהרה שלא להכביד על בעלה ולהוסיף צער על צער. השתדלה שלא להראות את מלוא הקושי והכאב שלה, לשמור על סבר פנים מחייך, על לבוש נאה ומראה נעים, ועל אורה טובה.

היא העדיפה ללכת לבית החולים לקבל טיפול - בלי ליווי, על אף הפצרותיו של בעלה או בנותיה להתלוות אליה. היא טענה שהבנות צעירות, ואינן צריכות לשהות במחלקות הללו. היתה אומרת: "אני בסדר. אתן צריכות להיות לבעלים ולילדים שלכן". ואת בעלה והבנים לא הסכימה לבטל מהתורה. כששאלו אותה: איך את הולכת לבד? היתה אומרת: אני לא לבד, אני עם ה'! רק כשהיה צורך גדול בכך, כגון ביקורות משמעותיות, הלכה עם ליווי.

בכל פעם שהרופאה היתה מביאה תוצאות, אפילו קשות ביותר, היתה מוחאת כפיים להמתקת הדין ואומרת שזה טוב. לא פעם היתה אומרת: "מה אתם שמים לב? הכל בטל ומבוטל!". וכן היתה אומרת: "יש ישועות! יש בשורות טובות!", חיזקה את עצמה והסובבים אותה בישועת ה'.

היא לא הסכימה שייגידו שהיא חולה. אמרה: "אני לא חולה, רק לא מרגישה טוב"...³ ובאמת לא נתנה תחושה שהיא חולה, תמיד היתה נראית מכובד וחייכה.

נשים שהתמודדו אף הן עם המחלה, מצאו בה משענת תומכת, והיא התאמצה לשוחח עימן ולעודד אותן אף שהיא עצמה היתה חלשה. היא עודדה, חיזקה ואימצה, והעבירה הרבה מהנסיון האישי שלה. המסר העיקרי שלה היה: "תהיי בשמחה, את נמצאת בידיים הכי טובות. זה לא רשלנות של רופאים, אל תחשבי שזה בגלל כך או בגלל כך, אל תחיי עם טרזניה בלב. תני לבורא עולם מתנות, תני לו צניעות, תני לו תפילות". זה היה המסר שלה והיא יישמה זאת.

באותה הפעמים כשקיבלה טיפול בבית האולים, הציגה למדר מטופלת נוספת, בליווי אחותה. יעל היתה עסוקה בתפילה ובאחריות תהילים, ואחר שסיימה פנתה אליה אותה אשה וקשרה עימה שימה, במהלכה התברר להן כי ישנה היכרות רבת שנים בין המשפחות. יעל שמה לב שבת שיחתה נראית "מצוברת" ושבורה, היא אכן סיפרה לה שהיום היא הציגה לטיפול ראשון, אחר שלאחרונה התגלתה בזופה המאלה ל"ע. או א, פנתה יעל אל האחות וביקשה ממנה אם תוכל לציאת למספר דקות. היא סברה את הוילונות סביב, ונותרה לבד עם האולה. תפסה היטב את שתי ידיה, כמו רוצה להצרים לתוכה כוחות, ובדבקות רבה בירכה אותה ברכות רבות. במשך דקות ארוכות בירכה, הצכירה פסוקי אמנה ובטאון, פסוקי רפואה, אמרה מילות איצוק, והצכירה לה כי המלאך רפאל מלווה אותה כעת עד לרפואתה השלימה בעצרת ה'. עין לא נותרה יבשה באותו מעמד, האחות ועוד נוכחים שהיו מאחורי הוילון בכו בהתרגשות, בעיקר, אותה מטופלת יקרה, התרגשה וקיבלה איצוק רב, הרגישה כי כוחות אדשים נמסכים בה.

אותה אשה במסדי ה' האלימה. והיא הציגה בימי השבעה לספר את אשר היה. אלף הוסיפה ואמרה, כי מאז, שמה עם יעל על קשר טלפוני, ובכל פעם שהיתה שואלת אותה לשלומה, תמיד תמיד היתה רק משבחת ומודה לה' על כל המסדים שעושה עימה. מעולם לא התלוננה. והיתה בעבורה מקור לאיצוק תמידי והשראה של אמנה ובטאון בה' יתברך.

³ פעם בכל זאת הזכירה שהיא חולה - למען השלום. היא שוחחה עם מישהו בטלפון במטרה להשכין שלום בינו למישהו אחר, ואמרה לו שהיא חולה במחלה, שירחם עליה ולמענה יעשו שלום...

מרוב שנתנה יעל הרגשה טובה, ולא הראתה כלפי חוץ את מה שהיא עוברת, היו לפעמים בני המשפחה אומרים לה: את כל כך מברכת ומחייכת לכולם, אף אחד לא יאמין שאת חולה...! מי יתפלל עליך? והיא היתה מחייכת - "זה בסדר"...! ובאמת לא פעם כאשר היו מבקשים מן הנכדים להתפלל ולומר תהילים לרפואת סבתא יעל, היו הילדים הקטנים אומרים: אבל סבתא בכלל לא חולה! וכשניסו להסביר להם שבכל זאת היא בבית חולים, והיא לא מרגישה טוב וכו', ענו בבטחה: לא, היא לא חולה, היא מרגישה טוב!

✍ מספר אתן מבני המשפחה: סבתא הצעירה עד מאוד שלא יכלה להפיע לאירוסין וגם למתונה שלנו. כשהיינו ברכב בדרך לאולם, ביקשו שנעבור לבית שלהם, ואכן הסתובבנו ובאנו לביתם. היה שם מצמד מרגש עד דמעות, והאמת אומר שהתרגשות שם גאתה יותר ממתונה עצמה. רק נכנסנו, איך קיבלה את פנינו, באיזו שמחה ומאור פנים, במשך דקות ארוכות רק בירכה אותנו בלי הפסקה, וכל זה בעודה שוכבת ובקושי יכולה לדבר, כמעט בלי קול! לימים סיפרה לנו שביום המתונה לא חשה בטוב, ורצו להצניח לה אמבולנס, אבל אחריה אני אחכה עוד בבית, והסבירה שאחריה זאת כדי לא להשבית את השמחה!

✍ מספרת אחייניתה: כחודש לפני שדודה יעל עלתה בסערה השמימה, לא ידעתי שמצבה כל כך חמור. זכיתי לבקר אותה, היא אהבה מאד את ריבית האתרופים של אמא, אחרי תמיד לאמא שזה עושה לה טוב. ידעה תמיד לפרגן ולהודות. היא קיבלה את פני במאור פנים, שומנו, לא ראיתי עליה כלום. היא דאגה שלא לצער, להיפק, התעניינה בשלום אבא ואמא, שמחה על האירוסין של בת אחותי וביקשה את הטלפון - אני רוצה להתקשר ולאמא. נתתי לה הצמנה לבר מצוה, והיא שמחה לספר על השמחות שיהיו בקרוב במשפחתה. היה פשוט כיף ונעים, ושמחתי במחיצתה. נפרדנו כשהיא כמנהגה מאז ומתמיד מאמלת לי את כל הברכות שבעולם. לא האמנתי למשמע אוזני כשמעתי לאחר מספר ימים שמצבה לאחרונה הידרדר והיא מלאה כאבים וסבל. מה פתאום? אחרתי, היותי אצלה והיא נראתה בריאה ושמחה, והאירה לי פנים! נכון, עם כולנו היא כך נוהגת, לא מראה כמה היא סובלת, לא רוצה לצער אף אחד, להיפק, רוצה לשמח כל אחד ואיתי!

✍ מספרת בתה: כמה שאמא סבלה, היא לא נתנה לנו להרגיש את זה. לא נתנה לנו לקבל

באיים. תמיד היתה כל כך צוהלת, כל כך שמחה. כשהיינו שואלים אותה: איך את לא מתלוננת? היתה אומרת: על מה אני מתלונן? הכל כל כך טוב! תמיד התעניינה בנו, שאלה, איוכה.

בערב סוכות תש"פ, כשאמא קיבלה טיפול ויצאה מבית האולים, באה לעלות לרכב של "דרכי מרים", הרכב היה קצת גבוה, היא ניסתה להרים רגל על המדרגה, ואז התהפכה אחורנית. היה לה נס גדול - משני צידיה היו עמודי אבן נמוכים, והיא נפלה בדיוק ביניהם. הנהל המתנדב נבהל מאד, אבל אמא הרגיעה ואמרה שהכל בסדר, רק שיעצרו לה לקום. באו עוד שלושה אברכים, ויחד הרימו אותה. בערב דיברתי איתה, היא לא סיפרה דבר שנפלה, וכשאבא סיפר לי על כך, אמרה אמא באיוק: הכל בסדר! איך כתוב? "נפלת" - אז עכשיו ההמשך הוא - "קמתי, ה' אור לי". והתבדחה, העיקר שלא נקרע הגרביון...

פחות מודע לפני פטירתה, כשהלכתי לבקר את אמא, והיא מאד לא הרגישה טוב, סיפרתי לה שאני יוצאת עם בתי שרה לראיון בסמינר. לא היה לה הרבה כח, אבל כל כך רצתה שאמא שהיא מרגישה טוב, לכן אחרי שבירכה אותה, אמרה: תלידי לשרה שמאד נהניתי מסיפורה בליל שבת באנבלית את הסיפור על הרב עובדיה. אני לא יודעת לדבר באנבלית, אז תמסרי לה בפרסית: "מאן דיוש דראם" - אני אוהבת אותה... אחר כך אמרה, בעצם אני כן יודעת איך אומרים באנבלית, ואמרה "איי לאב יו"... חשוב היה לה שאצא בהרגשה טובה ונדע שהכל בסדר איתה!

פגשתי לאחרונה את ידידתה של אמא, שכנתה לשעבר מהעיר אשדוד. היא אמרה לי: אני רוצה שתקראי את החולים של ההודעה שאמא שלך השאירה לנו בטלפון בערב אג השבועות. לא היינו בבית וזה נשאר לי בהקלטה, וכתבתי אותן מילה במילה: "ערב טוב למשפחת ... היקרה, מודש טוב ומבורך. מה שלומכם? איך אתם מרגישים? בשורות טובות, בריאות ולא שמה. מדברית יעל נקי. מודש טוב, וקבלת התורה מתוך שמחה והצלחה. פשוט התבטלתי

⁴ זה המקום להודות לארגון הנפלא "דרכי מרים", שמפעיל מערך של הסעות עבור חולים, אל בית החולים וממנו. בהתנדבות, בשמחה ובהארת פנים. ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה', ויזכו לשובע שמחות וכל טוב, בבריאות איתנה ואריכות ימים ושנים לעבודתו יתברך, אמן.

אליכם, מה שלומכם? הודו לה', ברוך ה' אסד ורחמים, על הטוב שהוא ניתן לנו. הצלחה גדולה ישועות גדולות, ונראה בקרוב את משיח צדקנו במהרה בימינו. הודו טוב ואם שמה, וקבלת התורה מתוך שמחה". אלו היו מילותיה של אנה - וזה טלפון שגרתי שלה. זה היה הדיבור שלה, כל כך מתוק, כל כך מלא בשמחה.

כאשר נכנסנו אליה למדר בבית האלמים בחוצאי שבת האחרון לחייה, אנה עשתה לנו כפיים, זה הדבר הראשון שעשתה. תמיד תמיד להודות לבורא עולם.

השראה חיובית לצוות הרפואי

הצוות הרפואי שליווה את יעל, זכה אף הוא ליחס הטוב שלה, להארת הפנים המיוחדת, למילים הטובות והמשמחות, ולהשראה החיובית והמחזקת שהשרתה סביבה. זאת, למרות שמדובר היה ברגעים ובזמנים לא פשוטים, של חולשה, של כאב, של צער, זמנים שאנשים לפעמים, שה' ירחם, מאבדים את שיווי משקלם ויישוב דעתם.

כשהיתה נכנסת לרופאה, היתה נכנסת בקלילות, עם חיוך, וקודם כל מספרת לרופאה על השמחות שלה: ד"ר כדורי, מגיע לנו מזל טוב, הנכדה התארסה \ יש לנו חתונה \ נולד לי נכד \ נולד לי נין \ הבת שלי צריכה ללדת... אנשים נכנסים לחדר הזה בוכים, והיא - מתחילה למנות את השמחות שלה... הרופאה אמרה פעם לאחותה של יעל תבלחט"א: תדעי לך, היא עשתה לי טוב! היא, הרופאה, נמצאת בחזית לא פשוטה, בהתמודדות מול אנשים ברגעים הקשים שלהם, וכשמגיעה כזו פציינטית שמשדרת שמחה, זה עושה לה טוב בלב.

אמרה אחת האחיות במחלקה, שיעל אף פעם לא כעסה כשהיא ניסתה שוב ושוב לקחת דם. גם כשזה לא הצליח מספר פעמים, ונשאלו לה סימנים כחולים ביד, לא התלוננה ולא האשימה, רק הודתה והשרתה הרגשה שהכל בסדר.

כשהגיעה יעל לבית החולים, לא הגיעה חלילה כאדם אבוד ומסכן, היא באה בלבוש מכובד, ובעיקר עם חוסן פנימי של אמונה שהקרין הלאה. לא פעם ניצלה את הביקורים הללו כדי לתמוך בעוד נשים, ולבקר חולים, וכן להשפיע לטובה על הנשים סביבה, בדברי חיזוק, בקבלות טובות וביקום מצוות. פעמים רבות הביאה איתה דיסקים וחבורות "בהלכה ובאגדה" לחלק, במתק לשון היתה מדברת ומשכנעת, עד שזו קיבלה כיסוי ראש, זו התחזקה בשמירת הטהרה, זו בשמירת שבת, וזו בברכות.

הצוות הרפואי מאד חיבב אותה, מאד אהב את ההתייחסות שלה. גם האחראי בארגון "דרכי מרים" ציין, שהמתנדבות תמיד אהבו לקחת את גב' נקי. בעוד שהיו אנשים חולים ל"ע קשי יום, שלפעמים צועקים עליהם, יעל היתה תמיד מודה, ופיה מלא בברכות לרוב.

✍ מספר חתנה: לפני זמן מה הלכתי לבקר את בן דודי בבית הולמים, ונודע לי שגם אחותי בדיוק נמצאת שם בטיפול. חיפשתי אותה, ראיתי אותה יושבת על אחד הספסלים. זה היה סוג של טיפול קצר, משהו כמו עשר דקות, ואנשים יושבים, יום שישי, רוצים כבר ללכת אנשים קשי יום, חולים, דיוויים, עצבניים, לחוצים - והיא יושבת ברוגע. אנשים צועקים על האחיות, רוצים להיכנס, מתי תתור שלהם? ... והיא יושבת ומרביצה סביבה, עוד מעט הכל יסתדר... בכלל, תמיד נהלה בסבלנות ואורך רוח, פעמים רבות כשעקפו אותה בתור, קיבלה זאת בהבנה ודנה לכל זכות.

✍ מספרת אחות בבית הולמים, רינה תמי⁵: אני עובדת הרבה שנים במחלקה הזאת אבל אצל יעל התרשמתי כל כך מגישה אחרת, שונה, שהטיפול הוא משהו חיובי, טוב. גישה של שמחה. משהו שונה. היינו משומאות הרבה, ונקשרה בינינו ידידות עמוקה.

היא היתה מבקשת ממני שאגיד לה את התוצאות של הבדיקות, זה לא היה מתפקידי, אבל לא היה לי נעים לסרב. בשנים האחרונות היו תוצאות קשות, שממש לא הייתי יודעת איך להגיד לה אותן. אבל תמיד תמיד היא היתה אומרת: "הודו לה" כי טוב כי לעולם מסדו"! תמיד הייתי מושבת: אני לא יודעת איך היא באינסוף טיפול כזה היא קיבלה ולא עזר, וזה לא עזר, ו... ברוך ה' היא עוד איתנו. היה לה כח של תפילה לא נורמלי, וכח של הודאה.

פעם התפאלה מאיזה ספר, ושאלתי אותה, מה הספר הזה? אמרה לי: מה, את לא מכירה? ובפעם הבאה הביאה לי בחתנה את הסדרה של שלושת הספרים "תפילה למשה" המלאים תפילות ותחיות. מאז אני לא עוצבת אותם, אין נסיעה לקברי צדיקים או לכותל שהם לא איתי. בעקבות ההזדהות הרבה שלי במחיצתה, נהייתי "מחמית" לתפילות ולסבלנות. נשים באות אלי ושואלות: יש לי בעיה כזו וכזו, הבן שלי כן, הבת שלי כן, מה אפשר לעשות? מה לומר?

⁵ מתוך דברים שנשאה בערב נשים לעילוי נשמת יעל, כ' טבת תש"פ.

ואני פותחת להם בתפילה המתאימה מתוך הספר, או מצלמת להם. וכך נשים מתאזקות בתפילה ובאהבה.

פעמים רבות נתנה לי אגרות "בהלכה ובאגדה" שהבן שלה כתב. אגרות של שבת של טהרה, שאלת לבבותיי. לפני בערך שנה ומצוי, פתחתי בשכונה שלנו, שכונת רמות, שיעור בהלכות שבת, אגרות של כמה נשים. התקשרתי לשאל אותה, סיפרתי לה שהקמנו שיעור ארפואתי, ואני לומדות הלכות שבת מתוך האגרות שהביאה לי. היא כל כך שמחה, ואמרה: תגידי לי כמה ספרים אתם צריכים, אני רוצה לתת לכם במתנה, ואכן באתי אליה לבית ולקחתי את הספרים. עד היום השיעור הזה מתקיים - עכשיו זה לעילוי נשמתה.

דיברתי עם יעל בשבוע האחרון לחייה, ידעתי כבר מה המצב. היא עברה באותו יום איזו פרוצדורה מסוימת בבית האולים. שאלתי אותה, מה שלומך יעל? היא אמרה לי: "היה לי יום של ישועות!" הייתי המומה - "יום של ישועות" זה בדיוק המשפט של יעל. בכזה מצב, להגיד "יום של ישועות".

קשה היה להאמין שיעל עברה מה שעברה. אני עובדת שנים בתאום הזה, יש לי מבט איך אנשים מתמודדים. כאן ראיתי משהו מיוחד, אין מרחור, אין להוציא את העצבים על הצוות, אני מודה לבורא עולם שזיכה אותי להכיר את יעל שבכוחה מאד התאזקתי.

עוד שנתיים ימים במתנה

בחורף תשע"ח, כשנתיים לפני פטירתה, הידרדר מאד מצבה הבריאותי של יעל, החלה קריסת מערכות, ומבחינה רפואית נראה היה כי אפסה תקוה. אבל כבר לימדונו חז"ל (ברכות י"א): "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים".

יעל ביקשה: תעשו תפילות!!! תפילת רבים, תזעיקו את כולם!!! ואכן המשפחה המורחבת התכנסה בבית הכנסת "יד שמעון" ויחד אמרו סליחות, זעקו, התפללו ובכו,

⁶ ומן הראוי לציין כי מספר פעמים עשו תפילות כאלה, בציון של מרן הרב עובדיה, או בבית הכנסת תפילות שבהן התכנסה המשפחה, אנשים נשים וטף, לאמירת סליחות, ולזעוק ולהתחנן לה' לרפואתה השלימה. וכעין מה שכותב הרמב"ם (הלכות תעניות פרק ראשון): "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור. שנאמר (במדבר י ט): 'על הצר הצר אֶתְכֶם וְהִרְעֵתֶם בְּחִצְצוֹת'". כלומר כל דבר שיצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו! ודבר

"והן אל כביר לא ימאס תפילת רבים". הקב"ה ברחמיו, באורח פלאי ממש, הוציא אותה ממצבה הקשה, והיא זכתה לעוד שנתיים של חיים.

בהיותה באותו זמן מאושפזת בבית החולים, הגיע אחד הרופאים, היה זה רופא אשר מלכתחילה העדיף שלא לקבלה לאשפוז כי טען שאין אפשרות לעזור לה, הוא פנה אליה ואמר, שמוטב שתלך לבית, ושם תוכל להתחזק יותר. אך "לב יודע מרת נפשו", יעל הרגישה שמצבה אינו מאפשר זאת, ואמרה לרופא כי היא נשארת. לאחר מכן נרדמה, היה זה בצהריים מ-14:10 עד 14:20, והנה בא אליה אביה הצדיק רבי שלום בחלום ואמר לה: "יעל, מה יש לך?", והיא ענתה: "אבא, אני חולה". שאל אותה: "את רוצה ללכת הביתה?", אמרה לו: "כן". אמר: "אז קומי, תני לי יד, את בריאה, קומי ולכי הביתה!" כשהתעוררה, ראתה במציאות למול עיניה את הרופא שניגש אליה ושואל: "גב' נקי, את רוצה ללכת הביתה?" והיא הרגישה שהתחזקה, וענתה: "בודאי, אני הולכת!"... ושלא לפי התוכניות, השתחררה כבר באותו יום. היתה סייעתא דשמיא פלאית ומיוחדת במינה, שדווקא בהיותה בבית, מצבה הלך והשתפר, והיא התחזקה יותר ויותר.⁸

התלווה לכך נס נוסף, שכאשר השתחררה נתן לה הרופא מרשמים לתרופות שונות, וביניהן תרופה להורדת רמת האשלגן. בניסי ניסים, אחותה תבלחט"א הבחינה שיש כאן טעות, ועליה לקבל תרופה להעלאת האשלגן ולא להורדתו! [כששמעה הרופאה של יעל על הטעות הזו, נחרדה ואמרה כי אילו היתה חלילה לוקחת את התרופה שנרשמה, על המקום הלב היה יוצא מתיפקוד, שה' ירחם].

ראו אז בחוש כי מלאכי רחמים ליוו אותה להחזירה לארץ החיים.

זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע לה, ככתוב (ירמיה ה כח): "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלַי". וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. **אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו,** וצרה זו נקרה נקרית [באה במקרה], **הרי זו דרך אכזריות,** וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. ע"כ. ה' יצילנו.

⁷ בגמרא ברכות נח ע"א, רבי נתן אומר: מנין שאין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים? שנאמר "הן אל כביר ולא ימאס". ונאמר: "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי, כִּי בְּרַבִּים הִיוּ עֲמָדִי".

⁸ היתה זו ליעל "זכות אבות". ואולם האמת היא שזכות אבות מועילה רק כאשר האדם עצמו הולך בדרך האבות; וכדברי המדרש (בראשית רבה וישלח פרשה עו) על הפסוק: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אֲבָרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק, ה' הָאֵלֶּם אֵלֵי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְלִמְוֹלָדְךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ". ואלהי אבי יצחק – הא לעשו לא? אלא **הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם** אני מתקיים עליו, מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם איני מתקיים עליו; וכתב הגר"ש קלוגר בספרו טוב טעם ודעת (תליתאי מאמר א אות א): ממוצא דברי המדרש נלמד, כי מי שבוחר בדרכי אבות ועושה רצונו יתברך, לזה מועיל זכות אבות, ולהיפך להיפך. ומי כמוה ע"ה שזכתה להמשיך את מורשת האבות המפוארת ביתר שאת וביתר עוז!

פרק יג

ותשחק ליום אחרון

ימיה האחרונים של יעל היו חיתום למסכת חיים שלימה של אמונה ודבקות בה'. בימים אלו שהגוף כה נחלש ואין בו כבר קמצוץ של כח, הורגשה יותר ויותר הארת הנשמה הטהורה הפנימית הדבקה בה', המייחלת וכמהה אליו.

יעל הוקפה בטבעת אוהבת

במשך הימים האלו, ולמעשה בכל תקופת מחלתה, מפעים היה לראות את גילוי אהבתה של הסביבה כלפיה. כולם הרבו בתפילות וחשו קרובים. כשארגנו לימוד הלכות צניעות בטלפון לרפואתה, מאות נשים הצטרפו. נשים רבות ארגנו הפרשות חלה לרפואתה, וזימו חיזוקים שונים. בעצת אחת מידידותיה הטובות, הרבנית מוצרי תחי', אמרו חברותיה לנסיעה תשעים ואחת פעם 'ויהי נועם' ו'אנא בכח' על קבר שמואל הנביא, וכולן כאחד השתתפו בכך, לא נלאו, והעתירו בעדה בדמעות. חברה אחרת ארגנה אמירת פרק תהילים ליום למשך תקופות ארוכות. נראה היה, כי מה שיעל השקיעה במשך שנים כדי לעשות טוב לכולן, פשוט חזר אליה.

"כל מי שאהוב למטה, בידוע שהוא אהוב למעלה!"

(גרשנורא אבות פרק ג משנה י')

כל זמן שהנשמה בקרבי

עד יום רביעי האחרון לחייה, שלחה יעל את בעלה הרב ציון שיבלט"א לכולל ללמוד תורה. והנה ביום חמישי האחרון לפני פטירתה, יעל קמה בבוקר וביקשה מבעלה שהיום לא ילך לכולל, מה שנתן לכולם להבין שהמצב לא פשוט. הילדים הגיעו לבקרה וראו אותה חלשה מאוד. ביום שישי - ראש חודש כסלו, כאשר בעלה התעורר בחמש לפנות בוקר, הוא ראה שיעל קמה כבר מזמן. היא בקשה ממנו: "אל תלך לבית הכנסת, תתפלל בנץ-החמה ביחידות, אני פוחדת להשאר לבד". ובאמת באותו בוקר היא פונתה לבית החולים ולא שבה עוד לביתה.

באותו יום שישי, כאשר באו הפראמדיקים לטפל ביעל בביתה, הם ערכו לה בדיקת א.ק.ג, מה שהצריך אותה לחשוף חלקים מסויימים. למרות מצבה, היא שמה לב וביקשה שמי

שלא צריך להיות בשטח יצא, ורק אז הסכימה להיבדק. לאחר מכן שהיו צריכים לפנותה לבית החולים, על אף שהיתה בשארית כוחותיה, היא לא שכחה שהגרביים שלה מורדות מטה, ובקשה מבתה שתרים לה את הגרביים ותכסה אותה. היא בקושי הצליחה לדבר, אך את המשפטים האלה ראתה לנכון להתאמץ ולומר, כי הצניעות היתה בדמה.

תפילת ראש חודש והלל

יעל שהתה בחדר המיון עם אחותה שתבלחט"א שהתלוותה אליה. בשלב מסויים שאלה אותה אחותה אם היא רוצה להתפלל, ויעל אמרה שהיא כבר התפללה, ורק עדיין לא אמרה את ההלל של ראש חודש. אחותה הציעה לה לומר יחד הלל, והוסיפה ואמרה: "יעל, בדרך כלל אנו אומרות את ההלל כל אחת בבית שלה בניגון ובשירה. עכשיו הקב"ה רוצה אותנו פה, ואנו נמליך אותו פה. פה פה בבית החולים! היא פתחה את הסידור והן התחילו בלחישת "הללויה הללו עבדי ה'" - והנה, איזו חיות היא קיבלה!! כאשר הגיעו ל"מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי, כוס ישועות אשא!" ניתן היה להרגיש שיעל חשה את כוס הישועות שהקב"ה נותן, גם במצב קשה זה. הנשמה המרוממת שלה שהיתה מחוברת כל החיים עם בורא עולם, הלכה עם זה הלאה והלאה. והן סיימו ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

היתה זו תפילתה האחרונה של יעל - תפילה של הלל!

עולם שכולו שבת

בצהרי יום שישי, אושפזה יעל במחלקה, כוחותיה נחלשו, ורוב הזמן עצמה את עיניה. מידי פעם פקחה עיניים, והזכירה לבתה, ששהתה עימה, להדליק נרות, שלא יהיה מאוחר... זו היתה המחשבה שמילאה את ליבה באותן שעות, תחושה שהנה השבת מתקרבת. בשבת, שמעה 'שיר השירים' ו'שלום עליכם', אבל כוחותיה לא עמדו לה לאכול או להתפלל.

בימים הבאים, אמרה מידי פעם "שבת שלום", כי היא היתה עדיין בתחושה של שבת קודש, ומתוך תחושת "שבת" היא הגיעה לעולם שכולו שבת ומנוחה.

במוצאי שבת, כשנכנסו בני המשפחה לבקרה, הדבר הראשון שעשתה הוא, שהרימה ידיה ומחאה כפיים, להראות להם שהכל בסדר, אחר כך עצמה עיניים. באותו ערב אף הגיעו ארבעה אברכים חסידים, כשבידיהם כלי נגינה, וביקשו מבעלה אם אפשר לנגן לה ולשמח. למרות מצבה הקשה היא ניסתה בכל כוחה לרומם את רוחה ולהשרות אורה שמחה, ואכן, היא הנהנה בהסכמה לבואם, הם שרו "דוד מלך ישראל", ויעל מחאה כפיים עד שנחלשה ולא יכלה עוד, שרו אף "אליהו הנביא" וברכו אותה לשלום.

בן בא לנו - התרפאה המשפחה

למחרת ביום ראשון, נולד לה בשעה טובה נין מנכדה הגדול. והוא מספר: "הבן נולד קצת לפני הזמן הצפוי. הרגשנו שזה משמים, כעין הכרת הטוב לסבתא, שכל-כך התפללה עלינו וייחלה לשמחה, שתזכה לראות את הנחת". אבי הבן הטרי הגיע עם אחיו ואחיותיו לבקרה, הוא ניגש אליה, יעל ניסתה בשארית כוחותיה להתרומם, והוא ביקש: "סבתא, בואי נשיר לכבוד הבן שנולד. הוא החזיק בידה ופצח בשיר: "בסימן טוב בן בא לנו, בימיו יבוא הגואל", אמנו! וכך במשך רבע שעה הם שרו ויעל הקשיבה, חייכה ולחשה: מזל טוב!

הולדת הנין היתה בבחינת "הקב"ה מקדים רפואה למכה", כי על ידי ברית המילה, אשר התקיימה בתוך ימי השבעה של יעל, זכו כבר מידי ש"ה **התרפאה** המשפחה".

ברכותיה המשיכו ללוות את בני המשפחה ממש עד רגעיה האחרונים. ביום ראשון בערב, כאשר ביקר אותה חתנה הגדול ובתה הי"ו, הם הגיעו עם בנם שהיה בתקופת השידוכין. יעל שמחה לראותם, ובכוחותיה החלשים בירכה: "כלה נאה וחסודה"... ואכן כשבוע לאחר ה'שלושים' זכה אותו נכד לבוא בברית האירוסין בשעה טובה ומוצלחת.

לישועתך קיויתי ה'

ממוצאי שבת, בעלה הרב ציון שליט"א לא חזר הביתה, למעט מה שהלך לכולל ביום ראשון כבקשתה של יעל, הוא היה סמוך למיטתה בבית החולים, התפלל מעומק ליבו, הוא והבן הגדול הרב מרדכי הלל הי"ו אמרו לה ברכת-כהנים, למנצח, פיטום הקטורת ועוד סגולות לשמירה, כשעינו פקוחה עליה שהיא תקבל נוזלים ויתנו לה אבות מזון כדי שתתחזק. ובפיו שגורים פסוקי אמונה ובטחון. גם ביום שני בבוקר, כאשר הגיעה עובדת

⁹ כידוע שאבל על אביו או אמו, משבעה ועד י"ב חודש, אין אחרים שואלים בשלמו. ורק אם שאלו בשלמו, ישיב להם שלום, כמבואר בשלחן ערוך (וירה דעה סימן שפה ס"א). ומכל מקום, אם נולד בן או נכד או נין במשפחה במשך השנה, התרפאה כל המשפחה, ומאז מותר לומר "שלום" לאבלים. ואפילו אם נולד קודם הפטירה, והברית מילה התקיימה בתוך השבעה, התרפאה המשפחה, כי יום הכנסתו לברית הוא העיקר, ולאחר השבעה, מותר לומר "שלום" לאבלים, וכמו שכתב הרש"ל. (חזון עובדיה - אבלות חלק ב עמודים פה, רמז) והנה בעת שישב מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שבעה על אביו רבי יעקב ז"ל, ובא לנחמו הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, אמר לו מרן, שממה שהובא דבר זה בשלחן ערוך (סימן שצד ס"ד) שאם נולד בן זכר במשפחה, התרפאה כל המשפחה. נראה חידוש להלכה, שאם נולד בן זכר במשפחה, מאחר וכבר אין מידת הדין מתוחה, יכולים לשאול בשלום האבלים בתוך י"ב חודש, כיון שהתרפאה המשפחה ושרויים הם בשלום. (עיין ילקוט יוסף - אבלות עמוד תכ) וכן היה בפטירת הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל, בנו של מרן זצוק"ל, שנולד לרבי יעקב נכד כמה ימים קודם פטירתו, והברית התקיימה בתוך השבעה, והתרפאה המשפחה. וכן היה בפטירת הגאון רבי מנצור בן שמעון זצוק"ל מזקני הדור הקודם, שמיד לאחר פטירתו טרם הקבורה נולד לו נין, והתרפאה המשפחה. וכתב הרב עזר מקודש (ואבן העזר סימן כא ס"ו), שאין הבדל בין אם נולד הבן או הנכד מצד הבנים של המנוח או מצד הבנות.

סוציאלית מטעם בית החולים והסבירה את המצב לאשורו על מנת שהמשפחה תהיה מוכנה נפשית למתרחש, בעלה אחז חזק באמונה ואמר: "וכי אנו גוזרים חיים?! הקב"ה הוא נותן חיים ומרפא חולים... וכי לא ראינו אנשים שהיו על ערש דווי וקמו ממיטתם?!" ואדרבה הוסיף עוד בתפילות.

וידוי

יעל זכתה שיום קודם פטירתה, אמרו איתה בנותיה 'שיר השירים' ווידוי ארוך שאומרים לפני הפטירה¹⁰. הן אמרו מילה במילה, כשהיא בהכרה מלאה. למרות חולשתה, פקחה עיניה, הביטה ושמעה את המילים. בדיוק כאשר הן הגיעו לקבלת עול מלכות שמים, נכנס הנכד, והוא היה זה שזכה לקרוא איתה מקירות ליבו "שמע ישראל", "ה' הוא האלוהים" וכו', כשהיא מביטה בו ועונה אמן על ברכותיו.

מילים אחרונות

בבוקר יום שני האחרון לחייה, קראו לבנה הרב דוד הי"ו לבוא מהר לבקרה בבית החולים. הוא הגיע לפני הצהריים, ומצאה חלשה עד מאוד, אבל עדיין בהכרה. הוא ניסה לעודדה ולשמחה, וסיפר לה שלפני שבועיים פתח שיעור חדש בהלכה לרפואתה, וכותבים את השיעור בעלון "ותתענג בדשן", ויש בזה זיכוי הרבים. היא שמחה והעלתה חיוך רחב על פניה. לאחר כשעה, הרב ציון שאל אותה, האם הרב דוד ישאר כאן או יחזור לדימונה, כי יש לו שיעור בערב? היא רמזה בידה שילך לשיעור, חבל להפסיד תורה של רבים. ובנה חזר מיד לדימונה למסור את השיעור.

- ביום שני אחר הצהריים כשהיתה מאוד חלשה, פתאום ניסתה להתרומם להגיד משהו. ואז אמרה: "אני רוצה..." בעלה ובתה ששהו עימה התרוממו באחת מהכסא ושאלו אותה "אמא מה את רוצה?" והיא ענתה חלושות "אני רוצה... מ-ש-י-ח". זה מה שהיתה מבקשת ומייחלת, לזכות לראות בביאת משיח צדקינו!!!

מהמילים האחרונות ששמעו ממנה כשהיה לה עוד קמטוץ של כח: "ברוך ה'..." כל הישועות... וענתה "אמן" כשבירכו אותה.

ניצחו אראלים את המצוקים

ביום שלישי ה' בכסלו תש"פ, בשעה תשע וארבעים דקות בבוקר, ניצחו אראלים את המצוקים, נשימותיה של יעל כבדו אט אט, וכשבעלה וחתנה קוראים איתה "שמע ישראל"

¹⁰ הוידוי מופיע בקונטרס "החיים יודוך" עמוד כט, של הרב יעקב הלל שליט"א, ומקורו מספר "מעבר יבוק".

ווידוי אחרון, החזירה בדומיה ונחת את נשמתה הטהורה והמיוסרת לבורא העולמים.

במחצית השעה הקרובה, בני משפחה רבים מילאו את המחלקה, כשהם מתייפחים בלב שבור וכואב. אנשי צוות בית החולים הדסה עין כרם, שהכירו את ה'אשה המיוחדת הזו' - גב' נקי, הסתופפו עמם כשהם מזילים דמעות ומדברים אודותיה. הם גם לא נמנעו מלציין את התפעלותם מהתגובה המאופקת בשעה כל כך קשה שמתו מוטל לפניו. כמה מתאים שזו המשפחה שגב' נקי זכתה להקים...

יעל ע"ה שהשתדלה בימי חייה שלא לבטל תורה ותפילה מבני ביתה, גלגלו הדבר משמים שנפטרה בשעה שכל האוננים התפללו כבר שחרית והניחו תפילין, ונקברה בשעת צהרים, כך שלפני השקיעה הספיקו להתפלל מנחה, ולא ביטלו אף תפילה.¹¹

כמו כן, הלוויתה התקיימה בשעה אחת וחצי בצהרים, שעת הפסקת צהרים של בחורי הישיבות ואברכי הכוללים, ולא על חשבון סדרי הלימוד. באותה שעה, המונים המונים נהרו לבית העלמין סנהדריה בירושלים, בני משפחה, אברכים ותלמידי חכמים חשובים, כשבצד של הנשים צובאות בנות משפחה קרובות ורחוקות והמון ידידות ומכרות מכל גווי הציבור שבאו ללוותה.

מפי גדולים שמענו, כי ההלוויה הגדולה שהיתה לה, שהגיעו אליה בהתראה קצרה המונים רבים, היתה מין בבואה לפמליא של מעלה, שבאו בהמון רב לקבל את פניה, להובילה אל מקום מנוחתה העליון.

ואכן, זכתה שחלקו לה כבוד גדול, בין הרבנים המשתתפים הספידוה: מרן הראשון לציון והרב הראשי לישראל רבנו **יצחק יוסף שליט"א**, הגאון הרב **ראובן אלבז שליט"א** ראש ישיבת "אור החיים", הגאון הרב **ברוך שרגא שליט"א** אב בית דין ירושלים, והגאון הרב **ניסים הררי רפול שליט"א** ראש כולל החיד"א. כמו כן בעלה הרב ציון נקי שליט"א, ועוד תלמידי חכמים מבני המשפחה הי"ו.

במשך כל ימי השבעה פקדו המוני אנשים את ביתה ברחוב שאול המלך 20 בירושלים.

¹¹ כידוע שמי שמת לו אחד משבעה קרובים שחייב להתאבל עליו [שהם: אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, בעל על אשתו, ואשה על בעלה], כל שעדיין לא קברו את המת, הוא נקרא "אונן", ואז הוא פטור מכל המצוות, כתפילה, קריאת שמע, הנחת תפילין, לימוד תורה ועוד. ואינו רשאי להחמיר על עצמו ולקיימן. וכמו כן, אינו מברך שום ברכה על מה שאוכל ושותה, ולא ברכת "אשר יצר" לאחר שיוצא מהשירותים, ואינו עונה 'אמן' על ברכת אחרים. ורק לאחר הקבורה שהוא נעשה "אבל", הרי הוא חייב בכל המצוות, חוץ מתפילין שביום הפטירה הוא פטור לגמרי. (ועיין בהרחבה בחוברת "האבלות בהלכה ובאגדה" עמוד 135)

יעל, שהצניעות וההפרדה היו כה חשובים לה, זכתה שגם אחר פטירתה היתה סייעתא דשמיא מיוחדת בעניין זה. למרות שהיתה כמות אדירה של מנחמים ומנחמות, היתה הפרדה מלאה, הגברים ישבו בבית למעלה, ולנשים היה אהל בחצר למטה, כך שלא נוצרה שום תערובת, אף לא במדרגות ובמעברים.

כלתה שרה נקי תחי'

סבתא יצ'ל צ"ה!

כמה קלסל אומר ולפתחל אכינוי החדל לצריק אומר צלייק, סבתא, אחור למצבירם אותך. דמותך צומדת מוילי במלוא הדירה, וכל כך קלסל אצלך לאלת לא נמצאת אמנו.

סבתא לא אתנו - אבל המידות הטובות שלך בלדינו אנו כהסכר, וכל הרוצה איטול יבוא ויטול!

רציתי לספר מספר דברים לחקוקים בציבורי. עוד בלביית' כל בציורה, מספר חודלים אחור בחתונה לאנו, בייתי מלמדת מידי פצם אביא אלבת בלפתאיונו איצלכו טיבד קטן, סלט או צופה, סבתא בייתה מייקרת את הדבר וקוראת בקול: "מראו מה בכלל לאנו בביאד". בייתה פצם ללאכלה במעט בריציות, כמה איליים לא נייר כסף בבר בציצת' אכמ? ואני צוקתי ואמיתי אר לאפילו בפאלי הראלון לא נאמר...

אסבתא בייתה חמאת חייט לאין אותה אצל כולם. בחול דק דק בייתה למר ארדברים קטנטנים, אמל: אם בייתה למר אר למלכו חילופ בלבת לא מרגיל טוב, בייתה מצצת את סבא בטוב טעם ארצדץ בקידול, כי יל כאלו לאולי לא אכלו צמן רב. אחור בקידול בייתה תמיד מביכת אותנו מכל רלב, ובסצודה, בלביינו מודים אסבתא צל פאול, תמיד אבל תמיד, בייתה אומרת: תכוונן ארבודת ר' יתברק, ליפיר אכמ כח אלמוד תורה! בלולחן לבת פיית מרודדת את כולם אומר דברי תורה צל בלולחן, ובייתה למחר מאוד מכל חידול.

בציר למחר, סבתא תמיד בייתה מוקד ארצות ברכות צידוד. תמיד פיפ אר מלכו טוב אומר, אברק. "לפול יפיר בלב למח" - פיית רגיל אברק. אם פיית אי לאלה, איך אפתחם בלילת למחר, סבתא פיית המוקד ארצה, ותמיד היו אר צרות חמאות הסוערות כל דבר צל רצד בלוב ביות.

הפריצות לא סבתא פיתב אלס דברי, מייד בצאת הלבת סבתא נכנסה אנטבח, ובפריצות לאי אפסל אתארי, הכל היה צובר תחת ידה בפריצות. היינו צומדות אימינפ צם מאבת אונאוב בלימ, ובמזעל אד צומדות בקצב לא נאוב בלימ נקיים... צמון מועזל אדור צאת הלבת הפמטבו חצי אקדמות. בלימ, סירימ, גץ... אי אפסל ארמאמין למקודם היה סב כצב בלמן.

צברו לנים, וביום אד בברי בלל נמלטנו ליל אסבתא חלל... כולם היו במתו, בצורי, אק סבתא היא צאת להפגיצה אותנו, להכל מאיתו ימדיק ואל צריק ארצטור בלל.

אפני תלץ לנים באחד מילות הפחונבה, באנו כולם אבקד את סבתא אדור ביקורת מורכבת אדור הפיתוח לעברה. כולם לאלו "סבתא איק את מרימלפ?" ופיד צנתה כדנאק "הכל אטובה, הכל בסדר". סבתא סיפרה אנו לססיומ הביקורת אמרה "הלל" לוב, אדור למארה בבית הלל. ברופס לא אדור מה היה אמרת, ופיד סיפרה: "בבוקר אמרתי הלל בבית אבו צה לא היה כל כך בלמחה, צליו הצלחתי אדור הלל בלמחה!"

אדור אידות גץ בלסבתא לא פיתב במיטבה, תמיד למה אנו מכל טוב סצודות אלבת אפילו על סצודת אליית, לבביאל יכלו אדור 'ליסתמו טונר', בלקיצה במעצמים. אפני 11 לנים, אדור פאידה לא מיכל ללנו, לנולדה יומיים אפני ראל בלנה, סבתא הפינה אנו את כל הפמליים אדור סיפור ולמוצאי סיפור, וכל בלסע טעים ומצין.

על סבתא אפסל צוד אספר ולספר. בימים האחרונים אחייה, היה אנו קלש מאוד, באנו אבקד אותה סבתא, ובצצם אפסרד ממך. בלל לא יכל אצל צאת צמדתי למ מרצד ובלממחתי: איק, אבו איק, סבתא יכולה אסבול יסורים קלים ומרים, וכל אדור בלתיקרה? הפנים ללך נפיו צברובות ופסה סגור, ואין הפה לא באב וצורי. כל אחד לנכנס, סבתא, הפמאצת וקיבלת אדור בפרחת פיד, קיבלת את כולם בלמחה, בביאל אמרת "ברוכים הבאים".

מילת בלתיקרה וקבלת הפסורים היו אלס דברי, לא רק בימים האחרונים, אלא בכל בלנים הארובות לא הפחלה בקלש ופסורים. תמיד היית נאילה אדור 'הכל טוב', 'הכל בסדר'. גץ בלפסרדתי ממך בסעם האחרונה, הפמאצת בצורה לא נאילה, ואמרת "תודה רבה".

חז"ל אומרים "חבל על דאבדון ולא מלמכחין". את צב אפסר אומר עליך, סבתא, שחבל, חבל לאת לא אתנו, נותנת לנו צב נכונה. אבל חז"ל אומרים: צדיקים במיתתן קרויים חיים.

סבתא! את מאמאצלה, מאליכא אבתאלא, אברק, ואלתאיל עלינו רק טוב וניסים. בבקשה מאק סבתא: תתפאלי עלינו מלשים, לעצב אפיות יראי לשים, לעצמוד תמיד בל הפסיונות, ועצב בקרוב בקרוב אראות אותך בביאת מליו צדקנו בתחיית המתים, אמן.

בכוננת בדמאצב לרוב נקי - בלחך.

ידידתה חוה שניאור תחי

המא לא קולט עדיין את המסר שלה, הרי אני עדיין שומעת את הקול שלה האוהב, והברכות האין סופיות שבירכה כל כך מכל לילה! רואה אותה מול עיני כל הצמן. זה לא יכול להיות.

אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים, שכל מה שעושה ה' הכל לטובה. ואפילו שלנו מאוד מאוד כואבת הפרידה, אבל היא הצדיקה שמא מאוד, הרי היא גמרה את התיקון שלה עלי אדמות, גמרה לסבול, היא מאושרת ושמה, מקבלת תגמול לכל המצוות והמעשים הטובים שעשתה. המקום שבו היא נמצאת כל כך חשוב, שאם היינו רואים אותה, היינו שמחים איתה. אבל אנחנו חיים בעולם שכל של שקר ולא מבינים בכלל מהלכים של אדון עולם.

אספר השלמה פרטית שקרתה לי ביום פטירתה, סיעתא דשמיא גדולה - ה' מקדים רפואה למכה. כל יום אני מקבלת הקלטה עם דברי איצוק שונים, ובאותו בוקר, בהשלמה פרטית, הרבנית דיברה על איך להתמודד כאשר את קרוב נפטר, שבכ האמונה הנשמה היא נצחית, אלף פעם לא נאלצת למארי, והנפטר רואה אותנו, שומע אותנו, ומתפלל עלינו. אז אפשר תמיד להישאר מאוברים לעד, לעצב נצחים.

אמרי פחות משעה, שמעתי את הבשורה הגמרה שהיא נפטרה. נכון, היה כואב מאוד, אבל בתודעה הבנתי שהיא חיה, שומעת ורואה!

על, אחותי, אחותי וקירתי! מי יחלא מסרונק?
 הערצתיך ואהבתיך מאוד, פתחת לי צוהר בנשמה,
 קירבת אותי לבורא, הרחת אותי מאשפתות
 איצקת והדרכת אותי לכיוון העולם בית אל,
 ברכותיך ועצותיך עדיין מלוות אותי, וקולך הערב מהדהד באוזני!

עצבת אותנו לאנחות בפתע פתאום, לא נכל שוב לראותך!
 קשה עלי פרידתך במאוד מאוד, קיבלת באהבה את היסורים,
 גיבורת נפש שלא נמצא כמותך, לימדת אותנו עבודת השם אחיתית
 לא אשכח את הרעלים החיומדים שהייתי בקרבתך, תמסרי לי מאוד,
 לנצח תישארי מקוקה בלבי, אנשיק לאהוב אותך תמיד!

לא יספיקו מילות וספרים להכיל את שבאיך! אשריך!
 עמדת איתנה מול כל קוש!
 הארת פנים לכל אדם, שימחת אלוקים ואדם,
 כל זה שמור לך, תנחלי על משכבך בשלום, ותהני מצוי השכינה ומהצדיקות שבגן עדן.
 אנא התנחלי לבורא עולם עבור גאולת כלל ישראל ולהקים שכינתא מעפרא.

לסגרא אין גחלים	והכל בנצח, בחיוך והמון אהבה
מהיכן אגחיל עליך לספר	כן היגה שבורה אמורה חזקה
הלכ מלא געגועים - הוא נועך כמה קשה בלעדיך	שהכל מאג כנרא העולם
הפרידה צועקת מאליה - סגרא אגרנו השארג בנודים	ולנו כוחות אלף השארג
אשרי שבכיבי בשער להקרא,	כח הגפילה שני - הוא בנבוגר!
והאנולי ואצלות אר מידועיק לחקור	החוגגת בלך קרוע והמון געגועים
מקצב שחיתך אספר -	אזהבה מופלאה ומצפה לגחית המגים
הנצחיות שהיגה בך לי היא סגל ונודמא	לביאג משה ציקרן אמן.
גמדי הייג לי למורג ברכי,	נכבדך יעל אבאי.

סבתא!!

תמיד קשוחה,

נצחית דמכנס דעורקנו

גם אם נכאנו נע

מה חסוב דב זאבנינו

כאילו שום נע זאב אינע

מה טעל ומה עיקר

נצחית דמסביר זנו דזאב מילאם קצוק מה את מוצג

מה זל ומה יקר

מחזיתנו - זו מיתג נצחואר!

העברת זנו מסרים חזקים

סבתא,

כח דמחשב נחייב

תמשיכי דמנפול עינינו דמנפול,

נכז מאכא שמונה

תקסי קמקאנו אכז אכא

קאנו נוצג זו מכז נזכ!

שישח זכאנו כח וקרכה

הטענת אותנו קאנו סור אמונה

דמחשב קצוק נכיונה

נתת זנו צידה דצרכ אכוכה,

כי זנו מית נצוקה

כז בקינה, כאב ומחלה

כזנו נשקעת את מונכ!

קבלת תמיד קאמקמה

אומרים ומחשבים מאוה,

משפחת נפאלה

נכז דסוכה

סבא ציהו קשה אי כל כך בלדיוק, נחוג גמיו הינה מאירה בטוהר. היה זך גמיו נוצג פנימי שנכד מאמנה שבך, אצד אהדביר זל הלידות, אשטוק, אווה, זל אצנו במציה, אהבא וציון אכל זכור.

גמיו כשהייתי מלידה, הייב מנצנייב בננו בשלוחי, בלימודים ובהכל, ממליאה, כאילו הדברים שלך נחמדים בצד, ועשיו אב פנויה רח אלו, אפילו שלמאורה היב דברים קטנים ולא כל כך חשובים.

גמיו נאג שיהיה לנו טוב. אני זוכרה שכלמא שלי גמיו יודה, באמי אלוך ישר מביב הספרי, ונאג אי מאכלים ובשיליים טעמים אכלה וחס, שיהיה לכל המשפחה אוכל אב וצדס. איך הגפדלמי אב מהנאגה ומחמסיות. אני זוכרה אובך נחמג בפמ המטב ואוכר אי ומסדרה, וכלובן כלו גמיו מוצג שגיה ונאג פרי ומטל. גמיו נאג והמסרה, זס בזמנים שהיב מלשה ולא מלישה טוב, גמיו הראיב לנו שאב בסדר ומלישה מציון, זל הייב מנאונג, וכן מודה ומאמנה שהכל אטובה. אמנמי ממך המון בכל המחמס, זס זל כח ההנאגה הנדול שהיב זך.

בגפולה שנלמד כאלו מנחשיו הטובים, מהירא שחיס האמיה שלך, ומחמיות הנפלאה. גמפאלי ציון בשמים ומצגיה ציון, אשמרה, בריאות, הנאגה וסידגא נשמא כל.

מליכה מאב אהב ומנחמג אסב נקי נכג.

פרק יד

גדולים צדיקים במיתתם

"אֲשֶׁר גִּידוּ נֶפֶשׁ כָּל חַי" – מהו נפש כל חי?... אלו הצדיקים, שאפילו במיתתם קרויים חיים!
שנאמר: "וַיִּגְּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי" (תנחומא דערים)

מה יפה ירושתנו

יעל ע"ה הותירה אחריה השראה רוחנית של חיזוק לסובבים אותה. הנהגותיה, מידותיה הטובות, מעשיה והליכותיה, כמו נותרו כירושה טובה, וכל הרוצה יבוא ויטול!

בני המשפחה ומכרותיה מוצאים את עצמם שוב שוב מנסים לחקות את מעשיה, להשתמש במשפטי האמונה שלה, לסגל לעצמם מעשים טובים שלה ולהתחבר בכל דרך להנהגותיה.

קבלות

נשים רבות מספרות אף על קבלות שלקחו על עצמן בזכותה:

היו קבלות רבות בצניעות, מה שהיה בנפשה של יעל. במלאת ה"שלושים", בכנס נשים שנערך לעילוי נשמתה באולם "סדיגורה", אחת הנשים שרפה פאה שעלתה כ-10,000 ₪, מה שהיה קידוש השם גדול ועצום מאוד, ובודאי היה אף ליעל עילוי נשמה ונחת רוח, שהרי גם בחייה שמחה מאד על כל אשה שכיסתה ראשה במטפחת כהלכה.

אשה אחרת, שמעה על כך שיעל החליפה את ה"ליבית" של הבגד בגלל היותה נוצצת, וקיבלה על עצמה חיזוק: היא רגילה לחבוש לאירועים מטפחת גדולה מנצנצת, והחליטה כי בדרך לאירועים תחבוש על המטפחת נוספת חלקה, ורק באירוע תסיר אותה.

אחת מבנות הדודות קיבלה על עצמה להקדים את ההכנות לשבת ולהיות מוכנה לפני הזמן.

אשה ששמעה על יעל, שהיתה מכבדת את השבת במגבות יפות, קנתה אף היא מגבות מכובדות מיוחדות לכבוד השבת, ואמרה שהדבר מוסיף לה מאד בהרגשה של כבוד השבת.

מישהי קיבלה על עצמה להוציא את השבת לפי שיטת רבנו תם.

בחורה צעירה שהתפעלה מאד ממסירותה של יעל ללימוד התורה של בעלה, העידה כי שינתה את כיוון המחשבה. יש לה אחות הנשואה לבן תורה, ועד עכשיו היו לה טענות על העול ה"נופל" על אחותה, ועכשיו היא רואה את הדברים אחרת, היא התחילה לעודד את אחותה לתמוך בתורתו של בעלה, ואף היא שואפת להקים בית כשהיא תומכת תורה אמיתית.

אשה צעירה סיפרה שכבר כמה חודשים שקיבלו מרופא, וכן בדעת תורה, המלצה לטיפול פוריות, אך כאשר התחילה היה לה קשה מאד והיא פרשה מהכל. כעת, לאחר ששמעה כיצד היתה ליעל ע"ה הכנעה לרצון השם וקיבלה את הטיפולים הקשים באהבה, היא קיבלה כוחות והסכימה להתחיל בטיפול פוריות. יהי רצון שבקרוב יתמלאו משאלותם לטובה. אמן.

כל זאת מלבד עשרות ומאות רבות של אנשים ונשים, נערים ונערות, ילדים וילדות הלומדים לבדם או בחברותות, הלכה יומית מתוך ספרי 'בהלכה ובאגדה' שחולקו חנים לזיכוי הרבים עבור רפואתה, והם ממשיכים ללמוד לעילוי נשמתה. ומאז פטירתה, לא אחת, מספרים כי זה עתה סיימו את הלכות שבת\סדר היום\להיות את, וכדומה שלקחו על עצמם ללמוד לזכותה. כמו כן, חולקו בסייעתא דשמיא חוברות רבות של "שבת" ו"טהרה" לציבור שאינם שומרי תורה ומצוות, לעילוי נשמתה, וברוך השם נעשה בזה זיכוי הרבים גדול.

יעל אף זכתה שפתחו "כולל יום שישי" על שמה: "אהל יעל", בהשתדלות אחיה הרב רפאל רפאלי שליט"א, ובנו רב הפעלים רבי חיים שליט"א.

בנה הגדול הרב מרדכי הלל שליט"א הקים לעילוי נשמתה קופת צדקה "אהל יעל" לתמיכה במשפחות נזקקות. ורבים שתרמו לקופה זו, ראו ישועות עין בעין. (עיין להלן עמוד 234) למענוינים לתרום לקופה, ניתן להתקשר לטל': 052-5816316 או 05276-73316.

¹ "אהל" - מרמז גם על הרבנית "לאה" שרעבי שכה היתה קרובה לליבה.

חלום ושברו

✍️ מטבע הדברים, כיון ששבנו על אנא הרבה, והיא היתה אלך בלתי נפרד מאיתנו, זה השפיע עלינו מאד. וכפי שידוע, האדם מולם על מה שהוא מושג...

במשך התקופה שאמרי הפטירה, אפשר לומר שאלמנו על אנא ע"ה הרבה מאד אלמנות, ואין כאן המקום לפרט, אבל משהו מעניין מאפיין אותם. הרבה אלמו את אנא שהיא נראית טוב, לבושה יפה והיא שמחה. והמסרים שלה הם הדברים שעליה דיברה באייה.

כמו למשל: נכדתה, שהיה לה קושי מסוים עם בתה, אלמה שבתא מתקשרת אליה, ואמרי ששאלת לשלומה, היא פונה אליה בשמה ומבקשת ממנה: "אל תתלונני... רק לא להתלונן"! מה שמאד התאים לאנא ע"ה!

וכך היה עם נכדה נוספת, שבפסח האחרון הסתפקה לגבי הצאית שהאורק שלה כבר היה גבולי מבחינת צניעות, ובכל זאת לבשה אותה. והנה אלמה את סבתא ע"ה שיושבת על כסא בסלון ביתם, קוראת לה באיבה ואומרת: "הצאית שלך לא מתאימה, היא קצרה, כדאי לך להחליף..."

נכדה אחרת ראתה אותה באלומה כשהיא יושבת בתחנת הרכבת, מנפנת לה לשלום ואומרת: "אני שמח לך בקופה פרקי תהילים..."

אמיינותיה, שנקלעה לבעיה משפטית מסוימת, הרגישה שהיא צקוקה לעידוד, ואמרה לבעלה: "אתה יודע את מי אני זריכה בצב הצה? את דודה יעל! את המילים המצקות שלה..." והנה באותו לילה היא אלמה שהיא יושבת עמה על גג פתח, ולאחר שסיפרה לה בלחם את כל מה שעובר עליהם, שאלת אותה דודה יעל, מנח כפי שהיתה מגיבה באייה עלי אדמות: "פלונות, עשית כפיים?! דבר ראשון תמאמי כפיים ותגידו תודה לבורא עולם!"... האמיינות התעוררה מהלחם והרגישה כל כך ממוצקת, היא האלה למחוא כפיים ולהודות לה, שהרי אין רע יורד מן השמים!

² וכפי שנאמר (קהלת ה ב): "כי בא החלום ברב ענין".

✍ מספרת אחייניתה: כאודשיים לאחר פטירתה של דודה יעל, הבוא בעלי אובדת "סדר היום בהלכה ובאגדה". פתחתי את האוברת, ובעמוד הראשון ראיתי את ההקדשה שכתבו לעילוי נשמתה, בצירוף כמה ממעלותיה, במיוחד התרגשתי לקרוא שהיתה צריכה לקבל את השבת עיני בלבו דמעות, כל כך הצטערתי שנפטרה בדמי ימיה. נצטרתי בדמעות, איזו דודה מיוחדת היא היתה, והרגשתי שאני רוצה לעמוד ממנה. האלמתי שגם אני אשתדל לקבל שבת כמותה. הלצ'ה יום שישי, הצדדתי יותר מתמיד, ובאמת סיימתי את הכנות השבת מוקדם, והיתה לי הרגשה מאד טובה. והנה ביום ראשון, אני מתעוררת בשעה של בבוקר כשכילי מרובשת מאלום שאלמתי. אלמתי שמרפסת ביתי מלאה אנשים, ואני יושבת עם תינוקת מתוקה בידי ומשמקת איתה, לפתע אני רואה מלמטה את דודה יעל היקרה ע"ה, שהיא נראית במיטבה, לבושה בגבד יפה, למייה וורודות, והיא ממייכת אלי ומנפנפת לי בידה לשלום. כל כך שמתי. רציתי לרדת אליה, אבל היו הרבה אנשים סביבי, וגם היא כביכול סימנה לי שלא צריך לרדת, ונעלמה.

האלום הזה ריגש אותי מאד. אין לי ספק שיש קשר בין ההתמצקות שלי לקבל את השבת כראוי בזכותה, לבין מה שכתתי לראותה. אני מרגישה כמו דרישת שלום ממנה, היא יודעת, היא מרגישה ונהנית מכל זכות שאני עושים לעילוי נשמתה! תנצב"ה.

גדולים צדיקים במיתתן

יעל התאפיינה מאד בכח התפילה בחייה. היא הרבתה להתפלל על כל ענין וענין, ורבים מצאו בה משענת, לסמוך על תפילותיה וברכותיה. והנה אמרו חז"ל (חולין ז ע"ב): "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן"³, שהצדיקים אחר פטירתם מתעצם כוחם הרוחני, וביכולתם לפעול יותר. ואכן אחר פטירתה של יעל, רבים ממשפחתה וממכרותיה העידו על סייעתא דשמיא מיוחדת שזכו לה, בהרגישם שהיא מתפללת עליהם משמים. במשפחה הקרובה זכו בחסדי ה' לכמה שידוכים וזיווגים טובים, תקופה קצרה לאחר פטירתה, וישועות בעניינים נוספים, וניתן היה לחוש את הזכות שעוררה משמים.

³ הגמרא (ושם) מביאה הוכחה מאלישע הנביא, אשר בחייו, כאשר רצה להחיות את בן השונמית, הוצרך לשים פיו על פיו וענינו על ענינו ולבקש רחמים. ואילו לאחר מותו, בנגיעה בעלמא החיה את המת! כמו שנאמר ומלכים ב יג כא: "וַיְהִי הֵם קְבָרִים אִישׁ, וַיִּהְיֶה רָאוּ אֶת הַגְּדוּד, וַיִּשְׁלִיכוּ אֶת הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע, וַיִּלָּךְ וַיִּגַע הָאִישׁ בְּעֶצְמוֹת אֱלִישָׁע, וַיְחִי וַיָּקָם עַל רִגְלָיו".

הגיעו אף סיפורים מיוחדים על כאלו שזכו לראות ישועות כשהזכירו ועוררו את זכותה:

סו זוג מהמשפחה המורחבת יצאו עם ילדיהם ועם משפחה נוספת לנופש בצימר באיזור נהרייה. היתה שם בריכת שחייה, והאבות עם הבנים נכנסו ושהו בה שעה ארוכה, ולאחר מכן יצאו להפוגה קלה. והנה הילד בן ה-6 חמק לרגע, ונכנס שוב לבריכה, הוא ביקש מאחיו לבוא איתו, כדי שיראה איך הוא שוחה עם הדולפין המתנפח שלו. הילד נכנס לבריכה לבדו, איבד שיווי משקל, נפל מן הדולפין, והתחיל לטבוע. האח בתחילה לא קלט מה קורה, הוא חשב שזה חלק מהפעלולים שאחיו מראה לו. רק אחרי שתי דקות קרא לאח נוסף, והלה קלט מה שקורה וצעק בקול: "יהודה טובע, יהודה טובע"! האבא וחברו הגיעו בבהלה, ונחרדו למראה עיניהם. הילד היה שקוע בבריכה, וכשהוציאו אותו מן המים, היה חסר הכרה וגופו כבד מן המים שבלע. החבר מיהר לעשות החיאה, האבא בינתיים התקשר למד"א, ומכיון שהם היו רחוקים מעט מן העיר זומן ההגעה של האמבולנס ארך מספר דקות, הדריכו אותם בינתיים דרך הטלפון מה לעשות. החבר המשיך לפעול לפי ההוראות שקיבל, אמרו לו שלא יפסיק לרגע, עד אשר הילד יוציא אויר החוצה. עוברות דקות קריטיות, והילד אינו מוציא אויר. נראה היה כי אפסה תקוה חלילה. ומספרת האמא, שבכל אותו הזמן היא זעקה וזעקה לה, והזכירה שמות של צדיקים. לפתע נזכרה ביעל ע"ה, וזעקה: "יעל בת קוצ'ק רבקה, אנא, תתפללי!!! תמיד בחיים שלך היית מברכת את כולם, בבקשה, תברכי אותנו, תתפללי שהילד יתעורר!" והנה לפתע פתאום יצא אויר מגופו של הילד, בקול גדול. היה זה רגע המפנה שבו החל גופו לשוב ולהראות אותות חיים. בחסדי השם יתברך הילד יצא בסופו של דבר בניסי ניסים בריא ושלם, אנשי מד"א שבו ואמרו כי היה זה נס גדול!

סו ערב פסח תש"פ. הארץ כולה נתונה בסגר מלא בעקבות נגיף הקורונה. זוג מבני המשפחה הגרים בירושלים, חשבו מתחילה לחוג את הפסח בבית הורי האשה הגרים בביתר, אך כיומיים לפני החג אמרו ההורים שהדבר אינו אפשרי, "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", ואין אפשרות לארח אותם במצב כזה. האשה שהיתה בדיוק לפני לידה, וצפויה היתה ללדת בשעה טובה בימי החג, בכתה לאמה בטלפון, היאך יוכלו להיות לבדם בחג, כשהיא במצב כזה, ובפרט שמעולם לא עשו את החג לבדם בבית. אמה הרגיעה אותה ואף אמרה לה שלא תדאג על ההכנות והבישולים, כי היא תשלח לה הכל הכל. ואכן האמא המסורה הכינה עבורם את כל צורכי החג, מא' ועד ת', ארזה את הכל, ובצהרי ערב החג יצאה בתה ברכב להביא את המשלוח לאחותה. הם סמכו על כך שלבת זו היה אישור יציאה עקב עבודתה עם נוער בסיכון. אך בהגיעה למחסום, עצרו אותה השוטרים ולא הניחו לה לצאת. האישור שהיה לה לא סיפק אותם, כי רמת הסגר עלתה. האחות לא סבה

על עקבותיה, היא ידעה כמה נחוץ והכרחי המשלוח לאחותה, וניסתה לשכנע את השוטרים ולהסביר להם את המצב. אך דבר לא עזר. השוטרים בשלהם, והיא בשלה, איננה רוצה לחזור עד אשר יתירו לה לצאת. שעה וחצי חיכתה ליד המחסום. תוך כדי המתנה ניסתה להתקשר לבני משפחה, אולי יצליחו להפעיל קשרים, אולי יוכלו להוציא את המשלוח על ידי איזה רכב חירום שיוצא, אך אף אחד לא יכול היה לעזור לה. הגיס בירושלים לחוץ, מה יהיה? איך יסתדרו בחג? הרי לא הכינו שום דבר. התקשר לאחיו לספר לו ולבקש עצה, אמר לו האח: אני הולך להדליק נר לעילוי נשמת מרת חמותי יעל בת קוצ'יק רבקה ע"ה. תעשה זאת גם אתה, ותאמר את הפסוקים אשר היתה רגילה לומר במצבים מעין אלו: "אנא בכח גדולת ימינך **תתיר צרורה**..." שתי המשפחות, כל אחת בביתה, הדליקו נר, אמרו בכוונה את הפסוקים, וביקשו והתחננו להשם שיתיר צרורה ויפתח את המחסומים. לא חלפו חמש דקות, ואחד השוטרים פתח לפתע את המחסום, ונתן לה את רשותו לעבור. המשלוח הגיע ליעדו לחיים טובים, והמשפחות חגו את הפסח בשמחה ובדיצה ובהודיה כפולה להשם.

✿ אחת מבנות המשפחה היתה בחדר לידה. הלידה נמשכה זמן רב, שעות ארוכות ומייגעות חלפו. הרופאים אמרו כי מכיון שהעובר גדול והלידה אינה מתקדמת, ובפרט שחלפו שש שנים מהלידה הקודמת, יש צורך בניתוח. אך היולדת לא הסכימה לכך, וחלפו שעות נוספות. כעבור 36 שעות, עדיין אין מספיק התקדמות, הדופק של העובר ירד, והמצב נהיה מתוח מאד. הבעל הזעיק את בני המשפחה, אנא, תעשו תפילות, המצב אינו פשוט. אמו תחי', שהעריכה מאד את יעל ע"ה והכירה בכח תפילותיה, הדליקה נר לעילוי נשמתה, וביקשה והתחננה להשם שיעל תהיה מליצת יושר. כעבור רבע שעה, בחסדי השם, ילדה כלתה לחיים טובים ולשלום!

✿ ערב חג הסוכות תשפ"א, היה צריך בנה להעביר כמות של חוברות "חג הסוכות בהלכה ובאגדה" מעיר לעיר, וכבר התחילו ימי הסגר, ולא ידע איך לעשות זאת. חיפשו דרכים שונות עם אנשים שבדרך כלל נוסעים, אבל עכשיו עקב הסגר הללו ביטלו את נסיעתם. מפה לשם נמצא ברוך השם מישהו שנוסע, אך ברכב קטן, כך שלא יכל להכיל את כל הכמות הנצרכת. יחלנו לישועות, והנה עלה הרעיון לקרוא 'פתח אליהו' ולהדליק נר לעילוי נשמת אמא ז"ל, ולהעביר בתפילה. זמן קט לאחר מכן, מישהו התקשר לשאול שאלה בהלכה, ותוך כדי השיחה הוא מסיח לפי תומו שהוא נוסע בעוד כשעה לאותה עיר. ישתבח שמו הקב"ה, מיד הועברו לו החוברות, והוא העביר אותם למקום היעד, והכל על מקומו בא בשלום.

מספר קרוב משפחה, כי במשך כחודשיים וחצי לא מצא שוכר לדירתו, והיתה לו בכך עוגמת נפש רבה, וקושי לכסות את תשלום השכירות של הדירה שהוא גר בה. באחד הימים אמר לאשתו שאם ימצאו שוכר עד למוצאי שבת שובה, יתרמו בלי נדר סכום כסף מסויים לקופת "אהל יעל". במוצאי שבת, בשעה 23:15, התקשר מישוהו, התעניין מעט על הדירה, ואמר שהוא מעוניין בה בשביל בנו. הוא אף סירב לבוא לראותה, באומרו שהוא כבר מכיר את הדירות באזור, ואין לו צורך לראות. חלפו יומיים, אותו אדם לא חזר אליהם שוב, וחשבו שכנראה ירד מהעניין. ביום שני התקשר אדם אחר, ביקש לראות את הדירה, ביקש הורדה במחיר, וביקש אף שיפוך קל. בעלי הדירה התלבטו אם להיענות לתנאים אלו, אשר הכבידו עליהם, אך מצד שני חשבו שאולי זה עדיף משתישאר הדירה ריקה. או אז החליטה האשה, להתקשר שוב לאדם הראשון שהתקשר במוצאי שבת ולברר איתו אולי בכל זאת הוא עדיין מעוניין. כיון שלא ידעה את שמו, מספר הטלפון שלו היה שמור אצלה תחת השם: "אהל יעל". היא מתקשרת, ואותו אדם עונה ואינו מבין: אני הרי אמרתי, שאני אכן מעוניין בדירה! רק חיכיתי שיגיע פנקס הצ'קים שהזמנתי...! ובאותו יום חתמו חוזה לשנה עם צ'קים מראש, עם אדון "אהל יעל"...

סג אחד הנכדים הוצרך לעשות תעודת זהות חדשה, והיא היתה אמורה להגיע אליו תוך חודש בדואר רשום. משום מה, חלף זמן רב, והתעודה לא הגיעה. בירור קצר העלה, שהמעטפה חזרה למשרד הפנים, ועליהם לבוא לקחתה באופן ידני, אין אפשרות למשלוח נוסף. הנכד היצר על כך מאד, חבל היה לו על כל בזבז הזמן הכרוך בכך, ובעיקר לא רצה להכניס את עצמו למקום זה הנמצא בלב העיר ומלא בפריצות, השם יצילנו. חלפו מספר ימים, והנה אחות אשתו הלכה אף היא למשרד הפנים לצורך אחר. ביציאתה משם, סיפרה באקראי לאחותה שהיא יוצאת עכשיו ממשרד הפנים. אמרה לה אחותה: בבקשה ממך, תביאי לנו את תעודת הזהות של בעלי. אך האחות אשר זה עתה סיימה את סידוריה אחר המתנה ממושכת בתור, ואחר שנתקלה בבירוקרטיה קשוחה בענייניה, ביטלה את הבקשה ואמרה: איך אבקש דבר כזה? מי בדיוק במשרד הפנים יתן לי תעודה שאינה שייכת לי?! אמרה לה אחותה: את יודעת מה? אני בלי נדר אתרום סכום כסף לקופת "אהל יעל", ותהיה לך סיעתא דשמיא מיוחדת! היא השתכנעה, סבה על עקבותיה, והיא מספרת, כי הרגישה סיעתא דשמיא לא רגילה ולא טבעית. הפקידה היתה פנויה ללא שום תור, היא שאלה בסבלנות למבוקשה, ביקשה ממנה את מספר הטלפון של גיסה, התקשרה אליו במקום לוודא עימו פרטים מזהים, וללא כל עיכוב נתנה בידה את התעודה! כאלה ישנם עוד ועוד סיפורים, שידועים לנו ושאינם ידועים. יהי רצון שתהיה מליצת יושר על כולנו ועל כל עם ישראל!

⁴ וכדי לא למנוע טוב מהקוראים, מספר הטלפון לתרומה לקופת "אהל יעל" הינו: 02-5816316.

אלוויק, אלא האהבה!

כל אלא הוא א-N-A, אבל כשאנו נכזרים בדמות המיוחדת שלך, אנו האהבה, קשה לתאר זאת במילים... כמה העולם מדבר עוויק ומבכה את מסרונך... בראש ובראשונה אבא היקר שליט"א, ועימו בנייק ובנותייק, מתנייק וכלותייק, הנכדים ואפילו הננים הצעירים שהספיקו להכיר אותך, 'סבתא יעל של ההפתעות', וקראו כל כך הרבה תהילים שתהיי בריאה, ובסוף עולית לשמים...

אלא, כמה את מסרה לנו, אהבת התורה שהיתה בק, צניעות שבה היתה חשובה לך, המינוק לאהוב את השלום ולברוא מהמאלוקת, ותרנות ומידות טובות שיצקת למתך העורקים שלנו.

את מסרה, מסרה לנו בשמחות, במלים, בראשי חודשים, בשבתות, וכאובן באי היום יום. לשלך אותך בסודות השמים שלנו, ואפילו סתם כך באי השיזרה, למלוק איתך את ההוו - מה הספקנו ואיך התארנו, לספר לך על מעשי אכמה ושמוק של הילדים. לפרוק רגשות בכל מיני מצבים, בהתלבטויות, במשהו שקשה לנו, דברים שהיינו רוצים לספר לך - ה'כותל' שלנו. ולשמוע את המילים המצקות שלך, את העידוד וההבטחה שאת תתפללי עינינו, עם הנימה האופטימית שלך שה-כ-ל טוב ומאכות לכולנו רק יושעות, יושעות, יושעות בקרוב ממש...

זה באמת לא קל לקום בבוקר לעולם שאת כבר לא איתנו, אלא. אבל תמיד מונכת אותנו לקבל באהבה את רצון השם, לדעת שהנפשותיו הן כולם מסד ורמים, והם נשלבים ועמוקים מבינתנו. ולא היית רק "נאה דורשת", אלא אלף "נאה מקיימת" ושימשת דובא לאופת לקבל הכל באהבה. הפנמת בנו היטב היטב את המילים "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מעבותיך", אלו גם המילים של אבא שיבלט"א שכל כך קשה לו בלעדיו, אבל עם כל הכאב הגדול אין לו טרונות, והוא מפטיר באמנה מומשית "צדיק אתה ה'..."

את מסרה לנו כל כך, לאבא, לילדים, לנכדים. למשפחתך היקרה, לאחים, והאיות, לאחיינים, את ה'דודה יעל' של כולם. את מסרה למשפחה של אבא שאהבו והעריכו אותך מאוד. לשכנות, לילידיות, לנשים כה רבות שאותן זיכית בתפילות מידי שבוע בזיון 'שמואל הנביא' ועוד קברות צדיקים, לכל אלו שהארת להן פנים, שהיית להן אוזן קשבת, שידעת לנסוך בהן כוחות של אמונה, ובאחיותייך הטובות לרפא את כאבן. לזוות האיות בבית-האולים שאותן הכרת בטיפולים, ואפילו לזוות בית-המרחקת 'מדי פלוס' שכל כך העריצו את "גב' נקי", ורק לא מנאן דיברו עלייך בהערכה כה גדולה...

אנא היקרה שלנו, השארת אצל עצום בעולם, מי יוכל בכלל למלאותו?! ואנו שכה מסרים, מבכים את עלייתך לשמי מרומים, ומבטחים לך שנשתדל בכל כוחנו להחזיק במידותייך הטובות ולגרום לך נחת אמיתית כמו שמיציע לך.

יחד עם זאת אנו מבקשים ומתנונים, אל תפסיקי להתפלל על אבא היקר, עלינו, על כל המשפחה, ועל כל עם ישראל, וכמו שבאייך ביקשת תמיד על הקמת שכונתא מעפרא ועל הגאולה, אז עכשיו שאת כה קרובה לכסא-רחמים, אל תרפי מלבקש, אנא התדפקי על פתיהם של כל הצדיקים שפקדת את ציונם באייך עלי אדמות, תעוררי את רוחיו של שמואל הנביא ע"ה, אליו הבאת נשים רבות מידי שבוע, ספרי לאמא-רחל ולשמעון הצדיק שאליהם היית מגיעה עם אוטובוס מלא נשים בערבי ראש-אודש. המשיכי אל רשב"י, ר' מאיר בעל הנס, וכל שאר הצדיקים בצפון ובדרום, אצלם היית מתפללת כמה פעמים בשנה, ואנא אל תרפי!

התננו אצל הצדיקים שבאיים חיותם זכית לפקוד את בתיהם ולשרתם, בקשי את זכותו של המקובל האלהי רבי מרדכי שרעבי, את זכותו של בבא מאיר אביאצירא זצ"ל, וכשם שדלתם היתה פתוחה בשבילך אז - כן עתה, יש משקל רב לתפילותייך והן תתקבלנה ותפעלנה את פעולתן. בקרוב ממש נזכה לגאולה השלימה, לבנין בית-המקדש ולתחיית המתים במסד ובראמים, למצות בזיון פניך הצוהרים והמאירים. אמן.

סוף דבר הכל נשמע

ליעל בחייה היתה הכרת הטוב גדולה לכל מי שהיטיב עמה, ובודאי שאף לאחר פטירתה תהיה לה הכרת הטוב לכל מי שישתדל עבורה לעשות משהו לעילוי נשמתה, אם בלימוד תורה \ אמירת תהילים, ובעיקר בלימוד מדרכיה הטובים, מעשיה והנהגותיה, שזו בעצם מטרת כל החיבור כפי שהוזכר לעיל, ללמוד מדרכיה הטובים והישרים, מהליכותיה הטובות והנעימות, מהאמונה התמימה בבורא יתברך, מיראת השמים, ומקרבת השם שהרגישה על ידי תפילותיה ובקשותיה, בבחינת (תהלים עג כח): "וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב", על ידי (שם קט ד): "וְאֲנִי תַפְלָה", ובודאי יעשה לה הדבר נחת רוח גדולה בשמים, ובלי ספק שהיא תהיה למליצת יושר עבורו.

להלן צירפנו פסוקים מפרק קי"ט, לפי אותיות שמה י.ע.ל. וכן אותיות נ.ש.מ.ה. כדאי להשתדל ולעשות עימה חסד זה לקרוא לעילוי נשמתה.

יְדִיעַ עֲשׂוֹנִי וְיִכְוֶנְנִי הַבִּינִי וְאַלְמֹדָה מִצֹּדֶיךָ: יִרְאַיָּה יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרָה יִחְלָתִי: יִדְעָתִי יִהְיֶה כִּי צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמוּנָה עֲנִיתִנִּי: יְהִי נָא חֲסִדֶּךָ לְנַחֲמִנִי כְּאִמְרָתֶךָ לְעִבְדֶּךָ: יְבֹאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי תוֹרָתֶךָ שִׁעֲשָׁעִי: יִבְשׂוּ זֵדִים כִּי שָׁקַר עֲנִיתִנִּי אֲנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: יִשׁוּבוּ לִי יִרְאַיָּה וְיִדְעִי עֲדָתֶיךָ: יְהִי לִפִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אִבּוֹשׁ:

עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק בִּל תִּנְיִחַנִּי לְעֵשְׂקִי: עֲרַב עֲבָדֶךָ לְטוֹב אֵל יַעֲשֶׂקֵנִי זֵדִים: עֵינֵי כָל לִישׁוּעָתֶךָ וְלֹא־מִרְתַּ צִּדִּיקָה: עֲשֵׂה עִם עֲבָדֶךָ כְּחִסְדֶּךָ וְחֻקֶּיךָ לְמִדְנִי: עֲבָדֶךָ אֲנִי הַבִּינִי וְאַדְעָה עֲדָתֶיךָ: עַתָּה לַעֲשׂוֹת לִיהוֹה הִפְרוּ תוֹרָתֶךָ: עַל כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצֹּדֶיךָ מֵאֲהָבָה וּמִפֶּזֶז: עַל כֵּן כָּל פִּקּוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל אֶרֶץ שָׁקַר שְׂנֵאתִי:

לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרֶךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם: לְדֹר וָדֹר אֱמוּנָתֶךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעַמּוֹד: לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמֹד הַיּוֹם כִּי הִפַּל עֲבָדֶיךָ: לִוְלִי תוֹרָתֶךָ שִׁעֲשָׁעִי אֲזִ אֲבִדְתִּי בְעַנְיִי: לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁפַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: לָהּ אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דָּרָשְׁתִּי: לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאַבְדִּנִּי עֲדָתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: לְכָל תַּכְלָה רְאִיתִי קִץ רַחֲבָה מִצֹּדֶיךָ מֵאֹד:

גַּר לְרַגְלִי דְבָרֶךָ וְאוֹר לְנִתִּיבָתִי: נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְמֶימָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צִדִּיקָה: נַעֲנִיתִי עַד מָאֹד יִהְיֶה חֲנִי כַּדְבָּרֶךָ: נִדְבּוֹת פִּי רָצָה נָא יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: נִפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד וְתוֹרָתֶךָ לֹא

שְׂכַחְתִּי: נִתְּנָנוּ רְשָׁעִים פֶּחַ לִי וּמִפְקוּדֶיהָ לֹא תַעֲיִיתִי: נִחַלְתִּי עֲדוּתֶיהָ לְעוֹלָם כִּי שִׁשּׁוֹן לְבִי הָמָּה:
נְטִיתִי לְבִי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיהָ לְעוֹלָם עֲקָב:

שְׁרִים רָדְפוּנִי חַנָּם וּמִדְּבָרָהּ פָּחַד לְבִי: שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל אֲמָרְתָּהּ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: שֶׁקֶר שָׁנְאֵתִי
וְאַתְּעִבָה תּוֹרָתָהּ אֶהְבֵּתִי: שְׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיהָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה: שְׁלוֹם רָב לְאַהֲבֵי תּוֹרָתָהּ
וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: שִׁבְרֵתִי לִישׁוּעָתָהּ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיהָ עָשִׂיתִי: שְׁמָרָה נִפְשִׁי עֲדוּתֶיהָ וְאַהֲבֵם
מְאֹד: שְׁמִרְתִּי פְקוּדֶיהָ וְעֲדוּתֶיהָ כִּי כָל דֶּרֶכִּי נִגְדָּה:

מָה אֶהְבֵּתִי תּוֹרָתָהּ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי: מֵאֲבִי תַחֲכַמְנִי מִצּוֹתָהּ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: מִכָּל
מִלְפָּדִי הִשְׁפַּלְתִּי כִּי עֲדוּתֶיהָ שִׂיחָה לִי: מִזְגָּנִים אֶתְבּוֹנֵן כִּי פְקוּדֶיהָ נִצָּרְתִּי: מִכָּל אֶרֶח רָע
כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לְמַעַן אֲשֹׁמֹר דְּבָרָהּ: מִמִּשְׁפָּטֶיהָ לֹא סָרְתִּי כִּי אֶתָּה הוֹרֵתֶנִי: מָה נִמְלָצוּ לְחַכֵּי
אֲמָרְתָּהּ מִדְּבַשׁ לִפִּי: מִפְקוּדֶיהָ אֶתְבּוֹנֵן עַל כֵּן שָׁנְאֵתִי כָּל אֶרֶח שֶׁקֶר:

הוֹרֵנִי יְהוָה דָּרָה חֻקֶּיהָ וְאַצְרָנָה עֲקָב: הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתָהּ וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל לֵב: הִדְרִיכֵנִי
בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיהָ כִּי בּוֹ חִפְצָתִי: הֵט לְבִי אֶל עֲדוּתֶיהָ וְאַל בְּצַע: הַעֲבֵר עֵינִי מִרְאוֹת שְׁוֹא
בְּדַרְכָּהּ חֲיִנִי: הָקֵם לְעִבְדָּהּ אֲמָרְתָּהּ אֲשֶׁר לִירְאָתָהּ: הַעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיהָ
טוֹבִים: הִנֵּה תַאֲבָתִי לְפָקֶדֶיךָ בְּצִדְקָתָהּ חֲיִנִי:

יְהִי רְצוֹן שְׂכוֹת הַלִּימוּד תִּהְיֶה לְרְצוֹן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וַיִּגְמוּל לֵה חֲסִדִּים טוֹבִים, לִפְתּוֹחַ
לֵה שַׁעֲרֵי חַן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים, וּלְשִׁלּוֹחַ לִפְנֵיהַ אֶת מִלְאכָיו הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים, לְהוֹלִיכָה אֶצֶל
נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים וְהַצַּדִּיקוֹת, לִיהֲנוֹת מִזִּיו שְׂכִינָתוֹ, לַחֲזוֹת בְּנוֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ, וַיִּזְכּוֹר
לֵה אֶת מַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים, וְתַתֵּנָּה בְּדַשָּׁן נִפְשָׁה מְרֹב טוֹב הַצִּפּוֹן לְצַדִּיקִים בַּעֲלוֹם הַבֹּא.
וַיִּקְרִיִּים בָּהּ מִקְרָא שְׂכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נח יא): "וְנִחַהּ ה' תְּמִיד, וְהִשְׁבִּיעַ בְּצִחְצִיחוֹת נִפְשָׁהּ, וְעֲצֻמּוֹתֶיהָ
יַחְלִיץ, וְהִיִּיתָ פֶּגֶן רְוָה, וְכְמוֹצֵא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּבְדוּ מִיָּמָיו". וַיְלוּוֶה אֱלֹהֵי הַשְּׁלוֹם, וְעַל מִשְׁכַּבָּה
יְבוֹא שְׁלוֹם, וְתִהְיֶה נִשְׁמָתָה צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים, וְתַעֲמֹד לְגוֹרְלָהּ לִקְץ הַיָּמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(יִשְׁעִיָּה כו ט): "יְחִיו מִתֶּיהָ נִבְלָתִי יְקוֹמֹן, הַקִּיצוּ וְרָנְנוּ שְׂכָנֵי עֶפְרָי, כִּי טַל אוֹרֵת טָלָהּ, וְאָרֶץ רִפְאִים
תִּפְּלִי". וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹב הַשֵּׁם לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים וּבְרְצוֹן, לַחֲזוֹת בְּבִנְיָן בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ
וּתְפָאֲרָתֵנוּ, יִרְאוּ עֵינֵינוּ וַיִּשְׂמַח לִבֵּנוּ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ, אֲמֵן וְאֲמֵן.

אכבד מאלא אוהב לך

בני היקר והאהוב שלי!

אתה זוכר אותי? האם אתה חי אותי?
 או שאתה רק מזכיר את שמי לפעמים
 (ברוך ה', בעזרת ה', אם ירצה ה'...) מן הפה אל החוץ?
 אני רוצה רק להזכיר לך שאני אבא שלך, ושאתי אוהב אותך מאוד.
 אני נמצא איתך כל הזמן, בכל מצב ובכל מקום,
 אני יודע מה הכי טוב בשבילך, אני עושה את הכל רק לטובתך.
 אני בסך הכל מקרב אותך ליעוד שלך...
 אתה רואה רק חלק מהתמונה – חלק אחד מהפאזל
 שממנו אתה מנסה להבין את כל התמונה בשלימותה.
 אבל זה לא בידיך, הרפה...
 האמין לי שאני עושה את הדבר הטוב ביותר בעבורך.
 אף פעם אינני מעמיד אדם בניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו.
 סמוך עלי, בטח בי, השען עלי, התפלל אלי, דבר איתי.
 אני פה! איתך! תמיד!
 אני הוא המזווג זיווגים, אני הרופא כל חולים, אני זן ומפרנס אתכם,
 אני המשכין שכיתי בינכם, אני המפקיד נשמות ביד ההורים,
 אני המצליח את חינוך הילדים, אני ורק אני הנותן במתנה את החיים.
 זכור תמיד שאני מנהל את העולם,
 וכל הניסיונות והקשיים ניתנים לך באהבה וברחמים מרובים.
 אני לא מתבלבל אף פעם. אתה לא צריך לחשוב –
 אם הדברים היו מתנהלים בצורה שונה...
 אילו הייתי עושה אחרת...
 אלמלא הייתי אומר כך וכך... כל זה בא מצד יצר הרע.
 אתה לא צריך לחפש אשמים ולחשוב – "היא אשמה, הוא אשם..."
 אלא – אני השם!
 אני בורא כל העולמות ומשגיח עליכם כל רגע ורגע.
 אני עושה הכל, וכולם רק שליחים שלי.
 זכור תמיד שהניסיון הזה, וכל נסיון אחר, אינם אלא רצון השם.
 מקווה שתכניס אותי יותר לחייך.
 אוהבך אהבה עצומה!
 אביך.

נקודות מכירה לרכישת החוברות:

אופקים: 0504-185545	*052-7141907 פסגת זאב
אור יהודה: 054-8438347	*053-2476758 נבעת מרכזי
אור עקיבא: 0547-878874	*0506-518504 ארמון הנציב
אילת: 054-8491143	כוכב יעקב: 058-7737616
אלעד: 03-5233303 * 054-8422891	כפר סבא: 050-4143094
אריאל: 052-3066012	כרמיאל: 052-5705148
אשדוד: 054-8447156 * 052-7667048	לוד: 0504-107540
אשקלון: 08-6722103, 052-7689873	מגדל העמק: 0506-830791
באר שבע: 054-8499378 * 054-8447230	מודיעין: 08-9725742, 058-3278597
בית שאן: 052-7183329	מעפה רמון: 052-4619144
בית שמש: 02-9995076, 0528-985558	נהריה: 053-4322936
ביתר עילית: (A) 02-5807463 * (B) 02-5802398	נוף הגליל: 054-8461451
בני ברק: 0504-174567 * [18:00-20:00]	נתיבות: 05271-53938, 077-5504905
052-7646027 * 054-8438347 [ק. הרצוג]	נתניה: 0527-632800 * 052-6473598
בת ים: 054-5847762 * 054-2491168	0507-776653 *
גדרה: 054-7429955	עכו: 052-4317340, 055-6700579
גן יבנה: 052-5454211, 052-4315009	עפולה: 054-5288797
דימונה: 054-8427237	עתלית: 0546-303926, 054-8590068
הרצליה: 052-8046337	פתח תקוה: 054-8439076, 054-3346241 *
זכרון יעקב: 052-7129661	0527603435 *
חדרה: 052-7117668	נפת: 0504-121786
חולון: 054-8499504 * 052-5114046 *	קיסריה: 052-7644622
0507-849649 *	קריית: 04-8492473, 0504-102069
חיפה: 052-7636768 * 052-7657756 *	קרית אתא: 054-2399998
חצור: 052-7383715	קרית ארבע: 054-4441495
חריש: 052-7161207	קרית גת: 0533-126950 * 052-4830879
טבריה: 054-8482638 * 0508-361166 *	קרית מלאכי: 054-7429178
טירת הברמל: 0522-753310	קרית ספר: 0504-172416
יבנה: 08-6757677 * 052-7129739 *	קרית שמונה: 05271-92976
יד בנימין: 052-5277260	ראש העין: 054-2260186 * 0545-250370 *
יהוד: 052-7010722, 053-4158435 *	ראששל"צ: 055-6771727, 0503332293 *
יקנעם: 054-3320744	05484-98449 * 0533-000093 *
ירוחם: 052-7115988	רהובות: 054-7429955 * 052-7153567 *
ירושלים: 052-7114363 * בית וגן	052-6575529 *
050-2290082 * שמואל הנביא	רעננה: 054-7444103
02-5827008 * סנהדריה	רכסים: 077-3005038, 054-8408840 *
* 054-8487335 רמת שלמה	052-7644622 *
0545-810328 * גילה	רמלה: 053-8270570 *
077-3396020 * ק. יובל	שדרות: 053-3131382
	תל אביב: 052-7661162

ניתן להזמין משלוח עד הבית בעלות 60 ₪ במייל: 6410995@okmail.co.il

נפניא? נכח גס אא אצריק...!